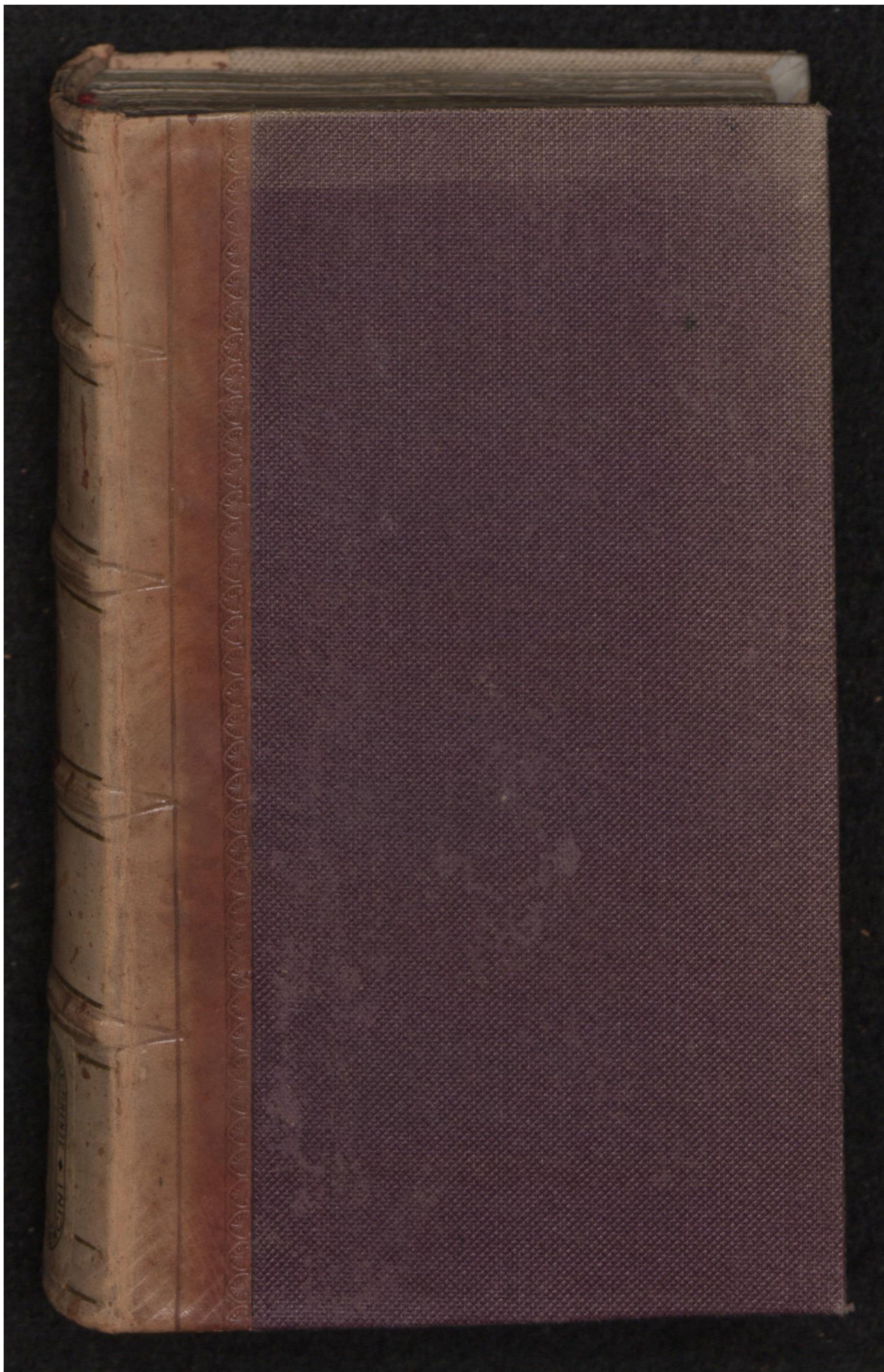
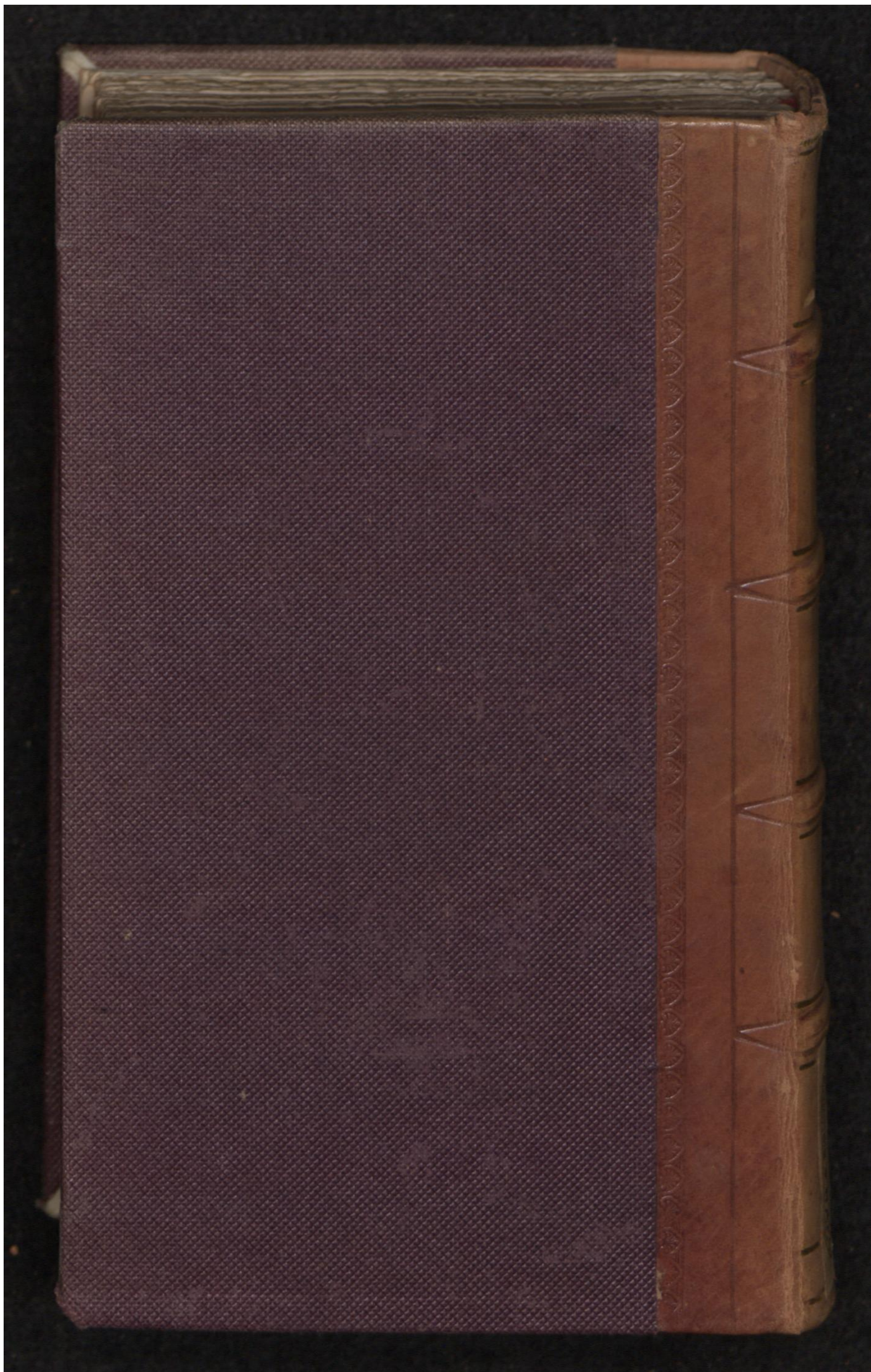

C. PLINII
EPISTOL.
ET DE VIRIS
ILLUSTRIBUS
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
RACCOLTA NENCINI
ALDINI
III
3
10

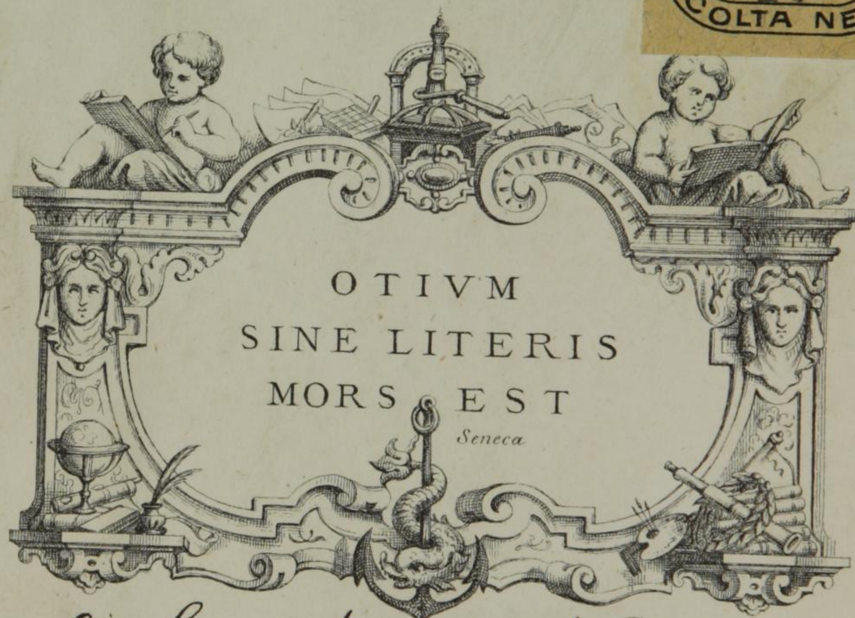

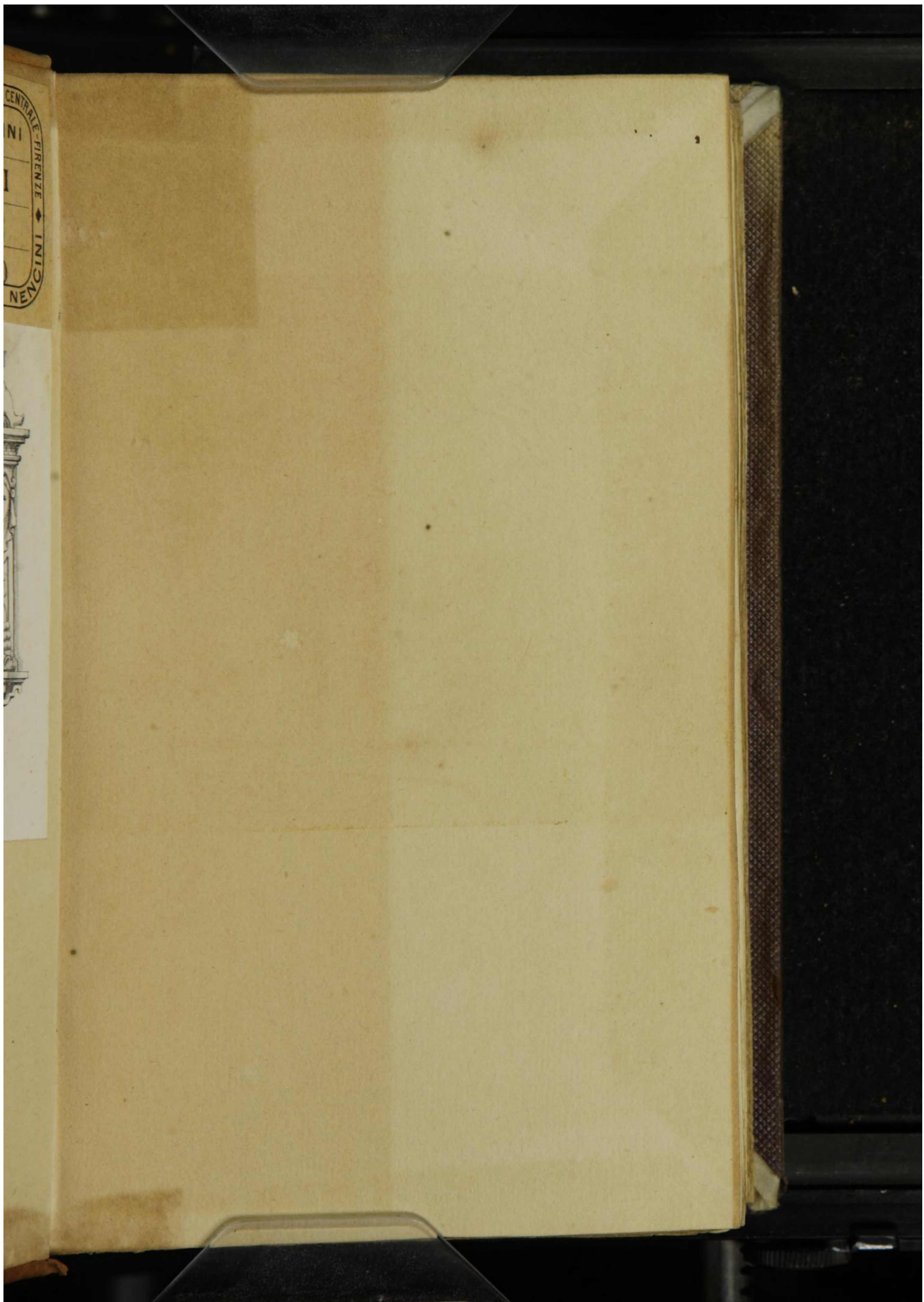

Ex Libris Joannis Nencini
1874

CENTRALE-FIRENZE
NENCINI

C. PLINII SECVNDI NOVOCOMENSIS

epistolarū libri Decem, in quibus multæ habentur epistolæ non ante impressæ. Tum Græcæ correctæ, et suis locis restitutæ, atq; reiectis adulterinis, uera reposita. Item fragmentatæ epistolæ, integræ factæ. In medio etiam epistolæ libri octaui de Clitumno fonte non solum uertici calx additus, et calci uertex, sed decem quoq; epistolæ interpositæ, ac ex Nono libro Octauus factus, et ex octauo Nonus, Idq; beneficio exēplaris correctissimi, & miræ, ac potius uenerandæ Vetustatis.

E iusdem Panegyricus Traiano Imp. dictus.

E iusdem de Viris illustribus in Re militari, et in administranda Rep.

S uetonii Trāquilli de claris Grāmaticis et Rhetorib.

I ulii Obsequentis Prodigiorum liber.

E pistolæ decimi libri ad Traianum probantur esse Plinii in sequenti epistola. Inibi etiam liber de Viris illustribus, nō Tranqlli, sed Plinii esse ōnditur.

ALDVS PIVS MANVTIVS ROMANVS
ALOISIO MOCENICO EQVITI, ET
SENATORI VENETO. S. P. D.

Olebam superioribus Annis Aloisi Vir
s . Clariss. cum aut. T. Liuii Decades, quæ nõ
extare creduntur, aut Sallusti, aut Trogi
historias, aut quẽuis aliũ ex antiquis autoribus in-
uentũ esse audiebã, nugas dicere, ac fabulas. Sed ex
quo tu è Gallia, ubi pro Senatu tuo integerrime, ac-
curatissimeq; legatum agens, magnam tibi laudem, et
gloriã peperisti, cũ plurimis, quæ inesse optimo Ora
tori oportet, tum eloquẽtia illa tua singulari, qua tibi
ante et diuitias, et gratiã in hac Rep. excell. cõparaue
ras, has Plinii epistolas in Italiã reportasti, in mẽbra
na scriptas, atq; adeo diuersis a nostris characteribus,
ut nisi qs diu assueuerit, nõ queat legere, cœpi sperare
mirũ in modũ, fore ætate nostra, ut plurimi ex bonis
autoribus, quos nõ extare credimus, inueniãtur. Est
enim uolumen ipsum non solum correctissimum, sed
etiam ita antiquum, ut putem scriptum Plinii tempori
bus. Quamobrẽ si, ut uidetur, a Plinii ætate ad hæc
usq; tempora hoc epistolarum uolumen seruatum est,
fit, ut facile credam & T. Liuium, et alios, quos tum
uetustate, tum hominum negligentia, tum ui aliqua,
incursione ue exterarum gentium periisse credimus,
alicubi, tanquam in impio conclusos carcere, squalli-
dos delitere, speremq; exituros in lucem, idq; tempo-
ribus nostris, ac mea, si diu uixero, præcipue opera,
Christo IESV annuente, δοτῆρος ἐάων. Nũc autem,

quod possumus, hasce Secundi epistolas damus q̃ corre ctissimas, in quibus etiam multæ sunt, quæ ante hac non habebantur. Sed tibi in primis habenda est plurima gratia Inclyte Aloisi, qui exemplar ipsum epistolarum reportasti in Italiam, mihiq; dedisti, ut ex cusum publicarẽ. Deinde Iucundo Veronensi Viro singulari ingenio, ac bonarum literarum studiosissimo, quod et easdem Secundi epistolas ab eo ipso exemplari a se descriptas in Gallia diligenter ut fiat oĩa, & sex alia uolumina epistolarum partim manu scripta, partim impressa quidem, sed cum antiquis collata exemplaribus, ad me ipse sua sponte, quæ ipsius est erga studiosos omnes beneuolentia, adportauerit, idque biennio ante, quam tu ipsum mihi exemplar publicandum tradidisses. Exeunt igitur hæ Plinii epistolæ in manus literatorum et tua, & Iucundi nostri in illos beneuolentia, emendatissimæ. Sed quoniam epistolas decimi libri, quæ scribuntur ad Traianum Imperatorem, sunt qui non esse Plinii putant, tum q̃a stylo, et elegantia diuersæ ab aliis uidentur, tum etiã quia præter doctorum consuetudinem, Domine dicat Plinius ad Traianum scribens, operæpretium fuerit & illas a Secundo scriptas fuisse ostendere. Non imus inficias scripsisse Plinium alias epistolas, ut ipse ait paulo accuratius, sed et has ad Traianum, si quis diligenter inspiciat, & doctas esse, et elegantes fatebitur, nec a stylo Plinii alienas, id quod, cum ex omnibus id genus epistolis licet cognoscere, tum ex ea manifestius, quæ de Dione quodam scribitur, qui suorum reliquias in religioso loco posuerat. Recitat enim ibi

quæ in caussa utrinq; dicta fuerant se iudice, quemadmodum in aliis quibusdam facit epistolis cum de caussis, quas ipse egerat, ad amicos scribit. Domine autem principibus dicere temporibus Plinii, iam receptum fuisse, illud etiã Martialis in epistola libri octaui ad Domitianum, ostendit. Omnes quidem libelli mei Domine. Item illud, Edictum domini, deiq; nostri. Esse autem Plinii epistolas ad Traianum, multis rationibus probari potest, sed his potissimum. Primum, quia in antiquissimo exemplari unà cum aliis ut nos imprimendas curauimus, sub Plinii Secundi nomine scriptæ sunt. Deinde, quia Plinii illud de Christianis ad Traianum, et rescriptum Traiani super ea re, habetur in una ex eisdem epistolis ad Traianum, cuius rei Tertullianus, Eusebius, Paulus Orosius meminere. Præterea in iisdem epistolis multa habentur, quæ luce clarius ostendunt ab eodem manasse & has ad Traianum, et illas familiareis, ut illud de Voconio Romano in secundo libro ad Priscum, Conuertere ad nostros, nec hos multos, sed meæ uerecundiæ sufficit unus, aut alter, ac potius unus. Is erit Voconius Romanus. Et paulò post subiungit, Hunc ego cum simul studeremus, arcte, familiariterq; dilexi. Ille meus in urbe ille in secessu contubernalis. cum hoc seria, cum hoc iocos miscui. quid enim aut illo fidelius amico, aut sodale iucundius? In eadem epistola laudat Voconium, quod patrem habuerit in equestri gradu clarũ, clariorem Vitricum, Laudat & a doctrina, a moribus. Meminit & Matris eius. Hæc eadem in quarta epistola libri decimi ad Traianum

de Voconio scribit his uerbis, Indulgentia tua Imp. Opt. quam plenissimam experior, hortatur me, ut audeam tibi etiam pro Amicis obligari, inter quos sibi uel præcipuum locum uendicat Voconius Romanus ab ineunte ætate condiscipulus, et contubernalis meus. & paulo iferius ait, Pro moribus Romani mei, quos et liberalia studia exornant, & eximia pietas, quæ hanc ipsam Matris liberalitatem, et statim Patris hæreditatem, et adoptionẽ a Vitrico meruit. Auget hæc & natalium, & paternarum facultatum splendor.

Prætereai secundo libro i epistolis ad Arrianũ de Mario Prisco sic scribit, Marius Priscus accusantibus Afris, quibus proconsul præfuit, amissa defensione iudices petiit. Ego, et Cornelius Tacitus adesse prouincialibus iussi, existimauimus fidei nostræ conuenire, notum Senatui facere, excessisse Priscum immanitate, & sæuitia crimina, quibus dari iudices possent, cum ob innocentes condemnandos, interficiẽdos etiam pecunias accepisset. Eiusdem Marii Prisci meminit in tertia epistola libri decimi ad Traianum his uerbis. Qua ex caussa, cum patronum me prouinciales optassent contra Marium Priscum & petii ueniam huius muneris, et ipetraui. Suetonio quoq; Trãquillo cum ex aliis quibusdã ad illum literis amicum summum fuisse Plinium facile est cognoscere, tum ex his, Libera tandem Hendecasyllaborum meorum fidem, qui scripta tua communibus amicis spoponderunt. Deinde sic claudit epistolam, Patere me uidere titulum tuum, patere audire, describi, legi, uenire uolumina Tranquilli mei. æquum est nos in amore tam mutuo,

eãdem percipere ex te uoluptatem, quã tu perfrueris ex nobis. De eodem ad Traianum libro decimo sic scribit. Suetonium Tranquillum, probissimum, honestissimum, eruditissimum uirum, et mores eius secutus, et studia, iam pridem Domine in cõtubernium adsumpsi, tantoq; magis diligere cœpi, quanto hunc propius inspexi. huic ius trium liberorum necessarium faciunt duæ caussæ. nam et iudicia amicorum promeretur, et parum felix matrimonium expertus est, impetrandumq; a bonitate tua per nos habet, quod illi fortunæ malignitas denegauit. Adde quod omnibus ferè literis, quibus Plinio respondet Traianus, iest familiarissima illa appellatio, Secunde carissime. His igitur alisq; rationibus colligi potest has ipsas epistolas, de quibus agimus, Secundum scripsisse. Sed hæc sint satis uel obstinatioribus, et qui, quod dicitur, nodum in scirpo querunt. Operæpretium etiam uisum est addere huic operi Plinii Panegyricum de laudibus Traiani, Primum quia quæcunq; ipsius habere potui, conuenientissimum existimaui in uno uolumine simul edere, Deinde quia adeo illum elegantem, doctum, acutum, utilem iudico, ut in eo seipsum superasse Plinius uideatur. Legendus ille quidem assidue omnibus, tum sententiarum grauitate, tum rerum copia, tum ad bene, beateq; uiuendum sanctissimis, optimisq; præceptis, sed præcipue Magnis Viris, & principibus, iisq; omnibus, qui aliis præsunt, & quibus, λαοί τ' ἐπιτετράφαται, καὶ τόσσα μέμηλε· Talem enim fuisse Traianum scribit, ut quæcunq; habere oporteat optimum principem, ᾧ ἰδῶσι κρατοῦ ταῖς ἀρ-

κυλομήτεω σκῆπτρόν τ᾽, ἠδὲ θέμιστας, ἵνα σφίσι βασιλεύῃ
Traianus habuerit. Quãobrẽ nõ imerito creãdis
imperatoribus dicitur, Sis felicior Augusto, et melior
Traiano. Qui qdẽ ipso Cyro Xenophõtis eò maior,
quod ille non ad historiæ fidem scriptus, sed ad effi-
giem iusti imperii, ut refert Marcus Tullius in episto
la ad Quintum fratrem, Hic autẽ re uera talis fuit,
qualem fuisse legimus. Quare, ut Africanus ille Xe-
nophontis libros non sine causa de manibus ponere
nõ solebat, quia nullum esset prætermissum in his of-
ficium diligentis, & moderati imperii, sic nos hunc
Secundi nostri Panegyricum de manibus ponere non
debemus, ut optimi Viri, fortissimi Imperatoris, iustis
simi Principis exemplo, tales et ipsi efficiamur. Ad-
didimus præterea duos libros, alterum eiusdem Pli-
nii de iis, qui uel in armis, uel in administranda rep.
clari extiterunt, Alterũ Suetonii Trãquilli de claris
Grãmaticis, et Rhetoribus. Nec me latet à qbusdã
hos libros utrosq; Tranquillo potius adscribi, idq;
Diui Hieronymi autoritate, qui in eo libro, quem &
ipse scripsit de uiris illustribus, Tranquillum se imi
taturũ dixit, his uerbis, Hortaris Dexter, ut Tran-
quillum sequens, ecclesiasticos scriptores in ordine di
geram, et quod ille in enumerandis gentilium litera-
rum uiris fecit illustribus, id ego in nostris faciã. Hæc
Diuus Hieronymus. Sed illi hac eadem Hieronymi
autoritate redarguuntur. Non enim testatur Hierony
mus Tranquillum scripsisse de Viris in Re militari,
atq; in rep. administranda claris, quemadmodum in
hoc Secundi libro licet uidere, sed de iis tantum, qui

in literis fuere illustres, quos ipse gentilium literarum illustreis dicit. id uero fecit Tranquillus in eo libro, qui de claris Grammaticis, & Rhetoribus inscribitur, quem secutus Diuus Hieronymus Dextri rogatu, de iis scripsit, qui in literis sacris fuere illustres. Esse autem Plinii Secundi eum librum, in quo uiri clari in armis, et in rep. administranda enumerantur, tutatur Titulus, qui in omnibus id genus libris, qui manu scripti habentur, sub Plinii nomine, nõ Suetonii, aut Cornelii Taciti, aut cuiusuis alius legitur. Hos uero libellos de Viris illustribus, ut correctiores exirent in manus literatorum, Ioãnes Baptista Egnatius, Vir in utraq; lingua eruditissimus, & Polyhistor Maximus, mecum accurate quidem, sed cursim, quod parum daretur ocii, recognouit. Addito etiam Iulii obsequentis libro de Prodigiis, quem mihi Iucundus meus iucundissimus dono dedit, ut unà cum aliis in hoc uolumine imprimendum curarem. idque fecimus sub tuo nomine Aloisi Mocenice Grauissimi, Senatus Veneti Decus, ut quia non solũ Secundi epistolas ad nos sedulus e Gallia reportasti, sed publicandas etiã mihi dedisti, Tibi praecipue debeant, Te plurimũ ament Studiosi omnes de hoc munere. Vale.

Venetiis mense Nouembri. M.D.VIII.

INDEX EPISTOLARVM · C · PLINII SECVNDVM ORDINEM ALPHABETI.

IN LIBRO DECIMO.

De

**

IN LIBRO DE VIRIS ILLVSTRIBVS.

IN LIBRO DE CLARIS GRAMMATICIS.

IN LIBRO DE CLARIS RHETORIBVS.

FINIS INDICIS.

PLINII SECVNDI EPISTOLA RVM LIBER PRIMVS.

C. PLINIVS SECVNDVS SEPTITIO SVO SALVTEM.

f Requenter hortatus es, ut epistolas, si quas paulo accuratius scripsissem, colligerem, publicaremq́; collegi non seruato temporis ordine. neq; enim historiam componebã, sed ut quæq; ĩ manus uenerat. Superest, ut nec te consilii, nec me pœniteat obsequii. Ita enim fiet, ut eas, quæ adhuc neglectæ iacent, requiram, et si quas addidero, non supprimam. Vale.

C. PLINIVS ARRIANO SVO SAL.

q Via tardiorem aduentum tuum prospicio, Librum, quem prioribus epistolis promiserã, exhibeo. Hũc rogo ex consuetudĩe tua et legas et relegas et emẽdes, eo magis, quod nihil añte peræq; eodem ζήλῳ scripsisse uideor. tentaui .n. imitari Demosthenem semper tuũ, Caluũ nuper meum dũtaxat figuris orationis. Nam uim tantorum uirorum pauci quos æquas, assequi possunt. Nec materia ipsa huic (Vereor ne improbe dicam) æmulationi repugnauit. Erat enim propè tota in contentiõe dicendi, quod me longæ desidiæ indormientem excitauit. Si modo is sum ego, qui excitari possim, non tamen oĩno. Marci nostri ληκύθους fugimus, quoties

paulum itinere decedere nõ intempestiuis amœnita tibus admonebamur. acreis enim esse, non tristeis uolebamus. Nec est, quod putes me sub hac exceptio ne ueniam postulare. Nam quo magis intendam li= mam tuam, confitebor & ipsum me, & contuber- naleis ab editione non abhorrere, si modo tu fortasse errori nostro album calculũ adieceris. Est enim pla. nè aliquid edẽdum, atq; utinam hoc potissimũ, quod paratum est (audis desidiæ uotum) edendũ autem ex pluribus caussis, maxĩe, ꝙ libelli, quos emisimus, dicuntur in manibus esse, quamuis iam gratiam no- uitatis exuerint. nisi tamen auribus nostris bybliopo læ blandiuntur. Sed sanè blandiantur, dum per hoc mendaciũ, nobis studia nostra commendent. Vale.

C. PLINIVS CANINIO RVFO SVO SAL.

q Vid agit Comũ, tuæ, meæq; delitiæ? quid suburbanum amœnissimum? quid illa por- ticus uerna semper? quid πλατανὼν opacissi mus? quid Euripus uiridis, & gemmeus? quid subie ctus, & seruiens lacus? quid illa mollis, & tamen so lida gestatio? quid balineũ illud, quod plurimus sol implet, et circumit? quid triclinia illa popularia? illa paucorum? quid popinæ? quid cubicula diur- na, nocturnáque? possident ne te, & per uices par tiuntur? An ut solebas, intentione rei familiaris ob- eundæ, crebris excursionibus auocaris? si possi = dent, felix, beatusq; es, sin minus, unus ex multis. quin tu (tempus est enim) humileis, & sordidas

curas aliis mandas, & ipse te in alto isto, pinguique secessu studiis adseris? hoc sit negotium tuum · hoc otium · hic labor · hæc quies · in his uigilia · in his etiam somnus reponatur. Effinge aliquid, & excude, quod sit perpetuo tuum · Nam reliqua rerum tuarum, post te alium, atq; alium dominum sortientur · Hoc nunquam tuum desinet esse, si semel cœperit · Scio quem animum quod horter igenium · Tu modo enitere, ut tibi ipse sis tanti, quanti uideberis aliis, si tibi fueris. Vale·

C·PLINIVS POMPEIAE CELERINAE SOCRVI SAL·

q Vantum copiarũ in Ocriculano, in Narniẽsi, ĩ Carseolano, in Perusino tuo, ĩ Narniensi uero etiam balineũ, ex epistolis meis (Nam iam tuis opus non est) una illa breuis, et uetus sufficit · Non, me hercule, tam mea sunt, q̃ mea sunt, quam quæ tua · hoc tamen differunt, quod solicitius, & intentius tui me, quam mei excipiunt · idem fortasse eueniet tibi, siquando in nostra deuerteris, quod uelim facias, primũ, ut perinde nostris rebus, ac nos tuis, perfruaris, deinde, ut mei expergiscantur aliquando, qui me secure, ac propè negligenter expectant · Nam mitium dominorũ apud seruos ipsa consuetudine metus exolescit · nouitatibus excitantur, probariq; dominis per alios magis, quam per seipsos laborant. Vale·

C. PLINIUS VOCONIO RO MANO SUO SAL.

u IDisti ne quẽquam M. Regulo timidiorem, humiliorem post Domitiani mortẽ: sub quo non minora flagitia commiserat, quam sub Nerone, sed tectiora. Cœpit uereri, ne sibi irascerer, nec fallebatur irascebar. Rustici Aruleni periculũ fouerat, exultauerat morte, adeo ut librum recitaret, publicaretq́; in quo Rusticũ insectatur, atq; etiam stoicorum simiam appellat. Adiicit uitelliana cicatrice stygmosum. Agnoscis eloquentiam Reguli. lacerat Hærennium Senecionem tam intemperanter quidem, ut dixerit ei Mettius Carus, Quid tibi cũ meis mortuis? Nunquid ego aut Crasso, aut Camerino molestus sum? quos ille sub Nerone accusauerat. Hæc me Regulus dolenter tulisse credebat. Ideoq́; etiam cum recitaret librum, non adhibuerat. Præterea reminiscebatur, quam capitaliter ipsum me apud centumuiros lacessisset. Aderã Arrionillæ Timonis uxori, rogatu Arulẽi Rustici. Regulus cõtra nitebamur nos ĩ parte caussæ sententia Metti Modesti optimi uiri, is tunc in exilio erat a Domitiano relegatus. Ecce tibi Regulus. Quæro inquit Secunde quid de Modesto sentias? Vides quod periculum, si respondissem bene, quod flagitium, si male. non possum dicere aliud tunc mihi, quam deos adfuisse. Respondebo ĩquam, quid sentiam, si de hoc centumuiri iudicaturi sunt. Rursus ille quæro quid de Modesto sentias. iterũ ego, solebant testes ĩ reos, nõ ĩ dãnatos iterrogari.

tertio, ille non iã quid de Modesto, sed q̃d de pietate Modesti sentias. Quæris inq̃, q̃d sentiã? At ego ne interrogare quidẽ fas puto, de quo pronũtiatum ẽ conticuit. me laus, & gratulatio secuta est, quod nec famam meam aliquo responso utili fortasse, inhonesto tamen læseram, nec me laqueis tam insidiosæ interrogationis inuolueram. Nunc ergo conscientia exterritus, apprehendit Cæcilium Celerẽ, mox Fabium Iustum rogat, ut me sibi reconcilient nec contentus, peruenit ad Spurinnam. Huic suppliciter, ut ẽ, cum timet, abiectissimus, Rogo, mane uideas Pliniũ domi. sed planè mane (Neque enim diutius ferre solicitudinem possum) & quoquo modo efficias, ne mihi irascatur. Euigilaueram. Nũtius a Spurinna. Venio ad te. immo ego ad te. Coimus in porticum Liuiæ. cum alter ad alterum tenderemus, exponit Reguli mandata, addit preces suas, ut decebat optimum uirũ pro dissimillimo, parce. Cui ego. Dispicies ipse, q̃d renunciandum Regulo putes. Te decipi a me non oportet. Expecto Mauricum (Nondum ab exilio uenerat) ideo nihil alterutram in partem respondere tibi possum, facturus quicquid ille decreuerit. Illum enim esse huius consilii ducẽ, me comitem decet. Paucos post dies ipse me Regulus conuenit in prætoris officio illuc persecutus secretum petit. Ait timere se, ne animo meo penitus hæreret, quod in centumuirali iudicio aliquando dixisset, cum responderet mihi, & Satrio Rufo. Satrius Rufus, cui non ẽ cũ Cicerõe æmulatio, & qui contentus est eloquentia seculi nostri. Respondi nunc me ĩtelligere maligne dictum, quia ipse

confiteretur, cæterum potuisse honorificum existimari. Est enim inquam mihi cum Cicerone æmulatio, nec sum contentus eloquentia seculi nostri. Nam stultissimum credo, ad imitandum nõ optima quæq; proponere. Sed tu, qui huius iudicii meministi, cur illius oblitus es, in quo me interrogasti, quid de Mettii Modesti pietate sentirem? expalluit notabiliter, quamuis palleat semper. hæsitabundus, Interrogaui, non ut tibi nocerem, sed ut Modesto. Vide hominis crudelitatem, qui se non dissimulet exuli nocere uoluisse. subiunxit egregiam caussam. Scripsit inquit in epistola quadam, quæ apud Domitianum recitata est. Regulus omnium bipedum nequissimus. quod quidem Modestus uerissime scripserat. Hic ferè nobis sermonis terminus. Neque enim uolui progredi lõgius, ut mihi omnia libera seruarem, dum Mauricus uenit. nec me præterit esse Regulũ δυσκαθαίρετον. Est enim locuples, factiosus, curatur a multis, timetur a pluribus, quod plerunq; fortius amore est. Potest tamen fieri, ut hæc concussa labantur. Nam gratia malorum tam infida est, quam ipsi. Verum, ut idem sæpius dicam, expecto Mauricum. Vir est grauis, prudens, multis experimentis eruditus, & qui futura possit ex præteritis prouidere. Mihi et tentandi aliquid, & quiescendi illo autore ratio constabit. Hæc tibi scripsi, quia æquum erat, te, pro amore mutuo, non solum omnia mea facta, dictáq;, uerum etiam consilia cognoscere.

Vale.

C·PLINIVS CORNELIO TACITO SVO SAL·

r Idebis, & licet rideas· ego Plinius ille, quẽ nosti, apros tres, et quidem pulcherrimos cœpi· ipse inquis? ipse, nõ tñ, ut oĩo ab inertia mea, et quiete discederem· Ad retia sedebã· Erãt in proximo nõ uenabulum, aut lancea, sed stylus, & pugillares· meditabar aliquid, enotabamq́; ut si manus uacuas, plenas tamen ceras reportarem· Non est, quod contemnas hoc studendi genus· Mirum ẽ, ut animus a cogitatione, motuq́; corporis excitetur· Iam undiq; syluæ, et solitudo, ipsumq́; illud silentium, quod uenationi datur, magna cogitationis incitamenta sunt· proinde, cum uenabere, licebit autore me, ut panarium, & lagunculam, sic etiam pugillares feras· Experieris non Dianam magis montibus, quam Mineruam inerrare· Vale·

C·PLINIVS OCTAVIO RVFO SVO SAL·

u Ide, in quo me fastigio collocaris, cum mihi idem potestatis, idemq́; regni dederis, quod Homerus Ioui Opt. Max· τῷ δ᾽ ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ, ἕτερον δ᾽ ἀνένευσεν· Nam ego quoq; simili nutu, ac renutu, respondere uoto tuo possum· Etenim sicut fas ẽ mihi, præsertim te exigente, excusare Bæticis contra unum hominem aduocationẽ, ita nec fidei nostræ, nec constantiæ, quam diligis, conuenit adesse contra prouinciam, quam tot officiis· tot

laboribus· tot etiam periculis meis aliquando deuinxerim· Tenebo ergo hoc temperamentum, ut ex duobus, quorũ alterutrũ petis, eligam id potius, in quo non solum studio tuo, uerum etiam iudicio satisfaciã. Neq; enim tantopere mihi considerandum est· Quid uir optimus in præsentia uelis, quã quid semper sis probaturus Me circa idus octobreis spero Romæ futurum· eadémq; hæc præsentem quoq; tua, meáq; fide Gallo confirmaturum, cui tñ nunc iã licet spondeas de animo meo, ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ᾽ ὀφρῦσι νεῦσε· cur·n· non usquequaq; homericis uersibus agã tecũ? quatenus tu me tuis agere nõ pateris, quorũ tãta cupiditate ardeo, ut uidear mihi hac sola mercede posse corrumpi, ut uel contra bæticos adsim· penè præterii, quod minime prætereundum fuit, accepisse me careotas optimas, q̃ nunc cũ ficis et boletis certandũ hñt· Vale.

C·PLINIVS POMPEIO SATVRNINO SVO SAL.

p Er opportune mihi redditæ sunt literæ tuæ, quibus flagitabas, ut tibi aliquid ex scriptis meis mitterem, cũ ego idipsum destinassem· Addidisti ergo calcaria spõte currenti, pariterq; & tibi ueniam recusandi laboris, & mihi exigendi uerecundiam sustulisti· Nã nec me timide uti decet eo, quod oblatum est, nec te grauari, quod depoposcisti· Non est tamen, quod ab homine desidioso aliquid noui operis expectes· petiturus sum enĩ, ut rursus uaces sermoni, quẽ apud municipes meos habui, bybliothecam dedicaturus· Memini quidẽ te iã quæ

dam notasse, sed generaliter · ideo nunc rogo, ut non tantum uniuersitati eius attendas, uerum etiam particulas, qua soles lima, persequaris · Erit enim et post emendationem liberum nobis uel publicare, uel continere · Quin immo fortasse hanc ipsam cunctationem nostram in alterutram sententiam emendationis ratio deducet, quæ aut indignum editione, dum sæpius retractat, inueniet, aut dignum, dum idipsum experitur, efficiet · Quãquam huius cunctatiõis meæ causæ non tam in scriptis, quam in ipso materiæ genere cõsistunt · Est enim paulò quasi gloriosius, et elatius · onerabit hoc modestiã nostrã, et si stylus ipse fuerat pressus, demissusq; · Propterea, quod cogimur, cum de munificentia parentum nostrorum, tum de nostra disputare · Anceps hic, & lubricus locus est, etiam cum illi necessitas lenocinatur · Etenim si alienæ quoque laudes parum æquis auribus accipi solent, quam difficile ẽ optinere, ne molesta uideatur oratio de se, aut de suis disserentis? Nã cum ipsi honestati, tũ aliquãtò magis gloriæ eius, prædicationiq; inuidemus · atq; ea demum recte facta minus detorquemus, & carpimus, quæ in obscuritate, & silentio reponuntur · qua ex causa sæpe ipse mecũ, nobis ne tantum, quicquid illud est, composuisse, an et aliis debeamus, ut nobis · admonet istud quoq;, quod pleraque, quæ sunt agendæ rei necessaria, eadem peracta nec utilitatem parem, nec gratiã retinent · Ac ne longius exempla repetamus, quid utilius fuit, quam munificentiæ rationem etiam stylo prosequi? per hoc enim assequebamur, primum, ut honestis cogitationibus immorare-

mur, deinde ut pulchritudinem illarum lõgiore tra ctatu perui deremus, postremo, ut subitæ largitionis comitẽ, pœnitẽtiã caueremus. nascebatur ex his exer citatio quædam contemnendæ pecuniæ. Nam cum omneis homines ad custodiã eius natura restrixerit, nos contra multum, ac diu pensitatus amor liberalita tis communibus auaritiæ uinculis eximebat, tantó que laudabilior munificentia nostra fore uidebatur, quod ad illam non impetu quodam, sed consilio tra hebamur. Accedebat his caussis, quod nõ ludos, aut gladiatores, sed annuos sumptus in alimenta ingenu orum pollicebamur. Oculorum porro, et aurium uo luptates adeo non egent commendatione, ut non tam incitari debeant oratiõe, q̃ reprimi. Vt uero aliquis libenter educationis tædiũ, laboremq; suscipiat, nõ præmiis modo, uerum etiam exquisitis adhortatio-nibus impetrandum est. Nam si medici salubreis, sed uoluptate carenteis cibos blandioribus alloquiis prosequuntur, quantò magis decuit publicæ consu-lentem, utilissimum munus, sed périnde non popu-lare comitate orationis inducere? præsertim cum enitendum haberemus, ut quod parentibus datur, et orbis probaretur, honoremq; paucorum cæteri pati enter exspectarent, & mererentur. Sed ut tunc com munibus magis commodis, quam priuatæ iactantiæ studebamus, cum ĩtentionem, effectumq; muneris no stri uellemus intelligi, ita nunc in ratione edendi ue-remur, ne forte non aliorũ utilitatibus, sed propriæ laudi seruisse uideamur. Præterea meminimus quan tò maiore animo honestatis fructus ĩ conscientia, quã

in fama reponatur. Sequi enim gloria, non appeti debet, nec si casu aliqua non sequatur, idcirco quod gloriam non meruit, minus pulchrũ est. ii uero, qui benefacta sua uerbis adornant, non ideo prædicare, quia fecerint, sed ut prædicarent, fecisse credũtur. Siquod magnificum referente alio fuisset, ipso, qui gesserat recensente, uanescit. Homines enim cum rem destruere non possunt, iactationem eius incessunt. Ita si silenda feceris, factum ipsum, si laudanda, quod non sileas, ipse culparis. Me uero peculiaris quædam impedit ratio, etenim hunc ipsum sermonem non apud populum, sed apud decuriones habui, nec in propatulo, sed in curia. Vereor ergo, ut sit satis congruens, cum in dicendo assentationem uulgi, acclamationẽmque defugerim, nũc eadem illa editione sectari, cumque plebẽ ipsam, cui consulebatur limine curiæ, parietibusq; discreuerim, nequam in speciem ambitionis inciderem, nunc eos etiam, ad quos ex munere nostro nihil pertinet, præter exemplum, uelut obuia ostentatione conquirere. habes cunctationis meæ caussas. obsequar tamen consilio tuo, cuius mihi autoritas pro ratione sufficit. Vale.

C. PLINIVS MINVTIO FVNDANO SVO SAL.

m Irum est, quam singulis diebus in urbe ratio aut constet, aut constare uideatur, pluribus, iunctisq; non constet. Nam si quem iter roges, hodie quid egisti? respondeat, officio togæ uirilis interfui. sponsalia, aut nuptias frequẽtaui. ille me

ad signandum testamentum, ille in aduocationem, ille in consilium rogauit hæc, quo die feceris, necessaria, eadem, si quotidie fecisse te reputes, inania uidentur, multo magis cum secesseris. Tunc enim subit recordatio quot dies, q̃ frigidis reb. absumpsi, quod euenit mihi post, q̃ in Laurẽtino meo aut lego aliqd, aut scribo, aut etiam corpori uaco cuius fulturis animus sustinetur. Nihil audio, quod audisse, nihil dico, quod dixisse pœniteat. Nemo me apud quenquam sinistris sermonibus carpit. neminem ipse reprehendo, nisi unum me, cũ parũ cõmode scribo, nulla spe, nullo timore solicitor, nullis rumoribus inquietor. Mecum tantum, & cum libellis loquor. O rectã, sinceramq; uitam. O dulce otium, honestumq;, ac penè omni negotio pulchrius, O mare, o litus, uerũ, secretumq; μουσεῖον, q̃ multa iuenitis. quam multa dictatis. Proinde tu quoq; strepitum istum, inanemq; discursum, & multum ineptos labores, ut primum fuerit occasio, relinque teq; studiis, uel otio trade. Satius est enim (ut Attilius noster eruditissime simul, et facetissime dixit) otiosum esse, quam nihil agere. Vale.

C. PLINIVS ATTIO CLEMENTI SVO SAL.

S Iquãdo urbs nostra liberalibus studiis floruit, nunc maxime floret. multa, claraq; exempla sunt. sufficerit unum Euphrates philosophus. Hũc ego in Syria, cũ adulescentulus militarem, penitus, & domi inspexi, amariq; ab eo laboraui, & si non erat laborandum. Est enim obuius,

et expositus, plenusq; humanitate, quā præcipit. at que utinam sic ipse, quam spem tunc ille de me conce pit, impleuerim, ut ille multum uirtutibus suis addi dit. aut ego nunc illas miror, qa magis itelligo. quā quam ne nunc quidem satis intelligo. ut enim de pictore, scalptore, fictore, nisi artifex iudicare, ita nisi sapiens non potest perspicere sapientem. Quantum mihi tamen cernere datur, multa in Euphrate sic emi nent, et elucent, ut mediocriter quoq; doctos aduer tant, & adficiant. disputat subtiliter grauiter. or nate. Frequenter etiam platonicam illam sublimitatem, & latitudinem effingit. Sermo est copiosus, & uarius, dulcis in primis, & qui repugnanteis quoq; ducat. impellat. Ad hoc proceritas corporis, decora facies, demissus capillus, igens, et cana barba, quæ licet fortuita, et inania putentur, illi tamen plurimū uenerationis adquirunt. Nullus horror i cultu, nul la tristitia, multum seueritatis. reuerearis, occursum non reformides. Vitæ sanctitas summa, comitas par. insectatur uitia, non homines. nec castigat erranteis, sed emendat. Sequaris monentem attentus, et pendēs, et persuadere tibi, etiam cum persuaserit, cupias. Iā uero liberi tres, duo mares, quos diligentissime insti tuit. Socer Pompeius Iulianus, cū cætera uita, tum uel hoc uno magnus, & clarus, qꝺ ipse prouīciæ pri ceps inter altissimas conditiones generum non honori bus principem, sed sapientia elegit. quanq̄ quid ego plura de uiro, quo mihi frui non licet? An ut magis angar, quod non licet? Nā distringor officio ut maxi mo, sic molestissimo. sedeo pro tribunali. subnoto li

bellos, conficio tabulas, scribo plurimas, sed illitera tissimas literas, soleo non nunquam (Nam idipsum quando contingit) de his occupationibus apud Euphratem queri. Ille me consolatur. affirmat etiam esse hanc philosophiæ, & quidem pulcherrimam partem, Agere negotiū publicum, cognoscere, iudicare, promere, et exercere iustitiam, quæq; ipsi doceant, in usu habere. Mihi tamen hoc unū non persuadet, satius esse ista facere, quam cum illo dies totos audiendo, discēdoq; cōsumere. Quo magis te, cui uacat, hortor, cum in urbem proxime ueneris (uenias autem ob hoc maturius.) illi te expoliendum, limandumq; permittas. Neq; .n. ego, ut multi, inuideo aliis bonū, quo ipse careo, sed contra sensum quēdam, uoluptatem que percipio, si ea, quæ mihi denegantur, amicis uideo superesse. Vale.

C. PLINIVS FABIO IVSTO SVO SAL.

Olim nullas mihi epistolas mittis. Nihil est inquis, quod scribam, at hoc ipsum scribe, nihil esse, quod scribas, uel solū illud, unde incipere priores solebant. Si uales bene est, ego ualeo, Hoc mihi sufficit. est enim maximum. ludere me putas. serio peto. fac sciam, quid agas, quod sine solicitudine summa nescire non possum. Vale.

C·PLINIVS CALESTRIO TI
RONI SVO SALVTEM·

II·

Acturam grauissimam feci, si iactura di-
i cenda est tanti uiri amissio · decessit Corel-
lius Rufus, et quidem sponte, quod dolorẽ meum exulcerat · Est enim luctuosissimũ genus mortis, quæ non ex natura, nec fatalis uidetur · Nam utcunq; in illis, qui morbo finiuntur, magnum ex ipsa necessitate solatiũ est, in iis uero, quos accersita mors aufert, hic insanabilis dolor est, quod creduntur potuisse diu uiuere · Corelliũ quidẽ summa ratio, quæ sapientibus pro necessitate est, ad hoc consilium compulit, quanquam plurimas uiuẽdi caussas habẽtem, optimam conscientiam, optimam famam, maximam autoritatem, præterea filiam, uxorem, nepotem, sorores, interq; tot pignora, ueros amicos · Sed tam longa, tam iniqua ualetudine conflictabatur, ut hæc tanta pretia uiuẽdi, mortis rationibus uincerentur · Tertio, et tricesimo anno (ut ipsum audiebam) pedũ dolore correptus est · (patrius hic illi · Nam plerunque morbi quoq; per successiones quasdam, ut alia traduntur) hunc abstinentia, sanctitate, quoad uiridis ætas, uicit, & fregit, nouissime cum senectute ingrauescentem, uiribus animi sustinebat · Cum quidẽ incredibiles cruciatus, et ĩdignissima tormenta pateretur, (Iam enim dolor non pedibus solis, ut prius ĩsidebat, sed omnia membra peruagabatur) Veni ad eum Domitiani temporibus in suburbano iacentem · Serui e cubiculo recesserunt · habebat is hoc mo-

ris, quoties intrasset fidelior amicus · quin etiã uxor, quanq̃ omnis secreti capacissima, digrediebatur · Circuntulit oculos, & cur inquit me putas hos tantos dolores tandiu sustinere? ut scilicet isti latroni uel uno die superstim. dedisses huic animo par corpus, fecisset quod optabat · affuit tamen deus uoto, cuius ille compos, ut iã securus, liberq; moriturus, multa illa uitæ sed minora retinacula abrupit · increuerat ualetudo, quam temperantia mitigare tentauit, per seuerãtẽ constantia fugit · Iã dies alter, tertius, quartus · abstinebat cibo · misit ad me uxor eius Hispulla communem amicum · C · Geminium cum tristissimo nuntio, destinasse Corelliũ mori, nec aut suis, aut filiæ precibus flecti, solum superesse me, a quo reuocari posset ad uitam · Cucurri · perueneram in proximum, cum mihi ab eadem Hispulla Iulius Atticus nuntiat, nihil iam ne me quidem impetraturum, tã obstinate magis, ac magis ĩduruisse · dixerat sanè medico admouenti cibum, κέκρικα · quæ uox quantum admirationis ĩ animo meo, tantũ desiderii reliquit · Cogito, quo amico, quo uiro careãm · Impleuit quidẽ annũ sept · et sexagesimũ, q̃ ætas ẽt robustissimus satis longa est · Scio euasit perpetuã ualetudinẽ · Scio decessit superstitibus suis, florente re · p quæ illi omnibus suis carior erat, et hoc scio · Ego tñ tanq̃ et iuuenis & fortissimi morte doleo · doleo autem, licet me ĩ becillũ putes, meo nomine · Amisi enim, amisi uitæ meæ testem, rectorem, magistrum in summa dicam, quod recenti dolore contubernali meo Caluisio dixi, Vereor ne negligentius uiuam · proinde adhibe

solatia

solatia mihi, nõ hæc, senex erat, infirmus erat · hæc enim noui, Sed noua aliqua, sed magna, quæ audierim nunquam, legerim nunquam · Nam quæ audiui, quæ legi, sponte succurrunt, sed tanto dolore superantur · Vale ·

C. PLINIVS SOSIO SENECIONI SVO SAL.

Agnum prouētum poetarum annus hic adtulit · toto mense aprili nullus ferè dies, quo nõ recitaret aliquis · iuuat me, ꝙ uigent studia · proferunt se ingenia hominum, & ostentant, tametsi ad audiendum pigre coitur · pleriq; in stationibus sedent, tempusq; audiendi, fabulis conterunt, ac subinde sibi nuntiari iubent, an iam recitator intrauerit, an dixerit præfationem, an ex magna parte euoluerit librũ, tum demum, ac tunc quoq; lente, cunctanterq; ueniũt, nec tamen permanent, sed ante finem recedunt, alii dissimulanter, & furtim, alii simpliciter, & libere · At hercule memoria parẽtum Claudium Cæsarem ferunt, cum in palatio spatiaretur, audissetq; clamorem, caussam requisisset, cumq; dictum esset, recitare Nonianum, subitum recitanti, inopinatumq; uenisse · Nunc otiosissimus quisq; multò ante rogatus, & identidem admonitus, aut non uenit, aut si uenit, queritur se diem, quia non perdiderit, perdidisse, sed tantò magis laudandi, probandiq; sunt, quos a scribendi, recitandiq; studio hæc auditorum desidia, uel superbia non retardat · Equidẽ prope nemini defui · Erant sanè pleriq; amici · Neq; eni

est ferè quisquam, qui studia ut non simul, & nos amet. His ex caussis longius, quam destinaueră tempus in urbe consumpsi. possum iam repetere secessum, & scribere aliquid, quod nō recitem, ne uidear, quorum recitationibus affui, non auditor fuisse, sed creditor. Nam ut in cæteris rebus, ita in audiēdi officio perit gratia, si reposcatur. Vale.

C. PLINIVS IVNIO MAVRICO SVO SALVTEM.

13.

P Etis, ut fratris tui filiæ prospiciā maritum, quod merito mihi potissimum iniungis. Scis enim quantopere summum illum uirum suspexerim, dilexerimq́;, quibus ille adulescentiam meam exhortationibus fouerit, quibus etiam laudibus, ut laudandus uiderer, effecerit. Nihil est, quod a te mandari mihi aut maius, aut gratius, nihil quod honestius a me suscipi possit, quam ut eligam iuuenem, ex quo nasci nepotes Aruleno Rustico deceat, qui quidem diu quærēdus fuisset, nisi paratus, & quasi prouisus esset Minutius Acilianus, qui me, ut iuuenis iuuenem (est enim minor pauculis annis) familiarissime diligit, reueretur ut senem, nam ita a me formari, et institui cupit, ut ego a uobis solebam. Patria ē ei Brixia, ex illa nostra Italia, quæ multū adhuc uerecūdiæ frugalitatis antiquæ retinet, ac seruat. Pater Minutius Macrinus eq̄stris ordĩs prĩceps, q̃ nihil altius uoluit, Adlectus a Diuo Vespasiano inter prætorios, honestā q̄etē huic nostræ, ābitiōi dicam, an dignitati? cōstantissime prætulit. Habet aui

am maternam Serranã procul a me municipio Patauio, nosti loci mores. Serrana tamen patauinis quoque seueritatis exemplum est. Contigit & auunculus ei. P. Acilius grauitate, prudentia, fide propè singulari. In summa nihil erit in domo tota, quod non tibi tanquam in tua placeat. Aciliano uero ipsi plurimũ uigoris, industriæ, quanquã in maxima uerecundia quæsturam, tribunatum, præturam honestissime percucurrit, ac iam pro se tibi necessitatem ambiẽdi remisit. Est illi facies liberalis, multo sanguine, multo rubore suffusa. Est ingenua totius corporis pulchritudo, & quidam Senatorius decor, quæ ego nequaquã arbitror negligenda. debet enim hoc castitati puellarum quasi præmium dari. Nescio an adiiciã esse patri eius amplas facultates. nam cũ imaginor uos, quibus quærimus generum, silendum de facultatibus puto, cum publicos mores, atq; etiam leges ciuitatis intueor, quæ uel in primis census hominum spectandos arbitrantur, ne id quidem prætereundum uidetur, & sanè de posteris, & his pluribus cogitanti, hic quoq; in conditionibus diligendis ponẽdus est calculus. Tu fortasse me putes indulsisse amori meo, supráq; ista, quam res patitur, sustulisse. At ego fide mea spondeo futurum, ut omnia longe ampliora, quam a me prædicantur, inuenias. Diligo quidem adulescentem ardẽtissime, sicut meretur, Sed hoc ipsum amantis est, non onerare eum laudibus.

Vale.

C. PLINIVS SEPTITIO CLARO SVO SALVTEM.

h Eus tu, promittis ad cœnam, nec uenis. dicitur ius, ad assem impendium reddes, nec id modicum. paratæ erant lactucæ singulæ, cochleæ ternæ, oua bina, alica cum mulso, et niue. Nam hāc quoq; computabis, imo hanc in primis, quæ perit ĩ ferculo, oliuulæ bæticæ, cucurbitæ, bulbi, alia mille non minus lauta. Audisses Comœdũ, uel lectorem, uel lyristen, uel quæ mea liberalitas, omneis. at tu apud nescio quem, ostrea, uuluas, echinos Gaditanos maluisti. dabis pœnas. nõ dico quas, dure fecisti, inuidisti nescio an tibi, certe mihi, sed tamen et tibi. Quantum nos lusissemus, risissemus, studuissemus. Potes apparatius cœnare apud multos, nusquam hilarius, simplicius, incautius. in summa experire. Et nisi postea te aliis potius excusaueris, mihi semper excusa. Vale.

C. PLINIVS ERVCIO SVO S.

a Mabam Pompeium Saturninum, hunc dico nostrum, laudabamq; eius ingenium, etiam ante, quam scirem quam uarium, quam flexibile, quam multiplex esset, nunc uero totum me tenet, habet, possidet. audiui caussas agentem acriter & ardenter, nec minus polite, & ornate siue meditata, siue subita proferret. adsũt aptæ, crebræq; sententiæ, grauis, & decora constructio, sonantia uerba, et antiqua. Omnia hæc mire placent, cum impetu quo

dam, & flumine præuehuntur, placent si retracten tur· Sẽties quod ego, cum orationes eius ĩ manus sum pserĩs, quas facile cuilibet ueterum, quorum ẽ æmu lus, comparabis· Idem tamen in historia magis satisfa ciet uel breuitate, uel luce, uel suauitate, uel splẽdore, etiam sublimitate narrandi, nã in contionibus eadẽ, quæ in orationibus uis est, pressior tamen, & cir cunscriptior, & adductior· præterea facit uersus, quales Catullus, aut Caluus· Quãtũ illis leporis, dulcedinis, amaritudinis, amoris inserit, sanè sed da ta opera mollius, leuiusq́; duriusculos quosdam, & hoc quasi Catullus, aut Caluus· Legit mihi nuper epistolas (uxoris esse dicebat) Plautum, uel Teren tium metro solutum legi credidi· Quæ siue uxo ris sunt, ut affirmat, siue ipsius, ut negat, pari glo ria dignus, qui aut illa componat, aut uxorẽ, quam uirginẽ accepit, tam doctam, politamq́; reddiderit· Est ergo mecum per diem totum, eundem ante, quam scribam, eundem cum scripsi, eundem etiam cum re mittor, non tanquam eundem lego· Quod te quoq; ut facias, et hortor, & moneo· neq; enim debet operi bus eius obesse, quod uiuit· An si inter eos, quos nun quam uidimus, floruisset, non solum libros eius, ue rum etiam imagines conquireremus, eiusdem nunc honor præsentis, et gratia quasi satietate languescit? at hoc prauum, malignumq́; est, non admirari homi nem admiratione dignissimum, quia ui dere, complecti, nec laudare tan tum, uerum etiam amare contingit· Vale.

C. PLINIVS CORNELIO TITIANO SVO SALVTEM.

e St adhuc curæ hominibus fides, & officiũ. Sunt qui defunctorum quoq; amicos agant. Titinius Capito ab Imperatore nostro impetrauit, ut sibi liceret statuam. L. Syllani in foro ponere. pulchrum, et magna laude dignũ amicitia principis in hoc uti, quantumq; gratia ualeas aliorũ honoribus experiri. Est omnino Capitoni ĩ usu, claros colere. Mirum est, qua religione, quo studio, imagines Brutorum, Cassiorũ, Catonum domi, ubi potest, habeat. Idem clarissimi cuiusq; uitam egregiis carminibus exornat. Scias ipsum plurimis uirtutibus abũdare, qui alienas sic amat. Redditus est. L. Sylano debitus honor, cuius immortalitati Capito prospexit pariter, & suæ. Neque enim magis decorum, & insigne est, statuã in foro populi romani habere, quã ponere. Vale.

C. PLINIVS SVETONIO TRANQVILLO SVO SAL.

s Cribis te perterritum sõnio, uereri, nequid aduersi ĩ actione patiaris. rogas, ut dilationem petam, & paucolos dies. certe proximũ excusem, difficile ẽ, sed experiar, καὶ γὰρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστι. Refert tamen, euentura soleas, an contraria somniare. Mihi reputanti somnium meum, istud, quod times tu, egregiã actionem portendere uidetur. Susceperam caussam Iunii Pastoris, cum mihi

quieſcenti uiſa eſt ſocrus mea aduoluta genibus, ne agerem, obſecrare· Et eram acturus adoleſcentulus adhuc· Eram in quadruplici iudicio· Eram contra potentiſſimos ciuitatis, atq; etiã Cæſaris amicos, quæ ſingula excutere mentem mihi poſt tam triſte ſomniũ poterant· Egi tñ, λογισάμενος illud, εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνασθαι περὶ πάτρης· Nã mihi, etſi quid carius patria fides uidebatur, proſpere ceſſit, atq; ideo illa actio mihi aureis hominum, illa ianuam famæ patefecit· Proinde diſpice, an tu quoq; ſub hoc exemplo ſomnium iſtud ĩ bonum uertas· Aut ſi tutius putas illud cautiſſimi cuiusq; præceptum, Quod dubites, ne feceris, id ipſum reſcribe· Ego aliquam ſtropham inueniã, agamq; cauſſam tuã, ut ipſam agere, cũ tu uoles, poſſis· Eſt enim ſanè alia ratio tua, alia mea fuit, nam iudiciũ centumuirale differri nullo modo, iſtuc ægre quidem, ſed tamen poteſt· Vale·

C·PLINIVS ROMATIO FIRMO SVO SALVTEM·

m Vniceps tu meus, et condiſcipulus, et ab ineunte ætate contubernalis, pater tuus, et matri, et auunculo meo, mihi etiam, quantum ætatis diuerſitas paſſa eſt, familiaris, magnæ, et graues cauſæ, cur ſuſcipere, augere dignitatem tuam debeam· Eſſe autem tibi centum milliũ cenſum, ſatis indicat, quod apud nos decurio es· Igitur, ut te nõ decurione ſolum, uerum etiam equite Romano perfruamur, offero tibi ad implendas æqueſtreis facultates, ccc· millia nummum· Te memorem huius muneris

amicitiæ nostræ diuturnitas spondet· Ego ne illud quidem admoneo, quod admonere deberem, nisi scirem spōte facturū, ut dignitate a me data, q̄ modestissime, ut a me data utare nam solicitius custodiendus ē honor, in quo etiam beneficium amici tuendū est· Vale·

C. PLINIVS CORNELIO TACITO SVO SALVTEM·

f Requens mihi disputatio est cum quodā docto homine, et perito, cui nihil æque in caussis agendis, ut breuitas placet, quā ego custodiēdā esse confiteor, si caussa permittat, alioquin præuaricatio est, transire dicenda, præuaricatio etiā cursim, et breuiter attingere, quæ sint inculcanda, infigenda, repetenda· Nam plerisq; longiore tractatu uis quædam, & pondus accedit, utq́; corpori ferrū, sic oratio animo non ictu magis, quam mora imprimitur· Hic ille mecum autoritatibus agit· Ac mihi ex græcis orationes Lysiæ ostentat, ex nostris Gracchorum, Catonisq́;, quorum sanè plurimæ sunt circūcisæ, et breues· Ego Lysiæ Demosthenē, Aeschinen Hyperidē, multosq́; præterea Gracchis, & Catoni Pollionem, Cæsarem, Cælium, in primis· M· Tullium oppono, cuius oratio optima fertur esse, quæ maxima· Et hercule, ut aliæ bonæ res, ita bonus liber melior est quisq;, quo maior· Vides ut statuas, signa, picturas, hominum deniq;, multorumq́; animalium formas, arborū etiam, si modo sint decoræ, nihil magis, quam amplitudo commendet· Idem orationibus euenit, quin etiā uoluminibus ipsis autoritatē quā-

dam, & pulchritudinem adiicit magnitudo· Hæc ille, multaque alia, quæ a me in eandem sententiam solent dici, ut est in disputando incomprehensibilis, et lubricus, ita eludit, ut contendat hos ipsos, quorum orationibus nitar, pauciora dixisse, q̃ ediderint · Ego contra puto· Testes sunt multæ multorum orationes, & Ciceronis pro Murena, pro Vareno, in quibus breuis, et nuda quasi subscriptio quorundam criminum solis titulis indicatur, ex his apparet, illum permulta dixisse, cum ederet, omisisse· Idem pro Cluẽtio ait se totam caussam uetere instituto solum perorasse· Et pro Cornelio quadriduo egisse, ne dubitare possimus, quæ per plureis dies, ut necesse erat, latius dixerit, postea recisa, ac purgata in unũ librum grandem quidem, unũ tamen coarctasse· At aliud est actio bona, aliud oratio· Scio nonnullis ita uideri, sed ego forsitan fallar, persuasum habeo, posse fieri, ut sit actio bona, quæ non sit bona oratio, non posse non bonam actionem esse, quæ sit bona oratio· est enim oratio actionis exemplar, & quasi ἀρχέτυπον· Ideo in optima quaque mille figuras extemporaleis inuenimus, in his etiam, quas tantum editas scimus, ut in Verrem artificem, quem nam? recte admones, Polycletum esse dicebant· Sequitur ergo, ut actio sit absolutissima, quæ maxime orationis similitudinem expresserit, si modo iustum, et debitum tempus accipiat, quod si negetur, nulla orationis, maxima iudicis culpa est· Adsunt huic opinioni meæ leges, quæ lõgissima tempora largiuntur, nec breuitatem dicentibus, sed copiam, hoc est diligentiam suadẽt, quã præ

stare nisi in angustissimis caussis non potest breuitas. Adiiciam, quod me docuit usus magister egregius, frequenter egi, frequenter iudicaui, frequenter in consilio fui. aliud alios mouet, ac plerunq; paruæ res maxime trahuntur, uaria sunt hominū iudicia, uariæ uoluntates, inde, qui eandē caussam simul audierūt, sæpe diuersum, interdum idem, sed ex diuersis animi motibus sentiunt. Præterea suæ quisq; inuentioni fauet, & quasi fortissimum complectitur, cū ab alio dictum est, quod ipse præuidit. Omnibus ergo dandum est aliquid, quod teneant, quod agnoscant. Dixit aliquando mihi Regulus, cum simul adessemus, Tu oīa, quæ sunt in caussa putas exsequenda, Ego iugulum statim uideo, hūc premo (premit sane, quod eligit, sed in eligendo frequenter errat.) respōdi. posse fieri, ut genu esset, aut talus, ubi iugulū putaret. At ego inquam, qui iugulum perspicere non possum, omnia pertento, omnia experior, πάντα denique λίθον κινῶ, utq; in agri cultura non uineas tantum, uerum etiam arbusta, nec arbusta tantum, uerū etiam campos curo, & exerceo, utq; in ipsis campis non far, aut siliginem solam, sed ordeum, fabam, cæteraq; legumina sero, sic in actione plura quasi semina latius spargo, ut quæ prouenerint, colligam. Neq; enim minus imperspicua, incerta, fallacia sunt iudicum ingenia, quam tempestatum, terrarumq;. Nec me præterit summum oratorem Periclem sic a comico Eupolide laudari.

πρὸς δέ γ᾽ αὖ τούτῳ, τάχ᾽ εἰ
πειθώ τις ἐπεκάθητο τοῖσι χέλεσιν,
οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Verũ huic ipsi Pericli nec illa πιθὼ, nec illud ἐκήλει
breuitate, uel uelocitate, uel utraq; (differunt .n.) si
ne facultate summa cõtigisset nam delectare, persua
dere copiam dicendi, spatiumq́; desiderat, relinque=
re uero aculeum in audiẽtium animis, is demum po
test, qui non pungit, sed infigit. Adde, quæ de eodẽ
Pericle Comicus alter, ἤστραπτ᾽, ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν
ἑλλάδα. Nõ enim amputata oratio, & abscissa, sed
lata, & magnifica, et excelsa tonat, fulgurat, omnia
deniq; perturbat, ac miscet. optimus tñ modus ẽ, qs ne
gat? sed non minus nõ seruat modũ, qui infra rem,
quam qui supra, qui adstrictius, quam qui effusi-
us dicit. Itaq; audis frequenter, ut illud immodice,
& redundanter, ita hoc ieiune, & infirme. alius ex
cessisse materiam, alius dicitur non implesse, æque
uterque, sed ille ĩbecillitate, hic uiribus peccat, quo
certe & si non limatioris, maioris tamen ingenii uiti
um est. Nec uero cum hæc dico, illũ homericum ἀμε
τροεπῆ probo, sed hunc, καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα
χειμερίοισιν, nõ quia non et ille mihi ualdissime pla
ceat, παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως. Si tñ detur ele
ctio, illam orationem similem niuibus hibernis, id est
crebram, assiduam, et largam, postremo diuinam, et
cœlestem uolo. At ẽ gratior multis actio breuis. Est,
sed inertibus, quorũ delitias, desidiamq́; quasi iudi
cium respicere, ridiculum est. Nam si hos in consilio
habeas, non solum satius ẽ breuiter dicere, sed omni=
no nõ dicere. Hæc ẽ adhuc sententia mea, quã muta
bo, si dissenseris tu. Sed planè cur dissentias, explices
rogo. Quamuis enim cedere autoritati tuæ debeam,

Rectius tamen arbitror in tanta re, ratione, quam au toritate superari. proinde, si non errare uideor, id ipsum, quam uoles breui epistola. Sed tamen scribe. Confirmaris enim iudicium meum, si errauero. lon= gissimā para. Nū corrupi te, qui tibi, si mihi accede res, breuis epistolæ necessitatem, si dissentires, longis simæ imposui? Vale.

C. PLINIVS PLINIO PATER NO SVO SAL.

u T animi tui iudicio, sic oculorum plurimū tribuo, non quia multū ne tibi placeas, sed quia tantum, quantum ego sapis, quanquam hoc quoq; multū ē. Omissis iocis, credo decentes esse seruos, qui sunt empti mihi ex consilio tuo, superest, ut frugi sint, quod de uenalibus melius auribus, q̃ oculis iudicatur. Vale.

C. PLINIVS CATILIO SE VERO SVO SAL.

d Iu iam in urbe hæreo, & quidem attonitus. perturbat me longa, et pertinax ualetu do Titi Aristonis, quem singulariter, & mi ror, & diligo. nihil est enim illo grauius, sanctius, do ctius, ut mihi non unus homo, sed literæ ipsæ, oēsq; bonæ artes in uno homine summum periculum adi re uideantur. Quam peritus ille & priuati iuris, & publici? quantum rerum? quantum exemplorū? quan tum antiquitatis tenet? nihil est, quod discere uelis, quod ille docere non possit. Mihi certe quoties ali-

quid abditum quæro, ille thesaurus est. Iam quanta sermonibus eius fides? quanta autoritas? q̃ pressa, & decora cunctatio? quid est, quod non statim sciat? & tamen plerunq; hæsitat. dubitat diuersitate rationum, quas acri, magnoq; iudicio ab origine, causisq; primis repetit, discernit, expẽdit. Ad hoc quam parcus in uictu, quam modicus in cultu. Soleo ipsum cubiculũ illius, ipsumq; lectum, ut imaginem quandam priscæ frugalitatis aspicere. ornat hæc magnitudo animi, quæ nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert, recteq; facti, non ex populi sermone mercedẽ, sed ex facto petit. In summa, non facile quis quenquam ex istis, qui sapientiæ studium habitu corporis præferunt, huic uiro compararit. Non quidẽ gymnasia sectatur, aut porticus, nec disputationibus longis aliorum otium, suumq; delectat, sed in toga, negotiisq; uersatur. multos aduocatione, plureis consilio iuuat. Nemini tamen istorum castitate, pietate, iustitia, fortitudine, etiã primo loco cesserit. Mirareris, si interesses, qua patientia hãc ipsam ualetudinem toleret, ut dolori resistat, ut siti differat, ut ĩcredibilẽ febriũ ardorẽ ĩmotus, opertusq; transmittat. Nuper me, paucosq; mecũ, quos maxĩe diligit, aduocauit, rogauitq;, ut medicos consuleremus de summa ualetudinis, ut si eẽt ĩsuperabilis, spõte exiret e uita, sin tantũ difficilis, & longa, resisteret, maneretq;. Dandum enim precibus uxoris, dandum filiæ lachrymis, dandum etiam nobis amicis, ne spes nostras, si modo nõ essent inanes, uolũtaria morte desereret. Id ego arduum in primis, et præcipua laude dignũ puto. Nam

impetu quodam, & instinctu procurrere ad mortē, commune cum multis, deliberare uero, et caussas eius expendere, utq; suaserit ratio, uitæ, mortisq; consilium suscipere, uel ponere, ingentis est animi. Et medici quidem secunda nobis pollicentur. Superest, ut promissis deus adnuat, tandemq; me hac solicitudine exoluat, qua liberatus, Laurentinum meum, hoc est libellos, & pugillareis, studiosumq; otium repetam. Nunc enim nihil legere, nihil scribere, aut assidenti uacat, aut anxio libet. Habes, quid timeam, quid optem, quid etiam ī posterū destinem. Tu quid egeris, quid agas, quid uelis agere, inuicem nobis, sed lætioribus epistolis scribe. erit confusioni meæ nō mediocre solatium, si tu nihil quereris. Vale.

C. PLINIVS POMPEIO FALCONI SVO SAL.

Consulis, an existimem te in tribunatu caussas agere debere. Plurimum refert, quid esse tribunatum putes, inanem umbram, et sine honore nomen, an potestatem sacrosanctam, & quam in ordinem cogi, ut a nullo, ita ne a se quidem deceat. Ipse cum tribunus essem, errauerim fortasse, qui me esse aliquem putaui, sed tanquam essem, abstinui caussis agendis, primum, quod deforme arbitrabar, cui assurgere, cui loco cedere omneis oporteret, hūc oībus sedentibus stare, et qui iubere posset, tacere quencunq;, huic silentium clepsydra indici, et quem interfari nefas esset, hunc etiam conuitia audire, & si inulta pateretur, inertem, si ulcisceretur, insolētem

uideri· Erat hic quoq; æstus, ante oculos si forte me appellasset uel ille, cui adessem, uel ille, quem contra intercederem, auxilium ferrem, an quiescerem, silerem'q;, & quasi è iurato magistratu priuatum ipse me facerem· His rationibus motus, malui me tribunũ omnibus exhibere, quam paucis aduocatum· Sed tu, (iterum dicam) plurimum interest, quid esse tribunatum putes· tuam personam tibi imponas, quæ sapienti uiro ita aptanda est, ut perferatur· Vale·

C·PLINIVS BABIO HISPANO SVO SAL·

t Ranquillus contubernalis meus uult emere agellum, quem uenditare amicus tuus dicitur· Rogo cures, quanti æquum ē, emat· Ita enim delectabit emisse· Nam mala emptio semper ingrata est, eò maxime, quod exprobrare stultitiam domino uidetur· In hoc autem agello, si modo arriserit pretium, Tranquilli mei stomachũ multa solicitant, uicinitas urbis, opportunitas uiæ, mediocritas uillæ, modus ruris, qui auocet magis, quam distrīgat· Scholasticis porro dominis, ut hic est, sufficit abunde tantũ soli, ut releuare caput, reficere oculos, reptare per limitem, unam'q; semitam terere, omnes'q; uiticulas suas nosse, & numerare arbusculas possint· Hæc tibi exposui, quo magis scires, quantum ille esset mihi, ego tibi debiturus, si prædiolum istud, quod commendatur his dotibus, tam salubriter emerit, ut pœnitentiæ locum non relinquat· Vale·

FINIS·

C. PLINII SECUNDI EPISTOLARUM LIBER SECUNDUS.

C. PLINIUS ROMANO SUO SALUTEM.

Post aliquot annos insigne, atq; etiam memorabile populi Romani oculis spectaculũ exhibuit publicũ funus Virgini Rufi maximi, & clarissimi ciuis, & perinde felicis. Triginta annis gloriæ suæ super uixit. Legit scripta de se carmina, legit historias, et posteritati suæ interfuit. perfunctus est tertio consulatu, ut summum fastigium priuati hominis impleret, cum principis noluisset. Cæsares, quibus suspectus, atq; etiam inuisus uirtutibus fuerat, euasit. reliquit ĩcolumem Optimum, atq; amicissimũ, tanquam ad hunc ipsum honorem publici funeris reseruatus. Annum tertium, & octogesimum excessit in altissima tranquillitate, pari ueneratione. Vsus est firma ualetudie, nisi quod solebant ei manus tremere, citra dolorem tamen. Aditus tantum mortis durior, lõgiór que, sed hic ipse laudabilis. Nam cum uocẽ præpararet acturus in consulatu principi gratias, liber, quem forte acceperat grandiorem, & seni, & stanti ipso pondere elapsus est. Hunc dum sequitur, colligit'q;, per leue, & lubricum pauimentum, fallente uestigio, cecidit, coxam'q; fregit, quæ parum apte collocata, reluctante ætate, male coiit. Huius uiri exequiæ magnum ornamentum principi, magnum seculo, magnum

lo, magnum etiam foro & rostris attulerunt· Laudatus est a consule Cornelio Tacito· Nam hic supremus felicitati eius cumulus accessit laudator eloquentissimus, & ille quidem plenus annis abiit, plenus honoribus, illis etiā, quos recusauit, nobis tamen quærendus, ac desiderandus est, ut exēplar æui prioris, mihi uero præcipue, qui illum nō solum publice, sed etiam priuatim quantum admirabar, tantum diligebā· primum, quod utriq; eadē regio, municipia finitima, agri etiam, possessionesq; coniunctæ· Præterea, q̄ ille tutor mihi relictus, adfectū parētis exhibuit· Sic candidatū me suffragio ornauit, sic ad omnes honores meos ex secessibus adcucurrit, cum iam pridem eiusmodi officiis renuntiasset, sic illo die, quo sacerdotes solēt nominare, quos dignissimos sacerdotio iudicant, me semper nominabat· Quin etiam in hac nouissima ualetudine ueritus, ne forte inter quinqueuiros crearetur, qui minuendis publicis sumptibus iudicio senatus constituebantur, cum illi tot amici senes, consularesq; superessent, me huius ætatis, per quem excusaretur, elegit, his quidem uerbis, etiam si filium haberem, tibi mandarem· Quibus ex caussis necesse est tanquam immaturam mortem eius in sinu tuo defleam, si tamen fas est aut fleri, aut omnino mortem uocari, qua tā ti uiri mortalitas magis finita, quā uita est· Viuit enim, uiuetq; semper, atq; etiam latius in memoria hominum, et sermone uersabitur post, quam ab oculis recessit· Volo tibi multa alia scribere, sed totus animus in hac una contemplatione defixus est· Virginium cogito, Virginium uideo, Virgi-

nium iam uanis imaginibus, recentibus tamen audio, adloquor, teneo, cui fortasse ciues aliquos uirtutibus pares & habemus, & habebimus, gloria neminem. Vale.

C. PLINIVS PAVLINO SVO SAL.

i Rascor, nec liquet mihi, an debeam, sed irascor scis quam sit amor iniquus interdum, ĩpotens sæpe, μικραίτιος semper hæc tñ caussa magna est, nescio an iusta, sed ego tanq̃ non minus iusta, quam magna sit, grauiter irascor, quod a te tandiu literæ nullæ. Exorare me potes uno modo, si nunc saltem plurimas, & longissimas miseris. hæc mihi sola excusatio uera, cæteræ falsæ uidebuntur. Nõ sum auditurus, non eram Romæ, uel occupatior eram, illud enim nec dii sinant, ut infirmior. Ipse ad uillam partim studiis, partim desidia fruor, quorum utrunq; ex otio nascitur. Vale.

C. PLINIVS NEPOTI SVO SAL.

m Agna Isæum fama præcesserat, maior inuentus est. summa est facultas, copia, ubertas. dicit semper ex tempore, sed tanquã diu scripserit. sermo græcus, immo atticus. præfationes tersæ, graciles, dulces, graues interdum, et erectæ. poscit controuersias plures, electionẽ auditoribus permittit, sæpe etiam partis. Surgit, iam igitur incipit. Statim omnia, ac penè pariter ad manum. Sensus reconditi, occursant uerba sed qualia, quæsita, & exculta. multa lectio ĩ subitis, multa scriptio elucet. pro

cemiatur apte, narrat aperte, pugnat acriter, colligit
fortiter, ornat excelse. Postremo docet, delectat, adfi-
cit. Quod maxime dubites, crebra ἐνθυμήματα, syl
logismi circunscripti, et effecti, quod stylo quoque as
sequi magnum est. Incredibilis memoria, repetit alti
us, quæ dixit ex tempore, ne uerbo quidem labitur,
ad tantam ἕξιν studio, et exercitatione peruenit. Nã
diebus, & noctibus nihil aliud agit, nihil audit, ni-
hil loquitur, annum sexagesimum excessit, & adhuc
scholasticus tantum ẽ, quo genere hominum nihil aut
simplicius, aut sincerius, aut melius. nos enim, qui in
foro, uerisq; litibus terimur, multum malitiæ, quam-
uis nolimus, addiscimus. Schola, & auditorium, et fi
cta caussa, res inermis, innoxia est, nec minus felix,
senibus præsertim. Nam quid in senectute felicius, q̃
quod dulcissimum est ĩ iuuenta? quare ego Isæũ non
disertissimum tantum, uerũ etiam beatissimum iudi
co, quem tu nisi cognoscere concupiscis, saxeus, ferre-
usq; es. Proinde, si nõ ob alia, nosq; ipsos, at certe, ut
hunc audias, ueni. Nunquã ne legisti Gaditanum
quẽdam Titi Liuii nomine, gloriaq; commotum, ad
uisendum eum ab ultimo terrarum orbe uenisse, sta
timq; ut uiderat, abisse? ἀφιλόκαλον, Illiteratum, iers,
ac penè etiam turpe est, nõ putare tanti cognitionem,
qua nulla est iucũdior, nulla pulchrior, nulla deniq;
humanior. Dices habeo hic, quos legã, nõ minus diser
tos etiã. sed legendi semper occasio est, audiẽdi nõ sem
per. Multò magis, ut uulgo dicitur, uiua uox adficit.
Nam licet acriora sint, q̃ legas, altius tamen in ani-
mo sedent, quæ pronuntiatio, uultus, habitus, gestus

etiam dicentis adfigit· niſi uero falſum putamus illud Aeſchinis, qui cum legiſſet Rhodiis orationem Demoſthenis, admirantibus cunctis, adiecisse fertur, τί δὲ εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου ἀκηκόειτε & erat Aeſchines, ſi Demoſthẽi credimus μεγαλοφωνότατος· fatebatur tamen longe melius eadem illa pronuntiaſſe ipſum, qui pepererat· quæ omnia huc tendunt, ut audias Iſæum uel ideo tantum, ut audieris· Vale·

C·PLINIVS CALVINAE SAL·

SI pluribus pater tuus, uel uni cuilibet alii, quam mihi debuiſſet, fuiſſet fortaſſe dubitandum, an adires hæreditatem etiam uiro grauem, cum uero ego ductus adfinitatis officio, dimiſſis omnibus, qui non dico moleſtiores, ſed diligentiores erant, creditor ſolus extiterim, cumq; uiuente eo nubenti tibi in dotem centum millia contulerim, præter eam ſummam, quam pater tuus, quaſi de meo dixit (erat enim ſoluenda de meo) magnum habes facilitatis meæ pignus, cuius fiducia debes famam defuncti, pudoremq; ſuſcipere, ad quod te ne uerbis magis, quam rebus horter, quicquid mihi pater tuus debuit, acceptum tibi ferri iubeo· Nec eſt, quod uerearis, ne ſit mihi iſta oneroſa donatio· Sunt quidem omnino nobis modicæ facultates, dignitas ſumptuoſa, reditus propter conditionem agellorum, neſcio minor, an incertior, ſed quod ceſſat ex reditu, frugalitate ſuppletur, ex qua uelut fonte liberalitas noſtra decurrit· Quæ tamen ita temperanda eſt, ne nimia profuſione inareſcat, ſed temperanda in aliis, in te uero

facile ratio constabit, etiam si modũ excesserit. Vale.

C. PLINIVS LVPERCO SVO SAL.

a Ctionem & a te frequenter efflagitatam, et a me sæpe promissam exhibui tibi, non tamẽ totam, adhuc enim pars eius perpolitur, Interim quæ absolutiora mihi uidebantur, non fuit alienum, iudicio tuo his tradi. Tu rogo intentionem scribentis accommodes. nihil enim adhuc inter manus habui, cui maiorem solicitudinem præstare deberem. Nam in cæteris actionibus existimationi hominum diligentia tantum, & fides nostra, in hac etiam pietas subiicietur. Inde & liber creuit, dum ornare patriam, & amplificare gaudemus, pariterq; & defensiõi eius seruimus, & gloriæ. Tu tamen hæc ipsa, quantum ratio exegerit, reseca. Quoties enim ad fastidium legentium, delitiasq; respicio, intelligo nobis cõmendationem et ex ipsa mediocritate libri petendã. Idem tamen, quia te hanc austeritatem exigo, cogor id, quod diuersum est postulare, ut in plerisq; frontẽ remittas. Sunt enim quædam adulescentium auribus danda, præsertim si materia non refragetur. Nã descriptiones locorum, quæ in hoc libro frequentiores erunt, non historice tantum, sed prope poetice prosequi fas est. Quod tamen siquis extiterit, qui putet nos lautius fecisse, quam orationis seueritas exigat, huius, ut ita dixerim, tristitiã reliquæ partes actionis exorare debebunt. adnisi certe sumus, ut quamlibet diuersa genera lectorum per plureis dicendi species teneremus. Ac sicut ueremur, ne quibusdam pars

aliqua secundum suam cuiusq; naturam non probetur, ita uidemur posse confidere, ut uniuersitatem omnibus uarietas ipsa commendet. Nam & in ratione conuiuiorum, quamuis a plerisq; cibis singuli temperemus, totam tamẽ cœnã laudare omnes solemus, nec ea, quæ stomachus noster recusat, adimunt gratiam illis, quibus capitur. Atq; hæc ego sic accipi uolo, non tanquam adsecutum esse me credam, sed tanquam adsequi laborauerim, fortasse non frustra, si modo tu curam tuam admoueris interĩ istis, mox iis, quæ sequuntur, Dices te nõ posse satis diligenter id facere, nisi prius totam actionem cognoueris, fateor, in præsentia tamen & ista tibi familiariora fient, & quædam ex his talia erunt, ut per parteis emendari possint. Etenĩ si auulsum statuæ caput, aut membrũ aliquod inspiceres, non tu quidem ex illo posses congruentiam, æqualitatem'q; deprehendere, posses tamen iudicare, an id ipsum satis elegans esset. Nec alia ex caussa pricipiorũ libri circunferuntur, quam quia existimatur pars aliqua etiam sine cæteris esse perfecta. Lõgius me prouexit dulcedo quædam tecum loquendi. Sed iam finem faciam, ne modum, quem etiã orationi adhibendum puto, ĩ epistola excedã. Vale.

C. PLINIVS AVITO SVO SAL.

l Ongum ẽ altius repetere, nec refert, quemadmodum acciderit, ut homo minime familiaris, cœnarem apud quendam, ut sibi uidebatur, lautum, et diligentem, ut mihi, sordidum simul, & sumptuosum, nam sibi, et paucis opima quæ.

dam, cæteris uilia, & minuta ponebat. Vinum etiã paruulis lagunculis in tria genera descripserat, nõ ut potestas eligendi, sed ne ius esset recusandi. Et aliud sibi, et nobis, aliud minoribus amicis, (nã gradatim amicos habet), aliud suis, nostrisq; libertis. Animaduertit, qui mihi proximus recumbebat, et an probarem, interrogauit. negaui. tu ergo inquit, quam consuetudinem sequeris? Eadem omnibus pono, ad coenam enim, non ad notam inuito, cunctisq; rebus ex æquo, quos mensa, et toro æquaui. Etiam ne libertos? etiam, conuictores enim tunc, nõ libertos puto. Ille magno tibi cõstat? Minime. Qui fieri potest? Quia scilicet liberti mei non idẽ, quod ego bibunt, sed idẽ ego, quod liberti. Et hercule, si gulæ temperes, non est onerosum, quo utaris ipse, communicare cũ pluribus. illa ergo reprimẽda, illa quasi ĩ ordinẽ redigenda est, si sumptibus parcas, quibus aliquantò rectius tua cõtinentia, quam aliẽa contumelia consulas. Quorsum hæc? ne tibi optimæ indolis iuueni quorundam immensa luxuria specie frugalitatis imponat. Conuenit autem amori ĩ te meo, quoties tale aliquid incide rit, sub exẽplo præmonere, quid debeas fugere. Igitur memẽto, nihil magis esse uitandũ, q̃ istã luxuriæ, et sordiũ nouam societatem, quæ cũ sint turpissima, discreta ac separata, turpius iunguntur. Vale.

C. PLINIVS MACRINO SVO SAL.

h Eri a senatu Vestricio Spurinnæ, prĩcipe autore, triũphalis statua decreta est, non ita, ut multis, qui nunquam in acie steterunt,

nunquam castra uiderunt, nunquam deniq; tubarum sonum, nisi in spectaculis audierunt, uerum, ut illis, qui decus istud sudore, et sanguine, et factis assequebantur. Nam Spurinna Bructerum regem ui, & armis induxit in regnum, ostentatoq; bello, ferocissimam gentem, quod est pulcherrimũ uictoriæ genus, terrore perdomuit, & hoc quidem uirtutis præmiũ, Illud solatiũ doloris accepit, quod filio eius Cottio, quem amisit absens, habitus est Honor statuæ. rarũ id i iuuene, sed pater hoc quoq; merebatur, cuius grauissimo uulneri magno aliquo fomento medendum fuit. Præterea Cottius ipse tam clarum specimen indolis dederat, ut uita eius breuis, & angusta debuerit hac ueluti immortalitate proferri. Nam tanta ei sanctitas, grauitas, autoritas etiam, ut posset senes illos prouocare uirtute, quibus nunc honore adæquatus est. Quo quidem honore, quantum ego interpretor, nõ modo defuncti memoriæ dolori patris, uerũ etiam exemplo prospectum est. acuent ad bonas arteis iuuentutem, adulescentibus quoq; (digni sint modo) tanta præmia constituta, acuent principes uiros ad liberos suscipiendos, & gaudia ex superstitibus, et ex amissis tam gloriosa solatia. His ex caussis statua Cottii publice lætor, nec priuatim minus. Amaui consumatissimum iuuenem tam ardenter, q̃ nunc impatienter requiro. Erit ergo pergratum mihi hanc effigiem eius subinde intueri, subinde respicere, sub hac consistere, præter hanc commeare. Etenim si defunctorum imagines domi positæ dolorem nostrum leuant, quanto magis eæ, quibus in celeberrimo loco

non modo species, et uultus illorum, sed honor etiam, & gloria refertur · Vale·

C·PLINIVS CANINIO SVO SAL·

s Tudes? an piscaris? an uenaris? an simul omnia? possunt enim omnia simul fieri ad Larium nostrum, nam lacus piscem, feras syluæ, quibus lacus cingitur, studia altissimus iste secessus adfatim suggerunt · Sed siue omnia simul, siue aliquid facias, non possum dicere · inuideo, angor tamen non & mihi licere, quæ sic concupisco, ut ægri uinum, balinea, fonteis · Nũquám ne hos arctissimos laqueos, si soluere negatur, abrumpã? nunquam puto · Nam in ueteribus negotiis noua adcrescunt, nec tamen priora peraguntur, tot nexibus, tot quasi catenis maius in dies occupationum agmen extenditur · Vale·

C·PL· APOLLINARI SVO SAL·

a Nxium me, & inquietum habet petitio Sexti Erutii mei, adficior cura, & quam pro me solicitudinem non adii, quasi pro me altero patior, & alioqui meus pudor, mea existimatio, mea dignitas in discrimen adducitur · Ego Sexto latum clauum a Cæsare nostro, ego quæsturam impetraui, meo suffragio peruenit ad ius tribunatus petẽdi, quem nisi optinet in senatu, uereor decepisse Cæsarem uidear · Proínde adnitendũ est mihi, ut talem eum iudicent omnes, qualem esse princeps mihi credidit, quæ caussa, si studium meum non incitaret, ad

iutum tamen cuperem iuuenem probissimum, grauissimũ, eruditissimum, omni deniq; laude dignissimũ, et quidem cum tota domo. Nam pater eius Erutius, clarus uir, sanctus, antiquus, disertus, atq; in agendis caussis exercitus, quas summa fide, pari cõstantia, nec uerecundia minore defendit, habet auunculum C. Septiciũ, quo nihil uerius, nihil simplicius, nihil candidius, nihil fidelius noui. Omnes me certatim, et tamen æqualiter amant, omnibus nunc ego in uno referre gratiam possum. Itaq; prẽdo amicos, supplico, ambio domos, statiõesq; circumeo, quantumq; uel autoritate, uel gratia ualeã, precibus experior. Te que obsecro, ut aliquam oneris mei partem suscipere tanti putes. Reddam uicem, si reposces, reddam, et si nõ reposces. Diligeris, coleris, frequẽtaris. Ostẽde modo uelle te, nec deerunt, qui, quod tu uelis, cupiant. Vale.

C. PLINIVS OCTAVIO SVO SAL.

h Ominem te patientem, uel potius durũ, ac penè crudelẽ, qui tam insignes libros tã diu teneas. Quousq; & tibi, & nobis inuidebis, tibi maxĩa laudẽ, nobis uoluptatẽ? Sine per ora hominum ferantur, isdemq;, quibus lingua Romana, spatiis peruagentur. Magna etiam, longa expectatio est, quam frustrari adhuc, & differre non debes. Enotuerunt quidam tui uersus, & inuito te claustra tua refregerunt, hos nisi retrahes in corpus quandoq; ut errones, aliquem, cuius dicantur, inueniant. Habe ante oculos mortalitatẽ, a qua adserere te hoc

uno monimento potes· Nam cætera, fragilia, & caduca nõ minus, quam ipsi hoies, occidunt, desinũtq;· oiccs, ut soles, amici mei uiderint· opto equidem amicos tibi tam fideleis, tam eruditos, tam laboriosos, ut tantum curæ, intentionisq; suscipere & possint, & uelint· Sed dispice, ne sit parum prouidum, sperare ex aliis, quod tibi ipse nõ præstes, Et de editione qui dem interim, ut uoles, recita saltem, quo magis libeat emittere, utq; tandem percipias gaudiũ, quod ego olim pro te non temere præsumo· Imaginor enĩ qui concursus, quæ admiratio te, qui clamor, quod etiam silentiũ maneat, quo ego, cum dico, uel recito, nõ minus, quam clamore, delector· Sit modo silentiũ acre, & intentum, et cupidum ulteriora audiẽdi Hoc fructu tanto, tam parato desine studia tua infinita istã cũctatione fraudare, quæ cum modum excedit, uerendum est, ne inertiæ, & desidiæ, uel etiam timiditatis nomen accipiat· Vale·

C·PL· ARRIANO SVO SAL·

Solet esse gaudio tibi, siquid actum est in senatu dignum ordine illo, quãuis enim quietis amore secesseris, insidet tamen animo tuo maiestatis publicæ cura· Accipe ergo, quod per hos dies actum est personæ claritate famosum, seueritate exempli salubre, rei magnitudine æternum· Marius Priscus accusantibus Afris, qbus proconsul præfuit, omissa defensiõe iudices petiit· Ego, et Cornelius Tacitus adesse prouincialibus iussi, existimauimus fidei nostræ conuenire, notum senatui facere, excessisse Pri

ſcum immanitate, et ſæuitia crimina, quibus dari iudices poſſent, cum ob inocentes condemnandos, interficiēdos etiā, pecunias accepiſſet, reſpondit Fronto Catius, deprecatusq́; eſt, nequid ultra repetundarum legem quæreretur, omniaq́; actionis ſuæ uela uir mouendarum lachrymarum peritiſſimus, quodam uelut uento miſerationis impleuit. Magna contentio, Mgni utrinq; clamores, aliis cognitionem ſenatus lege cōcluſam, aliis liberā, ſolutamq́; dicentibus, quantumq́; admiſiſſet reus, tantum uindicandum. Nouiſſime conſul deſignatus Iulius Ferox, uir rectus et ſanctus Mario quidem iudices interim cenſuit dandos, euocandos autem, quibus diceretur innocentium pœnas uendidiſſe, quæ ſententia non præualuit modo, ſed omnino poſt tantas diſſenſiones fuit ſola frequens, adnotumq́; experimentis, quod fauor, & miſericordia acres, & uehementes primos impetus habent, paulatim conſilio, & ratione, quaſi reſtincta conſidunt, Vnde euenit, ut quod multi clamore permixto tuentur, nemo tacentibus cæteris dicere uelit. pateſcit enim, cum ſepararis a turba, contemplatio rerum, quæ turba teguntur. Venerunt qui adeſſe erant iuſſi Vitelius Honoratus, & Flauius Martianus, ex quibus Honoratus trecentis millibus exilium equitis Romani, ſeptemq́; amicorū eius ultimam pœnam, Martianus unius equitis Romani ſeptingētis millibus plura ſupplicia arguebatur emiſſe. erat enim faſcibus cæſus, damnatus in metallum, ſtrangulatus ī carcere, ſed Honoratum cognitioni ſenatus mors opportuna ſubtraxit, Martianus intro=

ductus est absente Prisco. Itaq; Tutius Cerealis consularis iure senatorio postulauit, ut Priscus certior fieret, siue quia miserabiliorē, siue quia inuidiosiorem fore arbitrabatur, si præsens fuisset, siue (quod maxime credo) quia æquissimum erat, commune crimen ab utroq; defendi, & si dilui non potuisset, in utroq; puniri. Dilata res est in proximum senatum, cuius ipse conspectus augustissimus fuit. Pricæps præsidebat (erat enim cōsul) adhoc Ianuarius mensis cū cætera, tum præcipue senatorum frequentia celeberrimus, prætereà causæ amplitudo, auctáq; dilatiōe expectatio, & fama, insitumq; mortalibus studiū magna, & inusitata noscendi, omneis undiq; exciuerat. Imaginare, quæ solicitudo nobis, qui metus, quibus super tanta re, in illo cœtu, præsente Cæsare, dicendum erat. Equidem in senatu non semel egi, quin immo nusquā audiri benignius soleo, tunc me tamē, ut noua omnia, nouo metu permouebant. Obuersabatur præter illa, q̄ supra dixi, causæ difficultas, stabat modo consularis, modo septemuir Epulonum, iam neutrum. Erat igitur perquam onerosum accusare damnatum, quem, ut premebat atrocitas criminis, ita quasi peractæ damnationis miseratio tuebatur, utcunq; tamen animum, cogitationemq; collegi. Cœpi dicere non minore audientium assensu, quam solicitudine mea. Dixi horis penè quinq;. Nam xii. clepsydris, quas spatiosissimas acceperā, sunt additæ quatuor. Adeo illa ipsa, quæ dura, et aduersa dicturo uidebantur, secunda dicenti fuerunt. Cæsar quidē mihi tantum studium, tantam etiam curam (nimium

est enim dicere solicitudinem) praestitit, ut libertum meũ post me stantẽ, saepius admoneret, uoci, laterique consulerem, cum me uehementius putaret intendi, q̃ gracilitas mea perpeti posset. Respõdit mihi pro Martiano Claudius Marcellinus. Missus deinde senatus, & reuocatus in posterum, neq; enim iam inchoari poterat actio, nisi noctis interuentu scinderetur. Postero dixit pro Mario Saluius Liberalis, uir subtilis, dispositus, acer, disertus, in illa uero caussa omnes artes suas protulit. Respondit Cornelius Tacitus eloquentissime, &, quod eximiũ orationi inest, σεμνῶς. Dixit pro Mario rursus Fronto Catius isigniter, utq; iã locus ille poscebat, plus in precibus temporis, quã in defensione consumpsit. huius actionem uespera inclusit, non tamen sic, ut abrumperet. Itaq; in tertiũ diẽ probationes exierunt. Iam hoc ipsum pulchrũ, & antiquum, senatum nocte dimitti, triduo uocari, triduo contineri. Cornutus Tertullus consul designatus, uir egregius, & pro ueritate firmissimus, censuit septingenta millia, quae acceperat Marius aerario inferenda, Mario urbe, italiaq; iterdicendũ, Martiano hoc amplius, Africa. In fine sententiae adiecit, quod ego, & Tacitus iniuncta aduocatione diligenter, fortiterq; functi essemus, arbitrari senatum, ita nos fecisse, ut dignum mãdatis partibus fuerit. Assenserunt consules designati, omnes etiam consulares usque ad Pompeium collegam, ille & septingenta millia, quae acceperat Marius, aerario inferẽda, & Martianum in quinquennium relegandum, Marium repetundarum poenae, quam iam passus esset, censuit relinquẽ-

dum· Erant in utraq; sententia multi, fortasse etiam plures in hac uel solutiore, uel molliore· Nam quidam ex illis quoq;, qui Cornuto uidebantur assensi, hunc, qui post ipsos censuerat, sequebantur· Sed cum fieret discessio, qui sellis consulum astiterant, in Cornuti sententiam ire cœperunt· Tum illi, qui se collegæ adnumerari patiebantur, in diuersum transierunt, collega cum paucis relictus· Multum postea de impulsoribus suis, præcipue de Regulo questus est, qui se in sentẽtia, quam ipse dictauerat, deseruisset· Est alioqui Regulo tam mobile ingenium, ut plurimum audeat, plurimum timeat· Hic finis cognitionis amplissimæ, superest tamen λητούργιον non leue Hostilius Firmius legatus Marii Prisci, qui permistus causæ, grauiter, uehementerq; uexatus ẽ· Nã & rationibus Martiani, & sermone, quem ille habuerat in ordine Leptitanorum, operam suam Prisco ad turpissimũ ministerium commodasse, stipulatusq; de Martiano quinquaginta millia denariorum probabatur, ipse præterea accepisse sestertia decem millia fœdissimo quidẽ titulo, nomine unguentarii, qui titulus a uita hominis compti semper, & pumicati, non abhorrebat· Placuit censente Cornuto referri de eo proximo senatu, tunc enim, casu, an conscientia, abfuerat· Habes res urbanas, inuicem rusticas scribe, quid arbusculæ tuæ, quid uineæ, quid segetes agunt, quid oues delicatissimæ· In summa, nisi æquæ longam epistolam reddis, non est, quod postea, nisi breuissimam expectes· Vale·

C. PL. ARRIANO SVO SAL.

ειτούριον illud, quod superesse Marii Prisci causæ proxime scripseram, nescio an satis, circuncisum tamen, et adrasum est. Firminus inductus in senatum. Respondit crimini noto. secutæ sunt diuersæ sententiæ consulum designatorum. Cornutus Tertullus censuit ordine mouendũ. acutius Nerua, in sortitione prouinciæ rationẽ eius non habẽdam, quæ sententia tanquam mitior, uicit, cum sit alioqui durior, tristior'q;. Quid enim miserius, quam exectum, & exemptum honoribus senatoriis, labore, et molestia non carere? Quid grauius, quam tanta ignominia adfectum, non in solitudine latere? sed in hac altissima specula conspiciendum se, monstrandum'q; præbere? Prætera quid publice minus aut congruens, aut decorum, notatum a senatu in senatu sedere, ipsis'q; illis, a qbus sit notatus, æquari: summotum a proconsulatu, quia se ĩ legatione turpiter gesserat, de proconsulibus iudicare? dãnatum'q; sordiũ, uel damnare alios, uel absoluere? sed hoc pluribus uisum ẽ. Numerantur enim sententiæ, non ponderantur. nec aliud in publico consilio potest fieri, in quo nihil est tam inæquale, quam æqualitas ipsa. Nã cum sit impar prudentia, par omnium ius est. Impleui promissum, prioris'q; epistolæ fidem exolui, quam ex spatio temporis iam recepisse te colligo. Nam et festinanti, & diligenti tabellario dedi, nisi quid impedimenti in uia passus est. Tuæ nunc partes, ut primum illam, deinde hanc remunereris literis, quales

istinc

istinc redire uberrimæ possunt· Vale·

C·PLI·PRISCO SVO SAL·

e

T tu occasiones obligandi me auidissime am
plecteris, & ego nemini libẽtius debeo· dua
bus ergo de caussis a te potissimum petere cõ
stitui quod impetratum maxime cupio· Regis exerci
tum amplissimum, hinc tibi beneficiorum larga ma=
teria, longum præterea tempus, quo amicos tuos exor
nare potuisti· Cõuertere ad nostros, nec hos multos·
Malles tu quidem multos, sed meæ uerecundiæ suffi
cit unus, aut alter, ac potius unus· Is erit Voconius
Romanus, pater Plinii in equestri gradu clarus, Cla
rior uitricus, immo pater alius· nam huius quoq; no-
mine & pietate successit mater· E primis ipse citerio=
ris Hispaniæ scis quod iudicium prouĩciæ illius, scis
quanta sit grauitas, flamen proxime fuit· hunc ego,
cum simul studeremus, arcte, familiariterq; dilexi· Il
le meus in urbe, ille in secessu contubernalis· Cũ hoc
seria, cum hoc iocos miscui· Quid enim aut illo fide-
lius amico, aut sodale iucundius? mira in sermone,
mira etiam in ore ipso, uultuq; suauitas· Ad hoc in=
genium excelsum, subtile, dulce, facile, eruditum in
caussis agendis· Epistolas quidem scribit, ut musas
ipsas latine loqui credas· Amatur à me plurimum·
nec tamen uincitur· Equidem iuuenis statim iuueni
quantum potui per ætatem, auidissime cõtuli, & nu
per ab optimo principe trium liberorum ei ius impe
traui, quod quanquam parce, et cum delectu daret,
mihi tamẽ tanquam eligeret, indulsit· Hæc beneficia

mea tueri nullo modo melius quam ut augeam, possum, præsertim cum ipse illa tam grate interpretatur, ut dum priora accipit, posteriora mereatur. Habes qualis, quam probatus, carusq; sit nobis. Quem rogo pro ingenio, pro fortuna tua exornes. In primis ama hominem. Nam licet tribuas ei, quantum amplissimum potes, nihil tamen amplius potes amicitia tua, cuius esse eum usq; in intimam familiaritatē capacem, quo magis scires, breuiter tibi studia, mores, omnem deniq; uitam eius expressi. Extenderem preces, nisi & tu rogari diu nolles, & ego tota hac epistola fecissem. Rogat enim et quidem efficacissime, qui reddit caussas rogandi. Vale.

C. PLI. MAXIMO SVO SAL.

u Erum opinaris, distringor centumuiralibus caussis, quæ me exercent magis, quam delectant. Sūt enim pleræq; paruæ, & exiles. Raro īcidit, uel personarum claritate, uel negotii magnitudine īsignis. ad hoc perpauci, cum quibus iuuat dicere. cæteri audaces, atq; etiā magna ex parte adulescentuli obscuri ad declamandum huc transeunt, tam irreuerenter, & temere, ut mihi Atilius noster expresse dixisse uideatur, sic in foro pueros a centūuiralibus caussis auspicari, ut ab Homero in scholis. nam hic quoq;, ut illic primū cœpit esse, quod maximū est. At hercule, ante memoriā meā, maiores natu ita solebāt dicere ne nobilissimis qdē adulescentibus locus erat, nisi aliquo consulari producente, tanta ueneratione pulcherrimum opus celebrabatur. Nūc re

fractis pudoris, & reuerentiæ claustris, omnia patent omnibus Nec inducuntur, sed irrumpunt· sequuntur auditores actoribus similes, conducti, et redēpti mancipes, conuenitur a conductis, & redēptis in media Basilica, ubi tam palàm sportulæ, quám ī triclinio dantur· Ex iudicio in iudicium pari mercede transitur Inde iam non inurbane σοφοκλεῖς· uocantur, ἀπὸ τοῦ σοφὸς, καὶ καλεῖσθαι iisdem latinum nomen impositum est laudicœni· & tamen crescit in dies fœditas utraq; lingua notata Heri duo nomenclatores mei, (habent sane ætatem corū, qui nuper togas sumpserunt) ternis denariis ad laudandū trahebantur· tanti constat, ut sis disertissimus· Hoc pretio quanlibet numerosa subsellia implentur, hoc ingens corona colligitur, hoc infiniti clamores commouentur, cum μεσόχορος dedit signum· opus est enim signo apud nō intelligenteis, ne audienteis quidem· nam pleriq; non audiunt, nec ulli magis laudant· Siquando transibis per Basilicam, & uoles scire, quo modo quisq; dicat, nihil ē, quod tribunal ascēdas, nihil quod præbeas aurem, facilis diuinatio· Scito eum pessime dicere, qui laudabitur maxime· Primus hunc audiendi morem induxit Larcius Licinius hactenus tamen, ut auditores conrogaret· Ita certe ex Quintiliano præceptore meo audisse memini· narrabat ille· Assectabar Domitium Afrum, cum apud centumuiros diceret grauiter, & lente (hoc enim illi actionis genus erat) audiit ex proximo immodicum, insolitumq; clamorem, admiratus, reticuit, ubi silētium factum est, repetit, quod abruperat· Iterum cla

mor, iterum reticuit et post silentiũ, cœpit idẽ tertio. nouissime quis diceret, quæsiuit, responsum est, Licinus. Tum intermissa caussa centumuiri, iquit, hoc artificium periit. quod alioqui perire incipiebat, cum perisse Afro uideretur. Nunc uero propè funditus extinctum, & euersum est. Pudet referre, quæ quam fracta pronuntiatione dicantur, quibus, quam teneris clamoribus excipiantur. plausus tantum, ac potius sola cymbala, et tympana illis cãticis desunt. ululatus quidem (neque enim alio uocabulo potest exprimi,) theatris quoq; indecora laudatio large supersunt. Nos tamen adhuc, & utilitas amicorum, & ratio ætatis moratur, ac retinet. Veremur enim ne forte non has indignitates reliquisse, sed laborem fugisse uideamur. Sumus tamen solito rariores. quod initium est gradatim desinendi. Vale.

C. PLI. VALERIO SVO SAL.

q Vomodo te ueteres Marsi tui? Quo modo emptio noua? placent agri, post, quam tui facti sunt? Rarũ id quidem nihil enim æque gratum est adeptis, quam concupiscentibus. me prædia materna parum commode tractant, delectant tamen, ut materna. alioqui longa patientia obcallui. Habent hunc finem assiduæ querelæ, quod queri pudet. Vale.

C. PLI. ANNIO SVO SAL.

t V quidem pro cætera tua diligentia, admones me, codicillos Aciliani, qui me ex parte

instituit hæredē, pro non scriptis habendos, quia nō sint confirmati testamento· quod ius ne mihi quidem ignotum est, cum sit iis etiam notum, qui nihil aliud sciunt. sed ego propriam quandam legem mihi dixi, ut defunctorum uoluntates, etiam si iure deficærentur, quasi perfectas tuerer· Constat autem codiallos istos Aaliani manu scriptos. Licet ergo non sint cōfirmati testamento, a me tamen, ut confirmati obseruabūtur· Præsertim cum delatori locus non sit. Nam si uerendum esset, ne, quod ego dedissem, populus eriperet, cunctatior fortasse, & cautior esse deberem. Cum uero liceat hæredi donare, quod in hæreditate subsedit, nihil est, quod obstet illi meæ legi, cui publicæ leges non repugnant· Vale·

C·PLI·GALLO SVO SAL·

m Iraris, cur me Laurentinum, uel (si ita mauis) Laurens meum tantopere delectet? desines mirari, cum cognoueris gratiam uillæ, opportunitatem loci, litoris spatium· Decem & septē millibus passuum ab urbe secessit, ut peractis, quæ agenda fuerint, saluo iam & cōposito die, possis ibi manere· Aditur non una uia, nam & Laurentina, & Ostiensis eodem ferunt, sed Laurentina a quartodecimo lapide, Ostiēsis ab undecimo relinquēda est. Vtrinq; excipit iter, aliqua ex parte arenosum uinctis paulo grauius & longius, equo breue, et molle· Varia hinc, atq; inde facies, nam modo occurentibus syluis, uia coarctatur, modo latissimis pratis diffunditur, & patescit: Multi greges ouium, multa ibi

equorum, boumq; armenta, quæ montibus hyeme de pulsa, herbis, & tepore uerno nitescunt. Villa usibus capax, nõ sumptuosa tutela. Cuius in prima parte atrium frugi, nec tamen sordidum, deĩde porticus in O literæ similitudinẽ circumactæ, quibus paruula, sed festiua area includitur, egregium hæc aduersum tempestates receptaculum, nam specularibus, ac multo magis imminentibus tectis muniuntur. Est contra medias cauædium hilare, mox tricliniũ satis pulchrum, quod in litus excurrit, ac si quãdo Africo mare impulsum est, fractis iam, & nouissimis fluctibus leuiter alluitur. Vndiq; ualuas, aut fenestras non minores ualuis habet, atq; a lateribus, a frõte quasi tria maria prospectat. A tergo cauædium, porticum, aream, porticum rursus, mox atrium, syluas, et longinquos respicit monteis. huius a leua retractius paulo, cubiculum est amplum. Deinde aliud minus, quod altera fenestra admittit orientem, occidentem altera retinet. Hæc & subiacens mare longius quidem, sed securius ĩtuetur. Huius cubiculi, et triclinii illius obiectu includitur angulus, qui purissimum solem continet, & accendit. hoc hybernaculum, hoc etiam Gymnasium meorũ est. Ibi omnes silent uenti, exceptis, qui nubilũ inducunt, & serenum ante, quam usum loci eripiunt. Adnectitur angulo cubiculum in apsida curuatum, quod ambitum solis fenestris omnibus sequitur. Parieti eius in bibliothecæ speciem armarium insertum est, quod non legendos libros, sed lectitandos capit. adhæret dormitorium membrum transitu interiacente, qui suspensus, & tabulatus conceptũ

uaporem ſalubri temperamento huc, illuc digerit, &
miniſtrat. Reliqua pars lateris huius ſeruorum, li-
bertorumq; uſibus detinetur, pleriſq; tam mundis, ut
accipere hoſpites poſſint. Ex alio latere cubiculum ē
politiſſimum, deinde uel cubiculum grande, uel mo-
dica cœnatio, quæ plurimo ſole, plurimo mari lucet.
Poſt hanc cubiculum cum procœtone, altitudine æſti-
uum, munimentis hybernum. Eſt enim ſubductum
omnibus uentis. huic cubiculo aliud, & procœton cō
muni pariete iunguntur inde balinei cella frigidaria
ſpacioſa, & effuſa, cuius ĩ contrariis parietibus duo
baptiſteria uelut eiecta ſinuantur, abunde capacia,
ſi innare in proximo cogites. Adiacet unctorium hy-
pocauſton, adiacet propnigeon balinei. Mox duæ cel
læ magis elegantes, quam ſumptuoſæ. cohæret calida
piſcina mirifice, ex qua natantes mare aſpiciunt. Nec
procul ſphæriſterium, quod calidiſſimo ſoli, inclina
to iam die, occurrit. hic turris erigitur, ſub qua diæ
tæ duæ, totidem in ipſa. Præterea cœnatio, quæ la=
tiſſimum mare, longiſſimum litus, amœniſſimas uil=
las proſpicit. Eſt & alia turris, in hac cubiculum, in
quo ſol naſcitur, conditurq;. lata poſt, apotheca, et hor
reū. Sub hoc triclinium, quod turbati maris non niſi
fragorem, et ſonum patitur, eumq; iam languidum,
ac deſinētem hortum, & geſtationem uidet, qua hor=
tus includitur, geſtatio buxo, aut roremarino, ubi de
ficit buxus, ambitur. Nam buxus, qua parte defendi
tur tectis, abunde uiret, aperto cœlo, apertoq; uento.
& quanquam longinqua aſpergine maris, inareſcit.
Adiacet geſtationi interiore circuitu uinea tenera, et

& umbrosa, nudisq; etiam pedibus mollis & cedēs. Hortum morus et ficus frequens uestit, quarum arborum illa uel maxime ferax est terra, malignior cæteris. hac nō deteriore, q̃ maris facie cœnatio remota a mari fruitur. Cingitur diætis duabus a tergo, quarū fenestris subiacet uestibulum uillæ, & hortus alius, pinguis, & rusticus. Hinc cryptoporticus propè publici operis instar extenditur. Vtrinq; fenestræ, a mari plures, ab horto singulæ, et altius pauciores. Hæ cum serenus dies, & immotus, omnes, cum hinc, uel inde uentus inquietus, qua uenti quiescunt, sine iniuria patent. ante cryptoporticum xystus uiolis odoratus. teporem solis infusi repercussu cryptoporticus auget. quæ ut tenet solem, sic aquilonem inhibet, submouetq;, quantumque caloris ante, tantum retro frigoris. similiter Africum sistit, atq; ita diuersissimos uētos alium alio a latere frangit, & finit. Hæc iucunditas eius hyeme, maior æstate. Nam ante meridiē xystum, post meridiē gestationes, hortiq; proximā partem umbra sua temperat. quæ, ut dies creuit, decreuitq;, modo breuior, modo lōgior hac, uel illac cadit. Ipsa uero cryptoporticus tunc maxime caret sole, cū ardentissimus culmini eius īsistit. Ad hoc patentibus fenestris fauonios accipit, transmittitq;, nec unquam aere pigro, & manente ingrauescit. In capite xysti deinceps cryptoporticus, horti diæta est, amores mei, re uera amores. ipse posui. In hac heliocaminus quidem, alia xystum, alia mare, utraq; solem, cubiculū autem ualuis, cryptoporticum fenestra prospicit, qua mare contra parietem medium diæta perquam-

eleganter recedit · quæ specularibus, & uelis obdu=
ctis, reductis ue modo adiiatur cubiculo, modo aufer-
tur · lectum, et duas cathedras capit, a pedibus mare,
a tergo uillæ, a capite syluæ, tot facies locorum, totidē
fenestris, & distinguit, & miscet · Iunctum est cubi-
culum noctis, & somni, nō illud uoces seruulorum,
non maris murmur, non tempestatum motus, non ful
gurū lumen, ac ne diem quidem sentit, nisi fenestris
apertis · Tā alti, abditiq; secreti, illa ratio, quod iter
iacens andron parietem cubiculi, hortiq; distinguit·
Atq; ita omnem sonum media inanitate consumit·
applicatum est cubiculo Hypocaustum perexiguum,
quod angusta fenestra suppositum calorem, ut ratio
exigit, aut effundit, aut retinet · Procœton inde et cubi
culum porrigitur in solem, quem orietem statim ex=
ceptum, ultra meridiem, obliquū quidem, sed tamen
seruat · In hanc ego diætam cum me recipio, abesse mi
hi etiā a uilla mea uideor · Magnamq; eius uolupta-
tem ecce præcipue saturnalibus capio, cū reliqua pars
tecti licentia dierum, festisq; clamoribus personat·
nam nec ipse meorum lusibus, nec illi studiis meis ob=
strepunt · Hæc utilitas, hæc amœnitas deficitur aqua
salienti, sed puteos, ac potius fonteis habet · sunt enim
in summo · & omnino litoris illius mira natura, quo=
cunq; loco moueris humum obuius, & paratus hu-
mor occurrit, isq; sincerus, ac ne leuiter quidem tantæ
maris uicinitate corruptus · Suggerunt affatim ligna
proximæ syluæ · cæteras copias Ostiensis colonia mi-
nistrat · frugi quidem homini sufficit etiam uicus, quē
una uilla discernit · in hoc balinea meritoria tria·

Magna commoditas, si forte balineum domi, uel subitus aduentus, uel breuior mora calefacere dissuadeat. Litus ornant uarietate gratissima, nūc continua, nunc intermissa tecta uillarum, quae praestant multarum urbium faciem, siue ipso mari, siue ipso litore utare. quod nonnunquam longa tranquillitas mollit, saepius frequens & contrarius fluctus indurat. Mare non sane pretiosis piscibus abundat. soleas tamen, & squillas optimas egerit. Villa uero nostra etiam mediterraneas copias praestat, lac in primis, Nā illuc e pascuis pecora conueniunt, siquando aquam, umbram ue sectantur. Iustis ne de caussis eum tibi uideor incolere, inhabitare, diligere secessum? quē tu nimis urbanus es, nisi concupiscis. atq; utinam concupiscas. ut tot, tantisq; dotibus uillulae nostrae maxima commendatio ex tuo contubernio accedat. Vale.

C. PL. MVRCIO SVO SAL.

Quid a te iucundius mihi potuit iniūgi, quā ut praeceptorem fratris tui liberis quaerere rem? Nam beneficio tuo in scholam redeo. Et illam dulcissimam aetatem quasi resumo. Sedeo inter iuuenes, ut solebam. Atq; etiam experior quantū apud illos autoritatis ex studiis habeam. Nam proxime frequenti auditorio inter se coram multi ordinis nostri clare iocabantur, intraui, conticuerunt. Quod non referrem, nisi ad illorum magis laudem, quā ad meā pertineret, ac nisi sperare te uellē, posse fratris tui filios probe discere. Quod superest, cum omnes qui profitentur, audiero, quid de quoq; sentiam, scri-

bam, efficiamq; quantū tamen epistola consequi potero, ut ipse omneis audisse uidearis. debeo enim tibi, debeo memoriæ fratris tui hanc fidem, hoc studium præsertim super tanta re. Nā quid magis interest uestra, quam ut liberi, dicerem tui, nisi nunc illos magis amares digni illo patre, te patruo reperiātur quam curam mihi etiam si non mandasses, uindicassem. Nec ignoro suscipiendas offensas ī eligendo præceptore. Sed oportet me non modo offensas, uerū etiam simultates pro fratris tui filiis tam æquo animo subire, quam parentes pro suis. Vale.

C. PL. CEREALI SVO SAL.

hOrtaris, ut orationem amicis pluribus recitem. faciam, quia hortaris quamuis uehementer addubitem. neq; enim me præterit, actiones, quæ recitētur, īpetum omnem, caloremq;, ac propè nomen suum perdere, ut quas soleant commendare simul, & accendere iudicum consessus, celebritas aduocatorū, expectatio, euentus, fama non unius actoris, diductumq; in parteis audientiū studiū. ad hoc dicentis gestus, incessus, discursus etiam, omnibusq; motibus animi consentaneus uigor corporis. unde accidit, ut hi, qui sedentes agunt, quamuis illis maxima ex parte supersint eadē illa, quæ stantibus, tamen hoc, quod sedēt, quasi debilitentur, et deprimantur. Recitātium uero, præcipua pronuntiationis adiumenta oculi manus præpediūtur quominus mirū est, si auditorū intētione lāguescit, nullis extrinsecus aut blādimētis capta, aut aculeis excitata. his accedit ꝙ oratio de qua loquor pugnax, & contentiosa est.

porro ita natura comparatum est, ut ea, quæ scripsimus cum labore, etiam cum labore audiri putemus. Et sané quotusquisq; tam rectus auditor, quem nõ potius dulcia hæc, & sonantia, quam austera, et pressa delectent? Est quidem omnino turpis ista discordia, ẽ tamen quæ plerunq; euenit, ut aliud auditores, aliud iudices exigant, cum alioqui præcipue auditor adfici debeat, quibus idem si foret iudex, maxime permoueretur. potest tamen fieri, ut q̃q̃ in his difficultatibus libro isti nouitas lenocinetur, nouitas apud nostros. apud græcos enim est quiddam, quamuis ex diuerso, nõ tamen omnino dissimile. Nam ut illis erat moris, leges, quas ut cõtrarias prioribus legibus arguebãt, aliarum collatione conuincere, ita nobis inesse repetundarũ legi quod postularemus, cum hac ipsa lege, tum aliis colligendum fuit. quod nequaquam blandũ auribus imperitorum, tanto maiorẽ apud doctos habere gratiam debet, quanto minorem apud indoctos habet. nos autem, si placuerit recitare, adhibituri sumus eruditissimum quenq;. sed plané adhuc an sit recitandum, examina tecum, omnesq́;, quos ego moui, in utraq; parte calculos, pone. idque elige, in quo uicerit ratio. a te enim ratio exigetur, nos excusabit obsequium. Vale.

C. PL. CALVISIO SVO SAL.

Assem para, et accipe auream fabulã, fabulas immo nam me priorũ noua admonuit. Nec refert à qua potissimum incipiam. Verania Pisonis grauiter iacebat, huius dico Pisonis,

quem Galba adoptauit · ad hanc Regulus uenit · primũ ĩpudentiam hominis, qui uenerit ad ægram, cuius marito inimicissimus, ipsi inuisissimus fuerat · Esto si uenit tantũ, at ille etiam proximus toro sedit, quo die, qua hora nata esset, interrogauit · ubi audiuit, cõponit uultum, intendit oculos, mouet labra, agitat digitos, computat nihil · diu miseram expectatione suspendit · habes inquit climatericum tempus, sed euades. quod ut tibi magis liqueat, aruspicem consulam, quem sum frequenter expertus Nec mora, sacrificium facit, affirmat exta cum syderum significatione congruere · Illa ut in periculo credula, poscit codicillos, legatum Regulo scribit, mox ingrauescit, clamat moriẽs, o hominẽ nequam, perfidum, ac plus etiam, quam periurũ, qui sibi per salutem filii peierasset · Facit hoc Regulus, non minus scelerate, quam frequenter quod iram deorũ, quos ipse quotidie fallit, ĩ caput infelicis pueri detestatur · Velleius Blæsus ille locuples, consularis, nouissima ualetudine cõflictabatur, cupiebat mutare testamentum · Regulus qui speraret aliquid ex nouis tabulis, qa nuper captare eũ cœperat, medicos hortari, rogare, quoquo modo spiritum homini prorogarent · postquam signatum est testamentum, mutat personam, uertit allocutionem, iisdem'q; medicis, quousq; miserũ cruciatis? quid inuidetis bonã mortẽ, cui dare uitam nõ potestis? moritur Blæsus, et tanquam omnia audisset, Regulo ne tantulum quidem · Sufficiunt duæ fabulæ, an scholastica lege tertiam poscis? est unde fiat · Aurelia ornata fœmina signatura testamentum, sumpserat pulcherri-

mas tunicas. Regulus cum uenisset ad signandum, Rogo inquit has mihi leges. Aurelia ludere hominẽ putabat, ille serio istabat nec multa, coegit mulierẽ aperire tabulas, ac sibi tunicas, quas erat induta, legare. obseruauit scribentem, inspexit an scripsisset. et Aurelia quidem uiuit, ille tamen istud tanquam moriturã coegit. et hic hæreditates, hic legata, quasi mereatur, accipit. ἀλλὰ διατείνομαι in ea ciuitate, i qua iã pridem nõ minora præmia, immo maiora, nequitia & improbitas, quam pudor & uirtus, habent. Aspice Regulum, qui ex paupere & tenui, ad tantas opes per flagitia processit, ut ipse mihi dixerit, cum consuleret, quam cito sestertium sexcenties impleturus esset, inuenisse se exta duplicata, quibus portendi millies, & ducenties habiturũ. et habebit, si modo, ut cœpit aliena testamenta, quod ẽ improbissimum genus falsi, ipsis, quorum sunt illa, dictauerit.

Vale.

FINIS.

C·PLINII SECVNDI EPISTOLA RVM LIBER TERTIVS·

C·PLINIVS CALVISIO SVO SALVTEM·

n Escio, an ullũ iucundius tempus exegerim, quam quo nuper apud Spurinnam fui, adeo quidem, ut neminẽ magis ĩ senectute, (si modo senescere datum est,) æmulari uelim· nihil est enim illo uitæ genere distinctius· me autem ut certus syderum cursus, ita uita hominum disposita delectat, senum præsertim· Nam iuuenes adhuc confusa quædam, et quasi turbata non indecent, senibus placida omnia et ordinata conueniũt, quibus industria sera, turpis ambitio est· hanc regulam Spurinna constantissime seruat· quin etiam parua hæc, parua, si non quotidie fiant, ordine quodam, & uelut orbe circumagit· mane lectulo continetur, hora secunda calceos poscit, ambulat millia passuũ tria· nec minus animum, quam corpus exercet· si adsunt amici honestissimi sermones explicantur· Si non, liber legitur, interdum etiam præsentibus amicis, si tamen illi nõ grauantur· deinde cõsidet, & liber rursus, aut sermo libro potior· mox uehiculum ascẽdit, adsumit uxorẽ singularis exẽpli, uel aliquẽ amicorũ, ut me proxime· Quã pulchrũ illud, quam dulce secretũ, quãtũ ibi antiquitatis, quæ facta, quos uiros audias, quibus præceptis ĩbuare· Quamuis ille hoc tempe=

ramentum modestiæ suæ indixerit, ne præcipere uideatur. peractis septem millibus passuum, iterũ ambulat mille, iterũ residet, uel se cubiculo, ac stylo reddit. scribit enim, & quidem utraq; lingua lyrica doctissima. mira illis dulcedo, mira suauitas, mira hilaritas, cuius gratiã cumulat sanctitas scribentis. ubi hora balinei nuntiata est, est autem hyeme nona, æstate octaua, in sole, si caret uento, ambulat nudus. Deinde mouetur pila uehementer, & diu. nam hoc quoque exercitationis genere pugnat cum senectute. lotus accubat, & paulisper cibum differt. interim audit legentem remissius aliquid, & dulcius, per hoc omne tempus liberum est amicis uel eadem agere, uel alia, si malint. apponitur cœna nõ minus nitida, quam frugi, in argento puro, & antiquo. sunt in usu & corinthia, quibus delectatur, & adficitur. Frequẽter comœdis cœna distinguitur, ut uoluptates quoq; studiis condiantur. sumit aliquid de nocte & æstate. nemini hoc longum est, tanta comitate conuiuium trahitur. Inde illi post septimum, & septuagesimum annum aurium, oculorumq; uigor integer, inde agile, & uiuidum corpus, solaq; ex senectute prudentia. Hanc ego uitam uoto, & cogitatione præsumo, ingressurus auidissime ut primum ratio ætatis receptui canere permiserit. interi mille laboribus conteror, quorum mihi & solatium, & exemplum est idem Spurinna. nam ille quoq; quoad honestum fuit, obiit officia, gessit magistratus, prouincias rexit, multoq; labore hoc ocium meruit. Igitur eundem mihi cursum, eundem terminum statuo, idq; iã nunc apud te subsigno, ut

ſigno, ut ſi me longius euehi uideris, in ius uoces ad hanc epiſtolam meam, & quieſcere iubeas, cum inertiæ crimen effugero · Vale ·

C · PL · MAXIMO SVO SAL ·

q Vod ipſe amicis tuis obtuliſſem, ſi mihi eadē materia ſuppeteret, id nūc iure uideor a te meis petiturus · Arrianus Maturus Altinatium eſt princeps · Cum dico prīceps, nō de facultatibus loquor, quæ illi large ſuperſunt, ſed de caſtitate, iuſtitia, grauitate, prudentia · Huius ego conſilio in negocijs, iudicio, in ſtudiis utor. Nam plurimū fide, plurimū ueritate, plurimum ītelligentia præſtat · Amat me, (nihil poſſum ardentius dicere) ut tu · caret ambitu, ideo ſe in equeſtri gradu tenuit, cum facile poſſet aſcendere altiſſimū · Mihi tamen ornandus, excolendusq; ē · itaq; magni æſtimo dignitati eius aliquid adſtruere inopinantis, neſcientis, immo etiā fortaſſe nolentis, adſtruere autem, quod ſit ſplendidum, nec moleſtum, cuius generis quæ prima occaſio tibi, conferas in eum rogo, habebis me, habebis ipſum gratiſſimum debitorem · Quāuis enim iſta non adpetat, tam grate tamen excipit, quāſi concupiſcat · Vale ·

C · PL · CORELLIAE HISPVLLAE SALVTEM ·

c Vm patrem tuum grauiſſimum, & ſanctiſſimum uirum ſuſpexerim magis, an amauerim, dubitem, teq; in memoriā eius, & in honorem tuum unice diligam, cupiam, neceſſe eſt,

atq; etiam, quantum in me fuerit, enitar, ut filius tuus auo similis existat equidem malo materno, q̃q̃ illi paternus etiam clarus, spectatus'q; contigerit, pater quoq; & patruus illustri laude conspicui, quibus omnibus ita demum similis adulescet, si imbutus honestis artibus fuerit, quas plurimum refert, a quo potissimum accipiat. adhuc illum pueritiæ ratio intra cõturbernium tuum tenuit. præceptores domi habuit, ubi est erroribus modica, uel etiam nulla materia, iam studia eius extra limen proferenda sunt. iam ar cũspiciẽdus rhetor latinus, cuius scholæ seueritas, pudor in primis, castitas constet. Adest enim adulescenti nostro cum cæteris naturæ, fortunæ'q; dotibus, eximia corporis pulchritudo, cui in hoc lubrico ætatis nõ præceptor modo, sed custos etiam, rector'q; quærẽdus est. Videor ergo demonstrare tibi posse Iulium Genitorem, amatur a me, iudicio tamẽ meo non obstat carittas hominis, quæ ex iudicio nata est. uir est emẽdatus, & grauis, paulo etiã horridior, & durior, ut in hac licentia temporum quantum eloquentia ualeat, pluribus credere potes, nam dicendi facultas aperta, & exposita statim cernitur. Vita hominũ altos recessus, magnas'q; latebras habet, cuius pro Genitore me sponsorem accipe. nihil ex hoc uiro filius tuus audiet, nisi profuturum. nihil discet, quod nescisse rectius fuerit, nec minus sæpe ab illo quam a te, me'q; admonebitur quibus imaginibus oneretur, quæ nomina, & quanta sustineat. Proinde fauentibus Diis, trade eum præceptori, a quo mores primum, mox eloquẽtiam discat, quæ male sine moribus discitur. Vale.

C·PL· MACRINO SVO SAL·

Quamuis & amici, quos præsentes habebã & sermones hominum factum meum comprobasse uideantur, magni tamen æstimo scire, quid sentias tu· nam cuius integra re consilium exquirere optassem, huius etiam peracta iudicium nosse mire concupisco· Cum publicum opus mea pecunia inchoaturus, i Thuscos excucurrissem, accepto ut præfectus ærarii cõmeatu· Legati prouĩciæ Bæticæ questuri de proconsulatu Cæcilii Classici, aduocatum me a Senatu petierunt· Collegæ optimi, meiq; amantissimi de communis officii necessitatibus prælocuti, excusare me, & eximere tentarunt· factum est senatusconsultum perquam honorificum, ut darer prouincialibus patronus, si ab ipso me impetrassent· Legati rursus inducti, iterum me iã præsentem aduocatum postulauerunt, implorantes fidem meã, quam essent cõtra Massam Bæbium experti, adlegantes patrocinii fœdus· secuta est Senatus clarissima adsensio, q̃ solet decreta præcurrere· Tum ego, desino, inq̃ · P · C · putare me iustas excusationis caussas adtulisse. placuit & modestia sermonis & ratio· Cõpulit autẽ me ad hoc consilium nõ solum consensus senatus (quanquam hic maxime) uerum etiam alii quidẽ, minoris, sed tamẽ numeri· Veniebat in mentem priores nostros etiã singulorum hospitum iniurias accusationibus uoluntariis exsecutos, quo deformius arbitrabar publici hospicii iura neglegere· Præterea cum recordarer, quãta pro iisdem Bæticis priore aduocatione, etiam peri-

cula subissem, conseruandum ueteris officii meritum nouo uidebatur. Est enim ita comparatum, ut antiquiora beneficia subeuertas, nisi illa posterioribus cumules. Nã q̃libet sæpe obligati, si quid unum neges, hoc solũ meminerũt, quod negatum est. ducebar etiã quod decesserat Classicus, amotumq; erat, quod in eiusmodi caussis solet esse tristissimum periculum Senatoris. Videbam ergo aduocationi meæ non minorẽ gratiam, q̃ si uiueret ille propositam, inuidiam nullam. In summa cõputabam, si munere hoc tertio fungerer, faciliorem mihi excusationem fore, si quis incidisset, quem non deberem accusare. Nam cum est omnium officiorũ finis aliquis, tum optime libertati uenia, obsequio præparatur. Audisti cõsilii mei motus. superest alterutra ex parte iudiciũ tuum. In quo mihi æque iucunda erit simplicitas dissentientis, quàm comprobantis autoritas. Vale.

C. PL. MACRO SVO SAL.

PErgratũ est mihi, quod tã diligenter libros auunculi mei lectitas, ut habere omneis uelis, quærasq;, qui sint oẽs. fungar ĩdicis partibus, atq; etiam, quo sint ordine scripti, notum tibi faciam. Est enim hæc quoq; studiosis non iniucunda cognitio. De iaculatione equestri unus, hunc cum præfectus Alæ militaret, pari ĩgenio, curaq; composuit. De uita Pomponii Secundi duo, à quo singulariter amatus, hoc memoriæ amici, quasi debitum munus exoluit. Bellorum Germaniæ uiginti, quibus omnia, quæ cũ Germanis gessimus bella, collegit.

Inchoauit, cũ in Germania militaret somnio monitus. Adstitit ei quiescenti Drusi Neronis effigies, qui Germaniæ latissime uictor ibi periit. commẽdabat memoriam suam, orabatq́; ut se ab iniuria obliuionis adsereret. Studiosi tres in sex uolumina propter amplitudinem diuisi, quibus oratorem ab incunabulis instituit, & perficit. Dubii sermonis octo scripsit sub Nerone nouissimis annis, cum omne studiorum genus paulo liberius, & erectius periculosum seruitus fecisset. A fine Aufidii Bassi triginta unus. Naturæ historiarum triginta septem opus diffusum, eruditum, nec minus uarium, q̃ ipsa natura. Miraris, quod tot uolumina, multaq́; in his tam scrupulosa homo occupatus absoluerit, magis miraberis, si scieris, illum aliquandiu caussas actitasse, decessisse anno sexto et quinquagesimo. medium tempus distentũ, impeditumq́; qua officiis maximis, qua amicitia principum egisse. Sed erat acre ingenium, incredibile studium, summa uigilantia. lucubrare uulcanalibus incipiebat nõ auspicandi caussa, sed studendi, statim à nocte multa, hyeme uero ab hora septima, uel cũ tardissime, octaua, sæpe sexta, erat sanè somni paratissimi, nonnũquam etiam inter ipsa studia instantis, et deferentis. Ante lucem ibat ad Vespasianum imperatorem, nam ille quoq; noctibus utebatur. inde ad delegatum sibi officium, reuersus domum, quod reliquum temporis studiis reddebat. post cibũ sæpe, quẽ interdiu leuem & facilem ueterum more sumebat: Aestate si quid otii, iacebat ĩ sole, liber legebatur, adnotabat, excerpebatq́;. nihil enim legit, quod nõ ex-

cerperet. Dicere etiam solebat, nullum esse librum tam malum, ut non aliqua parte prodesset. Post solem plerunq; frigida lauabatur, deinde gustabat, dormiebat'q; minimum. Mox quasi alio die studebat in coenæ tempus. super hanc liber legebatur, adnotabatur, & quidem cursim. Memini quendam ex amicis cum lector quædam perperam pronuntiasset, reuocasse, & repeti coegisse, huic auunculum meum dixisse, intellexeras nempe? cum ille adnuisset, Cur ergo reuocabas? decem amplius uersus hac tua interpellatione perdidimus. tanta erat parsimonia temporis. Surgebat æstate à cœna, luce, hyeme intra primam noctis, & tanquam aliqua lege cogente hæc inter medios labores, urbis'q; fremitum in secessu. solum balinei tempus studiis eximebatur. Cum dico balinei, de interioribus loquor. Nam dum destringitur, tergitur'q;, audiebat aliquid, aut dictabat. In itinere quasi solutus cæteris curis, huic uni uacabat. ad latus notarius cum libro, & pugillaribus, cuius manus hyeme manicis muniebantur, ut ne cœli quidem asperitas ullum studii tẽpus eriperet, qua ex cã Romæ quoq; sella uehebatur. Repeto me correptum ab eo, cur ambularem poteras, iquit, has horas nõ perdere. nam perire omne tempus arbitrabatur, quod studiis non impertiretur. Hac intentione tot ista uolumina peregit. Electorum'q; cõmentarios centum sexaginta mihi reliquit, opistographos quidem & minutissimis scriptos, qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipse potuisse se, cum procuraret in Hispania, uedere hos cõmẽtarios Lartio Lycinio quadringẽtis

millibus numum, & tunc aliquãto pauciores erant. Nonne uidetur tibi recordanti quãtum legerit, quan tũ scripserit, nec in officiis ullis, nec in amicitia prin cipum fuisse? rursus cum audis quid officiorũ studiis laboris impenderit, nec scripsisse satis nec legisse? Quid est enim, quod non aut ille occupationes impedire, aut hæc instantia non possit efficere? Itaq; so leo ridere cum me quidam studiosum uocant, qui si comparer illi, sum desidiosissimus. Ego autem tantũ, quem partim publica, partim amicorum officia distringunt. Quis ex istis, q tota uita literis adsident, collatus illi, non quasi somno & inertiæ deditus erubescat? Extendi epistolam, cum hoc solum, quod requirebas scribere destinassem, quos libros reliquisset. Confido tamen hæc quoq; tibi non minus grata, quã ipsos libros futura, quæ te non tantum ad legendos eos, uerum etiam ad simile aliquid elaborãdum possunt æmulationis stimulis excitare. Vale.

C. PL. SEVERO SVO SAL.

Ex hæreditate, quæ mihi obuenit, emi proxime Corinthium signum, modicum quidem, sed festiuum, & expressum, quantum ego sapio, qui fortasse in omni re, in hac certe perquã exiguum sapio. Hoc tamen signum ego quoq; intellego. Est enim nudum nec aut uitia, si qua sunt, cælat, aut laudes parum ostentat. Effingit senem stantem. ossa, musculi, nerui, uenæ, rugæ, etiã ut spirantis apparent. rari, & cedentes capilli, lata frons, contracta facies, exile collum, pẽdent lacerti, papillæ iacent, re

cessit uenter. A tergo quoq; eadem aetas, ut à tergo aes ipsum quantũ uerus color indicat, uetus, et antiquũ. talia denique omnia, ut possint artificum oculos tene re, delectare imperitorũ, quod me, quanquã tyruncu lum, sollicitauit ad emendũ. Emi autem, non, ut habe rem domi, neq; enim ullum adhuc Corinthiũ domi habeo, uerũ, ut in Patria nostra celebri loco ponerẽ, ac potissimum in Iouis templo. Videtur enim dignũ templo, dignum deo donũ. Tu ergo, ut soles, omnia, quae à me tibi iniũguntur, suscipe hanc curã. Et iam nũc iube basim fieri, ex quo uoles marmore, quae no men meũ, honoresq; capiat, si hos quoq; putabis addẽ dos. Ego signum ipsum, ut primum inuenero aliquẽ qui non grauetur, mittam tibi, uel ipse, quod mauis adferam mecum. destino enim, si tamen officii ratio permiserit, excurrere istó. Gaudes quod me uenturũ esse polliceor, sed contrahes frontem, cum adiecero, ad paucos dies, neq; enim diutius abesse me eadẽ haec, quae nondum exire, patiuntur. Vale.

C. PL. CANNIO SVO SALVTEM.

Modo nuntiatus est Sylius Italicus in Neapo litano suo inedia uitam finisse. Caussa mor tis, ualetudo. erat illi natus insanabilis cla uus, cuius taedio ad mortem irreuocabili cõstantia de cucurrit, usq; ad supremum diem beatus, & felix, nisi quod minorem è liberis duobus amisit, sed maio rem, meliorem, florentemq;, etiam Consularem reli quit. laeserat famam suã sub Nerone. credebatur spõ te accusasse. Sed in Vitelii amicitia sapiẽter se, & co

miter gesserat. Ex proconsulatu Asiæ gloriam reportauerat · maculam ueteris industriæ laudabili otio abluerat. Fuit inter principes ciuitatis sine potentia, sine inuidia. Salutabatur, colebatur, multumq; in lectulo iacens, cubiculo semper non ex fortuna frequẽti. Doctissimis sermonibus dies trãsigebat. cũ adscribẽdo uacaret, scribebat carmina maiore cura, quã ingenio. nonnunquam iudicia hominum recitationibus experiebatur. Nouissime ita suadẽtibus annis ab urbe secessit, seq; in Campania tenuit, ac ne aduẽtu quidem noui principis, inde cõmotus est. Magna Cæsaris laus, sub quo hoc liberum fuit, magna illius, q̃ hac libertate ausus ẽ uti erat φιλόκαλος usq; ad emacitatis reprehẽsionem. plures iisdẽ in locis uillas possidebat, adamatisq; nouis, priores neglegebat, multũ ubiq; librorũ, multũ statuarũ, multum imaginũ, quas non habebat modo, uerumetiã uenerabatur. Vergilii ante omnes. cuius natalem religiosius, quam suũ celebrabat. Neapoli maxime, ubi monimentum eius adire, ut tẽplum, solebat. In hac tranquillitate annũ quintum et septuagesimũ excessit, delicato magis corpore, q̃ infirmo. Vtq; nouissimus à Nerone factus est consul, ita postremus ex omnibus, quos Nero consules fecerat, decessit. Illud etiã notabile, ultimus ex Neronianis Cõsularibus obiit, quo consule Nero periit. Quod me recordantẽ, fragilitatis humanæ miseratio subit. Quid enĩ tam circuncisum, tam breue, q̃ hominis uita longissima? An non uidetur tibi Nero modo fuisse, cũ interim ex iis, qui sub illo gesserant cõsulatum, nemo iam superest, quãquã qd hoc miror? nu-

per Lucius Piso, pater Pisonis illius, qui à Valerio Festo per summũ facinus in Africa occisus est, dicere solebat neminẽ se uidere in senatu, quẽ consul ipse sententiã rogauisset. Tã angustis terminis tantæ multitudinis uiuacitas ipsa concluditur, ut mihi non uenia solum digna, uerum etiam laude uideantur illæ regiæ lacrymæ. Nam ferunt Xerxem, cum imensum exercitum oculis obisset, illacrymasse, quod tot millibus tã breuis immineret occasus. sed tanto magis hoc quicquid est temporis futilis et caduci, si non datur factis. Nam horũ materia in aliena manu, certe studiis proferamus. et quatenus nobis denegatur diu uiuere, relinquamus aliquid, quo nos uixisse testemur. Scio te stimulis non egere, me tamen tui caritas euocat, ut currẽtem quoq; instigem, sicut tu soles me ἀγαθὴ δ᾽ ἔρις cum inuicem se mutuis exhortationibus amici ad amorem imortalitatis exacuunt. Vale.

C. PL. TRANQVILLO SVO SAL.

Facis pro cætera reuerẽtia, quam mihi præstas, quod tam solicite petis, ut tribunatum, quem à Neratio Marcello clarissimo uiro impetraui tibi, in Cæsennium Syluanũ propinquũ tuum transferam. Mihi autem, sicut iucundissimum, ipsum te tribunum, ita non minus gratum, aliũ per te uidere. neq; enim esse congruens arbitror, quẽ augere honoribus cupias, huic pietatis titulis inuidere, qui sunt omnibus honoribus pulchriores. Video etiam, cũ sit egregiũ et mereri beneficia, et dare. utrãq; te laudem simul assecuturum, si quod ipse meruisti,

alii tribuas. Præterea intellego mihi quoq; gloriæ fo re, si ex hoc tuo facto nõ fuerit ignotũ amicos meos nõ gerere tm̃ tribunatus posse, uerũetiã dare. quare ego uero honestissimæ uolũtati tuæ pareo. Neq; enim ad huc nomen in numeros relatũ est. Ideoq; liberum est nobis Syluanũ in locum tuũ subdere, cui cupio tam gratũ esse munus tuum, quam tibi meum est. Vale.

C. PL. MINITIANO SVO SAL.

Possum iam perscribere tibi quantum in publica, prouinciæ Bæticæ caussa laboris exhauserim, nã fuit multiplex, actáq; est sæpius cum magna uarietate. Vnde uarietas? unde plures actiões? Cæcilius Classicus homo fœdus, & aperte malus proconsulatum in ea non minus uiolenter, quam sordide gesserat eodẽ anno, quo in Africa Marius Priscus. Erat autẽ Priscus ex Bætica, ex Africa Classicus, inde dictũ Bæticorũ, ut plerũq; dolor etiã uenustos facit, non illepidum ferebatur. Dedi malum & accepi, sed Mariũ una ciuitas publice, multiq; priuati reum peregerunt, in Classicum tota prouincia incubuit. ille accusationem uel fortuita, uel uoluntaria morte præuertit. Nam fuit mors eius infamis, ambigua tamen. Vt enim credibile uidebatur uoluisse exire de uita cum defendi non posset, ita mirum, pudorem damnationis morte fugisse, quem non puduisset damnanda committere. Nihilominus Bætica etiã in defuncti accusatione perstabat. prouisum hoc legibus, intermissum tamen, & post longam intercapedinem tũc reductum addiderunt Bætici, quot simul

socios, ministrosq; Classica detulerunt, nominatimq; in eos inquisitionem postulauerunt. aderam Baeticis, mecumq; Lucceius Albinus, uir in dicendo copiosus, ornatus, quem ego cum olim mutuo diligerem, ex hac officii societate, amare ardentius coepi. Habet quidẽ gloria in studiis, praesertim quiddam ἀκοινώνητον, nobis tamen nullum certamen, nulla cõtentio, cum uterq; pari iugo, nõ pro se, sed pro caussa niteretur. Cuius et magnitudo, & utilitas uisa est postulare, ne tantũ oneris singulis actionibus subiremus. Verebamur, ne nos dies, ne uox, ne latera deficerent, si tot crimina, tot reos uno uelut fasce complecteremur. Deinde ne iudicũ intentio multis nominibus, multisq; caussis non lassaretur modo, uerumetiam confunderetur. Mox ne gratia singulorum collata, atq; permista, pro singulis quoq; uires omnium acciperet. postremo ne potentissimi, uilissimo quoq; quasi piaculari dato, alienis poenis elaberentur. Etenim tum maxime fauor, & ambitio dominatur, cum sub aliqua specie seueritatis delitescere potest. Erat in consilio sertorianum illud exẽplum, qui robustissimum & infirmissimum militẽ iussit caudam equi, reliqua nosti. Nam nos quoq; tam numerosum agmen reorum ita demum uidebamus posse superari, si per singulos carperetur. placuit in primis ipsum Classicum ostendere nocẽtem, hic aptissimus ad socios eius, & ministros transitus erat, quia socii, ministriq; probari, nisi illo nocente, nõ poterãt. Ex quibus duos statim Classico iunximus, Baebium Probum, & Fabium Hispanum, utrunq; gratia, Hispanum etiam facundia ualidũ. Et circa Clas-

ficum quidem breuis, & expeditus labor, sua manu reliquerat scriptum, quid ex quaq; re, quid ex quaq; caussa accepisset. Miserat etiam epistolas Romam ad amiculam quandam iactanteis, & gloriosas, his quidem uerbis. io io, liber ad te uenio, iam sestertiū quadragies redegi, parte uendita Baeticorum. Circa Hispanum & Probum multum sudoris. Horum ante, quam crimina ingrederer, necessarium credidi elaborare, ut constaret ministerium crimen esse, quod nisi effecissem, frustra ministros probassem. Neq; eni ita defendebantur, ut negarēt, sed ut necessitati ueniam precarentur. Esse enim se prouinciales, & ad omne proconsulum imperium metu cogi. Solet dicere Claudius Restitutus, qui mihi respondit, uir exercitatus, et uigilans, & quanlibet subitis paratus, nunq̄ sibi tantum caliginis, tantum perturbationis effusum, quam cum ea prærepta, & extorta defensioni suæ cerneret, in quibus omnem fiduciam reponebat. Cōsilii nostri exitus fuit, bona Classici, quæ habuisset ante prouinciam, placuit Senatui, à reliquis seperari? Illa filiæ, hæc spoliatis reliqui. Additum est, ut pecuniæ, quas creditoribus soluerat, reuocarētur. Hispanus, & Probus in quinquēnium relegati. Adeo graue uisum est, quod initio dubitabatur, an omnino crimē esset. Post paucos dies Clauium Fuscum Classici generum, & Stillonium Priscum, qui tribunus cohortis sub Classico fuerat, accusauimus, dispari euentu, Prisco in biennium Italia interdictum, absolutus est Fuscus. Actione tertia commodissimum putauimus plureis congregare, ne si longius esset extracta cognitio, satietate, et

tædio quodam iustitia cognoscentiū, seueritasq; languesceret, alioqui supererant minores rei, data opera hunc in locum reseruati, excepta tamen Classici uxore, quæ sicut implicita suspicionibus, ita non satis côuinci probationibus uisa ē. nam Classici filia, quæ et ipsa inter reos erat, ne suspicionibus quidē hærebat. itaq; cum ad nomen eius in extrema actione uenissem neq; enim ut initio, sic etiam in fine. Verēdum erat, ne per hoc totius accusationis autoritas minueretur, honestissimum credidi non premere immerētem, idq; ipsum dixi & libere et uarie Nam modo legatos interrogabam, docuissent ne me aliquid, quod reprobari posse considerent, modo consilium à senatu petebam, putarēt ne debere me, si quam haberem in dicendo facultatem, in iugulum innocentis, quasi telum aliquod intendere. postremo totum locum hoc fine conclusi. Dicet aliquis iudicas ergo? Ego uero non iudico. Memini tamen me aduocatum ex iudicibus datum, hic numerosissimæ causæ terminus fuit quibusdam absolutis, pluribus damnatis, atq; etiam relegatis, aliis in tempus, aliis in perpetuum. Eodem senatusconsulto industria, fides, constantia nostra plenissimo testimonio comprobata est, dignum, solumq; par pretiū tanti laboris. Concipere animo potes, q̄ simus fatigati, quibus toties agendum, toties altercandum, tam multi testes iterrogandi, subleuandi, refutandi. Iam illa quā ardua, quam molesta, tot reorum amicis secreto rogātibus negare, aduersantibus palàm obsistere? Referam unum aliquid ex iis, quæ dixi. Cum mihi quidam è iudicibus ipsis pro reo gratiosissimo reclama-

rent, non minus inq̃ hic innocens erit, si ego omnia dixero. Coniectabis ex hoc quantas contentiones, quantas etiam offensas subierimus, duntaxat ad breue tẽpus. Nam fides in præsentia eos, quibus resistit, offendit, deinde ab illis ipsis suspicitur, laudaturq;. Nõ potui magis te in rem præsentem perducere, dices nõ fuit tanti, quid enim mihi cũ tam longa epistola? Noli to ergo identidẽ quærere, quid Romæ geratur, et tamen memẽto esse non epistolam longam, quæ tot dies, tot cognitiones, tot deniq; reos, caussasq; complexa sit. Quæ omnia uideor mihi non minus breuiter, quam diligenter persecutus. Temere dixi diligenter, succurrit, quod præterieram, & quidem sero, sed quanq̃ præpostere, reddetur. facit hoc Homerus, multiq; illius exemplo. Est alioqui perdecorum, à me tamen nõ ideo fiet. E testibus quidã siue iratus, q; euocatus esset inuitus, siue subornatus ab aliquo reorum, ut accusationem exarmaret, Norbanum Licinianum legatum & inquisitorem, reum postulauit, tanquam in caussa Castæ (uxor hæc Classici) præuaricaretur. Est lege cautum, ut reus ante peragatur, tunc de præuaricatore quæratur, uidelicet quia optime ex accusatione ipsa accusatoris fides æstimatur. Norbano tamen nõ ordo legis, non legati nomen, non inquisitionis officiũ præsidio fuit, tanta conflagrauit inuidia, homo alioqui flagitiosus, & Domitiani temporibus usus, ut multi, electusq; tunc à prouincia ad inquirendũ nõ tanquam bonus, & fidelis, sed tanquam Classici inimicus. Erat ab illo relegatus, dari sibi diem ad diluẽda crimina postulauit. Neutrum impetrauit, coa-

ctus est statim respondere, respondit (malum, prauumq; ingenium hominis facit,) Vt dubitem confidenter, an constanter, certe paratissime. Obiecta sunt multa, quae magis, quàm praeuaricatio nocuerunt. Quinetiam duo consulares Pomponius Rufus et Libo Frugi laeserunt eum testimonio, tanquam apud iudicē sub Domitiano Saluii Liberalis accusatoribus adfuisset, damnatus, & in insulam relegatus est. Itaq; cum Castam accusarem, nihil magis pressi, quàm ꝙ accusator eius, praeuaricatiōis crimine corruisset. pressi tamen frustra. Accadit enim res contraria, & noua ut accusatore praeuaricationis damnato, rea absolueretur. quaeris quid nos dum haec aguntur, indicauimus senatui ex Norbano didicisse nos publicam caussam, rursusq; debere ex integro discere, si ille praeuaricator probaretur. Atq; ita dum ille peragitur reus, sedimus. Postea Norbanus omnibus diebus cognitionis interfuit, eandemq; usq; ad extremum uel constantiam, uel audaciam pertulit. Interrogo ipse me, an aliquid omiserim, rursus et rursus penè omisi, Summo die Saluius Liberalis reliquos legatos grauiter increpuit, tanquā non omneis, quos mandasset prouinciae reos, peregissent. Atq; ut est uehemens, & disertus, in discrimen adduxit. protexi uiros optimos, eosdemq; gratissimos, mihi certe debere se praedicant, quod illū turbinem euaserint. hic erit epistolae finis, re uera finis, literam nō addam, etiam si adhuc aliquid praeterisse me sensero. Vale.

C. PL.

C·P L· SPVRINNAE SVO
ET COTTIAE·S·

c Omposuisse me quædam de filio uestro non dixi uobis, cũ proxime apud uos fui. Primũ quia nõ ideo scripserã, ut dicerẽ, sed ut meo amori, meo dolori satisfacerẽ, Deinde quia te Spurinna, cũ audisses recitasse me, ut mihi ipse dixisti, qd recitassem, simul audisse credebã, præterea ueritus sum, ne uos festis diebus confunderem, si in memoriam grauissimi luctus reduxissem. Nunc quoq; paulisper hæsitaui id solum, quod recitaui, mitterem exigentibus uobis, an adiicerem, quæ in aliud uolumen cogito reseruare. Neq; enim affectibus meis uno libello carissimam mihi & sanctissimam memoriam prosequi satis est, cuius famæ latius consuletur, si dispensata et digesta fuerit. Verum hæsitanti mihi omnia, quæ iã composui, uobis exhiberem, an adhuc aliqua differrem, simplicius & amicius uisum est, omnia, præcipue cum affirmetis intra uos futura, donec placeat, emittere. Quod superest, rogo, ut pari simplicitate, si qua existimabitis addenda, commutanda omittenda indicetis. Mihi difficile est hucusq; intendere animũ in dolore, difficile, sed tamẽ, ut scalptorem, ut pictorem, qui filii uestri imaginem faceret, admoneretis, qd exprimere, quid emẽdare deberet, ita me quoq; formate, regite, qui non fragilem, et caducam, sed immortalem, ut uos putatis, effigiem conor efficere, quæ hoc diuturnior erit, quo uerior, melior, absolutior fuerit. Vale.

C. PL. IVLIO GENITORI SVO S.

e St omnino Artemidori nostri tam benigna natura, ut officia amicorum in maius extollat, inde etiam meum meritum, ut uera, ita supra meritum prædicatione circunfert. Equidem cum essent philosophi ab urbe summoti, fui apud illum in suburbano, & quo notabilius, hoc est, periculosius esset, fui prætor. pecuniam etiam, qua tunc illi ampliore opus erat, ut æs alienum exsolueret contractũ ex pulcherrimis caussis mussantibus magnis quibusdam, & locupletibus amicis, mutuatus ipse, gratuitam dedi. Atq; hæc feci cũ septem amicis meis aut occisis, aut relegatis, occisis Senecione, Rustico, Heluidio, relegatis Maurico, Gratilla, Arria, Fannia. Tot circa me iactis fulminibus, q̃si ambustus, mihi quoq; impendêre idem exitum certis quibusdam notis augurarer. Nõ ideo tamen eximiam gloriam meruisse me, ut ille prædicat, credo, sed tantum effugisse flagitium Nam et C. Musonium socerum eius, quantum licitum est per ætatem, cum admiratione dilexi, & Artemidorum ipsum, iam tum cum in Syria tribunus militarem, arcta familiaritate complexus sum, idq; primum nonnullius indolis dedi specimen, quod uirum aut sapientem, aut proximum, simillimumq; sapienti intellegere sum uisus. Nam ex omnibus, qui nunc se philosophos uocant, uix unum, aut alterum inuenies tanta sinceritate, tanta ueritate. Mitto qua patientia corporis, hyemes iuxta, et æstates ferat, ut nullis laboribus cedat, ut nihil in cibo, in potu uolupta-

tibus tribuat, ut oculos, animumq; cōtineat. Sunt hæc magna, sed in alio, in hoc uero minima, si cæteris uirtutibus comparentur. quibus meruit, ut à C. Musônio ex omnibus omnium ordinum assectatoribus gener adsumeretur. Quæ mihi recordanti est quidem iucundum, quod me cum apud alios, tum apud te tantis laudibus cumulat. uereor tamen, ne modum excedat, quem benignitas eius (illuc enim, unde cœpi reuertor) non solet tenere. Nam in hoc uno interdum uir alioqui prudentissimus, honesto quidem, sed tamē errore uersatur, quod plureis amicos suos, quàm sunt, arbitratur. Vale.

C. PL. CATILIO SVO SAL.

Veniam ad cœnam, sed iam nunc paciscor sit expedita, sit parca. Socraticis tantum sermonibus abundet, in his quoq; teneat modum. Erunt officia antelucana, in quæ incidere impune, ne Catoni quidem licuit. Quem tamen C. Cæsar ita reprehendit, ut laudet. Describit enim eos, quibus obuius fuerit, cum caput ebrii retexissent, erubuisse, deinde adiicit, putares non ab illis Catonem, sed illos à Catone deprehensos. Potuit ne plus autoritatis tribui Catoni, quàm si ebrius quoq; tā uenerabilis erat? Nostræ tamen cœnæ, ut apparatus & impendii, sic temporis modus constet. neq; enim ii sumus, quos uituperare ne inimici quidem possint, nisi ut simul laudent. Vale.

C·PLI·ROMANO SVO SAL·

l Ibrum, quo nuper optimo principi Cósul. gratias egi, misi exigenti tibi, missurus, et si nó exegisses. In hoc consyderes uelí, ut pulchritudinem materiæ, ita difficultatem in cæteris enī lectorē nouitas ipsa intentum habet, in hac nota, uulgata dicta sunt omnia· quo fit, ut quasi otiosus, securus'q; lector tãtum elocutioni uacet in qua satisfacere difficilius est, cum sola æstimatur· Atq; utinam ordo saltem, & transitus, et figuræ simul spectarentur. Nam inuenire præclare, enuntiare magnifice interdum etiam barbari solent, disponere apte, figurare uarie, nisi eruditis, negatum est. Nec uero affectanda sunt semper elata, & excelsa Nam ut in pictura lumen nó alia res magis, quàm umbra commendat, ita orationē tam summittere, quã adtollere decet. Sed qd ego hæc doctissimo uiro? Quin potius illud adnota, quæ putaueris corrigenda. Ita enim magis credam cætera tibi placere, si quædam displicuisse cognouero. Vale.

C·PL·ACILIO SVO SAL·

r Em atrocem, nec tantum epistola dignam Largius Macedo uir prætorius à seruis suis passus est, superbus alioqui dominus, et sæuus, & qui seruisse patrem suum parum, immo minimum meminisset. Lauabatur in uilla Formiana. repente eum serui circunsistunt, alius fauces inuadit, alius os uerberat, alius pectus, et uentrem, atq; etiam

fœdum dictu uerenda contundit, & cum exanimẽ putarent, abiiciunt in feruens pauimentum, ut experirentur, an uiueret ille, siue quia non sentiebat, siue quia non sentire simulabat, immobilis, et extentus fidem peractæ mortis impleuit, tum demum quasi æstu solutus effertur, excipiunt serui fideliores · concubinæ cum ululatu & clamore concurrunt Ita et uocibus excitatus, et recreatus loci frigore sublatis oculis, agitatoq; corpore, uiuere se (& iam tutum erat) confitetur · Diffugiunt serui, quorum magna pars comprehensa est, cæteri requiruntur, ipse paucis diebus ægre refocillatus, nõ sine ultionis solatio decessit, ita uiuus uindicatus, ut occisi solent · Vides quot periculis, quot contumeliis, quot ludibriis simus obnoxii nec est q̃ quisquam possit esse securus, quia sit remissus, & mitis · Non enim iudicio domini, sed scelere perimuntur, uerum hæc hactenus · Quid præterea noui · Quid? nihil, alioqui subiungerem · Nam et charta adhuc superest, & dies feriatus patitur, plura contexi Addã, quod opportune de eodem Macedone succurrit · Cũ in publico Romæ lauaretur, notabilis, atq; etiam, ut exitus docuit, ominosa res accidit · Eques Romanus à seruo eius, ut transitum daret, manu leuiter admonitus, conuertit se, nec seruum, a quo erat tactus, sed ipsum Macedonẽ tam grauiter palma percussit, ut penè concideret · Ita balneũ illi, quasi per gradus quosdam primũ cõtumeliæ locus, deĩde exitii fuit · Vale ·

C·PL· PROCVLO SVO SAL·

P Etis ut libellos tuos in secessũ legam, examinem, an editione sint digni · adhibes pre-

ces, adlégas exemplum Rogas enim, ut aliquid subsiciui temporis studiis meis subtrahā, impertiā tuis. Adiicis M·Tullium mira benignitate poetarum ingenia fouisse· Sed ego nec rogādus sum, nec hortandus· nam et poeticen ipsam religiosissime ueneror, & te ualdissime diligo· Faciam ergo, quod desyderas tam diligenter, quam libenter· Videor autem iam nunc posse rescribere esse opus pulchrum, nec supprimendum, quantum æstimare licuit ex iis, quæ me præsente recitasti· si modo mihi nō imposuit recitatio tua· legis enim suauissime, et peritissime· Confido tamen, me non sic auribus duci, ut omnes aculei iudicii mei illarum delinimentis refringantur, hebetētur fortasse, et paululum retundantur, reuelli quidem, extorqueriq; non possunt· igitur non temere iam nunc de uniuersitate pronuntio, de partibus experiar legendo· Vale.

C·PL· NEPOTI SVO SAL·

a Dnotasse uideor facta, dictáq; uirorum, fœminarum'q;, alia clariora eē, alia maiora, confirmata est opinio mea hesterno Fanniæ sermone· neptis hæc Arriæ illius, quæ marito et solatium mortis, et exēplum fuit· Multa referebat auiæ suæ, non minora hoc, sed obscuriora, quæ tibi existimo tam mirabilia legenti fore, quàm mihi audienti fuerunt· Aegrotabat Cæcinna Pætus maritus eius, ægrotabat et filius uterq; mortifere, ut uidebatur, filius decessit eximia pulchritudine, pari uerecundia, & parentibus non minus ob alia carus, quam quod

filius erat·huic illa ita funus parauit, ita duxit exequias, ut ignoraret maritus· quinimmo et quoties cubiculum eius itraret, uiuere filium, atq; etiam cōmodiorem esse simulabat· Ac persæpe interroganti, quid ageret puer, respondebat, bene quieuit, libenter cibū sumpsit· Deinde cū diu cohibitæ lacrymæ uincerent, prorumperentq;, egrediebatur, tunc se dolori dabat· satiata siccis oculis, cōposito uultu redibat tanquam orbitatem foris reliquisset· Præclarum quidē illud eiusdē, ferrum stringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, porrigere marito, addere uocē immortalem, ac penè diuinam· Pæte non dolet· Sed tamen ista facienti, dicenti gloria, & æternitas ante oculos erant, quo maius est sine præmio æternitatis, sine præmio gloriæ abdere lacrymas, operire luctū, amissoq; filio matrem adhuc agere· Scribonianus arma Illyrico contra Claudium mouerat, fuerat Pætus in partibus, occiso Scriboniano, Romam trahebatur· Erat ascensurus nauē· Arria milites orabat, ut simul imponeretur· Nempe enim, inquit, daturi estis consulari uiro seruulos aliquos, quorum è manu cibum capiat, a quibus uestiatur, a quibus calcietur· omnia sola præstabo, non impetrauit· Conduxit piscatoriam nauiculam, ingensq; nauigium minimo secuta est· Eadem apud Claudium, uxori Scriboniani, cum illa profiteretur indicium, ego inquit te audiam, cuius in gremio Scribonianus occisus est, et uiuis? Ex quo manifestum est, ei consilium pulcherrimæ mortis non subitum fuisse· Quin etiā cum Thrasea gener eius deprecaretur, ne mori pergeret, iterq;

alia dixiſſet, tu uis ergo filiam tuam, ſi mihi pereundum fuerit, mori mecum? reſpõdit, ſi tandiu, tantáq; concordia uixerit tecum, quam ego cum Pæto, uolo. auxerat hoc reſponſo curam ſuorum. Attentius cuſtodiebatur, ſenſit, & nihil agitis, inquit. poteſtis enim efficere, ut male moriar, ne moriar, nõ poteſtis. Dum hæc dicit, exiluit cathedrã, aduerſóq; parieti, caput ingenti impetu impegit, et corruit, focillata dixeram, inquit, uobis, inuenturam me quanlibet duram ad mortem uiam, ſi uos facilem negaſſetis. Videntur ne hæc tibi maiora illo? Pæte nõ dolet, ad quod per hæc peruentum eſt. Cum interim illud quidem ingens fama, hæc nulla circunfert. Vnde colligitur, quod initio dixi, alia eẽ clariora, alia maiora. Vale

C. PL. SERVIANO SVO SAL.

r Ecte ne omnia, quod iam pridem epiſtolæ tuæ cæſſant, an nõ oĩa, recte, ſed occupatus es tu? An tu non occupatus, ſed occaſio ſcribẽdi uel rara uel nulla? Exime hũc mihi ſcrupulum, cui par eſſe non poſſum. Exime autem uel data opera Tabellario miſſo, ego uiaticum, ego etiam præmiũ dabo, nũtiet modo, quod opto. Ipſe ualeo, ſi ualere eſt ſuſpenſum, et anxium uiuere, expectantem in horas, timentemq; pro capite amiciſſimo, quicquid accidere homini poteſt. Vale.

C. PL. SERVO SVO SAL.

o Fficium conſulatus iniunxit mihi, ut Reip. nomine principi gratias agerem, quod ego

in senatu cum ad rationem et loci et tēporis ex more fecissem, bono ciui conuenientissimum credidi, eadē illa spatiosius, et uberius uolumine amplecti, primū, ut imperatori nostro uirtutes suæ ueris laudibus cōmendarentur, deinde ut futuri principes, non quasi a magistro, sed tamē sub exemplo præmonerētur, qua potissimum uia possent ad eandem gloriam niti. Nā præcipere, qualis esse debeat princeps, pulchrum q dem, sed onerosum, ac prope superbum est, laudare uero optimum principem, ac per hoc posteris, uelut e specula lumen, quod sequantur, ostendere, idem utilitatis habet, adrogantiæ nihil. Cepi autem non mediocrem uoluptatem, quod hunc librum cum amicis recitare uoluissem, non per codiallos, non per libellos, sed si commodum, et si ualde uacaret, admoniti (nunquam porro, aut ualde uacat Romæ, aut commodum est audire recitantem, fœdissimus insuper tempestatibus) per biduum conuenerunt. Cumq; modestia mea finem recitationi facere uoluisset, ut adiicerem, tertium diem exegerunt. Mihi hunc honorem habitum putem, an studiis? studiis malo, quæ prope extincta refouentur. At cui materiæ hanc sedulitatem præstiterunt? Nempe quam in senatu quoq;, ubi perpeti necesse erat, grauari tamen uel puncto temporis solebamus, eadem nunc et qui recitare, et qui audire triduo uelint, inueniuntur, non quia eloquentius quā prius, sed quia Liberius, ideoq; libentius scribitur. Accedet ergo hoc quoq; laudibus pricipis nostri, quod res antea tam inuisa, quàm falsa, nunc ut uera, ita amabilis facta est. Sed ego cum studium audientium,

ũ iudiciũ mire probaui. Animaduerti enim seuerissima quæque uel maxime satisfacere. Memini quidẽ me non multis recitasse, quod omnibus scripsi, nihilominus tamen tanquam sit eadem omnium futura sententia, hac seueritate auriũ lætor. Ac sicut olim theatra male musicos canere docuerunt, ita nunc in spem adducor posse fieri, ut eadem theatra bene canere musicos doceant. Omnes enim qui placendi cã scribunt, qualia placere uiderint, scribent. Ac mihi quidem cõfido in hoc genere materiæ lætioris stili cõstare rationẽ, cum ea potius, q̃ pressius, et adstrictius, quam illa, quæ hilarius, et quasi exultãtius scripsi, possint uideri accersita, et inducta. Non ideo tamen segnius precor, ut quandoq; ueniat dies, utinã'q; iam uenerit, quo austeris illis, seuerisq; dulcia hæc, blanda'q; uel iusta possessione decedant. Habes acta mea tridui, quibus cognitis uolui tantum te uoluptatis absentem, et studiorũ nomine et meo capere, quantum præsens percipere potuisses. Vale.

C. PL. CALVISIO RVFO SVO. S.

a Dsumo te in consilium rei familiaris, ut soleo. Prædia agris meis uicina, atq; etiam inserta uenalia sunt, ĩ his me multa solicitãt aliqua, nec minora deterrent. Soliciat primum ipsa pulchritudo iungendi. Deinde quod non minus utile, quam uoluptuosum sit posse utra'q; eâdem opera, eodem uiatico inuisere, sub eodem procuratore, ac penè iisdem actoribus habere, unam uillam colere et ornare, alteram tãtum tueri. Inest huic cõputationi sum-

ptus supellectilis, sumptus atriensium, topiariorum, fabrorum, atq; etiam uenatorii instrumenti, quæ plurimum refert, unum in locum conferas, an in diuersa dispergas. Contra, uereor, ne sit incautum, rem tam magnam iisdem tempestatibus, iisdem casibus subdere. Tutius uidetur incerta fortunæ possessionum uarietatibus experiri habet etiam multum iucunditatis soli, cœliq; mutatio, ipsáq; illa peregrinatio intersita. Iam, quod deliberationis nostræ caput est, agri sunt fertiles, pingues, aquosi. Constant campis, uineis, syluis, quæ materiã, et ex ea redditum, sicut modicum, ita statutum præstant. Sed hæc felicitas terræ, imbecillis cultoribus fatigatur. Nam possessor prior sæpius uendidit pignora, & dum reliqua colonorum minuit ad tempus, uires in posterum exhausit, quarum defectione, rursus reliqua creuerunt. Sunt ergo instruendi eo plures, quod frugi mancipiis, nam nec ipse usquam uinctos habeo, nec ibi quisquã superest, ut scias quanti uideantur posse emi. Sestertio tricies, non quia non aliquando quinquagies fuerint, uerum et hac penuria colonorum, et communi temporis iniquitate, ut redditus agrorum, sic etiam pretiũ retro abiit. Quæris an hoc ipsum tricies facile colligere possimus. Sum quidem prope totus in prædiis, aliquid tamẽ fœnore, nec molestum erit mutuari. accipiam à socru, cuius arca non secus, ac mea utor. Proinde hoc te non moueat si cætera non refragantur, quæ uelim quamdiligentissime examines. Nam cum in omnibus rebus, tum in disponendis facultatibus plurimum tibi & usus, & prouidentiæ superest. Vale.

C. PL. MAXIMO SVO SAL.

m Eministi ne te sæpe legisse, quantas contentiones excitarit lex tabellaria, quantumq; ipsi latori uel gloriæ, uel repræhensionis attulerit? At nunc in senatu sine ulla dissensione hoc idẽ, ut optimum placuit. omnes comitiorum die tabellas postulauerũt. Excesseramus sanè manifestis illis, apertisq; suffragiis licentiam concionum. non tempus loquendi, non tacendi modestia, non deniq; sedenti dignitas custodiebatur. Magni undiq;, dissoniq; clamores. procurrebant omnes cum suis candidatis, multa agmina in medio, multiq; circuli, & indecora confusio. Adeo desciueramus à cõsuetudine parentũ, apud quos omnia disposita, moderata, tranquilla, maiestatem loci, pudoremq; retinebant. supersunt senes, ex quibus audire soleo, hunc ordinem comitiorum. Citato nomine Candidati, silentium summũ. Dicebat ipse pro se, uitã suam explicabat, testes, et laudatores dabat, uel eũ sub quo militauerat, uel eũ, cui quæstor fuerat, uel utrunq; si poterat. Addebat quosdam ex suffragatoribus, illi grauiter & paucis loquebantur. plus hoc, quàm preces proderat. nonnunquam candidatus aut natales competitoris, aut annos, aut etiã mores arguebat. Audiebat senatus grauitate cẽsoria, ita sæpius digni, quàm gratiosi præualebant. quæ nunc immodico fauore corrupta ad tacita suffragia, quasi ad remedium decurrerunt. quod interim planè remedium fuit. erat enim nouum, & subitũ. Sed uereor, ne procedente tempore ex ipso remedio uitia

nascantur. Est enim periculum, ne tacitis suffragiis i-
pudentia irrepat. Nam quoto cuiq; eadem honestatis
cura secreto, quæ palàm. Multi famam, conscientiam
pauci uerentur Sed nimis cito de futuris, interim bene
ficio tabellarum habebimus magistratus, qui maxime
fieri debuerunt. Nam ut in recuperatoriis iudiciis, sic
nos in his comitiis quasi repente apprehensi sinceri iu
dices fuimus Hæc tibi scripsi primum, ut aliquid no
ui scriberem, deinde ut nonnunquam de Rep. loque
rer, cuius materiæ nobis quanto rarior, quam ueteri-
bus, occasio tanto minus omittenda est. Et Hercule
quousq; illa uulgaria? quid agis? Eho, ecquid commo-
de uales? habeant nostræ quoq; literæ aliquid nõ hu
mile, nec sordidum, nec priuatis rebus iclusum, sunt
quidem cuncta sub unius arbitrio, qui pro utilitate
communi solus omnium curas, laboresq; suscepit. quĩ
dam tamẽ salubri temperamento, ad nos quoq;, uelut
riui ex illo benignissimo fonte decurrunt, quos et hau
rire ipsi, & absentibus amicis, quasi ministrare episto
lis possumus. Vale.

C. PL. PRISCO SVO SALVTEM.

a Vdio Valerium Martialẽ decessisse. Et mo-
leste fero. Erat homo igeniosus, acutus, acer,
& qui plurimum in scribendo & salis ha-
beret, et fellis, nec candoris minus. Prosecutus eram
uiatico secedentem, dederam hoc amicitiæ, dederam
etiam uersiculis, quos de me composuit. Fuit moris an
tiqui eos, qui uel singulorum laudes, uel urbium scri
pserãt, aut honoribus, aut pecunia ornare, nostris ue-

ro temporibus, ut alia speciosa, & egregia, ita hoc in primis exoleuit. Nam postquã desiimus facere laudanda, laudari quoq; ineptum putamus. Quæris, qui sint uersiculi, quibus gratiam retulerim. Remitterem te ad ipsum uolumen, nisi quosdam tenerẽ. Tu si placuerint hi, cæteros in libro requires. Alloquitur musam. mandat, ut domum meam exquiliis quærat, adeat reuerenter.

Sed ne tempore non tuo disertam
Pulses ebria ianuam uideto.
Totos dat tetricæ dies Mineruæ
Dum centum studet auribus uirorum,
Hoc, quod secula, posteriq; possint
Arpinis quoq; comparare chartis.
Seras tutior ibis ad lucernas,
Hæc hora est tua cum furit Lyæus.
Cum regnat rosa, cum madent capilli,
Tunc me uel rigidi legant Catones.

Meritó ne eũ, q hæc de me scripsit, et tũc dimisi amicissime, & nunc ut amicissimum defunctum esse doleo? Dedit enim mihi quantum maximũ potuit, daturus amplius si potuisset, tametsi quid homini potest dari maius, quàm gloria, & laus, et æternitas? At non erunt æterna, quæ scripsit. Non erunt fortasse, ille tamen scripsit tanquam essent futura.

Vale.

C·PL· SECVNDI EPISTOLA RVM LIBER QVARTVS·

C·PL·FABATO PROSOCE RO SVO SAL·

C Vpis post lōgum tempus neptem tuā, meq́; unà uidere, gratū est utriq; nostrum, quod cupis, mutuo mehercule· nam inuicem nos incredibili quodam desyderio uestri tenemur, quod nō ultra differemus· Atq; adeo iam sarcinulas alligamus festinaturi, quantum itineris ratio permiserit· Erit una, sed breuis mora· deflectemus in Thuscos, non ut agros, remq́; familiarē oculis subiiciamus, id enim postponi potest, sed ut fungamur necessario officio· Oppidū est prædiis nostris uicinū, nomen Tifernium Tyberinum, quod me penè adhuc puerū patronum cooptauit, tanto maiore studio, quā to minore iudicio aduentus meos celebrat, profectionibus angitur, honoribus gaudet· In hoc ego ut referrē gratiam, (nam uinci in amore turpissimum est,) Templum pecunia mea extruxi, cuius dedicationem cum sit paratum, differre longius irreligiosum est, erimus ergo ibi dedicationis die, quem epulo celebrare constitui· Subsistemus fortasse, & sequenti die, sed tanto magis uiam ipsam corripiemus· contingat modo te, filiā́q; tuam forteis inuenire, nam hilareis certum est, si nos incolumeis receperitis· Vale·

C. PL. CLEMENTI SVO SAL.

Egulus filium amisit, hoc uno malo indignus, quod nescio, an malũ putet. Erat puer acris ingenii, sed ambigui, qui tamen posset recta sectari, si patrem non referret. hunc Regulus emancipauit, ut hæres matris existeret. Mancipatum (ita uulgo ex moribus hominis loquebantur,) fœda, & insolita parentibus indulgentiæ simulatione, captabat. incredibile, sed Regulum cogita. Amissum tamen luget insane. Habebat puer mannulos multos, & iunctos, et solutos, habebat canes maiores, minoresq;. habebat luscinias, psittacos, merulas, omnes Regulus circa rogum trucidauit, nec dolor erat ille, sed ostentatio doloris. Conuenitur ad eum mira celebritate. Cuncti detestantur, oderunt, & quasi probent, quasi diligant, cursant, frequentant. Vtq; breuiter, quod sentio, enuntiem, in Regulo demerẽdo, Regulum imitantur. Tenet se trans Tyberim in hortis, ĩ quibus latissimum solum porticibus immensis, ripam statuis suis occupauit, ut est in summa auaritia sumptuosus in summa infamia gloriosus. Vexat ergo ciuitatẽ in saluberrimo tempore, et quod uexat solacium putat, dicit se uelle ducere uxorem. hoc quoq;, sicut alia per uerse. audies breui nuptias lugẽtis, nuptias senis, quorum alterum immaturum, alterum serum est. Vnde hoc augurer quæris? nõ quia adfirmat ipse, quo mẽdacius nihil est, sed quia certum est Regulum esse facturum, quicquid fieri non oportet. Vale.

C·PL· HADRIANO SVO SAL·

a Vod semel, atq; iterum consul fuisti, similis antiquis, quod procõsul Asiæ, qualis ante te, qualis post te, uix unus, aut alter, non sinit enim me uerecundia tua dicere nemo, quod sanctitate, quod autoritate, ætate quoq; princeps ciuitatis, est quidem uenerabile, & pulchrum, ego tamẽ te uel magis in remissionibus miror· Nam seueritatem istã pari iucunditate condire, summæq; grauitati tantum comitatis adiungere, non minus difficile, quam magnum est, id tu cum incredibili quadam suauitate sermonum, tum uel præcipue stylo adsequeris· nam & loquenti tibi illa Homerici senis mella profluere, & quæ scribis complere apes floribus, et innectere uidentur Ita certe sum refectus ipse, cum græca epigrãmata tua, cũ iambos proxime legerem · quantum ibi humanitatis, uenustatis, quam dulcia illa? quam antiqua, quam arguta, quam recta? Callimachum me, uel Heroden, uel siquid his melius, tenere credebã· Quorum tamen neuter utrunq; aut absoluit, aut attigit. Hominem ne Romanum tam græce loqui? Non medius fidius ipsas Athenas tã Atticas dixerim· Quid multa? inuideo græcis, quod illorum lingua scribere maluisti neq; enim cõiectura eget, quid sermone patrio exprimere possis, cum hoc insititio, & inducto, tam præclara opera perfeceris· Vale·

C·PL· SOSSIO SVO SAL·

c Aluisium nepotem ualidissime diligo, uirũ industrium, rectum, disertum, quod apud

me uel potentissimum est, Idem Caluisium contubernalem meum, amicum tuum arcta propinquitate complectitur. est enim filius sororis. Hunc rogo semenstri tribunatu splendidiorem, et sibi et auunculo suo facias obligabis me, obligabis Caluisium nostrum, obligabis ipsum non minus idoneum debitorẽ, quam nos putas. Multa beneficia in multos contulisti, ausim contendere nullum te melius, æq; bene unum, aut alterum conlocasse. Vale.

C. PL. SPARSO SVO SAL.

a Eschinen aiũt petẽtibus Rhodiis legisse orationem suam, deinde Demosthenis summis utranq; clamoribus. Quod tantorum uirorum contigisse scriptis non miror, cum orationem meam proxime doctissimi homines hoc studio, hoc adsensu, hoc etiam labore per biduum audierint. quamuis intentionem eorum nulla hinc, & inde collatio nullum quasi certamen accenderet. Nam Rhodii cum ipsis orationum uirtutibus, tum etiã comparationis aculeis excitabantur, nostra oratio sine æmulationis gratia probabatur. an merito, scies, cum legeris librum, cuius amplitudo non sinit me longiore epistola præloqui. oportet enim nos in hac certe, in qua possumus breueis esse, quo sit excusatius, quod librũ ipsum nõ tamen ultra caussæ amplitudinem extẽdimus. Vale.

C. PL. NASONI SVO SAL.

t Husci grandine excussi, in regione transpadana, sũma abundãtia, sed par uilitas nũ-

tiatur · solum mihi Laurentinum meum in reditu, nihil quidem ibi possideo, præter tectum, & hortum, statimq; arenas · solum tamẽ mihi in reditu · ibi enim plurimum scribo, nec agrum, quem non habeo, sed ipsum me studiis excolo, ac iam possum tibi, ut aliis in locis horreum plenum, sic ibi scrinium ostendere · Igitur tu quoq; si certa, et fructuosa prædia concupiscis, aliquid in hoc litore para · Vale.

C.PL. LEPIDO SVO SAL.

Saepe tibi dico inesse uim Regulo, mirum est, quam effi giat, in quod incubuit · placuit ei lugere filium, luget ut nemo · placuit statuas eius, & imagines quamplurimas facere, hoc omnibus officinis agit · illum coloribus, illũ cera, illum ære, illum argento, illum auro, ebore, marmore effingit · Ipse uero & nuper adhibito ingenti auditorio librum de uita eius recitauit · Tamen eundem librum in exemplaria trãscriptum mille per totam Italiã, prouinciasq; dimisit · Scripsit publice, ut à decurionibus eligeretur uocalissimus aliquis ex ipsis, qui legeret eum populo, factum est · Hanc ille uim, seu quo alio nomine uocanda est intentio, quidquid uelis optinendi, si ad potiora uertisset, quantum boni efficere potuisset, quã quam minor uis bonis, quã malis inest, ac sicut ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, ita recta ingenia debilitat uerecundia, peruersa confirmat audacia · Exemplo est Regulus, imbecillũ latus, os confusum, hæsitans lingua, tardissima inuẽtio, memoria nulla, nihil deniq; præter ingenium insanum,

& tamen eo impudētia, ipsoq; illo furore peruenit, ut a plurimis orator habeatur. Itaq; Herennius Senecio mirifice Catonis illud de oratore in hunc e contrario uertit. Orator est uir malus dicēdi imperitus. Nō me Hercule Cato ipse tam bene uerū oratorem, quā hic Regulū expressit. Habés ne, quo tali epistolæ parem gratiam referas? habes si scripseris, num aliquis in municipio uestro ex sodalibus meis, num etiā ipse tu hunc luctuosum Reguli librū, ut circulator in foro legeris, scilicet ut ait Demosthenes, τὴν φωνὴν γεγηθώς, καὶ λαρυγγίζων. est enim tam ineptus, ut risum magis possit exprimere, quam gemitū. credas nō de puero scriptum, sed a puero. Vale.

C. PL. ARRIANO SVO. S.

g Ratularis mihi, quod acceperim auguratū, iure gratularis, primum quod grauissimi principis iudicium in minoribus etiam rebus consequi pulchrum est, deinde quod sacerdotium ipsum cum priscum et religiosum, tum hoc quoq; sacrum plane et insigne est, quod non adimitur uiuēti. Nam cætera, quanquam dignitate propemodum paria, ut tribuūtur, sic auferuntur, in hoc fortunæ hactenus licet, ut dari possit. Mihi uero etiam illud gratulatione dignum uidetur, quod successi Iulio Frontino principi uiro, qui me nominationis die per hos continuos annos inter sacerdotes nominabat, tanquā in locum suum cooptaret. quod nunc euentus ita cō-probauit, ut nō fortuitū uideretur. Te quidē (ut scribis) hoc maxime delectat auguratus meus, quod M.

Tullius augur fuit· Lætaris enim, quod honoribus eius insistam, quem æmulari in studiis cupio, sed utinam, ut sacerdotium, idem et consulatum, multo etiã iuuenior, quam ille sum consecutus, ita senex saltem ingenium eius aliqua ex parte assequi possim· Sed nimirum, quæ sunt in manu hominũ, & mihi, & multis contigerunt Illud uero, ut adipisci arduum, sic etiam sperare nimium est, quod dari non nisi a dis potest· Vale·

C·PL· VRSO SVO SAL·

Caussam per hos dies dixit Iulius Bassus homo laboriosus, et aduersis suis clarus· accusatus est sub Vespasiano à priuatis duobus ad senatum remissus, diu pependit· tandemq; absolutus, uidicatusq; est· Titũ timuit ut Domitiani amicus à Domitiano relegatus est, reuocatus a Nerua, sortitusq; Bithyniam, redit reus, accusatus non minus acriter, quam fideliter defensus, uarias sententias habuit, pluresis tamen, quasi mitioresis? Egit contra eum Põponius Rufus, uir paratus et uehemẽs, Rufo successit Theophanes unus ex legatis prĩceps, fax accusationis et origo, respondi ego· nũ mihi Bassus iniunxerat, ut totius defensionis fundamenta iacerem, dicerem de ornamentis suis, quæ illi et ex generis claritate, & ex periculis ipsis magna erant, dicerem de conspiratione delatorum, quam in quæstu habebant, dicerem caussas, quibus factiosissimum quenq;, ut illũ ipsum Theophanem offendisset, eundem me uoluerat occurrere crimini, quo maxime premebatur, i alijs enim quã=

uis, auditu grauioribus, non absolutionem modo, uerumetiam laudem merebatur. Hoc illum onerabat, quod homo simplex, & incautus quædam à prouincialibus, ut amicus acceperat. Nam fuerat in prouincia eadem quæstor. hæc accusatores furta, ac rapinas ipse munera uocabat. Sed lex munera quoq; accipi uetat. hic ego quid agerem? quod iter defensionis ingrederer? negarem? uerebar, ne planè furtum uideretur, quod confiteri timerem, præterea rem manifestam inficiari, augentis erat crimen, nō diluentis, præsertim cum reus ipse nihil integrum aduocatis reliquisset. Multis enim, atq; etiam principi dixerat sola se munuscula duntaxat natali suo, aut saturnalibus accepisse, et plerisq; misisse. Veniam ergo peterem? iugularem reum, quem ita deliquisse concederem, ut seruari, nisi uenia, non posset. tanquam recte factum tuerer? non illi profuissem, sed ipse impudēs extitissem. In hac difficultate placuit medium quiddam tenere. Videor tenuisse actionem meam, ut prælia solet, nox diremit. egeram horis tribus, & dimidia. supererat sesquihora. Nam cum è lege accusator sex horas, nouem reus accepisset, ita diuiserat tempora reus inter me, & eum, qui dicturus post erat, ut ego quinq; horis, ille reliquis uteretur. mihi successus actionis silentium, finemq; suadebat. Temerarium est enim secūdis non esse contentum. Ad hoc uerebar, ne me corporis uires iterato labore desererent, quem difficilius est repetere, quam iungere. Erat etiam periculum, ne reliqua actio mea, & frigus deposita & tædium resumpta pateretur, ut enim faces ignē adsidua concus-

sione custodiunt, demissum ægerrime reparant, sic et dicentis calor, & audientis intentio, continuatione seruatur, intercapedine, et quasi remissione languescit. Sed Bassus multis precibus pene ẽt lacrymis obsecrabat implerẽ meũ tẽpus parui, utilitatẽq; eius prætuli meæ. Bene cessit, inueni ita erectos animos Senatus, ita recenteis, ut priore actione incitati magis, quam satiati uiderentur. Successit mihi Lucetius Albinus, tam apte, ut orationes nostræ uarietatem duarũ, cõtextum, unius habuisse credãtur. Respondit Herennius Pallio instanter, et grauiter. Deinde Theophanes rursus. fecit enim hoc quoq;, ut cætera, impudẽtissime, quod post duos, et consulareis, et disertos, tẽpus sibi & quidẽ laxius uindicauit. Dixit in noctẽ, atq; etiam inlatis lucernis. Postero die egerunt pro Basso Homullus, et Fronto mirifice. quartum diẽ probationes occupauerunt. Censuit Bæbius Macer consul designatus lege repetundarum Bassum teneri. Cepio Hispo salua dignitate iudices dandos. uterq; recte. Qui fieri potest inquis, cum tam diuersa censuerint? quia scilicet et Macro legem intuenti, consentaneum fuit damnare eum, qui contra legem munera acceperat, & Cepio cum putaret licere senatui, sicut licet, et mitigare leges, et intendere, non sine ratione ueniã dedit facto, uetito quidẽ, non tñ inusitato. præualuit sententia Cepionis. Quinimo consurgenti ei ad cẽsendũ adclamatum est, quod solet residẽtibus. Ex quo potes æstimare, quanto consensu sit exceptũ, cum diceret, ꝙ tam fauorabile fuit, cum dicturus uideretur. Sunt tamen ut in senatu, ita in ciuitate duas parteis hominũ

iudicia diuisa. Nam quibus sententia Cepionis placu it, sententiam Macri ut rigidam, duramq; reprehē- dunt, quibus Macri, illam alteram dissolutam, atq; etiam incongruentem uocant. Negant enim congruēs esse, retinere in senatu, cui iudices dederis. Fuit et ter- tia sententia. Valerius Paulinus adsensus Cepioni, hoc amplius censuit referendum de Theophane, cum legationem renuntiasset. Arguebatur enim multa in accusatione fecisse, quæ illa ipsa lege, qua Bassum ac- cusauerat, tenerentur. Sed hanc sententiam consules, quanquam maximæ parti senatus mire probabatur, non sunt persecuti. Paulinus tamen et iustitiæ famā, et constantiæ tulit. Misso Senatu, Bassus magna homi- num frequentia, magno clamore, magno gaudio ex- ceptus est. Fecerat eū fauorabilem renouata discrimi num uetus fama, notumq; periculis nomē, & in pro cero corpore mœsta, & squalida senectus. habebis hanc interim epistolam πρόδρομον, expectabis ora- tionem plenā, onustamq;, expectabis diu, neq; enim leuiter, et cursim, ut de re tāta retractanda ē. Vale.

C. PL. SABINO SVO SAL.

SCribis, mihi Sabinam, quæ nos reliquit hæ redes, Modestum seruum suum nusquam li berū esse iussisse, idem tn̄ sic adscripsisse, le gatum Modesto, quē liberū esse iussi. Quæris quid sentiam, contuli cum prudentibus, conuenit inter o- mnes, nec libertatem deberi, quia nō sit data, nec le- gatum, qa seruo suo dederit. Sed mihi manifestus er ror uidetur, ideoq; puto nobis quasi scripserit Sabi-

na faciendũ, quod ipsa scripsisse se credidit· Confido accessurum te sententiæ meæ Cum religiosissime soleas custodire defunctorum uoluntatem, quam bonis hæredibus intellexisse pro iure est· Neq; enim minus apud nos honestas, quã apud alios necessitas ualet· moretur ergo in libertate sinentibus nobis, fruatur legato, quasi omnia diligentissime cauerit· cauit enim, quæ hæredes bene elegit· Vale·

C·PL· MINICIANO SVO·S·

a Vdisti ne Valerium Licinianum in Sicilia profiteri? Nõ dum te puto audisse· Est enim recens nuntius prætorius, hic modo inter eloquentissimos caussarum actores habebatur· Nunc eo decidit, ut exul de senatore, rhetor de oratore fieret· Itaq; ipse in præfatione dixit dolenter, & grauiter· Quos tibi fortuna ludos facis? Facis enim ex professoribus senatores, ex senatoribus professores· Cui sentẽtiæ tantum bilis, tantum amaritudinis inest, ut mihi uideatur, ideo professus, ut hoc diceret· Idẽ cum græco pallio amictus intrasset (carent enim togæ iure, quibus aqua & igni interdictum est) postquã se cõposuit, circunspexitq; habitũ suum, latine, inquit, declamaturus sum dicens tristia & miseranda· Dignũ tamen illum, qui hæc ipsa studia incesti scelere macularit· Cõfessus est quidem incæstum, sed incertum utrum quia uerũ erat, an quia grauiora metuebat, si negasset· Fremebat enim Domitianus, æstuabatq; ingenti inuidia, destitutus· nam cum Corneliam Maximillam uestalem defodere uiuam cupisset, ut qui

illustrari seculum suum eiusmodi exemplo arbitraretur Pontificis maximi iure, seu potius imanitate tyranni, licentia domini, reliquos pontifices non in regiã, sed in Albanam uillam conuocauit nec minore scelere, quam quod ulcisci uidebatur, absentem, inauditamq́; damnauit incæsti, cum ipse fratris filiam incæsto non polluisset solum, uerum etiam occidisset, Nam uidua abortu periit missi statim pontifices, qui defodiendam, necandamq́; curarent. Illa nũc ad Vestam, nunc ad cæteros deos manus tendens, multa, sed hoc frequentissime clamitabat. Me Cæsar incæstã putat, qua sacra faciente uicit, triumphauit, blandiens hæc, an inridens ex fiducia sui, an ex contemptu principis dixerit, dubium est, dixit donec ad supplicium nescio an innocens, certe tanquam nocens ducta est. Quinetiam cum in illud subterraneum cubiculum demitteretur, hæsisset'q; descendenti stola, uertit se, ac recollegit. cũq; ei carnifex manũ daret, auersata est, et resiluit, fœdũq́; contagiũ quasi planè a casto, puroq́; corpore nouissima sanctitate reiecit, omnibusq́; numeris pudoris, πολλὴν πρόνοιαν ἔσχεν εὐσχήμως πεσεῖν. Præterea Celer eques romanus, cui Cornelia obiiciebatur, cum in comitio uirgis cæderetur, in hac uoce perstiterat, quid feci? nihil feci. Ardebat ergo Domitianus & crudelitatis, & iniquitatis infamia, arripit Licinianum, quod in agris suis occultasset Corneliæ libertam. Ille ab iis, quibus erat curæ, præmonetur, si comitium & uirgas pati nollet, ad confessionem confugeret, quasi ad ueniam, fecit, locutus est pro absente Herennius Senecio tale quiddam, quale est il-

lud, κεῖται πάτροκλος· Ait enim ex aduocato nuntius factus sum· Recessit Licinianus gratum hoc Domitiano, adeo quidem, ut gaudio proderetur, diceretq;, absoluit nos Licinianus, adiecit etiam non esse uerecundiæ eius instandum, ipsi uero permisit, si qua posset, ex rebus suis raperet ante, quam bona publicarentur, exiliumq; molle, uelut præmium dedit· Ex quo tamen post clementia Diui Neruæ translatus est in Siciliam, ubi nunc profitetur, seq; de fortuna præfationibus uindicat· Vides, quam obsequenter paream tibi, qui non solum res urbanas, uerumetiam peregrinas tam sedulo scribo, ut altius repetã, et sanè putabã te, quia tunc abfuisti, nihil aliud de Liciniano audisse, quã relegatum ob incæstum· Summam enim rerum nuntiat fama, non ordinem· Mereor, ut uicissim quid in oppido tuo, quid in finitimis agatur (solent enim notabilia quædam incidere,) perscribas· Deniq; quidquid uoles, dummodo non minus longa epistola nunties· ego non paginas tantum, sed etiam uersus, syllabasq; numerabo· Vale·

C·PL· ARRIANO SVO ·S·

Mas Egnatium Marcellinum, atq; etiã mihi sæpe commendas, amabis magis, commẽdabisq;, si cognoueris recens eius factum· Cum in prouiciã quæstor exisset, scribamq;, qui sorte obtigerat, ante legitimum salarii tempus amisisset quod acceperat scribæ daturus intellexit, & statuit subsidere apud se nõ oportere· Itaq; reuersus, Cæsarem, deide Cæsare autore, senatum consuluit, quid

fieri de salario uellet· parua quæstio, sed tamē quæstio· Hæredes scribæ sibi, præfecti ærario, populoq; uindicabant, acta caussa est· dixit hæredum aduocatus, deinde populi, uterq; percommode· Cælius Strabo ærario censuit inferendum, Bæbius Macer hæredibus dandum, obtinuit Strabo· Tu lauda Marcellinum, ut ego statim feci, quamuis enim abunde sufficiat illi, ꝙ est & à principe, & a senatu probatus, gaudebit tamē testimonio tuo· Omnes eni, qui gloria, famaq; ducuntur, mirum in modum assensio, & laus à minoribus etiam profecta delectat· Te uero Marcellinus ita ueretur, ut iudicio tuo plurimum tribuat· accedit his, quod si cognouerit factum suum isto usq; penetrasse, necesse est laudis suæ spatio, & cursu, & peregrinatione lætetur· Eteni nescio quo pacto uel magis homines iuuat gloria lata, quā magna· Vale·

C·PL· TACITO SVO SAL·

Saluum te in urbem uenisse gaudeo, uenisti autem siquando alias, nunc maxime mihi desyderatus· ipse pauculis adhuc diebus in Tusculano commorabor, ut opusculum, quod est in manibus, absoluam· Vereor enim, ne si hanc intentionē iam in finē laxauero, ægre resumā, interim neqd festinationi meæ pereat, quod sum præsens petiturus, hac quasi præceptoria epistola rogo· sed prius accipe caussas rogandi, deinde ipsum, quod peto· Proxime cum in patria mea fui, uenit ad me salutandum municipis mei filius prætextatus, huic ego studes ī quam? respondit etiam· ubi? Mediolani· cur non hic? & pa-

ter eius, (erat enim unà, atq; etiam ipse adduxerat puerum, quia nullos hic præceptores habemus · quare nullos? nam uehementer intererat uestra, qui patres estis, & opportune, cum plures patres audiebāt, liberos uestros hic potissimum discere · Vbi enim aut iucundius morarentur, quàm in patria, aut pudicius continerentur, q̃ sub oculis parentum, aut minore sumptu, quam domi? quantulum est ergo collata pecunia conducere præceptores? quodq; nunc in habitationes, in uiatica, in ea, quæ peregre emuntur, impenditis, adiicere mercedibus, atq; ego, qui nondum liberos habeo, paratus sum pro Rep · nostra, quasi pro filia, uel parente tertiam partem eius, quod conferre uobis placebit, dare · Totum etiam pollicerer, nisi timerem, ne hoc munus meum quandoq; ambitu corrumperetur, ut accidere multis in locis uideo, in quibus præceptores publice conducuntur, huic uitio uno remedio occurri potest, si parentibus solis ius conducēdi relinquatur · iisdemq; religio recte iudicandi necessitate collationis addatur · Nam qui fortasse de alieno negligentes, certe de suo diligentes erunt · dabuntq; operá ne eam pecuniam non nisi dignus accipiat, si accepturus, et ab ipsis erit · proīde consentite, conspirate, maioreq; animum ex meo sumite, qui cupio esse quamplurimum, quod debeam conferre · Nihil honestius præstare liberis uestris, nihil gratius patriæ potestis · educentur hic, qui hic nascuntur, statimq; ab infantia natale solum amare, frequentare consuescant · atq; utinam tam claros præceptores inducatis, ut in finitimis oppidis studia hinc petantur · utq; nunc liberi uestri

aliena in loca, ita mox alieni in hunc locum cōfluāt. Haec putaui altius, & quasi à fonte repetenda, quo magis scires, quàm gratum mihi foret, si susciperes, quod iniungo. iniungo autem, & pro rei magnitudine rogo, ut ex copia studiorum, quae ad te ex admiratione ingenii tui conuenit, circunspicias praeceptores, quos solicitare possimus, sub ea tamen conditione, ne cui fidem meam obstringam. omnia enim libera parētibus seruo. Illi iudicent, illi eligant, ego mihi curam tantum, & impendiū uindico. Proinde, si quis fuerit repertus, qui ingenio suo fidat, eat illuc, ea lege, ut hinc nihil aliud certū, quā fiduciā suā ferat. Vale.

C. PL. PATERNO SVO SAL.

TV fortasse orationem, ut soles, et flagitas, et expectas, at ego quasi ex aliqua peregrina, delicataq; merce lusus meos tibi prodo. Accipies cum hac epistola hendecasyllabos nostros. quibus nos in uehiculo, in balineo, inter coenam oblectamus, otium temporis his iocamur, ludimus, amamus, dolemus, querimur, irascimur, describimus aliquid modo pressius, modo altius, atq; ipsa uarietate tentamus efficere, ut alia aliis, quaedā fortasse omnib. placeant. Ex quibus tamen si nōnulla tibi paulo petulantiora uidebūtur, erit eruditionis tuae cogitare summos illos, & grauissimos uiros, qui talia scripserunt, nō modo lasciuia rerum, sed ne uerbis quidem nudis abstinuisse, quae nos refugimus, nō quia seueriores, unde enim? sed quia timidiores sumus. Scimus alioq; huius opusculi illam esse uerissimam legem, quam Ca-

tullus expressit·

Nam castum esse decet pium poetam
Ipsum, uersiculos nihil necesse est,
Qui tunc deniq; habent salem, et leporem,
Si sunt molliculi, et parũ pudici·

Ego quanti faciam iudicium tuum, uel ex hoc potes æstimare, quod malui omnia a te pensitari, quam electa laudari· Et sane, quæ sunt commodissima, desinunt uideri, cum paria esse cœperunt· Præterea sapiens, subtilisq; lector debet non diuersis cõferre diuersa, sed singula expendere, nec deterius alios putare, quod est in suo genere perfectũ· Sed quid ego plura? Nam longiore præfatione uel excusare, uel commendare ineptias ineptissimum est· Vnum illud prædicẽdum uidetur, cogitare me has nugas meas inscribere Hẽdecasyllabi, qui titulus sola metri lege constringitur· Proinde siue epigrãmata, siue edullia, siue eclogas, siue (ut multi) poemata, seu quod aliud uocare malueris, licebit uoces· Ego tantum Hẽdecasyllabos præsto· A simplicitate tua peto, quod de libello meo dicturus es aliis, mihi dicas· neq; ẽ difficile, quod postulo· Nam si hoc opusculum nostrum, aut potissimũ esset, aut solum, fortasse posset durum uideri dicere· quære quod agas, Molle et humanũ est· habes quod agas· Vale·

C· PL· FVNDANO SVO· S·

Iquid omnino, hoc certe iudicio facio, quod Asinium Rufum singulariter amo· Est homo eximius, & bonorũ amantissimus· Cur

enim non me quoq; inter bonos numerem? Idem Cornelium Tacitum, scis quem uirum, arcta familiaritate complexus est. proinde si utrunq; nostrum probas, de Rufo quoq; necesse est idem sentias, cum sit ad connectendas amicitias uel tenacissimum uinculum morum similitudo. Sunt ei liberi plures. Nam in hoc quoq; functus est optimi ciuis officio, quod fœcunditate uxoris large frui uoluit eo seculo, quo plerisq; etiã singulos filios orbitatis præmia grauẽs faciũt, quibus ille despectis, aui quoq; nomen adsumpsit. Est enim auus et quidem ex Saturio Firmo, quem diliges, ut ego, si ut ego propius inspexeris. Hæc eo pertinent, ut scias, quam copiosam, quam numerosam domum uno beneficio sis obligaturus, ad quod petendũ, uoto primum, deinde bono quodam omine adducimur. Optamus enim tibi, ominamurq; in proximum annum Consulatũ. Ita nos uirtus tua et iudicia Principis augurari uolunt. Concurrit autem, ut si eodem anno quæstor maximus ex liberis Rufi Asinius Bassus iuuenis, nescio an dicã, quod me pater, et sentire, & dicere cupit, adulescentis uerecundia uetat, ipso patre melior. Difficile est, ut mihi de absente credas, quanquam credere soles omnia. tantum in illo industriæ, probitatis, eruditionis, ingenii, studii, memoriæ deniq; esse, quantum expertus inuenies. Vellem tam ferax seculum bonis artibus haberemus, ut aliquos Basso præferre deberes. Tum ego te primus hortarer, moneremq;, circũferres oculos, ac diu pẽsitares, quẽ potissimum eligeres. Nũc uero, sed nihil uolo de amico meo adrogantius dicere, hoc solum dico, dignũ esse

iuuenem,

iuuenem, quem more maiorum in filii locum adſumas· Debent autem ſapientes uiri, ut tu, tales, a repub· liberos accipere, quales a natura ſolemus optare· Decorus erit tibi Conſuli quæſtor patre praetorio, propinquis cōſularibus, quibus iudicio ipſorum, quanquam adoleſcentulus adhuc, iam tamen inuicē ornamento eſt· Proinde indulge precibus meis, obſequere conſilio, et ante omnia, ſi feſtinare uideor, ignoſce, primū quia uotis ſuis amor plerunq; præcurrit, deinde, quod in ea ciuitate, in qua omnia, quaſi ab occupantibus aguntur, quæ legitimum tempus expectant, non matura, ſed ſera ſunt· In ſumma, quod rerum, quas adſequi cupias, præſumptio ipſa iucunda eſt· Reuereatur iam te Baſſus ut conſulem· Tu dilige illum, ut quæſtorem· Nos deniq; utriuſq; ueſtrū amantiſſimi, duplici lætitia perfruamur· Etenim cū ſic te, ſic Baſſum diligamus, ut & illum cuiuſcunq;, et tuum quēcunq; quæſtorem in petēdis honoribus omni ope, omni labore, gratia ſimus iuuaturi, perquam iucundum nobis erit, ſi in eundem iuuenem ſtudiū noſtrum et amicitiæ meæ, & conſulatus tui ratio contulerit· ſi deniq; precibus meis tu potiſſimus adiutor acceſſeris, cuius ſenatus et ſuffragio libentiſſime indulgeat, et teſtimonio plurimum credat· Vale·

C·PL· VALERIO PAVLINO SVO ·S·

g Aude meo, gaude tuo, gaude etiam publico noīe· Adhuc honor ſtudiis durat, proxime cum dicturus apud Cētumuiros eſſem, adeundi mihi locus, niſi a tribunali, niſi per ipſos iudi-

tes non fuit, tanta stipatione cætera tenebantur. Ad hoc quidam ornatus adulescẽs, scissis tunicis, ut in frequentia solet, sola uelatus toga, perstitit, et quidem horis septem. Nam tandiu dixi, magno cum labore, sed maiore cum fructu. Studeamus ergo, nec desidiæ nostræ prætendamus alienã. Sunt qui audiant, sunt qui legant, nos modo dignum aliquid auribus, dignum chartis elaboremus.

C. PL. GALLO SVO SAL.

Et admones, et rogas, ut suscipiam absentis Corelliæ caussam contra C. Cæcilium cõsulem designatum. Quod admones, gratias ago, quod rogas, queror admoneri enim debeo, ut sciam. rogari non debeo, ut faciam, quod mihi nõ facere turpissimum est. An ego tueri Corelli filiã dubitem? Est quidem mihi cum isto, contra quem me aduocas, non planè familiaritas, sed tamen amicitia. Accedit huc dignitas hominis, atq; hic ipse, cui destinatus est honor. Cuius nobis hoc maior agenda reuerentia est, quod iam illo functi sumus. Naturale est enim, ut ea, quæ quis adeptus est, ipse quamamplissima æstimari uelit. Sed mihi cogitanti adfuturum me Corelli filiæ, omnia ista frigida, & inania uidentur. Obuersatur oculis ille uir, quo neminem ætas nostra grauiorem, sanctiorem, suptiliorem deniq; tulit, quem ego, cum ex admiratione diligere cœpissem, quod euenire contra solet, magis admiratus sum, postquam penitus inspexi. Inspexi enim penitus. nihil a me ille secretum non ioculare, nõ serium, non triste, non lætum. Adu-

lescentulus eram, etiam mihi ab illo honor, atq; etiã audebo dicere reuerentia, ut æquali habebatur. Ille meus in petendis honoribus suffragator, & testis ille in inchoandis deductor, & comes. ille in gerendis cõsiliator, & rector. ille deniq; in omnibus officiis nostris quanquam & imbecillus, et senior, quasi iuuenis, et ualidus conspiciebatur. Quantũ ille famæ meæ domi, in publico, quantum etiam apud principem adstruxit? Nam cum forte de bonis iuuenibus apud Neruam Imperatorem sermo incidisset, & pleriq; me laudibus ferrent, paulisper se intra silentium tenuit, quod illi plurimum autoritatis addebat, deinde grauitate, quam noras, necesse est, inquit, partius laudem Secundum, quia nihil, nisi ex consilio meo, facit. Qua uoce tribuit mihi, quantum petere uoto, immodicum erat, nihil me facere non sapientissime, cum omnia ex consilio sapientissimi uiri facerem. Quinetiam moriens, filiæ suæ (ut ipsa solet prædicare) multos quidem amicos tibi in longiore uita paraui, præcipuos tamẽ Secundũ, & Cornutum. Quod dum recordor intellego mihi laborandũ, ne qua parte uidear hãc de me fiduciam prouidentissimi uiri destituisse. Quare ego uero Corelliæ adero promptissime, nec subire offensas recusabo. quanquam non solum ueniã me, uerũ etiam laudem apud istum ipsum, a quo, ut ais, noualis fortasse ut fœminæ intenditur, arbitror consecuturum, si hæc eadem in actione latius scilicet, & uberius, quam epistolarum angustiæ sinunt, contigerit mihi uel in excusationem, uel etiam in commendationem meam dicere. Vale.

C. PL. ANTONINO SVO. S.

q Vemadmodum magis approbare tibi possum, quantopere miror Epigrammata tua græca, quã quod quædam æmulari latine & exprimere tentaui? In deterius quidem accidit hoc primum imbecillitate ingenii mei, deinde inopia, ac potius, ut Lucretius ait, egestate patrii sermonis. Quod si hæc, & quæ sunt latina, & mea, habere tibi aliquid uenustatis uidebuntur. quantũ putas inesse eis gratiæ, quæ et a te, et græce proferũtur? Vale.

C. PL. HISPVLLAE SVAE. S.

c Vm sis pietatis exemplum, fratremq́; optimum, & amantissimum tui pari caritate dilexeris, filiamq́; eius, ut tuam diligas, nec tantum amitæ eius, uerumetiam patris amissi effectum repræsentes, non dubito maximo tibi gaudio fore, cum cognoueris dignam patre, dignam te, dignã auo euadere. Summum est acumẽ, summa frugalitas. amat me, quod castitatis indicium est. Accedit his studium literarum, quod ex mei caritate concepit. Meos libellos habet, lectitat, ediscit etiam. Qua illa solicitudine, cum uideor acturus, quanto cum egi, gaudio afficitur? Disponit, qui nuntiẽt sibi, quem adsensum, quos clamores excitarim, quem euentum iudicii tulerim. Eadem, siquando recito, in proximum discreta uelo sedet, laudesq́; nostras auidissimis auribus excipit. uersus quidem meos cantat, formatq́; cithara, nõ artifice aliquo docẽte, sed amore, qui magister est optimus. His ex caussis ĩ spem certissimam adducor, per-

petuam nobis, maioremq; in dies futuram esse concor diam. Non enim ætatem meam, aut corpus, quæ pau latim occidunt, ac senescunt, sed gloriam diligit. Nec aliud decet tuis manibus educatam, tuis præceptis institutam, quæ nihil in contubernio tuo uiderit, nisi sanctum, honestumq;, Quæ deniq; amare me ex tua prædicatione consueuerit. Nam cum matrem meam parẽtis loco uenerere, me à pueritia statim formare, laudare, talemq;, qualis nunc uxori meæ uideor, ominari solebas. Certatim ergo tibi gratias agimus. Ego, quod illam mihi, illa, quod me sibi dederis, quasi inuicem elegeris. Vale.

C. PL. MAXIMO SVO SAL.

q Vid senserim de singulis libris tuis, notum tibi, ut quenq; perlegerã, feci. Accipe nunc, quid de uniuersis generaliter iudicem. Est opus pulchrum, ualidum, acre, sublime, uarium, elegans, purum, figuratum, spatiosum etiam, & cũ magna tua laude diffusum. In quo tu ingenii simul, doloris q; uelis latissime uectus es, et horum utrunq; inuicem adiumento fuit. Nam dolori sublimitatem, & magnificentiam ingenium, ingenio uim, & amaritudinẽ dolor addidit. Vale.

C. PL. VELIO CEREALI SVO. S.

t Ristem, & acerbum casum Heluidiarum sororum, utraq; à partu, utraq; filiam enixa decessit. afficior dolore, (nec tamen supramodũ doleo,) Ita mihi luctuosum uidetur, quod puellas honestissimas in flore primo fœcunditas ab-

ſtulit· Angor infantium ſorte, quæ ſunt parẽtibus ſta tim, & dum naſcuntur, orbatæ · Angor optimorum maritorum angor etiam meo nomine · Nam patrem illarum defunctum quoq; perſeuerantiſſime diligo, ut actione mea, librisq́; teſtatum eſt · Cui nunc unus ex tribus liberis ſupereſt, domumq́; pluribus admini culis pauloãte fundatam deſolatus fulcit, ac ſuſtinet, Magno tamen fomento dolor meus acquieſcet, ſi hunc ſaltem fortem, & incolumem, paremq́; illi patri, illi auo fortuna ſeruauerit · Cuius ego pro ſalute, pro mo ribus hoc ſum magis anxius, quod unicus factus eſt · noſti in amore mollitiã animi mei, noſti metus, Quo minus te mirari oportebit, quod plurimum timeam, de quo plurimum ſpero · Vale ·

C·PL· SEMPRONIO RVFO SVO·S.

i Nterfui principis optimi cognitioni in conſi lium adſumptus · Gymnicus agon apud Viẽ nẽſeis ex cuiuſdã teſtamento celebrabatur · Hunc Trebonius Rufinus, uir egregius, nobisq́; ami cus in duumuiratu ſuo tollendum, abolendumq́; cu rauit · Negabatur ex autoritate publica feciſſe · Egit ip ſe cauſſam nõ minus feliciter, quam diſerte · Commẽ dabat actionẽ, quod tanq̃ homo romanus, et bonus ci uis in negocio ſuo mature, et grauiter loquebatur · Cũ ſententiæ perrogarẽtur, dixit Iunius Mauricus, quo uiro, nihil firmius, nihil uerius, non eſſe reſtituendũ Viennenſibus agona, adiecit, uellem etiã Romæ tolli poſſet · cõſtanter inquis, et fortiter · Quid ni? Sed hoc Maurico nouum non eſt · Idem apud Neruam Impe-

ratorē nō minus fortiter. Cœnabat Nerua cū paucis. Veiento proximus, atq; etiā in sinu recūbebat. Dixi omnia, Cum hominem nominaui. Incidit sermo de Catulo Messalino, qui luminibus orbatus, ingenio sæuo mala cæcitatis addiderat: non uerebatur, nō erubescebat, non miserebatur: sæpius à Domitiano non secus ac tela, quæ & ipsa cæca, et improuida feruntur, in optimū quenq; cōtorquebatur. De huius nequitia, sanguinariisq; sentētiis in commune omnes super cœnam loquebātur. Tum ipse Imperator, Quid putamus passurū fuisse, si uiueret et Mauricus nobiscū cœnaret? Longius abii, libens tamen. Placuit agona tolli, qui mores Viēnensium infecerat, ut noster hic omnium. Nam Viennensium uitia intra ipsos residunt, nostra late uagantur. Vtq; in corporibus, sic in imperio grauissimus est morbus, qui à capite diffunditur. Vale.

C. PL. POMPONIO BASSO SVO. S.

Magnam cœpi uoluptatem, cum ex communibus amicis cognoui, te, ut sapientia tua dignum est, et disponere otium, & ferre, habitare amœnissime, et nunc terra, nunc mari corpus agitare, multum disputare, multum audire, multum lectitare, cumq; plurimum scias, quotidie tamen aliquid addiscere. Ita senescere oportet uirum, qui magistratus amplissimos gesserit, exercitus rexerit, totumq; se reip. quā diu decebat, optulerit. Nam et prima uitæ tēpora, et media patriæ, extrema nobis impertire debemus, ut ipsæ leges monent, quæ maiorem

annis. lx. ocio reddunt. Quando mihi licebit? quã do per ætatẽ honestũ erit imitari istud pulcherrimæ qetis exemplum? quando secessus mei nõ desidiæ nomẽ, sed tranquilitatis accipient? Vale.

C. PL. VALENTI SVO. S.

P Roxime cũ apud cẽtũuiros ĩ quadruplici iudicio dixissem, subit recordatio egisse me iuuenẽ, æque ĩ quadruplici. processit animus, ut solet, longius. cœpi reputare, quos in hoc iudicio, quos in illo socios laboris habuissem. Solus erã, qui ĩ utroq; dixissem. tãtas cõuersiones, aut fragilitas mortalitatis, aut fortunæ mobilitas facit. Quidã ex iis, qui tunc egerãt, decesserũt, exulãt alii. huic ætas, & ualetudo silentium suasit, hic sponte beatissimo ocio fruitur, alius exercitum regit, illum ciuilibus officiis principis amicitia exemit. Circa nosipsos, quàm multa mutata sunt, studiis processimus, studiis periclitati sumus. Rursusq; processimus. profuerunt nobis bonorum amicitiæ, bonorum obfuerunt, iterumq; prosunt. Si computes annos, exiguum tempus. si uices rerum, æuum putes. Quod potest esse docimẽto, nihil desperare, nulli rei fidere, cum uideamus tot uarietates tam uolubili orbe circumagi. Mihi autem familiare est, omnes cogitationes meas tecum communicare, iisdemq; te uel præceptis, uel exẽplis monere, quibus ipse me moneo, q̃ ratio huius epistolæ fuit. Vale.

C. PL. MESIO MAXIMO SVO. S.

S Cripseram tibi uerẽdum esse, ne extractis suffragis uitium aliquod existeret, factũ

est proximis comitiis, in quibusdam tabellis multa iocularia, atq; etiam fœda dictu, in una uero pro candidatorum nominibus, suffragatorum nomina inuenta sunt. Excanduit senatus, magnoq; clamore ei, qui scripsisset iratum principem est cõprecatus. ille tamen fefellit, et latuit, fortasse etiam inter indignanteis fuit. Quid hunc putamus domi facere, qui in tanta re, tam serio tẽpore, tam scurriliter ludat? Qui deniq; omnino in senatu dicax, et urbanus, et bellus est. Tãtum licentiæ prauis ingeniis adiicit illa fiducia. Quis enim sciet? poposcit tabellas, stylum accepit, demisit caput, neminẽ ueretur, se cõtemnit. Inde ista ludibria, scena, & pulpito digna. Quo te uertas, quæ remedia conquiras? ubiq; uitia remediis fortiora ἀλλὰ ταῦτα τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς, ἄλλῳ μελήσει. Cui multum quotidie uigiliarum, multũ laboris adiicit hæc nostra iners, sed tamen effrenata petulantia. Vale.

C. PL. NEPOTI SVO. S.

P Etis, ut libellos meos, quos studiosissime cõparasti, recognoscendos, emendandosq; curem, faciam. quid enim suscipere libentius debeo, te præsertim exigente? Nam cum uir grauissimus, doctissimus, disertissimus super hæc occupatissimus, maximæ prouinciæ præfuturus tanti putes scripta nostra circunferre tecum, quantopere mihi prouidendum est, ne te hæc pars sarcinarum tanquam superuacua offendat? Adnitar ergo primum, ut comites istos quã commodissimos habeas, deinde, ut reuersus inuenias, quos istis addere uelis. Neq; eni medio-

eriter me ad noua opera tu lector hortaris. Vale.

C. PL. FALCONI SVO S.

Ertius dies est, quod audiui recitantem Sentium Augurinũ cum summa mea uoluptate, immo etiam admiratione (poemata appellat) multa tenuiter, multa sublimiter, multa uenuste, multa tenere, multa dulciter, multa cum bile. Aliquot annis puto nihil generis eiusdem absolutius scriptum, nisi forte me fallit aut amor eius, aut quod me ipsum laudibus uexit. Nã lemma sibi sumpsit, quod ego interdum uersibus ludo. Atq; adeo iudicii mei te iudicem faciam, si mihi ex hoc ipso lemmate secũdus uersus occurrerit, nã cæteros teneo, & iam explicui.

Canto carmina uersibus minutis
His olim quibus & meus Catullus,
Et Caluus, ueteresq;. Sed quid ad me,
Vnus Plinius est mihi priores,
Mauult uersiculos foro relicto,
Et quærit, quod amet, putatq; amare.
Ille Plinius ille, quod Catones.
I nunc qui sapias amare noli.

Vides quam acuta omnia, quam apta, quam expressa? Ad hunc gustum totum librum repromitto, quem tibi, ut primũ publicauerit, exhibebo. Interim ama iuuenem, et temporibus nostris gratulare pro ingenio tali, quod ille moribus adornat. Viuit cum Spurinna, uiuit cum Antonino, quorum alteri adfinis, utriq; contubernalis est. Possis ex hoc facere coniecturam, quã sit emẽdatus adulescens, qui a grauissimis

ſenibus ſic amatur· Eſt· n illud ueriſſimũ· γιγνώσκων ὅτι τοιοῦτός ἐστιν ἕκαστος, οἷσπερ ἥδεται ξυνών· Vale·

C·PL·SEVERO SVO·S·

h Erēnius Seuerus uir doctiſſimus, magni æſti mat in bibliotheca ſua ponere imagines municipum tuorũ Cornelii Nepotis et Titi Caſſii, petit'q; ſi ſunt iſthic, ut eſſe credibile eſt, exſcri bēdas, pingendasq; delegem· Quā curam tibi potiſ ſimũ iniũgo, primũ, quia deſyderiis meis amiciſſime obſequeris, deinde, quia tibi ſtudiorũ ſumma reuerē tia, ſummus amor ſtudioſorum, poſtremo, ꝙ patriam tuam, omnesq;, qui nomē eius auxerũt, ut patriam ipſam ueneraris, et diligis· Peto autē ut pictorē quā diligentiſſimũ aſſumas· Nam cum eſt arduũ ſimilitu dinē effingere ex uero, tum longe difficillima eſt imi tationis imitatio· a qua rogo, ut artificem, quem ele geris, ne in melius quidem ſinas aberrare· Vale·

C·PL·ROMANO SVO·S·

e Iatu cum proxime res agentur, quoquo mo do ad iudicandum ueni· Nihil eſt, ꝙ in de xtram aurem fiducia mei dormias· non im pune ceſſatur· Ecce Licinius nepos, prætor acer, & for tis uir, multam dixit etiam Senatori· Egit ille in ſena tu cauſſam ſuam, egit autem ſic, ut deprecaretur, re miſſa eſt multa, ſed timuit, ſed rogauit, ſed opus ue nia fuit· dices nõ omnes prætores tam ſeueri, fallerıs· Nam uel iſtituere, uel reducere eiuſmodi exemplum, non niſi ſeueri· inſtitutum, reductúmue exercere, etiā

leuissimi possunt. Vale.

C. PL. LICINIO SVRAE SVO. S.

a Ttuli tibi ex patria mea pro munusculo quæstionẽ altissima ista eruditione dignissimam. Fons oritur in monte, per saxa decurrit, excipitur cœnatiuncula manu facta. Ibi paululũ retẽtus, in Lariũ lacum decidit. huius mira natura. Ter in die statis auctibus, ac diminutionibus crescit, decrescitq;. Cernitur id palã, et cũ summa uoluptate deprehẽditur. Iuxta recũbis, et uesceris. Atq; etiã ex ipso fonte (nam est frigidissimus) potas. interim ille certis, dimensisq; momentis uel subtrahitur, uel assurgit. Annulum, seu quid aliud ponis in sicco, alluitur sensim, ac nouissime operitur, detegitur rursus, paulatimq; deseritur. Si diutius obserues utrunq; iterum, ac tertio uideas. Spiritus ne aliquis occultior os fontis, et fauces modo laxat, modo includit, prout in latus incurrit, aut decessit expulsus? Quod in ampullis, cæterisq; generis eiusdem uidemus accidere, quibus non hians, nec statim patens exitus. Nã illa quoq; quanquam prona, et uergentia, per quasdam obluctãteis animæ moras crebris quasi singultibus sistũt, quod effundũt. An quæ Oceano natura, fonti quoq;? quáq; ille ratione, aut impellitur, aut resorbetur, hac modicus hic humor uicibus alternis supprimitur, uel geritur? An ut flumina, quæ ĩ mare deferũtur, aduersantibus uẽtis, obuioq; æstu retorquẽtur, ita est aliqd, quod huius fontis excursum per momẽta repercutiat? An latẽtibus uenis certa mensura, quæ dũ colli-

git, quod exhauserat, minor riuus est, & pigrior, cũ collegit, agilior, maiorq; profertur? An nescio quod libramẽtũ abditũ, et cæcũ, quod cũ exinanitũ est suscitat & eliciat fontem, cũ repletur, moratur, & strãgulat? Scrutare tu caussas, potes enim quæ tantũ miraculum efficiunt. mihi abunde est, si satis expressi, quod efficiatur. Vale.

C. PL. SECVNDI EPISTOLARVM LIBER QVINTVS.

C. PL. SEVERO SVO. S.

l Egatum mihi obuenit modicum, sed amplissimo gratius. Cur amplissimo gratius? Pomponia Galla exhæredato filio Assudio Curiano, hæredem reliquerat me, dederat cohæredes Sertorium Seuerum prætoriũ uirum, aliosq; equites romanos splendidos. Curianus orabat, ut sibi donarem portionẽ meã, seq; præiudicio iuuarem, eandem tacita conuentione saluam mihi pollicebatur. Respondebam non conuenire moribus meis aliud palàm, aliud agere secreto. Præterea non esse satis honestum donare et locupleti, et orbo. In summa non profuturum ei, si donassem, profuturum, si cessissem. esse autẽ me paratũ cedere, si iniq; exhæredatum mihi liqueret. Ad hoc ille. rogo cognoscas. Cunctatus paulum, faciam inquã. Neq; enim uideo, cur ipse me minorem putem, quam tibi uideor.

Sed iam nunc memento, non defuturam mihi constantiam, si ita fides duxerit secundum matrem tuã pronuntiãdi. Vt uoles ait. Voles enim quod æquissimũ. Adhibui in consilium duos, quos tunc ciuitas nostra spectatissimos habuit, Correlium, et Frontinum his circundatus, in cubiculo meo sedi. Dixit Curianus, quæ pro se putabat. Respondi paucis ego. Neq; enim aderat alius, qui defunctæ pudorem tueretur. Deinde secessi, et ex cõsilii sentẽtia, uidetur inquã Curiane mater tua iustas habuisse caussas irascẽdi tibi. Post hoc ille, cum cæteris subscripsit centumuirale iudicium, mecum non subscripsit. Adpetebat iudicii dies. Cohæredes mei componere, & transigere cupiebant, non diffidentia caussæ, sed metu temporum. Verebantur, quod uidebant multis accidisse, ne ex centumuirali iudicio capitis rei exirent. Et erant quidam in illis, quibus obiici, & Gratillæ amicitia et Rustici posset. Rogant me, ut cum Curiano loquar. Cõuenimus in ædem Cõcordiæ. Ibi ego si mater inquã te ex parte quarta scripsisset hæredẽ, num queri posses? Quid si hæredem quidem instituisset ex asse, sed legatis ita exhausisset, ut nõ amplius apud te quàm quarta remaneret? Igitur sufficere tibi debet, si exhæredatus a matre, quartam partem ab hæredibus eius accipias, quam tamen ego augebo. scis te non subscripsisse mecum, & biennium transisse, omniaq; me usucepisse. Sed ut te cohæredes mei tractabiliorem experiãtur, utq; tibi nihil abstulerit reuerentia mei, offero pro mea parte tantundẽ. Tuli fructum nõ cõscientiæ modo, uerum etiã famæ. Ille ergo Curianus legatũ mihi

reliquit, & factum meum (nisi forte blandior mihi) antiquorum notabili honore signauit· Hæc tibi scripsi, quia de omnibus, quæ me uel delectant, uel angunt non aliter tecum, quam mecum loqui soleo· De inde, quod durum existimabam, te amantissimũ mei fraudare uoluptate, quam ipse capiebam· Neq; enim sum tam sapiens, ut nihil mea intersit, an iis, quæ honeste fecisse me credo, testificatio quædã, et quasi præmium accedat. Vale·

C·PL· FLACCO SVO ·S·

a Cœpi pulcherrimos turdos, cum quibus parem calculũ ponere nec urbis copiis ex Laurentino, nec maris tam turbidis tẽpestatibus possum· recipies ergo epistolas steriles, & simpliciter ingratas, ac ne illam quidem solertiam Diomedis in permutando munere imitantes · Sed, quæ facilitas tua hoc magis dabis ueniam, quod se non mereri fatentur· Vale·

C·PL· ARISTONI SVO ·S·

c Vm plurima officia tua mihi grata, et iucũda sunt, tum uel maxime quod me cælandũ non putasti, fuisse apud te de uersiculis meis multum, copiosum'q; sermonem, eum'q; diuersitate iudiciorum longius processisse, extitisse etiam quosdam, qui scripta quidem ipsa non improbarẽt, me tamen amice, simpliciter'q; reprehenderent, q̃ hæc scriberem, recitarem'q;· Quibus ego, ut augeam meã culpam, ita respondeo· facio nonnunquam uersiculos se-

ueros parum facio. nam & comœdias audio, et spe-
cto mimos, et Lyricos lego, et Socraticos intellego. ali-
quando præterea rideo, iocor, ludo, utq; omnia inno-
xiæ remissionis genera breuiter amplectar, hō sum.
Nec uero moleste fero hanc esse de moribus meis exi
stimationem. Vt, qui nesciūt talia doctissimos, grauis
simos, sanctissimos homines scriptitasse, me scribere mi
rentur. Ab illis autem, quibus notum est, quos, quan-
tosq; autores sequar, facile impetrari posse confido,
ut errare me, sed cum illis sinant, quorum non seria
modo, uerumetiam lusus exprimere, laudabile est.
An ego uerear (neminem uiuentium, nequam in spe-
ciem adulationis incidam, nominabo.) Sed ego uerear
ne me non satis deceat, quod decuit M. Tullium. C.
Caluum, Asiniū Pollionem. M. Messalam. Q. Hor
tensium. M. Brutum. L. Syllam. Q. Catulū. Q.
Scæuolam. Ser. Sulpitium, Varronem, Torquatū,
immo Torquatos. C. Memmium, Lentulum, Gætuli
cum, Annæum Senecam et proxime Verginium Ru-
fum, & si non sufficiunt exempla priuata, Diuum
Iuliū, Diuum Augustum, Diuum Neruam. Ti. Cæ-
sarem. Neronem enim transeo, quamuis sciam, non
corrūpi in deterius, quæ aliquādo etiam à malis, sed
honesta manere, quæ sæpius à bonis fiūt, inter quos
uel præcipue numerandus est. P. Vergilius, Corneli-
us nepos, & prius Ennius, Acciusq;. Non quidem hi
senatores, sed sanctitas morum non distat ordinibus.
Recito tamen. quod illi, an fecerint, nescio. sed illi iu-
dicio suo poterant esse contenti, mihi modestior con-
stātia est, quam ut satis absolutum putem, quod à me
probetur

probetur. Itaq; has recitandi caussas sequor. Primum q ipse, qui recitat, aliquanto acrius scriptis suis auditorum reuerentia intendit, deinde, q de quibus dubitat, quasi ex consilii sententia statuit. Multa etiam a multis admonetur, & si non admoneatur, quid quisq; sentiat, perspicit ex uultu, oculis, nutu, manu, murmure, silẽtio quæ satis apertis notis iudicium ab humanitate discernunt. Atq; adeo, si cui forte eorum qui interfuerunt, curæ fuerit eadem illa legere, intelliget me, quædam aut commutasse, aut præterisse, fortasse etiam ex suo iudicio, quamuis ipse nihil dixerit mihi. Atq; hæc ita disputo, quasi populũ in auditorium, non in cubiculum amicos aduocarim, quos plureis habere, multis gloriosum, reprehensioni nemini fuit. Vale.

C. PL. VALERIANO SVO S.

r Es parua, sed initium non paruum. A uir Prætorius Solers, a senatu petiit, ut sibi istituere in agris suis nundinas permitteretur. Contradixerunt Vicetinorum legati, adfuit Tuscilius Nominatus, dilata caussa est, alio senatu. Vicetini sine aduocato intrauerunt. dixerunt se deceptos, lapsi ne uerbo, an quia ita sentiebant. Interrogati à Nepote prætore, quem docuissent. responderunt, quẽ prius. Interrogati, an tunc gratis adfuisset responderunt, sex millibus nummum. an rursus aliquid dedissent. dixerũt mille denarios. Nepos postulauit, ut Nominatus induceretur. Hactenus illo die. Sed quantum auguror longius res procedet. Nã pleraq; tacita tã=

tum, & omnino commota, latissime serpunt. Erexi aureis tuas, quandiu nunc oportet, quam blande roges, ut reliqua cognoscas, si tamen non ante ob hæc ipsa ueneris Romam, spectatorq; malueris esse, quam lector. Vale.

C. PL. MAXIMO SVO .S.

n Vntiatur mihi. C. Fannium decessisse, qui nũtius graui me dolore confudit. primum, quod amaui hominem elegantem, & disertum, deinde, quod iudicio eius uti solebam. Erat enim natura acutus, usu exercitatus. ueritate prõptissimus. Angit me super ista, casus ipsius. Decessit ueteri testamẽto. omisit quos maxime diligebat, prosecutus est, q bus offensior erat. Sed hoc utcũq; tolerabile, grauius illud, quod pulcherrimũ opus imperfectũ reliquit. Quamuis enim agendis caussis distringeretur, scribebat tamen exitus occisorum, aut relegatorum à Nerone, & iam treis libros absoluerat subtileis, et diligenteis, et Latinos. atq; inter sermonem, historiamq; medios. Ac tanto magis reliquos perficere cupiebat, quanto frequentius hi lectitabantur. Mihi autem uidetur acerba semper, et immatura mors eorum, qui ĩmortale aliquid parant. Nam qui uoluptatibus dediti, quasi in diem uiuunt, uiuendi caussas quotidie finiunt, qui uero posteros cogitant, et memoriam sui operibus extendunt, his nulla mors nõ repentina est, ut quæ semper inchoatum aliquid abrumpat. Caius quidem Fannius, quod accidit, multo ante præsensit. Visus est sibi per nocturnã quietem iacere in lectu-

lo suo compositus in habitu studentis, habere ante se scriniū (ita solebat.) Mox imaginatus est uenisse Neronem, in toro sedisse. prompsisse primum librum, quem de sceleribus eius ediderat, eumq́; ad extremū reuoluisse. idem in secundo, ac tertio fecisse. tunc abisse. expauit. & sic interpretatus est, tanquam idem sibi futurus esset scribēdi finis, qui fuisset illi legendi, et fuit idem. Quod me recordantē miseratio subit, quātum uigiliarum, quātum laboris exhauserit frustra. occursant animo mea mortalitas, mea scripta. Nec dubito te quoq; eadem cogitatione terreri pro istis, quæ inter manus habes. Proinde dum suppetit uita, enitamur, ut mors quampaucissima, quæ abolere possit, inueniat. Vale.

C. PL. APOLLINARI SVO. S.

a Maui curam, et solicitudinem tuam, quod cum audisses me æstate Tuscos meos petiturum, ne facerem, suasisti, dum putas insalubres. Est sanè grauis, et pestilens ora Tuscorū, quæ per litus extēditur. Sed hi procul à mari recesserūt. quinetiā Apennino saluberrimo montiū subiacent. Atq; adeo, ut omnē pro me metū ponas, accipe tēperiē cœli, regionis situm, uillæ amœnitatē, quæ et tibi auditu, et mihi relatu iucunda erunt. Cœlum est hyeme frigidum, & gelidum myrtos, oleas, quæq; alia æstiuo tepore lætantur, aspernatur, ac respuit. Laurum tamen patitur, atq; etiam nitidissimam profert. interdum, sed non sæpius, quàm sub urbe nostra, necat. Aestatis mira clementia. semper aer spiritu ali-

quo mouetur, frequentius tamen auras, quàm uentos habet, hinc senes multi uideas auos, proauosq; Iam iuuenũ audias fabulas ueteres, sermonesq; maiorũ. Cũq; ueneris illò, putes alio te seculo natũ. Regionis forma pulcherrima. imaginare Amphitheatrum aliquod immensum, et quale sola rerum natura possit effingere. Lata, et diffusa planicies montibus cingitur. Montes summa sui parte procera nemora, & antiqua habent. frequens ibi, & uaria uenatio. Inde cæduæ syluæ cum ipso monte descendunt, has inter pingues, terreniq; colles, (neq; enim facile usquã saxum, etiam si quæratur, occurrit,) planissimis cãpis fertilitate non cedunt, opimamq; messem serius tãtum, sed non minus percoquunt. Sub his per latus omne uineæ porriguntur. Vnamq; faciem longe, lateq; contexunt. Quarum à fine, imoq;, quasi margine arbusta nascuntur. prata inde, campiq;. Campi, quos non nisi ingentes boues, et fortissima aratra perfringunt, tantis glebis tenacissimum solum cum primum prosecatur, assurgit, ut nono demum sulco perdometur. Prata florida, & gemmea. trifolium, aliasq; herbas, teneras semper et molles, et quasi nouas alunt. Cuncta enim perennibus riuis nutriuntur. Sed ubi aquæ plurimum, palus nulla, quia deuexa terra, quidquid liquoris accepit, nec absorbuit effundit in Tyberim. Medios ille agros secat. nauium patiens, omnesq; fruges deuehit in urbem, hyeme dũtaxat, & Vere. æstate summittitur, immensiq; fluminis nomen arenti alueo deserit, Autumno resumit. Magnã capies uoluptatem, si hũc regionis situm ex mõte pro-

ſpexeris·Neq; enim terras tibi, ſed formam aliquam ad eximiam pulchritudinem pictam uideberis cernere, ea uarietate, ea deſcriptione, quocunq; inciderint oculi, reficientur·Villa in colle imo ſita proſpicit quaſi ex ſummo, ita leuiter, et ſenſim cliuo fallente conſurgit, ut cum aſcendere te non putes, ſentias aſcendiſſe·A tergo Appenninum, ſed longius habet·Accipit ab hoc auras quanlibet ſereno, et placido die, non tamen acres, et immodicas, ſed ſpatio ipſo laſſas, & infractas·magna ſui parte meridiẽ ſpectat, æſtiuũq; ſolem ab hora ſexta, hybernum aliquanto maturius, quaſi inuitat in porticum latam, et pro modo longã. Multa in hac membra, atrium etiam ex more ueterum·ante porticum Xyſtus conciſus in plurimas ſpecies, diſtinctusq; buxo, demiſſus inde, pronusq; puluĩnus, cui beſtiarum effigies inuicem aduerſas buxus iſcripſit·Acanthus in plano mollis, & penè dixerim liquidus·ambit hunc ambulatio preſſis, uarieq; tonſis uiridibus ĩcluſa·ab his geſtatio in modũ circi, quæ buxum multiformẽ, humilesq;, et retentas manu arbuſculas circũit·omnia maceria muniũtur, hãc gradata buxus operit, & ſubtrahit·Pratum inde nõ minus natura, quam ſuperiora illa, arte uiſendum·Cãpi deinde·porro multaq; alia prata et arbuſta·A capite porticus Triclinium excurrit, ualuis Xyſtum deſinentem, & protinus pratum, multumq; ruris uidet feneſtris·Hac latus Xyſti, et quod proſilit uillæ, ac adiacẽtis hippodromi nemus, comasq; proſpectat·Cõtra mediam ferè porticum diæta paulũ recedit, cingit areolam, quæ quatuor platanis inumbratur, In-

ter has marmoreo labro aqua exũdat, circũiectas'q;
platanos, et subiecta platanis leni aspergine fouet. Est
in hac diæta dormitorium cubiculum, quod diem, cla
morem, sonum excludit, iunctá'q; ei quotidiana, ami
corum'q; cœnatio. Areolam illam porticus alia, ea-
dem'q; omnia, quæ porticus, aspicit. Est et aliud cu-
biculum à proxima platano, uiride, et umbrosum,
marmore excultum podio tenus, nec cedit gratiæ mar
moris, ramos, insidẽtes'q; ramis aues imitata pictu
ra, fonticulus. In hoc fonte crater, circa sipunculi plu
res miscent iucundissimum murmur. In cornu porti-
cus amplissimum cubiculum triclinio occurrit, aliis
fenestris xystum, aliis despicit pratum. Sed ante pi-
scinam, quæ fenestris seruit, ac subiacet, strepitu, ui-
su'q; iucunda. Nam ex edito desiliens aqua, suscepta
marmore albescit. Idem cubiculum hyeme tepidissi-
mum, quia plurimo sole perfunditur. Cohæret hypo
causton, et si dies nubilus, immisso uapore, solis uicẽ
supplet. Inde apodyterium Balinei laxũ, et hilare,
excipit cælla frigidaria, in qua baptisteriũ amplum
atq; opacũ. Si natare latius, aut tepidius uelis, in pro
ximo puteus, ex quo possis rursus astrĩgi, si pœniteat
teporis, frigidariæ cællæ cõnectitur media, cui sol be
nignissime præsto est caldariæ magis, prominet enim.
in hac tres descensiones. duæ in sole, tertia a sole. Nõ
longius, apodyterio, superpositũ est sphæristerium,
quod plura genera exercitationis, plureis'q; circulos
capit. Nec procul à balineo scalæ, quæ in cryptoporti
cum ferunt, prius ad diætas treis. harum alia areo-
læ illi, in qua platani quatuor, alia prato, alia uineis

iminent, diuersasq; cœli parteis, ut prospectus habet in summa cryptoporticu cubiculum ex ipsa cryptoporticu excisum, quod hippodromum, uineas, monteis intuetur. Iungitur cubiculum obuium soli maxime hyberno. hinc oritur diæta, quæ uillæ hippodromum adnectit. hæc facies, hic usus a fronte. A latere æstiua cryptoporticus in edito posita, quæ non aspicere uineas, sed tangere uidetur. In media Tricliniũ saluberrimum afflatum ex Appenninis uallibus recipit. Post, latissimis fenestris uineas, ualuis æque uineas, sed per cryptoporticum quasi admittit a latere Triclinii, quod fenestris caret. Scalæ conuiuio utilia, secretiore ambitu suggerunt. In fine cubiculum, cui nõ minus iucundum prospectum cryptoporticus ipsa, quam uineæ præbent. Subest cryptoporticus subterraneæ similis, æstate, iclusο frigore riget, cõtentaq; aere suo nec desyderat auras, nec admittit. post utrãq; cryptoporticum, unde triclinium desinit, icipit porticus, ante medium diem, hyberna, inclinato die, æstiua. hac adeuntur diætæ duæ, quarum in altera cubicula quatuor, altera tria, ut circuit sol, aut sole utũtur, aut umbra. Hanc dispositionem, amœnitatemq; tectorum late, lõgeq; præcedit hippodromus, medius patescit, statimq; intrantiũ oculis totus offertur, platanis circuitur. Illæ hedera uestiuntur. utq; summæ suis, ita imæ alienis frõdibus uirent. Hedera truncũ et ramos pererrat, uicinasq; platanos transitu suo copulat. has buxus, interiacet. Exteriores buxos circũuenit Laurus, Vmbræq; platanorum suam confert. Rectus hic hippodromi limes, in extrema parte he-

micyclio frãgitur, mutatq; faciem, cupressis ambitur, et tegitur densiore umbra. opacior, nigriorq; iteriori bus circulis (sunt enim plures.) purissimum diem reci pit. Inde etiam rosas effert, umbrarumq; frigus non ingrato sole distinguit. Finito uario illo, multiplicíq; curuamine recto limiti redditur, nec huic uni. Nam uiæ plures intercedentibus buxis, diuiduntur, alibi pratulum, alibi ipsa buxus iteruenit in formas mille descripta, literis interdum, quæ modo nomen domini dicunt, modo artificis, alternis metulæ surgunt, alter nis inserta sunt poma, et in opere urbanissimo subita uelut illati ruris imitatio, medium in spacium bre uioribus utrinq; platanis adornatur. Post has acan thus hinc, inde lubricus, et flexuosus, deinde plures figuræ, pluráq; nomina in capite stibadium candi do marmore, uite protegitur. Vitem quatuor columel læ carystiæ subeunt. E stibadio aqua uelut expressa cubantium pondere, sipunculis effluit, cauato lapi de suscipitur, gracili marmore continetur, atq; ita oc culte temperatur, ut impleat, nec redundet. Gustato rium, grauiorq; cœnatio margini iponitur, leuior na uicularum & auium figuris innatans circuit, contra fons egerit aquam, et recipit, nam expulsa in altum in se cadit, iunctisq; hiatibus et absorbetur, et tollitur è regione stibadii aduersum cubiculum tantum stiba dio reddit ornatus, quantum accipit ab illo. a marmo re splendet, ualuis in uiridia prominet, et exit, alia uiridis superioribus, iferioribusq; fenestris suspicit, despicitq;. Mox diætula refugit quasi i cubiculũ idẽ, atq; aliud. lectus hic, et undiq; fenestræ, et tamen lu-

men obscurum umbra premente. Nam lætissima uitis per omne tectum in culmen nititur, et ascendit. Nō secus ibi, quàm in nemore iaceas, imbrē tantum tanquam in nemore non sentias. hic quoq; fons nascitur, simulq; subducitur. Sunt locis pluribus disposita sedilia è marmore, quæ ambulatione fessos, ut cubiculū ipsum iuuant, fonticuli sedilibus adiacent, per totū hippodromum inductis fistulis strepunt riui, et qua manus duxit, sequuntur. his nunc illa uiridia, nunc hæc, interdum simul omnia iuuantur. Vitassem iam dudum, ne uiderer argutior, nisi proposuissem omnes angulos tecum epistola circumire. Neq; enim uerebar, ne laboriosum esset legenti tibi, quod uisenti, non fuisset, præsertim cum interquiescere, si liberet, depositaq; epistola, quasi residere sæpius posses. præterea indulsi amori meo. amo enim, quæ maxima ex parte ipse ichoaui, aut inchoata percolui. In summa (cur enim non aperiam tibi uel iudicium meum, uel errorem?) Primum ego officium scriptoris existimo, titulum suum legat, atq; identidem interroget se, quid cœperit scribere sciatq;, si materiæ immoratur, non esse longum, longissimum si aliquid accersit, atq; attrahit. Vides, quot uersibus Homerus, quot Vergilius arma, hic Aeneæ, Achillis ille describat, breuis tamē uterq; est, qa facit quod instituit. Vides, ut Aratus minutissima etiam sydera consectetur & colligat modum tamē seruat. Non enim excursus hic eius, sed opus ipsum est. Similiter nos, ut parua magnis, cum totam uillam oculis tuis subiicere conamur, si nihil inductum, & quasi deuium loquimur, non epistola,

quæ describit, sed uilla, quæ describitur magna est. Verum illuc, unde cœpi. ne secundum legem meam iure reprehendar, si longior fuero in hoc, in quod ex cessi. habes caussas cur ego Tuscos meos Tusculanis Tyburtinis, Prænestinisq; meis præponam. Nam super illa, quæ retuli, altius ibi ocium, et pinguius, eóq; securius, nulla necessitas togæ. nemo accersitor ex proximo. Placida omnia, & quiescentia, quod ipsum salubritate regionis, ut purius cœlum, ut aer liquidior accedit, ibi animo, ibi corpore maxime ualeo. Nam studiis animum, uenatu corpus exerceo. Mei quoq; nusquam salubrius degunt, usq; adhuc certe neminem ex iis, quos eduxeram mecum (uenia sit dicto) ibi amisi. Dii modo in posterum hoc mihi gaudium, hanc gloriam loco seruent. Vale.

C·PL· CALVISIO SVO ·S·

n Ec hæredem istitui, nec præcipere posse Rẽpu. constat. Saturninus autem, qui nos reliquit hæredes quadrantem Reip, nostræ, deinde pro quadrante præceptionem quadringentorum millium dedit. hoc, si ius aspicias, irritum, si defuncti uoluntatẽ, ratum et firmum est. Mihi autem defuncti uoluntas (uereor quam in partem Iurisconsulti, quod sum dicturus, accipiant,) antiquior iure est, utiq; in eo, quod ad communem patriam uoluit peruenire, an cui de meo, Sestertium sedecies cõtuli, huic quadringentorum millium paulo amplius tertiam partem ex aduentitio denegem. Scio te quoq; à iudicio meo non abhorrere, cum eandem Remp. ut ciuis optimus diligas. Velim ergo, cum proxime decurio=

nes contrahentur, quid sit iuris, indices parce tamen, & modeste, deinde subiungas nos quadringenta mil lia offerre sicut praeceperit Saturninus · illius hoc mu nus, illius liberalitas nostrum tantum obsequium uo cetur · haec ego scribere publice supersedi primum, quod memineram pro necessitudine amicitiae nostrae, pro facultate prudentiae tuae et debere te, et posse peri de meis, ac tuis partibus fungi, deinde, quia uerebar ne modum quem tibi in sermone custodire facile est, tenuisse in epistola non uiderer · Nam sermonem uul tus, gestus, uox ipsa moderatur epistola omnibus cō-mendationibus destituta malignitati interpretantium exponitur · Vale ·

C · PL · CAPITONI SVO · S ·

S Vades, ut historiam scribam, et suades nō solus, multi hoc me saepe monuerunt, et ego uolo, non quia commode facturum esse con= fido (id enim temere credas, nisi expertus) Sed quia mihi pulchrum in primis uidetur, non pati occidere, quibus aeternitas debeatur, aliorumq́; famam cū sua extēdere · Me autē nihil aeque, ac diuturnitatis amor et Cupido solicitat, res eo homine dignissima, praeser tim, qui nullius sibi conscius culpae, posteritatis memo riā nō reformidet, Itaq; diebus, ac noctibus cogito, si- qua me quoq; possim tollere humo · Id enim uoto meo sufficit, illud supra uotum, uictorq́; uirum uolitare per ora, quanquam o · Sed hoc satis est, quod prope sola historia polliceri uidetur · orationi enim, et carmi ni, est parua gratia nisi eloquentia est summa · histo-

ria quoquo modo scripta delectat. Sunt enim homines natura curiosi, & quãlibet nuda, rerum cognitione capiuntur, ut qui sermũculis etiam, fabellisq; ducantur. me uero ad hoc studium impellit domesticum quoq; exemplum. Auonculus meus, idemq; per adoptionem, pater, historias, et quidẽ religiosissime scripsit. Inuenio autem apud sapientes, honestissimum esse, maiorũ uestigia sequi, si modo recto itinere præcesserint. Cui ergo cunctor? Egi magnas, & graues caussas. Has (etiam si mihi tenuis ex eis spes) destino retractare, ne tantus ille labor meus, nisi hoc, quod reliquum est studii, addidero, mecum pariter intercidat. Nam si rationem posteritatis habeas, quidquid non est peractum, pro non inchoato est, dices. potes simul et rescribere actiones, et cõponere historiam. Vtinã. Sed utrunq; tam magnum est, ut abunde sit alterum efficere. Vndeuicesimo ætatis anno dicere in foro cœpi, et nũc demum, quid præstare debeat orator, adhuc tamen per caliginẽ uideo. quid si huic oneri nouum accesserit. habet quidem oratio & historia multa communia, sed plura diuersa in his ipsis, quæ communia uidentur. Narrat illa, narrat hæc. sed aliter. huic pleraq; humilia, et sordida, et ex medio petita. illi omnia recondita, splendida, excelsa conueniunt. hanc sæpius ossa, musculi, nerui, illam tori quidam, et quasi tubæ decent. Hæc uel maxime ui, amaritudĩne, instantia, illa tractu, et suauitate, atq; etiã dulcedine placet. Postremo alia uerba, alius sonus. alia cõstructio. Nam plurimum refert, ut Thucydides ait, κτῆμα sit, an ἀγώνισμα, quorum alterum oratio, al-

terum historia est· his ex caussis non adducor, ut duo
dissimilia, et hoc ipso diuersa, ꝙ maxima confundā,
misceamq́; ne tanta quasi colluuione turbatus, ibi fa-
ciam, quod hic debeo· Ideoq; interim ueniam (ut ne
a forensibus uerbis recedam) aduocandi peto· Tu ta-
men iam nunc cogita, quæ potissimum tempora ad-
grediar. Vetera et scripta aliis, parata īquisitio, sed
onerosa collatio· intacta, et noua, graues offensæ, le-
uis gratia· Nam præterii, ꝙ in tantis uitiis hominū,
plura culpanda sunt, quā laudanda, tum si laudaue
ris parcus, si culpaueris, nimius fuisse dicaris· quā-
uis illud plenissime· hoc restrictissime feceris· sed hæc
me non retardant· est enim mihi pro fide, satis animi·
Illud peto præsternas, ad quod hortaris, eligasq́; ma
teriam, ne mihi iam scribere parato, alia rursus cū-
ctationis, et more iusta ratio nascatur· Vale·

C·PL· SATVRNINO SVO ·S·

u Arie me adfecerūt literæ tuæ· nam partim
læta, partim tristia continebant· Læta, ꝙ te
in urbe teneri nuntiabant, nollem, inquis,
sed ego uolo, præterea, quod recitaturū statim, ut ue=
nissem, pollicebātur· Ago gratias, quod expector, Tri
ste illud, quod Iulius Valens grauiter iacet, quanq̄
ne hoc qdē triste, si illius utilitatibus æstimetur, cuius
īterest quāmaturissime iexplicabili morbo liberari·
Illud planè nō triste solum, uerum etiā luctuosum,
quod Iulius Auitus decessit, dū ex quæstura redit, de
cessit aūt in naui procul a fratre amātissimo, procul
a matre, a sororibus, nihil ista ad mortuū pertinēt,

sed pertinuerunt, cum moreretur· pertinent ad hos, q superfunt, iam qdē in flore primo tantæ idolis iuuenis extĩctus est, summa cōsecuturus, si uirtutes eius maturuissent, quo ille studiorum amore flagrabat? quantum legit? quantum etiam scripsit? quæ nunc omnia cum ipso sine fructu posteritatis abierunt· Sed quid ego indulgeo dolori, cui si frenos remittas, nulla materia non maxima est· finem epistolæ faciam, ut facere possim etiam lacrymis, quas epistola expressit· Vale·

C·PL· ANTONINO SVO·S·

c Vm uersus tuos æmulor, tum maxime, quã sint boni, experior· Vt enim pictores pulchram, absolutamq; faciem raro, nisi in peius effingunt, ita ego ab hoc archetypo labore decido· Quo magis hortor, ut quamplurima proferas, quæ imitari omnes concupiscant, nemo aut paucissimi possint· Vale·

C·PL· TRANQVILLO SVO·S·

l Ibera tandem Hendecasyllaborum meorum fidem, qui scripta tua cõmunibus amicis spoponderunt· appellantur quotidie, & flagitantur, ac iam periculum est, ne cogãtur ad exhibendum formulam accipere· Sum et ipse in edẽdo hæsitator, tu tamen meam quoq; cunctationem, tardi tatemq; uicisti· Proinde, aut rumpe iam moras, aut caue, ne eosdem illos libellos, quos tibi Hendecasyllabi nostri blãditiis elicere nõ possunt, conuitio scazon-

tes extorqueant· perfectum opus, absolutumq; est, nec iam splendescit lima, sed atteritur· patere me uidere titulum tuum, patere audire, describi, legi, uenire uolumina Tranquilli mei· æquum est, nos in amore tam mutuo eandem percipere ex te uoluptatẽ, qua tu perfrueris ex nobis· Vale·

C·PL·FABATO PROSOCERO SVO·S·

Recepi literas tuas, ex quibus cognoui speciosissimã te porticum sub tuo, filiiq; tui noie dedicasse, sequẽti die in portarũ ornatũ pecuniam promisisse, ut initiũ nouæ liberalitatis esset consumatio prioris· gaudeo primum tua gloria, cuius ad me pars aliqua pro necessitudine nostra redũdat· Deinde, ꝙ memoriam Soceri mei pulcherrimis operibus uideo proferri· Postremo, ꝙ patria nostra florescit, quam mihi a quocunq; excoli iucundum, a te uero lætissimum est· Quod superest, deos precor, ut animum istum tibi, animo isti tempus quãlongissimum tribuant· Nam liquet mihi futurũ, ut peracto, quod proxime promisisti, inchoes aliud· Nescit enim semel incitata liberalitas stare, cuius pulchritudinem usus ipse cõmendat· Vale·

C·PL·SCAVRO SVO·S·

Recitaturus oratiunculam, quam publicare cogito, aduocaui aliquos, ut uererer paucos, ut uerum audirẽ· Nam mihi duplex ratio recitãdi· Vna, ut sollicitudine ĩcendar, altera, ut admonear, siquid forte me, ut meum fallit, tuli quod

petebam, inueni, qui mihi copiam consilii sui facerẽt. Ipse præterea quædã emendãda annotaui. emendaui librum, quem misi tibi. materiam ex titulo cognosces, cætera liber explicabit, quẽ iam nunc oportet cõsuescere, ut sine præfatione itelligatur. Tu uelim qd de uniuerso, quid de partibus sentias, scribas mihi. Ero enim uel cautior in continendo, uel constantior in edendo, si huc, uel illuc autoritas tua accesserit. Vale.

C. PL. VALERIANO SVO S.

Tu rogas, et ego promisi, si rogasses, scripturum me tibi, quem habuisset euẽtum postulatio Nepotis circa Tuscilium Nominatum. iductus est Nominatus, egit ipse pro se nullo accusante. etenim legati Vicætinorũ, nõ modo nõ presserunt eum, uerum etiam subleuauerunt. summa defensionis, non fidem sibi in aduocatione, sed constantiam defuisse, descendisse ut acturum, atq; etiã in curia uisum. dei de sermonibus amicorũ perterritũ. recessisse monitũ enim, ne desyderio Senatoris nõ id quasi de nundinis, sed quasi de gratia, fama, dignitate certantis tam pertinaciter, præsertim in Senatu repugnaret, alioqui maiorem inuidiam, quam proxime passurus erat. Sane prius tamen a paucis adclamatũ exeunti. subiunxit preces, multumq; lacrymarũ. quin etiam tota actione homo in dicendo exercitatus operã dedit, ut deprecari magis (id enim et fauorabilius et tutius) quàm defendi uideretur. Absolutus est sententia designati consulis Afrani Dextri, cuius hæc summa. Melius quidem Nominatum fuisse facturum, si

caussam Veicetiorum eodem animo, quo susceperat pertulisset, quia tamen in hoc genus culpæ non fraude incidisset, nihil'q; dignum animaduersione admisisse conuinceretur, liberandum ita, ut Veicetinis, quod acceperat, redderet. Assenserũt omnes, præter Flauium Aprũ. Is interdicẽdum ei aduocationibus in quinquennium censuit, & quamuis neminem autoritate traxisset, constanter in sententia mansit. quin etiam Dextrum, qui primũ diuersum censuerat, prolata lege de senatu habẽdo, iurare coegit è Rep. esse, quod censuisset, cui quanquam legitime postulationi, a quibusdam reclamatum est. exprobrare enim censenti ambitionem uidebatur. sed priusquã sententiæ dicerentur, Nigrinus tribunus plebis recitauit libellum disertum, et grauem, quo questus est uenire aduocationes, uenire etiã præuaricationes, in lites coiri, et gloriæ loco poni, ex spoliis ciuium magnos, et statos reditus. recitauit capita legum, admonuit senatusconsultorum, in fine dixit petendũ ab optimo principe, ut quia leges, quia senatusconsulta contemnerentur, ipse tantis uitiis mederetur. pauci dies, & liber principis seuerus, & tamen moderatus. leges ipsum. est in publicis actis. Quã me iuuat, ꝙ in caussis agẽdis non modo pactione, dono, munere, uerũ etiam Xeniis semper abstinui. oportet quidem, quæ sunt inhonesta, non quasi illicita, sed quasi pudenda uitare. Iucundum tamen si prohiberi publicæ uideas, quod nũquam tibi ipse permiseris. Erit fortasse, immo nõ dubie, huius propositi mei et minor laus, et obscurior fama, cum omnes ex necessitate facient, quod ego sponte

faciebam. interim fruor uoluptate, cum alii diuinum me, alii meis rapinis, meæ auaritiæ occursum per ludum, ac iocum dictitant. Vale.

C. PL. PONTIO SVO. S.

Excesseram in municipium, cum mihi nunciatũ est, Cornutũ Tertullũ accepisse Aemiliæ uitæ curã. Exprimere nõ possum, quanto sim gaudio adfectus, et ipsius, et meo nomine. Ipsius, q sit licet, sicut est, ab omni ambitione longe remotus, debet tamen ei iucundus esse honor ultro datus, Meo, q aliquanto magis me delectat mandatum mihi officiũ post, quã par Cornuto datum uideo. neq; enim augeri dignitate, quàm æquari bonis gratius. Cornuto autem quid melius? quid sanctius? quid omni genere laudis ad exẽplar antiqtatis expressius? quod mihi cognitũ est nõ fama, qua alioqui optima et meritissima fruitur, sed lõgis, magnisq; experimẽtis. unà diligimus, unà diliximus oẽis ferè, quos ætas nostra utroq; sexu æmulandos tulit, quæ societas amicitiarum arctissima nos familiaritate coniunxit. Accessit uinculum necessitudinis publicæ. Idẽ enim mihi, ut scis, collega, quasi uoto petitus, in præfectura ærarii fuit, fuit et in consulatu. tum ego, qui uir, et quantus esset, altissime inspexi, cum sequerer, ut magistrum, ut parentem uererer, quod non tam ætatis maturitate, q̃ uitæ merebatur. His ex caussis, ut illi, sic mihi gratulor, nec priuati magis, quàm publice, q tandem homines non ad pericula, ut prius, uerũ ad honores uirtute perueniunt. In infinitum epistolã ex-

tendam, si gaudio meo indulgeam. Præuertor ad ea, quæ me agentem hic nuntius deprehendit. eram cum prosocero meo, eram cũ amita uxoris, eram cũ amicis diu desyderatis, circũibam agellos, audiebam multum rusticarum querelarum, rationes legebam inuitus et cursim (aliis enim chartis, aliis sum literis initiatus) cœperam etiam itineri me præparare. nam includor angustiis cómeatus, eoq; ipso, ꝙ delegatũ Cornuto audio officium, mei admoneor. Cupio te quoq; sub idem tempus Campania tua remittat, nequis, cũ in urbẽ rediero, cõtubernio nostro dies pereat. Vale.

C. PL. MARCELLINO SVO. S.

tRistissimus hæc tibi scribo. Fundani nostri filia minore defuncta, qua puella nihil unquã festiuius, amabilius, nec modo lõgiore uita, sed prope immortalitate dignius uidi. Nondũ annos quatuordecim impleuerat, & iam illi anilis prudentia, matronalis grauitas erat, & tamen suauitas puellaris cum uirginali uerecundia. ut illa patris ceruicibus inhærebat? ut nos amicos paternos et amanter, et modeste cõplectebatur? ut nutrices, et pædagogos, ut præceptores pro suo quẽq; officio diligebat? quã studiose, quã intellegẽter lectitabat? Vt parce, custoditeq; ludebat? qua illa temperantia, qua patientia, qua etiam constantia nouissimam ualetudinem tulit? medicis obsequebatur, sororem, patrẽ adhortabatur, ipsamq; se destitutam corporis sui uiribus uigore animi sustinebat, durauit hic illi usq; ad extremum, nec aut spatio ualetudinis, aut metu mor-

tis ĩfractus est, quo plureis, grauioreisq; nobis cau∫sas relinqueret, et desyderii, et doloris. O triste planè, acerbumq; funus, morte ipsa mortis tempus indignius. Iam destinata erat egregio iuueni. Iam electus nuptiarum dies, Iam nos uocati. Quod gaudiũ, quo mærore mutatum est? Non possum exprimere uerbis, quantum animo uulnus acceperim, cum audiui Fundanum ipsum, ut multa, luctuosa dolor ĩuenit, præcipientem, quod in uesteis, margaritas, gemmas fuerat erogaturus, hoc in tura, et unguenta, et odores impenderetur. Est quidem ille eruditus, & sapiens, ut qui se ab ineunte ætate altioribus studiis, artibusq; dediderit, sed nunc omnia, quæ audiit, sæpéq; dixit, aspernatur, expulsisq; uirtutibus aliis, pietatis est totus. Ignosces, laudabis etiam, si cogitaueris quid amiserit. Amisit enim filiam, quæ non minus mores eius, quàm os, uultumq; referebat, totumq; patrem mira similitudine exscripserat. Proinde si quas ad eũ de dolore tam iusto literas mittes, memento adhibere solatium, nõ quasi castigatorũ, et nimis forte, sed molle, et humanum. Quod ut facilius admittat, multũ faciet medii temporis spatium. Vt enim crudum adhuc uulnus, medentiũ manus reformidat, deinde patitur, atq; ultro requirit, sic recens animi dolor consolationes reiicit, ac refugit, mox desyderat, & clemẽter admotis adquiescit. Vale.

C. PL. SPVRINNAE SVO. S.

Scio quantoopere bonis artibus faueas, quãtum gaudium capias, si nobiles iuuenes di-

gnum aliquid maioribus suis faciant · quo festinantius nuntio tibi fuisse me hodie in auditorio Calpurni Pisonis · Recitabat καταστερισμῶν eruditam sane, luculentam'q; materiam (scriptæ legis erat) fluẽtibus et teneris et enodibus sublimibus etiam, ut poposcit locus · Apte enim et uarie nunc attollebatur, nunc residebat, excelsa depressis, exilia plenis, seueris iucũda mutabat, oĩa ingenio pari · Cõmendabat hæc uoce suauissima, uocẽ uerecundia, multũ sanguinis, multũ solicitudinis in ore, magna ornamenta recitantis · Etenĩ nescio, quo pacto magis in studiis homines timor, quã fiducia decet · Ne plura · quanquam libet plura, quo sunt pulchriora de iuuene · rariora de nobili recitatione finita, multum, ac diu exosculatus adulescẽtem, qui est acerrimus stimulus monẽdi, laudibus incitaui, pergeret, qua cœpisset, lumen'q; , ꝙ sibi maiores suĩ prætulissent, posteris præferret. Gratulatus sum optimæ matri, gratulatus et fratri, qui ex auditorio illo non minorẽ pietatis gloriam, quàm ille alter eloquẽtiæ tulit · iam nobiliter pro fratre recitante primum metus eius, mox gaudium eminuit · Dii faciant, ut talia tibi sæpius nuntiem · faueo enim seculo, ne sit sterile, et effœtũ, mire'q; cupio, ne nobiles nostri nihil in domibus suis pulchrum, nisi imagines habeant, quæ nũc mihi hos adulescenteis tacite laudare, adhortari, & quod amborum gloriæ satis magnum est, adgnoscere uidentur · Vale ·

C · PL · MACRO SVO · S ·

b Ene est mihi, quia tibi bene est · habes uxorem tecum, habes filium, frueris mari, fon=

tibus, Viridibus, Agro, Villa amœnissima. neq; enĩ dubito esse amœnissimam, in qua se composuerat ho=mo, felicior ante, quàm felicissimus fieret. Ego in Tuscis et uenor, et studeo quæ interdum alternis, et in=terdum simul facio. nec tamen adhuc possum pronuntiare, utrum sit difficilius, capere aliquid, an scribe-re. Vale.

C. PL. PAVLINO SVO. S.

Ideo, quã molliter tuos habeas, quo simplicius tibi confitebor, qua indulgẽtia meos tractem. est mihi semper in animo, et Homericum illud πατὴρ δ' ὣς ἤπιος ἦεν, et hoc nostrum, pater familias. ꝙ si essem natura asperior, et durior, frangeret me tamen infirmitas Liberti mei Zosimi, Cui tanto maior humanitas exhibenda est, quanto illa magis eget, homo probus, officiosus, literatus, et ars quidem eius, & quasi inscriptio comœdus, in qua plurimum facit. Nã pronuntiat acriter, sapiẽter, apte, decenter. etiam utitur et cithara perite ultra, quam comœdo necesse est. Idem tam commode orationes, et historias, et carmina legit, ut hoc solũ didicisse uideatur. hæc tibi sedulo exposui, quo magis scires, quam multa unus mihi, et quam iucunda ministeria præstaret. accedit huc longa iam caritas hominis, quam ipsa pericula auxerunt. Est enim a natura comparatum, ut nihil æque amorem incitet, et accendat, quam carendi me=tus, quem ego pro hoc non semel patior. nam ante aliquot annos, dum intente, instanterq; pronuntiat, sanguinem reiecit, atq; ob hoc in Aegyptum missus, a me

post longam peregrinationem confirmatus, rediit nuper, deinde, dum per continuos dies, nimis i perat uoci, ueteris infirmitatis tussicula admonitus, rursus sanguinem reddidit· Qua ex caussa destinaui eum mittere in prædia tua, quæ Foroiuli possides· audiui· n· te sæpe referentem esse ibi, & aera salubrem, & in huiusmodi curationibus accommodatissimũ· rogo ergo scribas tuis, ut illi uilla, ut domus pateat· offerant etiam sumptibus eius, siquid opus erit, erit autẽ opus modico· est enim tam parcus, & continens, ut non solum delitias, uerum etiã necessitates ualetudinis frugalitate restringat· ego proficiscenti tantum uiatica dabo, quantum sufficit eunti in tua· Vale·

C· PL· VRSO SVO· S·

i Terum Bithyni, breue tempus, a Iulio Basso, et Rufiũ Varenum proconsulem detulerunt, Varenum, quem nuper aduersus Bassum aduocatum, & postularant et acceperant, inducti in senatum, inquisitionem postulauerunt· Varenus petit, ut sibi quoq; defensionis caussa euocare testes liceret, recusantibus Bithynis, cognitio suscepta est· Egi ego pro Vareno non sine euentu· nam bene, an male, liber iudicabit· In actionibus enĩ utranq; in partem fortuna dominatur, multum commendationis et detrahit, & adfert memoria, uox, gestus, tempus ipsum, postremo uel amor, uel odium rei· liber offensis· liber gratia· liber et secundis casibus, et aduersis caret· Respondit mihi Fonteius Magnus unus ex Bithynis, plurimis uerbis, paucissimis rebus· est

plerisq; græcorum, ut illi, pro copia, uolubilitas· tã longas, tamq́; rigidas periodos uno spiritu quasi torrente contorquent· Itaq; Iulius Candidus non inuenuste solet dicere, aliud esse eloquẽtiam, aliud loquẽtiam· nam eloquentia uix uni, aut alteri, ĩmo si Marco Antonio credimus, nemini· hæc uero, quam Candidus loquentiam appellat, multum, atq; etiã impudẽtissimo cuiq; maxime contingit· Postero die dixit pro Vareno Homullus callide, acriter, culte· cõtra Nigrinus presse, grauiter, ornate· Censuit Acilius Rufus consul designatus inquisitionẽ Bithynis dandam, postulationem Vareni silentio præteriit· hæc forma negandi fuit Cornelius Priscus consularis et accusatoribus, quæ petebant, et reo tribuit, uicitq́; numero· impetrauimus rem, nec lege comprehensam, nec satis usitatam· iustam tamen, quare iustam, non sum epistola exsecuturus, ut desyderes actionem· Nam si uerum est Homericum illud τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι, ἥτις ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται, prouidendum est mihi ne gratiam nouitatis & florem, quæ oratiunculam meam uel maxime commendat, epistolæ loquacitate præcerpam· Vale·

C· PL· RVFO SVO ·S·

Descenderam in Basilicam Iuliam, auditurus, quibus proxima comperendinatione respondere debebam· sedebant iudices, centumuiri uenerant, obuersabant aduocati, silentium longũ, tandem à prætore nuntius· dimittuntur centumuiri, eximitur dies, me gaudente, qui nunquã ita

paratus sum, ut non mora læter. cũ dilationis Nepos prætor, qui legibus q̃rit. propofuerat breue edictũ, admonebat accusatores, admonebat reos, exsecuturũ se, quæ senatusconsulto continerentur. suberat edicto senatusconsultum hoc. omnes, qui quid negotii haberent, iurare prius, quàm agerent, iubebantur. nihil se ob aduocationem cuiquam dedisse, promisisse, cauisse. his enim uerbis, ac mille præterea et uenire aduocationes, et emi uetabantur. Peractis tamen negotiis, permittebantur pecuniam dũtaxat decemmilliũ dare. hoc facto Nepotis, commotus prætor, qui centũuiralibus præsidet, deliberaturus, an sequeretur exẽplum inopinatum, nobis otium dedit. interim tota ciuitate Nepotis edictum carpitur, laudatur. multi, Inuenimus, qui curua corrigeret. quid, ante hunc, prætores non fuerunt? quis autem hic est, qui emendet publicos mores? Alii contra. rectissime fecit initurus magistratum. iura cognouit, senatuscõsulta legit, reprimit fœdissimas pactiones. rem pulcherrimam turpissime uenire non patitur. tales ubiq; sermones, qui tamen alterutram in partem ex euẽtu præualebunt, est omnino iniquum, sed usu receptũ, quod honesta consilia, uel turpia prout male, aut prospere cedunt, ita uel probantur, uel reprehenduntur. Inde plerunq; eadem facta modo diligentiæ, modo uanitatis, modo libertatis, modo furoris nomẽ accipiũt.

Vale.

C. PL. SECVNDI EPISTOLARVM LIBER SEXTVS.

C. PL. TIRONI SVO. S.

Vándiu ego trans Padum, tu in Piceno, minus te requirebam. Post, quam ego in urbe, tu adhuc in Piceno, multo magis. Seu quod ipsa loca, in quibus esse unà solemus, acrius me tui cómonent, seu quod desyderium absentiũ nihil perinde, ac uicinitas acuit. Quóq; propius accesseris ad spem fruẽdi, hoc impatientius careas. quid quid in caussa, eripe me huic tormento. Veni, aut ego illuc, unde incó sulte properaui, reuertar, uel ob hoc solum, ut experiar, an mihi, cum sine me Romæ cœperis esse, similes his epistolas mittas. Vale.

C. PL. ARRIANO SVO. S.

Oleo nonnunquã in iudiciis quærere Marcum Regulum, nolo enim dicere desyderare. cur ergo quæro? habebat studiis honorẽ, timebat, pallebat, scribebat, quamuis nó posset dediscere illud ipsum, quod oculum modo dextrum, modo sinistrum circunlinebat, dextrum, si a petitore, alterum, si a possessore esset acturus, quod Candidum splenium in hoc, aut illud superalium transferebat, quod semper haruspices consulebat de actionis euentu, animi superstitione, sed tamen & a magno studio rum honore ueniebat. iam illa perquamiucunda

una dicentibus, qꝫ libera tempora petebat, quod audituros conrogabat. Quid enim iucundius, quam sub alterius inuidia, quandiu uelis, et in alieno auditorio, quasi deprehensum, commode dicere? sed utcunqꝫ se habent ista, bene fecit Regulus, quod est mortuus, melius si ante. nunc enim sanè poterat sine malo publico uiuere sub eo principe, sub quo nocere non poterat. Ideo fas est, nonnunquam eum quærere. Nam postquam obiit ille, increbuit passim, et inualuit cõsuetudo, binas, uel singulas clepsydras, interdum & dimidias et dandi et petendi. Nam et qui dicunt, egisse malunt, quam agere, et qui audiunt, finire, quam iudicare tanta neglegentia, tanta desidia, tanta deniqꝫ inreuerentia studiorum, periculorum'qꝫ est. an nos sapientiores maioribus nostris? Nos legibus ipsis iustiores? quæ tot horas, quæ tot dies, tot cõperendinationes largiuntur? hebetes illi, et supra modum tardi? nos apertius dicimus, celerius intellegimus, religiosius iudicamus, quia paucioribus clepsydris præcipitamus caussas, quàm diebus explicari solebant. O Regule, qui iã ambitione ab omnibus obtinebas, quod fidei paucissimi præstant. Equidem quoties iudico, quod uel sæpius facio, quàm dico, quantum quis plurimum postulat aquæ, do. etenim temerarium existimo diuinare, quam spatiosa sit caussa inaudita, tempus'qꝫ negocio finire, cuius modum ignores, præsertim cum primam religioni suæ iudex pat[ie]ntiam debeat, quæ pars magna iustitiæ est. At quædam superuacua dicuntur etiam, sed satius est et hæc dici, quam nõ dici necessaria. Præterea, an sint superuacua, nisi cũ

audieris, scire non possis. Sed de his melius coram, ut de pluribus uitiis ciuitatis. Nam tu quoq; amore cõmunium soles emẽdari cupere, quæ iam corrigere difficile est. Nunc respiciamus domos nostras. Ecquid omnia in tua recte? in mea noui nihil. mihi autem & gratiora sunt bona, quod perseuerant, et leuiora incommoda, quod assueui. Vale.

C. PL. VERO SVO SAL.

g Ratias ago, quod agellum, quẽ nutrici meæ donaueram, colendum suscepisti. Erat, cum donarem centummillium numum, postea, decrescente reditu, etiam pretium minuit, quod nunc, te curante, reparabit. Tu modo memineris commendari tibi a me non arbores, & terrã, quanquam hæc quoq;, sed munusculum meum, quod esse quam fructuosissimum non illius magis interest, quæ accepit, quam mea, qui dedi. Vale.

C. PL. CALPVRNIAE SVAE. S.

n Vnquam sum magis de occupationibus meis questus, quæ me non sunt passæ, aut proficiscẽtem te ualetudinis caussa in Cãpaniã prosequi, aut profectam, e uestigio subsequi. Nũc enĩ præcipue simul esse cupiebam, ut oculis meis crederem, quid uiribus, quid corpusculo adpareres, et qui deniq; secessus, uoluptates, regionisq; abũdantiam inoffensa transmitteres. Equidem etiam fortem te non sine cura desyderarem. Est enim suspensum, et anxium de eo, quem ardentissime diligas, interdum ni-

hil ſcire· Nunc uero me cum abſentiæ, tum infirmitatis tuæ ratio, incerta, et uaria ſolicitudine exterret· uereor omnia· quæq; natura metuentium eſt, ea maxime mihi, quæ maxime abominor, fingo· quo impenſius rogo, ut timori meo quotidie ſingulis, uel etiam binis epiſtolis cõſulas· ero enim ſecurior, dum lego, ſtatimq́; timebo, cum legero· Vale·

C·PL· VRSO SVO ·S·

s Cripſeram tenuiſſe Varenum, ut ſibi euocare teſtes liceret, quod pluribus æquum, quibuſdam iniquum, & quidem pertinaciter uiſum, maxime Licinio Nepoti, qui ſequenti Senatu, cum de rebus aliis referretur, de proximo Senatusconſulto diſſeruit, finitamq́; cauſſam retractauit· addidit etiam, petendum a conſulibus, ut referrent ſub exemplo legis ambitus, de lege repetundarum, an placeret in futurum ad eam legem adiici, ut ſicut accuſatoribus inquirendi, teſtibusq́; denuntiandi poteſtas ex ea lege eſſet, ita reis quoq; fieret, fuerũt, qui bus hæc eius oratio, ut ſera, & intempeſtiua, et præpoſtera diſpliceret, quæ omiſſo contradicendi tempore, caſtigaret peractum, cui potuiſſet ocurrere. Iuuẽtius quidem Celſus prætor, tanquam emendatorem ſenatus, et multis, et uehementer increpuit· reſpõdit Nepos, rurſusq́; Celſus, neuter contumeliis temperauit· nolo referre, quæ dici ab ipſis moleſte tuli, quo magis quoſdam e numero noſtro improbaui, qui modo ad Celſum, modo ad Nepotem, prout hic, uel ille diceret cupiditate audiẽdi curſitabãt, et nũc, quaſi ſtimula-

rent et accenderent, nũc quasi reconciliarẽt, cõponerentq; frequentius singulis, ambobus interdum propitium Cæsarem, ut in ludicro aliquo precatrentur. Mihi quidem illud etiã peracerbum fuit, quod sunt alter alteri, quid pararent, indicati. Nam & Celsus Neponi ex libello respondit, & Celso Nepos ex pugillaribus. Tanta loquacitas amicorum, ut homines iurgaturi, idipsum inuicem scirent, tanquam conuenisset. Vale.

C. PL. FVNDANO SVO .S.

S Iquando, nunc præcipue cuperem esse te Romæ, et sis rogo. opus est mihi uoti, laboris, soliatudinis socio. petit honores Iulius Naso. petit cum multis, cum bonis, quos ut gloriosum, sic est difficile superare. Pendeo ergo, et exerceor spe, adficior metu, et me consularem esse non sentio. nam rursus mihi uideor oium, quæ decucurri Cãdidatus. meretur hanc curam longa mei caritate. est mihi cum illo non sanè paterna amicitia. neq; enim potuit esse per meam ætatem. Solebat tamen uix dum adulescentulo mihi pater eius cum magna laude monstrari. erat nõ studiosorum tantum, uerumetiam studiorum amãtissimus, ac propè quotidie ad audiendos, quos tunc ego frequẽtabam, Quintilianum, Nicæten Sacerdotẽ uentitabat. Vir alioqui clarus, et grauis, et qui prodesse filio memoria sui debeat. sed multi nunc in senatu, quibus ignotus ille, multi, quibus notus, sed non, nisi uiuentes reuerentur, quo magis huic omissa gloria patris, in qua magnum ornamentum, gratia ifir=

ma ipsi enitendum, et laborandum est· quod quidẽ semper, quasi prouideret hoc tempus, sedulo fecit, parauit amicos, quos parauerat, coluit, me certe, ut primum sibi aetas iudicare permisit, ad amorem, imitationemq; delegit· dicenti mihi sollicite adsistit, adsidet recitanti, primus etiam, et cum maxime nascentibus opusculis meis interest, nunc solus, ante cum fratre, cuius nuper amissi ego suscipere parteis, ego uicem debeo implere· doleo enim et illum immatura morte indignissime raptum, et hunc optimi fratris adiumento destitutum, solisq; amicis relictũ· Quibus ex caussis exigo, ut uenias, et suffragio meo tuum iungas· permultum interest mea, te ostentare, et tum circuire· ea est autoritas tua, ut putem me efficacius tecum, etiam meos amicos rogaturum· Abrumpe, si qua te retinent· hoc tempus meum, hoc fides, hoc etiam dignitas postulat· Suscepi Candidatũ, et suscepisse me notum est, ego ambio, ego periclitor· In summa, si datur Nasoni, quod petit, illius honor, si negatur, mea repulsa est· Vale·

C·PL· CALPVRNIAE SVAE ·S·

Cribis te absentia mea non mediocriter affici, Vnumq; habere solatium, quod pro me libellos meos teneas saepe enim in uestigio meo colloces, gratum quod his fomentis acquiescis· inuicem ego epistolas tuas lectito, atq; idẽtidem in manus quasi nouas sumo· sed eo magis ad desyderium tui accendor· Nam cuius literae tantum habent suauitatis, huius sermonibus quantum dulcedinis inest? tu tamen

frequentissime scribe, licet hoc ita me delectet, ut tor=
queat. Vale.

C. PL. PRISCO SVO S.

a Tilium Crescentem et nosti, et amas. quis enim illum spetatior paulo, aut non nouit, aut non amat? hunc ego non ut multi, sed arctissime diligo. oppida nostra unius diei itinere dirimuntur. ipsi amare inuicem, qui est flagrantissimus amor, adulescẽtuli cœpimus, mansit hic postea, nec refrixit iudicio, sed inualuit. Sciunt, qui alterutrũ nostrum familiarius intuentur. Nam et ille amicitiam meam latissime prædicatione circunfert, & ego præ me fero, quam sit mihi curæ modestia, quies, securitas eius. Quinetiam, cum insolentiã cuiusdã tribunatũ plebis inituri, uereretur, id'q; indicasset mihi, respondi οὔτις ἐμεῦ ζῶντος, καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο, σοὶ κοίλῃς παρὰ νηυσὶ βαρείας χεῖρας ἐποίσῃ, quorsus hæc? ut scias nõ posse Atilium, me incolumi iniuriam accipere. Iterum dices, quorsus hæc? Debuit ei pecuniã Valerius Varus, huius est hæres Maximus noster, quem & ipse amo, sed coniunctius tu. Rogo ergo, exigo etiã pro iure amicitiæ cures, ut Atilio meo salua sit non sors modo, sed etiam usura plurium annorum. homo est alieni abstinentissimus, sui diligẽs, nullis quæstibus sustinetur, nullus illi, nisi ex frugalitate reditus. Nam studia, quibus plurimum præstat, ad uoluptatem tantum, et gloriam exercet, grauis est ei uel minima iactura, quia reparare, quod amiseris grauius est. Exime hunc illi, Exime hunc mihi scrupulum, si-

ne me

ne me suauitate eius, sine leporibus perfrui. neq; enim possum tristem uidere, cuius hilaritas me tristem esse non patitur. In summa, nosti facetias hominis; quas uelim attendas, ne in bilem, et amaritudinem uertat iniuria. quam uim habeat offensus, crede ei, quã in amore habet non feret magnum, & liberum ingenium cum contumelia damnum. Verum, ut ferat ille, ego meum damnum, meam contumeliam iudicabo, sed non tanquam pro mea, hoc est grauius irascar. quanquam quid denuntiationibus, et quasi minis ago? quin potius, ut cœperam, rogo, oro, des operam, ne ille se, quod ualdissime uereor, a me, ego me neglectũ a te putem. dabis autem, si hoc perinde curæ est tibi, quàm illud mihi. Vale.

C·PL·TACITO SVO ·S.

c Ommendas mihi Iulium Nasonem candidatum. Nasonem mihi? quid si meipsum? fero tamen, et ignosco. eundem enim commendassem tibi, si te Romæ morante, ipse abfuissem. habet hoc soliatudo, quod omnia necessaria putat. tu tamen censeo alios roges. ego precum tuarum minister, adiutor, particeps ero. Vale.

C·PL·ALBINO SVO ·S.

c Vm uenissem in Socrus meæ uillam Alsiensem, quæ aliquando Rufi Verginii fuit, ipse mihi locus optimi illius, & maximi uiri desyderium non sine dolore renouauit. hunc enim incolere secessum, atq; etiam senectutis suæ nidulum

uocare consuerat. Quocunq; me contulissem illum animus, illum oculi requirebant. libuit etiam monimentum eius uidere? & uidisse pœnituit. Est enim adhuc imperfectum, nec difficultas operis in caussa modici, ac potius exigui, sed inertia eius, cui cura mandata est. Subit indignatio cum miseratione, post decimũ mortis annum reliquias, neglectumq́; cinerem sine titulo, sine nomine iacere, cuius memoria orbem terrarum gloria peruagetur. At ille mandauerat, caueratq́;, ut diuinum illud, et immortale factum uersibus inscriberetur.

Hic situs est Rufus, pulso qui Vindice quondam,
Imperium asseruit non sibi, sed patriæ.

Tam rara in amicitiis fides, tam parata obliuio mortuorum, ut ipsi nobis debeamus etiam conditoria extruere, omniaq́; hæredum officia præsumere. Nam cui non est uerendum, quod uidemus accidisse Verginio? cuius iniuriam ut indigniorem, sic etiam notiorem ipsius claritas facit. Vale.

C. PL. MAXIMO SVO .S.

Diem lætum. adhibitus in consilium a præfecto urbis, audii ex diuerso agẽtes summæ spei, summæ indolis iuuenes Fuscum Salinatorem, et Tũmidium Quadratum, egregium par nec modo temporibus nostris, sed literis ipsis ornamẽto futurum. mira utriq; probitas. constantia salua. decorus habitus. os latinũ. uox uirilis. tenax memoria. magnum ingeniũ. iudicium æquale. quæ singula mihi uoluptati fuerunt, atq; inter hæc illud, quod et ipsi

me, ut rectorem, ut magistrum intuebantur, et ii, qui audiebant, me æmulari, meis instare uestigiis uidebãtur. O diẽ (repetam enim) lætum, notandum mihi cãdidissimo calculo. Quid enim aut publicæ lætius, q̃ clarissimos iuuenes nomen et famam ex studiis petere? aut mihi optatius, quàm me ad recta tendentibus quasi exemplar esse propositum? Quod gaudium, ut perpetuo capiam, deos oro. ab iisdem teste te peto, ut omneis, qui me imitari tanti putabunt, meliores esse, quàm me, uelint. Vale.

C. PL. FABATO PROSOCERO suo. S.

tV uero non debes suspensa manu commendare mihi, quos tuendos putas. Nam & te decet multis prodesse, et me suscipere, quidquid ad curam tuã pertinet. Itaq; Bittio Prisco quãtum plurimum potuero præstabo, præsertim in arena mea, hoc est apud centumuiros. Epistolarum, quas mihi, ut ais, aperto pectore scripsisti, obliuisci me iubes, at ego nullarum libentius memini. Ex illis enim uel præcipue sentio, quanto opere me diligas, cum sic exegeris mecum, ut solebas cum tuo filio. nec dissimulo, hoc mihi iucundiores eas fuisse, quod habebam bonam caussam, cum summo studio curassem, quod tu curari uolebas. Proinde etiam atq; etiam rogo, ut mihi semper eadem simplicitate, quoties cessare uideor, (nunquam enim cessabo) conuitium facias. Quod & ego intelligam a summo amore proficisci, & tu non meruisse me gaudeas. Vale.

C. PL. VRSO SVO. S.

u Nquam ne uidisti quenquam tam laboriosum, et exercitum, quam Varenum meum? cui, quod summa contentione impetrauerat, defendendum, et quasi rursus petendum fuit. Bithyni senatuconsultum apud consules carpere, et labefactare sunt ausi, atq; etiam absenti principi criminari, ab illo ad senatum remissi, non destiterunt. egit Claudius Capito irreuerēter magis, quàm cōstāter, ut qui senatusconsultum apud Senatum accusaret. respondit Fronto Catius grauiter, et firme. Senatus ipse mirificus. Nam illi quoq;, qui prius negarant Vareno, quæ petebat, eadem danda, postquā erant data, censuerunt. singulos enim integra re disentire fas esse, peracta, quod pluribus placuisset, cunctis tuendum. Acilius tantū Rufus et cum eo septem, an octo? septem immo, in priore sentētia perseuerarūt. erant in hac paucitate nonnulli, quorum temporaria grauitas, uel potius grauitatis imitatio ridebatur. Tu tamē æstima, quantum nos in ipsa pugna certaminis maneat, cuius quasi prælusio, atq; præcursio has contentiones excitauit. Vale.

C. PL. MAVRICO SVO. S.

s Olicitas me, in Formianum ueniam ea conditione, nequid contra commodum tuum facias, qua pactione inuicem mihi caueo. neq; enim mare, et litus, sed te, otium, libertatem sequor, alioqui satius est in urbe remanere. Oportet enim

omnia aut ad alienum arbitriũ, aut ad suum facere. mei certe stomachi hæc natura est, ut nihil, nisi totum, et merum uelit. Vale.

C. PL. ROMANO SVO S.

m Irificæ rei non interfuisti, ne ego quidem: sed me recens fabula excepit. Passenius Paulus splendidus eques Romanus, et in primis eruditus, scribit elegos, gentiliciũ, hoc illi. est enim municeps Propertii, atq; etiam inter maiores suos Propertium numerat. is cum recitaret, ita cœpit dicere. Prisce iubes, ad hoc Iauolenus Priscus (aderat enim ut Paulo amicissimus) ego uero non iubeo. cogita qui risus hominum, qui ioci. est omnino Priscus dubiæ sanitatis. interest tamen officiis, adhibetur consiliis, atq; etiam ius ciuile publice respondet, quo magis quod tunc fecit, et ridiculum, et notabile fuit. Interim Paulo aliena deliratio aliquantum frigoris attulit. tam solicite recitaturis prouidendum est, non solum, ut sint ipsi sani, uerumetiam, ut sanos adhibeant. Vale.

C. PL. TACITO SVO S.

p Etis, ut tibi auonculi mei exitum scribam, quo uerius tradere posteris possis. gratias ago. Nam uideo, morti eius, si celebretur a te immortalem gloriam esse propositam. Quamuis enĩ pulcherrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes memorabili casu, quasi semper uicturus occiderit, quamuis ipse plurima opera, et mansura condiderit, multum tamẽ perpetuitati eius scriptorum tuo-

rum æternitas addet. Equidem beatos puto, quibus
deorum munere datum est, aut facere scribenda, aut
scribere legenda, beatissimos uero quibus utrunq;,
horum in numero auonculus meus et suis libris, &
tuis erit. Quo libentius suscipio, deposco etiam, quod
iniungis. Erat Miseni, classemq; i perio præsens rege
bat nono Kal. sept. hora diei ferè septima. mater mea
idicat ei, apparere nubē inusitata et magnitudine et
specie. Vsus ille sole, mox frigida, gustauerat iacēs,
studebatq;, poscit soleas, ascēdit locum, ex quo maxi
me miraculum illud conspici poterat. nubes incertū
procul intuentibus ex quo monte (Vesuuium fuisse
postea cognitum est) oriebatur, cuius similitudinem, et
formam non alia magis arbor, quàm pinus expresse
rit. Nam longissimo uelut trunco elata in altum, qui
busdam ramis diffundebatur. credo quia recenti spi-
ritu euecta, deide senescente eo destituta, aut etiam pō
dere suo uicta, in latitudinē uanescebat, candida iter
dū. interdū sordida, et maculosa prout terrā, cinerē
ue sustulerat. magnum, propiusq; noscendum ut eru
ditissimo uiro uisum. Iubet liburnicam aptari, mihi
si uenire unà uellem, facit copiam, respondi studere
me malle, et forte ipse, quod scriberem, dederat. egre-
diebatur domo, accipit codicillos, Rectinæ Nasci im-
minenti periculo exterritæ. nam uilla eius subia-
cebat, nec ulla nisi nauibus fuga, ut se tanto discri-
mine eriperet, orabat. uertit ille cōsilium, et quod stu
dioso animo inchoabat, obit maximo. deducit qua-
driremes, ascendit ipse nō Rectinæ modo, sed multis
(erat enim frequens amœnitas oræ) laturus auxi-

lium· properat illuc, unde alii fugiunt, rectūq; cur sum, recta gubernacula ĩ periculum tenet, adeo solu tus metu, ut omneis illius mali motus, omneis figuras, ut deprehēderat oculis, dictaret, enotaretq;· Iam na uibus cinis incidebat, quo propius accederent calidi- or, et densior, iam pumices etiã, nigriq;, et ambusti, et fracti igne lapides· Iam uadum subitum, ruinaq; mõ tis litora obstantia, cunctatusq; paulum, an retro fle- cteret, mox gubernatori, ut ita faceret monenti, for- teis ĩquit fortuna iuuat· Pomponianum pete, Stabiis erat, diremptus sinu medio· Nam sensim circumactis, curuatisq; litoribus mare infunditur· Ibi, quanquam nondum periculo appropinquante, conspicuo tamen, & cum cresceret, proximo, sarcinas contulerat in na ueis certus fugæ, si contrarius uentus resedisset, quo tunc auonculus meus secundissimo inuectus comple- ctitur trepidantem, consolatur, hortatur, utq; timorē eius, sua securitate leniret, deferri se ĩ balineū iubet, lotus accubat, cœnat, atq; hilaris, aut quod est æq; magnum, similis hilari interim e Vesuuio mõte plu ribus locis latissimæ flammæ, atq; incendia reluce- bant, quorum fulgor, et claritas tenebris noctis exci- tabatur, ille agrestiū trepedatione ignis relictas, de- sertasq; uillas per solitudinem ardere, in remedium formidinis dictitabat, tum se quieti dedit, et quieuit uerissimo equidem somno· Nam meatus animæ, qui il li propter amplitudinem corporis grauior, et sonan- tior erat, ab iis, qui limini obuersabantur, audieba- tur· sed area, ex qua diæta adibatur, ita iam cinere, missisq; pumicibus oppleta surrexerat, ut si longior

in cubiculo mora esset, exitus negaretur, excitatus, procedit, seq; Pomponiano, cæterisq;, qui peruigilarant reddit. In commune consultant. an intra tecta subsistant? an in aperto uagentur? Nã crebris, uastisq; tremoribus tecta nutabant, et quasi emota sedibus suis nunc huc, nunc illuc abire, aut referri uidebantur. Sub diuo rursus, quanquam leuium, exesorumq; punicum casus metuebatur. quod tamen periculorũ collatio elegit, et apud illum quidem ratio rationẽ, apud alios timorem timor uicit, ceruicalia capitibus imposita linteis constringunt. Id munimentum aduersus decidentia fuit, iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior, densiorq;, quam tamẽ faces multæ, uariaq; lumina soluebant. placuit egredi in litus, et è proximo aspicere, ecquid iam mare admitteret, quod adhuc uastum, & aduersum permanebat, Ibi super abiectum linteum recubans semel, atq; iterum frigidam poposcit, hausitq;, deinde flammæ, flammarumq; prænuntius odor sulfuris, alios in fugam uertunt, excitant illum innixus seruis duobus adsurrexit, & statim concidit, ut ego coniecto, crassiore caligine, spiritu obstructo, clausoq; stomacho, qui illi natura inualidus, et angustus, et frequenter interæstuans erat. Vbi dies reditus is, ab eo, quem nouissime uiderat, tertius, corpus inuentum est integrum, illæsum, opertumq;, ut fuerat indutus. habitus corporis quiescenti, quàm defuncto similior. Interim Miseni ego, et mater. sed nihil ad historiam. nec tu aliud, quam de exitu eius scire uoluisti. finem ergo faciam. unum adiciam. omnia me quibus inter=

fueram, quæq; statim, cum maxime uera memorantur, audiuerã, persecutum tu potissima excerpes · aliud est enim epistolam, aliud historiam, aliud amico, aliud omnibus scribere · Vale ·

C · PL · RESTITVTO SVO S ·

INdignatiunculam, quam in cuiusdã amici auditorio cœpi, non possum mihi temperare, quo minus apud te, quia non contingit coram, per epistolam effundam · Recitabatur liber absolutissimus · hunc duo, aut tres, ut sibi, et paucis uidẽtur, diserti, surdis, mutisq; similes audiebant · non labra diduxerunt, non mouerunt manum, non deniq; adsurrexerunt saltem lassitudine sedẽdi · Quæ tanta grauitas, quæ tanta sapientia? quæ immo pigritia, arrogantia sinisteritas, ac potius amentia? In hoc totũ diẽ ĩpendere, ut offendas, ut inimicũ relĩquas, ad quẽ tanq̃ amicissimus ueneris? disertior ipse es? tanto magis ne inuideris · Nã q̃ inuidet, minor est · deniq; siue plus, siue minus, siue idẽ præstas, lauda, uel inferiorẽ, uel superiorẽ, uel parem · Superiorẽ, quia nisi laudandus ille, nõ potes ipse nõ laudari, ĩferiorẽ, aut parem, quia pertinet ad tuã gloriam quammaximũ uideri, quẽ præcedis, uel exæquas · equidẽ omneis, qui aliquid in studiis faciunt, uenerari etiam, mirariq; soleo · Est enim res difficilis, ardua, fastidiosa, & quæ eos, a quibus contemnitur, ĩterit · Nisi forte aliud iudicas tu, quanquã quis uno te reuerẽtior huius operis, quis benignior æstimator · Qua ratione ductus, tibi potissimum indignationem meam prodidi, quẽ ha-

bere socium maxime poteram. Vale.

C. PL. SABINO SVO. S.

r Ogas, ut agam Firmanorum publicā caussam, quod ego, quanquam plurimis occupationibus distentus, adnitar. cupio enim et ornatissimam Coloniā aduocationis officio, et te gratissimo tibi munere obstringere. Nam cum familiaritatem nostram, ut soles praedicare, ad praesidium, ornamentumq; tibi sumpseris, nihil est, quod negare debeam, praesertim pro patria petenti. Quid enim precibus aut honestius piis, aut efficacius amantis? Proinde Firmanis tuis, ac iam potius nostris, obliga fidem meam, quos labore, et studio meo dignos, cum splendor ipsorū, tum hoc maxime pollicetur, quod credibile est, optimos esse, inter quos tu talis extiteris. Vale.

C. PL. NEPOTI SVO. S.

s Cis tu accessisse pretiū agris, praecipue suburbanis. caussa subitae caritatis, res multis agitata sermonibus, proximis comitiis honestissimas uoces senatui expressit. Candidati ne conuiuentur, ne mittant munera, ne pecunias deponant. ex quibus duo priora tam aperte, quàm imodice fiebant. hoc tertium, quanquam occultaretur, pro comperto habebatur. Homullus deide noster usus uigilāter hoc consensu senatus, sententiae loco postulauit, ut cōsules, desyderiū uniuersorū notū principi facerēt, peterentq;, sicut aliis uitiis, huic quoq; prouidentia sua occurreret. occurrit. Nam sumptus candidatorū,

fœdos illos, et infameis ambitus lege restrinxit· eosdẽ patrimonii tertiam partem conferre iussit in ea, quæ solo continerentur, deforme arbitratus (ut erat) honorem petituros, urbem, Italiamq; non pro patria, sed pro hospitio, aut stabulo quasi peregrinanteis habere· Concursant ergo candidati, certatim quidquid uenale audiũt, emptitant, ut sint quoq; plura uenalia, efficiunt· Proĩde, si pœnitet te Italicorum prædiorũ, hoc uendundi tempus, tam Hercule, quam in prouinciis comparandi, dum idem candidati illic uendunt, ut hic emant· Vale·

C·PL·TACITO SVO·S·

Is te adductum literis, quas exigenti tibi de morte auonculi mei scripsi, cupere cognoscere, quos ego Miseni relictus (id enim ingressus abruperam) non solum metus, uerumetiam casus pertulerim· quanquam animus meminisse horret, incipiam· Profecto auonculo, ipse reliquum tempus studiis, (ideo remanserã,) impẽdi· mox balineũ, cœna, somnus inquietus, et breuis, præcesserat per multos dies tremor terræ minus formidolosus, quia Campaniæ solitus, illa uero nocte ita inualuit, ut nõ moueri omnia, sed euerti crederẽtur· irrũpit cubiculũ meũ mater, surgebã inuicem, si quiesceret, excitaturus, resedimus in area domus, quæ mare a tectis modico spatio diuidebat, dubito constantiam uocare, an imprudentiam debeam· agebam enim duodeuicesimum annum· Posco librum Titi Liuii, & quasi per otium lego, atq; etiam ut cœperã, excerpo· ecce amicus auon-

culi, qui nuper ad eum ex Hispania uenerat, ut me, et matrem sedentes, me uero etiã legentem uidet, illius patientiam, securitatem meam corripit, nihilo segnius ego intentus in librum iam hora diei prima, et adhuc dubius, & quasi languidus dies, iam quassatis circũiacentibus tectis, quanquã in aperto loco, angusto tamẽ magnus, et certus ruinæ metus. tũ demum excedere oppido uisum. sequitur uulgus attonitum, quodq́; in pauore simile prudentiæ, alienum consilium suo præfert, ingentiq́; agmine abeuntes premit, & impellit. egressi tecta consistimus, multa ibi mirãda, multas formidines patimur. Nam uehicula, quæ produci iusseramus, quanquã in planissimo campo in contrarias partes agebantur, ac ne lapidibus quidem fulta, in eodem uestigio quiescebant. præterea mare in se resorberi, & tremore terræ quasi repelli uidebamus. Certe processerat litus, multaq́; animalia maris in siccis arenis detinebat. Ab altero latere nubes atra, & horrenda ignei spiritus tortis, uibratisq́; discursibus rupta, in longas flammarum figuras dehiscebat, fulgoribus illæ, et similes, et maiores erant. Tũ uero ille idẽ ex Hispania amicus, acrius, et instantius, si frater, inquit, tuus, tuus auonculus uiuit, uult eẽ uos saluos. si periit, superstites uoluit. proinde quid cessatis euadere? respondimus, non commissuros nos, ut de salute eius incerti, nostræ consuleremus. non moratus ultra proripit se, effusoq́; cursu periculo aufertur, nec multo post, illa nubes descẽdere in terras, operire maria, cinxerat Capreas, et absconderat. Miseni quod procurrit, abstulerat. tum mater

orare, hortari, iubere quoquo modo fugerem· posse enim iuuenem, se et annis, et corpore grauem benemoriturá, si mihi caussa mortis non fuisset· ego cótra saluum me, nisi unà, non futurum· deinde manum eius amplexus, addere gradum cogo, paret ægre, incusatq; se, quod me moretur· iam cinis adhuc tamen rarus, respicio, densa caligo, tergis imminebat, quæ nos, torrētis modo infusa terræ, sequebatur. Deflectamus inquam, dum uidemus, ne in uia strati, comitantium turba in tenebris obteramur· Vix consyderamus, & nox nõ qualis illunis, aut nubila, sed qualis in locis clausis lumine extincto· audires ululatus fœminarũ, infantium quiritatus, clamores uirorum, alii parentes, alii liberos, alii coniuges uocibus requirebāt· uocibus noscitabant, hi suum casum, illi suorum miserabantur· erant, qui metu mortis mortem precarentur· multi ad deos manus tollere, plures nusquā iam deos ullos, æternamq; illam, et nouissimam noctem mundo interpretabantur· Nec defuerunt, qui fictis, mentitisq; terroribus uera pericula augerēt· Aderant, qui Misseni illud ruisse, illud ardere falso, sed credentibus nuntiabant, paulum reluxit, quod non dies nobis, sed aduentantis ignis indiciũ uidebatur, et ignis quidem longius substitit, tenebræ rursus, cinis rursus multus et grauis, hunc identidem assurgentes excutiebamus, operti alioqui, atq; etiam oblisi pondere essemus· possem gloriari, non gemitum mihi, non uocem parum fortem in tantis periculis excidisse, nisi me cũ omnibus, omnia mecum perire misero, magno tamen mortalitatis solatio, credidissem· Tandem illa caligo

tenuata quasi in fumũ nebulãue decessit. Mox dies uere, sol etiam effulsit, luridus tamẽ, qualis esse, cum deficat, solet. occurrebant trepidantibus adhuc oculis mutata omnia, altoq; cinere tanquam niue obducta. Regressi Misenum, curatis utcũq; corporibus, suspensam, dubiamq; mẽtem spe, ac metu exigimus, metus præualebat nam et tremor terræ perseuerabat, et pleriq; lymphati terrificas uaticinationibus et sua et aliena mala ludificabantur. Nobis tamen ne tunc quidem quanquã & expertis periculũ, et expectantibus, abeundi consilium, donec de auonculo nuntius ueniret. Hæc nequaquam historia digna, non scripturus leges, et tibi scilicet, qui requisisti, imputabis, si digna ne epistola quidem uidebuntur. Vale.

C. PL. CANINIO SVO. S.

Vm ex iis, qui mirer antiquos, non tamen, ut quidam, temporum nostrorum ingenia despicio. neq; enim quasi lassa, et effoeta natura nihil iam laudabile parit. atq; adeo nuper audii Verginium Romanum paucis legentem comœdiã ad exemplar ueteris comœdiæ scriptam, tam bene, ut esse quandoq; possit exemplar. Nescio an noris hominem, quanquam nosse debes. est enim probitate morũ, ingenii elegantia, operum uarietate monstrabilis. scripsit mimiambos tenuiter, argute, uenuste, atq; in hoc genere eloquentissime. Nullum est enim genus, quod absolutum non possit eloquentissimum dici. scripsit comœdias, Menandrum, aliosq; ætatis eiusdẽ æmulatus, licet has inter Plautinas, Terẽtianasq; numeres.

nunc primum se in uetere comœdia, sed non tanquã inciperet, ostendit, non illi uis, non granditas, nõ subtilitas, non amaritudo, non dulcedo, non lepos defuit· ornauit uirtutes, insectatus est uitia· fictis nominibus decenter, ueris usus est apte, circa me tantum benignitate nimia modum excessit, nisi quod tamen poetis mentiri licet· In summa extorquebo ei librum, legendumq́; , immo ediscendum mittam tibi· neq; enim dubito futurũ, ut non deponas, si semel sumpseris· Vale·

C·PL·TIRONI SVO ·S·

m Agna res acta est oĩum, qui sunt prouinciis præfuturi, magna omnium, qui se simpliciter credũt amicis· Lustricus Bruttianus cũ Montanum Atticinum comitem suum in multis flagitiis deprehẽdisset, Cæsari scripsit· Atticinus flagitiis addidit, ut quem deceperat, accusaret· recepta cognitio est· fui in consilio· egit uterq; pro se, egit autẽ carptim, & κατὰ κεφάλαιον· Quo genere ueritas statim ostenditur· protulit Bruttianus testamẽtum suũ, quod Atticini manu scriptum esse dicebat· hoc enim et arcana familiaritas, et querendi de eo, quem sic amasset, necessitas indicabatur· enumerauit crimina fœda, manifestaq́; · ille cum diluere nõ posset, ita recessit, ut dũ defenditur, turpis, dum accusat, sceleratus probaretur. Corrupto enim scribæ seruo, interceperat cõmentarios, interciderat́q; , ac per summum nefas utebatur aduersus amicum crimine suo· Fecit pulcherrime Cæsar· non eni de Bruttiano, sed statim de Atticino perrogauit, dãnatus & in insulã relegatus· Bruttiano iustissimum integritatis testimoniũ redditum, quẽ

quidem etiam cõstantiæ gloria secuta est. Nam defensus expeditissime, accusauit uehementer, nec minus acer, quàm bonus, et sincerus apparuit. quod tibi scripsi, ut te sortitum prouinciam, præmonerem Plurimum tibi credas, nec cuiquam satis fidas deinde scias, si quis forte te, quod abominor, fallat, paratam ultionem, qua tamen ne sit opus, etiam, atq; etiam attende. Neq; enim tam iucundum est uindicari, quàm decipi miserum. Vale.

C. PL. TRIARIO SVO. S.

i Mpense petis, ut agam caussam pertinentẽ ad curam tuam, pulchram alioqui, et famosam, faciã, sed nõ gratis. Qui fieri potest inquis, ut non gratis. tu potes. exigam enim mercedem honestiorem gratuito patrocinio. peto, atq; etiam paciscor, ut simul agat Cremutius Ruso. solitũ hoc, mihi etiam in pluribus claris adulescentibus factitatum. Nam mire concupisco bonos iuuenes ostendere foro, assignare famæ. Quod si cui præstare, Rusoni meo debeo, uel propter natales ipsius, uel propter eximiam mei caritatem, quem magni æstimo iisdem iudiciis, ex iisdem etiã partibus cõspici, audiri. obliga me, obliga ante, quã dicat. nam cũ dixerit gratias ages. spõdeo solicitudini tuæ, spei meæ, magnitudini caussæ suffecturũ. est ĩdolis optimæ, breui producturus alios, si iterim prouectus fuerit a nobis. Neq; enim cuiquam tam clarum statim ingeniũ est, ut possit emergere, nisi illi materia, occasio, fautor etiam, commendatorq; contingat. Vale.

C·PL·MACRO SVO·S·

q Vam multum interest, quid a quoq; fiat· eadem enim facta claritate, uel obscuritate facientium, aut tolluntur altissime, aut humillime deprimuntur· Nauigabam per Lariũ nostrũ, cum senior amicus ostendit mihi uillam, atq; etiam cubiculum, quod in lacum prominet· ex hoc inquit aliquando municeps nostra cum marito se praecipitauit· caussam requisii· Maritus ex diutino morbo circa uelanda corporis ulceribus putrescebat· Vxor, ut inspiceret, exegit· neq; enim quenquam fidelius indicaturum, possét ne sanari uidit, desperauit· Hortata est, ut moreretur, comesq; ipsa mortis, dux immo, & exemplum, et necessitas fuit· Nam se cum marito ligauit, abiecitq; in lacum· Quod factum, ne mihi quidem, qui municeps, nisi proxime auditum est, nõ quia minus illo clarissimo Arriae facto, sed quia minor est ipsa· Vale·

C.PL·HISPANO SVO ·S·

s Cribis Robustum splendidum equitem Romanum cum Atilio Caro amico meo Ocriculum usq; commune iter fecisse, deinde nusquam comparuisse· petis, ut Carus ueniat, nosq;, si potest, in aliqua inquisitionis uestigia inducat. ueniet, uereor ne frustra· suspicor enim tale nescioquid Robusto accidisse, quale aliquando Metilio Crispo municipi meo· Huic ego ordines ĩpetraueram, atq; etiã proficiscenti quadringenta millia numũ ad instruẽ-

dum se, ornandumq; donauerã, nec postea aut epistolas eius aut aliquem de exitu nuntium accepi. itercæptus ne sit a suis, an cũ suis nõ dubium. certe nõ ipse, quisq̃ ex seruis eius apparuit. utinam ne in Robusto idem experiamur, tamen arcessamus Carum, demus hoc tuis, demus optimi adulescentis honestissimis precibus, qui pietate, mira etiã sagacitate patrẽ quærit, dii fuueant, ut sic inueniat ipsum, quemadmodum iam cum quo fuisset, inueni. Vale.

C. PL. SERVIANO SVO. S.

g Audeo et gratulor, q̃ Fusco Salinatori filiã tuam destinasti. Domus patritia, pater honestissimus, mater pari laude. Ipse est studiosus, literatus, etiam disertus, puer simplicitate, comitate iuuenis, senex grauitate neq; enim amore decipior. amo quidem effuse, et ita officiis, ita reuerentia meruit, iudicio tamen et quidem tanto acrius, quanto magis amo, tibiq;, ut qui explorauerim, spondeo habiturum te generum, quo melior fingi, ne uoto quidẽ potuit. superest, ut auum te quã maturissime simullimũ sui faciat. Quam felix tempus illud, quo mihi liberos illius nepotes tuos, ut meos uel liberos, uel nepotes ex uestro sinu sumere, et quasi pari iure tenere contingat. Vale.

C. PL. SEVERO SVO. S.

r Ogas, ut cogitem, quid designatus consul in honorem principis censeo. facilis inuentio, nõ facilis electio. est enim ex uirtutibus eius

larga materia, tamen quod sentiam, indicabo si prius hæsitationem meam, ostendero · dubito num idem tibi suadere, quod mihi debeam · designatus ego cõsul omni hac, & si non adulatione, specie tamen adulationis abstinui, non tanquam liber, et constans, sed tã quam intelligens principis nostri, cuius uidebã hanc esse præcipuam laudẽ si nihil quasi ex necessitate decernerem · recordabar etiam plurimos honores pessimo cuiq; delatos, a quibus hic optimus separari non alio modo magis poterat, quam diuersitate censendi, quod ipsum nõ dissimulatione, et silentio præterii, ne forte non iudicium illud meum, sed obliuio uideretur hoc tunc ego, sed non omnibus eadem placent · nec conueniunt quidem præterea faciendi aliquid, uel nõ faciendi uera ratio, cum hominum ipsorum, tum rerũ etiam, ac temporum conditione initur · Nam recentia opera maximi principis præbent facultatẽ, noua, magna, uera censendi · quibus ex caussis (ut supra scripsi) dubito an idem nũc tibi, quod tũc mihi, suadeã · Illud non dubito, debuisse me in parteis consilii tui ponere, quid ipse fecissem · Vale ·

C · PL · PONTIO SVO · S ·

SCio, quæ tibi caussa fuerit impedimento, quo minus præcurrere aduentum meum in Campaniam posses · sed quanquam absens totus huc migrasti, tantum mihi copiarum tam urbanarum, quàm rusticarum nomine tuo oblatum est, quas omneis improbe accepi tamẽ · Nam me tui, ut ita facerem, rogabant, et uerebar ne et mihi, & illis ira-

scereris, si non fecissem. in posterũ nisi adhibueris modum, ego adhibebo. etiam tuis denuntiaui, si rursus tam multa attulissent, omnia relaturos. Dices oportere me tuis rebus ut meis uti etiam, sed perinde illis, ac meis parco. Vale.

C. PL. QVADRATO SVO S.

Vidius Quietus, qui me unice dilexit, et cui
a non minimum gaudeo, probauit, ut multa alia Thraseæ (fuit enim familiaris) ita hoc sæpe referebat, præcipere solitum suscipiendas esse caussas, aut amicorum, aut destitutas, aut ad exemplum pertinenteis. cur amicorum? non eget interpretatione. cur destitutas? quod in illis maxime & constantia agentis, et humanitas cerneretur. cur pertinenteis ad exemplum? quia plurimum referet bonum, an malũ induceretur. Ad hæc ego genera caussarum, ambitiose fortasse, addã tamen claras, et illustreis. æquum enim est agere nonnunquam gloriæ, et famæ. Idẽ dignitati, ac uerecũdiæ tuæ statuo. Nec me præterit usitatum esse, et haberi optimum dicendi magistrum. Video etiam multos paruo ingenio, literis nullis, ut bene agerent, agendo cõsecutos. Sed et illud quod uel Pollionis, uel tanquã Pollionis accepi, uerissimum experior. Cõmode agendo factum est, ut sæpe agerem. sæpe agendo, ut minus commode. quia scilicet assiduitate nimia facilitas magis, quàm facultas nec fiducia, sed temeritas paratur. Nec uero Isocrati, quo minus haberetur sũmus orator, officit, quod in-

firmitate uocis, mollitia frontis, ne in publico diceret, impediebatur. Proinde multum lege, scribe, meditare ut possis, cum uoles, dicere. dices, cum uelle debebis. Hoc ferè temperamentum ipse seruaui. nonnunquã necessitati, quæ pars rationis est, parui. egi enim quasdam à Senatu iussus. quo tamen in numero fuerunt ex illa Thraseæ diuisione, hoc est ad exemplum pertinentes. Adfui Bethycis contra Bæbium Massam. quæsitum est, an danda esset iquisitio, data est. Adfui rursus, iisdem querentibus de Cealio Classico. quæsitum est an prouinciales ut socios, ministrosq; proconsulis plecti oporteret, pœnas luerunt. Accusaui Marium Priscum, qui lege repetundarum damnatus utebatur clementia legis, cuius seueritatem immanitate criminum excesserat, relegatus est. Tuitus sum Iulium Bassum, ut incustoditum nimis, et incautum, ita minime malum, iudicibus acceptis in Senatu remansit. Dixi proxime pro Vareno postulante, ut sibi inuicem euocare testes liceret, impetratum est. in posterum opto ut ea potissimũ iubear, quæ me deceat uel sponte fecisse. Vale.

C. PL. FABATO SVO. S.

d Ebemus me Hercule natales tuos perinde ac nostros celebrare, cum lætitia nostrorum ex tuis pendeat, cuius diligentia, & cura hic hilares, istic securi sumus. Villa Camiliani, quã in Campania possides, est quidem uetustate uexata, ea tamen, quæ sunt pretiosiora, aut integra manent, aut leuissime læsa sunt. Attendimus ergo, ut quã sa-

laberrime reficiantur. Ego uideor habere multos amicos, sed huius generis, cuius et tu quæris, et res exigit, prope neminem. Sunt enim omnes togati, et urbani. rusticorum autem prædiorum administratio poscit durum aliquem, et agrestem, cui neq; labor ille grauis, nec cura sordida, nec tristis solitudo uideatur. tu de Rufo honestissime cogitas. fuit enim filio tuo familiaris, quid tamen noui sibi præstare poscit, ignoro, uelle plurimum credo. Vale.

C. PL. CORNELIANO SVO S.

e Vocatus in consiliũ a Cæsare nostro ad Cẽtũcællas (hoc loco nomẽ) magnã cæpi uoluptatem. Quid enim iucundius, quam principis iustitiam, grauitatem, comitatẽ, in secessu quoq; ubi hæc maxime recluduntur, inspicere? Fuerunt uariæ cognitiones, et quæ uirtutes iudicis per plures species experirentur. Dixit caussam Claudius Aristion princeps Ephesiorũ, homo munificus, et innoxiæ popularitatis. inde inuidia, et ab dissimillimis delator immissus itaq; absolutus, uindicatus'q; est. Sequẽti die audita est Galitta adulterii rea. Nupta hæc tribuno militum honores petituro, & suam, et mariti dignitatem, cẽturionis amore maculauerat. maritus legato cõsulari, ille Cæsari scripserat. Cæsar excussis probationibus, centurionem exautorauit, atq; etiam relegauit. superErat crimini, quod nisi duorum esse non poterat, reliqua pars ultionis. sed maritum non sine aliqua reprehensione patientiæ, amor uxoris retardabat, quam quidẽ etiam post delatum adulterium do=

mi habuerat, quasi contentus æmulum remouisse. admonitus, ut perageret accusationem, peregit inuitus, sed illam damnari etiã inuito accusatore necesse erat. damnata, et Iuliæ legis pœnis relicta ẽ. Cæsar et nomen centurionis, et commemorationem disciplinæ militaris sententiæ adiecit, ne omnes eiusmodi caussas reuocare ad se uideretur. tertio die inducta cognitio est multis sermonibus, et uario rumore iactata Iulii Tyronis codicillis, quos ex parte ueros esse cõstabat, ex parte falsi dicebãtur. Substituebãtur crimini Sẽpronius Senecio eques Ro. et Eurythmus Cæsaris libertus, et procurator. Hæredes, cum Cæsar esset in Dacia communiter epistola scripta petierant, ut susciperet cognitionem, susceperat, reuersus diem dixerat, et cum ex hæredibus quidam quasi reuerentia Eurythmi remitteret accusationem, pulcherrime dixerat, nec ille Poylcletus est, nec ego Nero. indulserat tamen petentibus dilationem, cuius tempore exacto consederat auditurus. a parte hæredum intrauerunt duo, omnino postularũt, ut omnes hæredes agere cogerentur, cum detulissent omnes, aut sibi quoq; desistere permitteretur. Locutus ẽ Cæsar summa grauitate, summa moderatione, cumq; aduocatus Senecionis, et Eurythmi dixisset suspicionibus relinqui reos, nisi audirentur, non curo, inquit, an isti suspicionibus relinquantur, ego relinquor. Dein conuersus ad nos ἐπίστασθε quid facere debeamus. isti enim queri uolunt, ꝗ sibi licuerit non accusare. tum ex consilii sententia iussit denuntiari hæredibus omnibus, aut agerent, aut singuli approbarent caussas non agendi,

alioqui se uel de calumnia pronuntiaturum. Vides quam honesti, quàm seueri dies, quos iucundissimæ remissiones sequebantur. adhibebamur quotidie cœnæ. erat modica, si principem cogites, interdũ ἀκροάματα audiebamus, interdum iucundissimis sermonibus nox ducebatur. summo die abeuntibus nobis (tã diligens in Cæsare humanitas fuit) xenia sunt missa. Sed mihi, ut grauitas cognitionum, cõsilii honor, suauitas, simplicitas'q; conuictus, ita locus ipse periucũdus fuit. uilla pulcherrima cingitur uiridissimis agris imminet litori, cuius ĩ sinu portus, uelut amphitheatrum. huius sinistrum brachiũ firmissimo opere munitum est. dextrum elaboratur. in ore insula adsurgit, quæ illatum uento mare, obiacens frangat, tutũ'q; ab utroq; latere decursum nauibus præstet. adsurgit autẽ arte uisenda, ingentia saxa latissima nauis prouehit contra hæc alia super alia deiecta ipso pondere manent, ac sensim quodam uelut aggere construũtur. eminet iam, & apparet saxeũ dorsum, impactos'q; fluctus in immensum elidit, et tollit. uastus illic fragor, canum'q; circa mare. saxis deĩde pilæ adiiciuntur, quæ procedente tempore enatam insulã imitẽtur. habebit hic portus et nomen autoris, erit'q; uel maxime salutaris. Nam per longissimum spatium litus importuosum hoc receptaculo utetur. Vale.

C. PL. QVINTILIANO SVO. S.

q Vamuis et ipse sis continentissimus, et filiã tuam ita institueris, ut decebat filiam tuam Tutilii neptem, cum tamen sit nuptura ho-

nestissimo uiro Nonio Celeri, cui ratio ciuilium officiorum necessitatem quandam nitoris imponit· debet secundum conditiones mariti ueste, comitatu augeri, quibus non quidē augetur dignitas, ornatur tamen, et instruitur· Te porro animo beatissimum, modicum facultatibus scio· itaq; partem oneris tui mihi uindico, et tanquam parens alter puellæ nostræ confero quinquaginta millia nummum, plus collaturus, nisi a uerecundia tua sola mediocritate munusculi impetrari posse confiderem, ne recusares· Vale.

C·PL· ROMANO SVO ·S·

Tollite cuncta, inquit, cœptosq; auferte labores, seu scribis aliquid, seu legis, tolli, auferri iube, et accipe orationem meam, ut illā arma diuina· Nū superbius potui? reuera, ut inter meas pulchrā· Nam mihi satis est certare mecum· est hæc pro Accia Variola et dignitate personæ et exempli raritate et iudicii magnitudine insignis· Nam fœmina splendide nata, nupta prætori uiro exhæredata ab octogenario patre, intra undecim dies, quam ille nouercam ei amore captus induxerat, quadruplici iudicio bona paterna repetebat. Sedebant iudices centum et octoginta· (tot enim quatuor cōsiliis cōscribuntur,) ingens utrinq; aduocatorum et numerosa subsellia præstantium corona latissimum iudicium multiplici circulo ambibat· Ad hoc stipatum tribunal, atq; etiā ex superiore basilicæ parte, qua fœminæ, qua uiri et audiendi, quod difficile, et quod facile uisendi studio imminebant· Magna expectatio patrum, magna fi-

liarum, magna etiam nouercarum. secutus est uarius euentus. Nã duobus consiliis uicimus, totidẽ uicti sumus. notabilis prorsus, et mira eadẽ in caussa, iisdẽ iudicibus, iisdẽ aduocatis, eodẽ tẽpore tanta diuersitas accidit casu, quod nõ casus uideretur. uicta est nouerca. Ipsa hæres ex parte sexta. Victus Suberinus, q̃ exhæredatus a patre, singulari ĩpudẽtia alieni patris bona uindicabat, non ausus sui petere. Hæc tibi exposui primum, ut ex epistola scires, quæ ex oratione nõ poteras, Deinde, nam detegam arteis, ut orationem libentius legeres, si non legere tibi, sed interesse iudicio uidereris. quam sit licet magna, non despero gratiam breuissime impetraturam. nam et copia, rerũ, et arguta diuisione, et narratiunculis pluribus, et eloquẽdi uarietate renouatur sunt multa (nõ auderẽ nisi tibi dicere) elata, multa pugnãtia, multa subtilia. interuenit enĩ acribus illis, et erectis frequẽs necessitas cõputandi, ac penè calculos, tabulã q; poscendi, ut repente in priuati iudicii formã centumuirale uertatur. dedimus uela indignationi, dedimus iræ, dedimus dolori, et in amplissima caussa quasi magno mari pluribus uentis sumus uecti. in summa solent quidam ex contubernalibus nostris existimare hanc orationem, iterũ dicam, ut inter meas ὑπὲρ κτησιφῶντος esse. an uere, tu facillime iudicabis, qui tam memoriter tenes omneis, ut conferre cum hac, dum hanc solam legis, possis. Vale.

C. PL. MAXIMO SVO. S.

Ecte fecisti, q̃ gladiatorum munus Veronẽsibus nostris promisisti, a quibus olim ama

ris, suspiceris, ornaris. Inde etiam uxorem carissimam tibi habuisti, cuius memoriæ, aut opus aliquod, aut spectaculum, atq; hoc potissimum, quod maxime funeri debebatur. præterea tanto consensu rogabaris, ut negare nõ constans, sed durum uideretur. Illud quoq; egregie, quod tam facilis, tam liberalis in edendo fuisti. Nam per hæc etiã magnus animus ostẽditur. Vellem Africanæ, quas cœmeras plurimas ad præfinitum diem occurrissent, sed licet cessauerint. illæ tempestate detẽtæ. tu tamen meruisti, ut acceptũ tibi fieret, quod quo minus exhiberes, non per te stetit. Vale.

C·PL· SECVNDI EPISTOLARVM LIBER SEPTIMVS·

C·PL· RESTITVTO SVO·S·

t Erret me hæc tua tam pertinax ualetudo, et quanquam te temperatissimũ nouerim, uereor tamen, nequid illi etiã in mores tuos liceat. proinde moneo, patiẽter resistas. hoc laudabile, hoc salutare admittit humana natura. Quod suadeo, ipse certe sic agere sanus cum meis soleo. Spero quidem, si forte in aduersam ualetudinem inciderо, nihil me desyderaturum uel pudore, uel patientia dignum. Si tamẽ superauerit morbus, denuntio, nequid mihi detur, nisi permittentibus medicis, sciatisq;, si dederitis, ita uindicaturũ, ut solent

alii, quæ negantur. quinetiam cum perustus ardentissima febri, tandem remissus, unctus'q; acciperem à medico potionem, porrexi manum, ut tangeret, dixi, admotum'q; iam labris poculum reddidi. Postea cum uicesimo ualetudinis die balineo præpararer, mussanteis'q; medicos repēte uidissem, caussam requisii, respōderunt, posse me tuto lauari, nō tamē omnino sine aliqua suspitione. Quid inquā necesse est? atq; ita spe balinei, cui iam uidebar inferri placide, leniter'q; dimissa, ad abstinētiā rursus, nō secus ac modo ad balineum, animum, uultum'q; composui. quæ tibi scripsi primum, ut te nō sine exemplo monerem, deinde, ut in posterum ipse ad eandē temperantiā astringerer. cum me hac epistola quasi pignore obligauissem. Vale.

C. PL. IVSTO SVO. S.

q Vemadmodum congruit, ut simul et affirmes te adsiduis occupationibus impediri, et scripta nostra desyderes? quæ uix ab ociosis impetrare aliquid perituri temporis possunt. patiar ergo æstatē inquietam nobis, exercitam'q; transcurrere, et hyeme demū, cum credibile erit noctibus saltem uacare te posse, quæram quid potissimum ex nugis meis tibi exhibeam. Interim abunde est, si epistolæ non sunt molestæ. sunt autem, et ideo breuiores erunt. Vale.

C. PL. PRAESENTI SVO. S.

t Anta ne perseuerātia? tu modo ī Lucania, modo in Cāpania. Ipse enim inquis Lucan-

nus·uxor Campana iusta caussa longioris absen=
tiæ, non perpetuæ tamen· Quin ergo aliquando in
urbem redis? ubi dignitas, honor, amicitiæ tam su=
periores, quàm minores·quousq; regna uis? quousq;
uigilabis, cũ uoles? dormies, quándiu uoles? quousq;
calcei? nusquã toga feriata? liber totos dies? tempus est
reuisere molestias nostras, uel ob hoc solũ, ne uolu=
ptates istæ satietate languescãt·Saluta paulisper, quo
sit tibi iucundius salutari·terere in hac turba, ut te so
litudo delectet· Sed quid imprudens, quẽ euocare co
nor, retardo? fortasse enĩ his ipsis admoneris, ut te ma
gis ac magis ocio inuoluas· quod ego nõ abrumpi, sed
intermitti uolo· ut·n·si cœnam tibi facerẽ, dulcibus ci
bis acreis, acutosq; miscerem, ut obtunsus illis, et oblĩ
tus stomachus his excitaretur, ita nunc hortor, ut iucũ
dissimum genus uitæ nonnullis interdum quasi acrio
ribus condias· Vale·

C·PL·PONTIO SVO·S·

Is legisse te Hendecasyllabos meos·requiris etiam quemadmodũ cœperim scribere homo, ut tibi uideor, seuerus, ut ipse fateor, nõ ineptus· Nunquam à poetice (altius enim repetam) alienus fui, quinetiã quatuordecim natus annos græcam tragœdiam scripsi· Qualem inquis? nescio·tragœdia uocatur·Mox cum è militia rediens, in Icaria insula uentis detinerer, latinos elegos in illud ipsum mare, ipsamq; insulam feci·expertus sum me aliquãdo et heroico, hẽdecasyllabis nunc primum, quorum hic natalis, hæc caussa est· Legebantur in Lauren=

tino mihi libri Asinii Galli de cõparatione patris, et Ciceronis. incidit epigramma Ciceronis in Tyronem suum. dein cum meridie (erat enim æstas) dormiturus me recepissem, nec obreperet somnus, cœpi reputare maximos oratores hoc studii genus et in oblectationibus habuisse, et in laude posuisse. Intendi animum, contra'q; opinionem meam post longam desuetudinẽ, perquam exiguo temporis momento idipsum, quod me ad scribẽdũ sollicitauerat, his uersibus exaraui.

Cum libros Galli legerem, quibus ille parenti
Ausus de Cicerone dare, palmam'q;, decus'q;,
Lasciuum inueni lusum Ciceronis, et illo
Spectandum ingenio, quo seria condidit, et quo
Humanis salibus multo, uario'q; lepore
Magnorum ostendit mentes gaudere uirorum.
Nam queritur, q fraude mala frustratus amantem
Paucula cœnato sibi debita sauia Tyro
Tempore nocturno subtraxerit. His ego lectis,
Cur post hæc, inquam, nostros cælamus amores?
Nullum'q; in medium timidi damus? atq; fatemur
Tyronis'q; dolos, Tyronis nosce fugaces
Blanditias, et furta, nouas addentia flammas?

Transi ad elegos, hos quoq; non minus celeriter expli cui. addidi alios facilitate corruptus. Deĩde ĩ urbẽ re uersus, sodalibus legi. probauerũt, deĩ plura metra, siquid ocii, maxime in itinere tentaui. Postremo placuit exemplo multorum unum separatim hendecasyllaborum uolumen absoluere, nec pœnitet. legitur, describitur, cantatur etiam, et græcis quoq;, quos lati ne huius libelli amor docuit. nunc cithara, nunc lyra

personatur. Sed quid ego tam gloriose, quanquã poetis furere concessum est, & tamen non de meo, sed de aliorum iudicio loquor, qui siue iudicant, siue errãt, me delectant. unum precor, ut posteri quoq; aut errent similiter, aut iudicent. Vale.

C. PL. CALPVRNIAE SVAE. S.

i Ncredibile est quanto desyderio tui tenear. In caussa amor primum. Deinde, quod non consueuimus abesse, inde est, quod magnam partem noctiũ in imagine tua uigil exigo. inde, quod interdiu q̃bus horis te uisere solebam, ad diætam tuã ipsi me, ut uerissime dicitur, pedes ducũt, quod deniq; æger et mœstus et similis excluso a uacuo limine cedo. Vnum tempus his tormentis caret, quo in foro, & amicorum litibus conteror. æstima tu, quæ uita mea sit, cui requies in labore, in miseria, curisq; solatium est. Vale.

C. PL. MACRINO SVO. S.

r Ara, et notabilis res contigit Vareno, sit licet adhuc dubia. Bithyni accusationẽ eius, ut temere inchoatam omisisse narrantur. Dico, adest prouinciæ legatus, attulit decretum concilii ad Cæsarem, attulit ad multos principes uiros, attulit etiam ad nos Vareni aduocatos. præstat tamen idem ille Magnus, quinetiã Nigrinum optimum uirũ pertinacissimum exercet. per hunc a consulibus postulabat, ut Varenus exhibere rationes cogeretur. assistebam Vareno iam tantum, ut amicus. et tacere de-

creueram. Nihil enim tam contrarium, quam si aduocatus a senatu datus defenderem, ut reum, cui opus esset, ne reus uideretur. Cum tamen finita postulatione Nigrini, cõsules ad me oculos retulissent, scietis iquam constare nobis silentii nostri rationem, cum ueros legatos prouinciæ audieritis. contra, Nigrinus, ad quem missi sunt. ego ad me quoq; habeo decretũ prouinciæ. Rursus ille potest tibi liquere. ad hoc ego, si tibi ex diuerso liquet, potest et mihi, quod est melius, liquere. Tum legatus Polyænus caussas abolitæ accusationis exposuit, postulauitq́;, ne cognitioni Cæsaris præiudicium fieret. Respondit Magnus. Iterunq; Polyænus, ipse raro et breuiter interlocutus. multum me in silentio tenui. Accepi enim, non minus interdũ oratorium esse tacere, quàm dicere, atq; adeo repeto, quibusdam me capitis reis uel magis silentio, quã oratione accuratissime profuisse. Mater amisso filio (quid enim prohibet, quanquam alia ratio scribundæ epistulæ fuerit, de studiis disputare?) Libertos eius, eosdemq́; cohæredes suos, falsi ut ueneficii reos detulerit ad principem, iudicemq́; impetrauerat Iulium Seruianum. Defenderam reos ingenti quidem cœtu, erat enim caussa notissima, præterea utrinq; ingenia clarissima. finem cognitioni quæstio imposuit, quæ secundum reos dedit. postea Mater adit principem, affirmauit se nouas probationes inuenisse. præceptum est Suburano, ut uacaret finitam caussam retractanti, siquid noui afferret. adderat matri Iulius Africanus nepos illius oratoris, quo audito Passienus Crispus dixit bene me Hercule bene, sed quo tã bene Iulius Nepos

lius Nepos iuuenis ingeniosus, sed non parum calli=dus, cum multa dixisset, adsignatumq; tempus impleset, rogo inquit, Suburane permittas mihi unum uersum dicere· tum ego, cum omnes me, ut diu responsurum intuerentur, respondissem, inquam si unum illũ uersum Africanus adiecisset, in quo non dubito, oĩa noua fuisse· Non facile me repeto, tantum consecutum adsensum agendo, quantum nõ agendo similiter nũc et probatum, et exceptum est, quod pro Vareno hactenus non tacui· Consules ut Polyænus postulabat, omnia integra principi seruauerunt, cuius cognitionẽ suspensus expecto· Nam dies ille nobis pro Vareno, aut securitatem, & otium dabit, aut intermissum laborem renouata solicitudine iniunget· Vale·

C·PL· SATVRNINO SVO ·S·

e T proxime Prisco nostro, et rursus, quia ita iussisti, gratias egi libẽtissime quidẽ· est eñi mihi periucundum, ꝙ uiri optimi, mihiq; amicissimi adeo cohæsistis, ut inuicem uos obligari putetis· Nam ille quoq; præcipuam se uoluptatem ex amicitia tua capere profitetur, certatq; tecũ honestissimo certamine mutuæ caritatis, quã ipsum tẽpus augebit· Te negocijs distineri, ob hoc moleste fero, quod deseruire studijs non potes, si tamen alteram litem per iudicem, alteram, ut ais ipse finieris, incipies primum istic otio frui, deinde satiatus ad nos reuerti· Vale·

C·PL·PRISCO SVO·S·

e Xprimere non possum, quam iucundum sit mihi, quod Saturninus noster summas tibi

apud me gratias aliis super alias epistolis agit· perge, ut cœpisti, uirumq; optimum quam familiarissime dilige, magnam uoluptatem ex amicitia eius percepturus, nec ad breue tempus· nam cum omnibus uirtutibus abũdet, tum hac præcipue, quod habet maximam in amore constantiam· Vale.

C·PL· FVSCO SVO·S·

qVæris quemadmodum in secessu, quo iandiu frueris, putem te studere oportere, utile in primis, et multi præcipiunt, uel ex græco in latinum, uel ex latino uertere in græcum· quo genere exercitationis proprietas, splendorq; uerborũ, copia figurarum, uis explicandi· Præterea imitatione optimorum similia inueniendi facultas paratur· simulq; legentem fefellissent, transferentem fugere nõ possunt, intellegentia ex hoc, et iudicium acquiritur· nihil obfuerit, quæ legeris hactenus, ut rem, argumẽtumq; teneas quasi æmulum scribere, lectisq; conferre, ac sedulo pensitare, quid tu, quid ille commodius, magna gratulatio, si nonnulla, tum magnus pudor, si cuncta ille melius· licebit interdum et notissima eligere, et certare cum electis audax hæc, non tamen improba, quia secreta contentio, quã quam multos uidemus eiusmodi certamina sibi cum multa laude sumpsisse, quosq; subsequi satis habebant, dum non desperant antecessisse· poteris et quæ dixeris, post obliuionẽ retractare, multa detinere, plura trãsire· alia interscribere, alia rescribere· laboriosum istud, et tedio plenum, sed difficultate ipsa fructuosum recale-

ſcere ex integro, et reſumere impetum fractum, omiſſumq́; · Poſtremo noua uelut membra peracto corpori intexere, nec tamen priora turbare · Scio nunc tibi eſſe præcipuum ſtudium orandi, ſed nõ ideo ſemper pugnacem hunc, et quaſi bellatorium ſtylum ſuaſerim · ut enim terræ uariis, mutatisq́; ſeminibus, ita ingenia noſtra, nunc hac, nunc illac meditatione recoluntur · Volo interdum aliquem ex hiſtoria locũ adprehendas, uolo epiſtolam diligentius ſcribas · nam ſæpe in orationes quoq; nõ hiſtorica modo, ſed prope poetica deſcriptionum neceſſitas incidit, et preſſus ſermo, purusq́; ex epiſtolis petitur · fas eſt et carmine remitti, non dico continuo, et longo (Id enim perfici niſi in otio non poteſt) ſed hoc arguto et breui, quod apte quantaſlibet occupationes, curasq́; diſtinguit · Luſus uocantur ſed hi luſus non minorem ĩterdum gloriã, quam ſeria conſequuntur · atq; adeo, cur enim te aduerſus non uerſibus adhorter ·

Vt laus eſt ceræ mollis, cedensq́; ſequatur,
 Si doctos digitos, iuſſáq́; fiat opus ·
Et nunc informet Martem, caſtamq́; Mineruam,
 Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum ·
Vtq́; ſacri fontes non ſola incendia ſiſtunt,
 Sæpe etiam flores, uernáq́; praua lauant,
Sic hominum ingenium flecti, ducíq́; per arteis
 Non rigidas docta mobilitate decet ·

Itaq; ſũmi oratores, ſummi etiã uiri ſic ſe, aut exercebant, aut delectabant, Immo delectabant, exercebantq́; · Nam mirum eſt, ut his opuſculis animus intendatur, remittatur · recipiũt enim amores, odia, iras,

misericordiam urbanitatem, omnia deniq; quæ in uita, atq; etiam in foro, caussisq; uersantur. Inest his quoq; eadem, quæ alijs carminibus utilitas, quod metri necessitate deuincti soluta oratione lætamur, et quod facilius esse comparatio ostendit, libentius scribimus. Habes plura etiam fortasse, quam requirebas. Vnũ tamen omisi, non enim dixi, quæ legenda arbitrarer. quanquam dixi, cum dicerem, quæ scribenda. tu memineris, sui cuiusq; generis autores diligenter eligere. aiunt enĩ nõ multũ legendũ esse, sed multa. Qui sint hi adeo notum, prouocatũq; est, ut demonstratione nõ egeat, et alioqui tam immodice epistolam extẽdi, ut dum tibi quemadmodum studere debeas, suadeo, studendi tempus abstulerim. quin ergo pugillareis sumis, et aliquid ex his uel istud ipsum, quod cœperas, scribis. Vale.

C. PL. MACRINO SVO S.

Q Via ipse cum prima cognoui, iungere extrema quasi auulsa cupio, te quoq; existĩo uelle de Vareno & Bithynis reliqua cognoscere. Acta caussa hinc a Polyæno, inde a Magno finitis actionibus, Cæsar neutra, inquit, pars de mora queretur. Erit mihi curæ, explorare prouinciæ uoluntatem. Multum interim Varenus tulit. Etenim quã dubiũ est, an merito accusetur, qui quo nomine, accusetur, incertum est. Superest, ne rursus prouĩciæ, quod damnasse dicitur, placeat, agatq; pœnitentiam pœnitentiæ suæ. Vale.

C·PL·FABATO SVO·S.

m Iraris, quod Hermes libertus meus hæreditarios agros, quos ego iusseram proscribi, non expectata auctione pro meo quincūce ex septingentis millibus Corelliæ addixerit, adiicis posse eos nōgētis millibus uenire, ac tanto magis quæris, an quod gesserit ratum seruem, ego uero seruo· Quibus ex caussis accipe· cupio enim et tibi probatū, et cohæredibus meis excusatum esse, quod me ab illis, maiore officio iubente, secerno· Corelliam cum summa reuerētia diligo, primū, ut sororē Corellii Rufi, cuius mihi memoria sacrosancta est, deinde, ut matrī meæ familiarissimam· Sunt mihi et cum marito eius Minutio iusto, optimo uiro uetera iura, fuerūt et cū filio maxima, adeo quidem, ut prætore me ludis meis præsederit· Hæc, cū proxime istic fui, indicauit mihi cupere se, aliquid circa Larium nostrū possidere, ego illi ex prædiis meis, quod uellet, et quanti uellet, obtuli, exceptis paternis, maternisq;, his enī cedere ne Corelliæ quidem possum· Igitur cū obuenisset mihi hæreditas, in qua prædia ista, scripsi ei uenalia futura· has epistolas Hermes tulit, exigētiq;, ut statim portionem meam sibi addiceret, paruit· uides quam ratum habere debeam, quod Libertus meus meis moribus gessit? superest, ut cohæredes æquo animo ferant, separatim me uēdidisse, quod mihi licuit omnino nō uendere· nec uero coguntur imitari meū exemplū· nō enī illis eadē cum Corellia iura sunt, possunt ergo intueri utilitatē suā, pro qua mihi fuit amicitia· Vale.

C. PL. MINVTIO SVO S.

l· Ibellum formatū a me, sicut exegeras, quo amicus tuus immo noster (quid enim nō cōmune nobis) si reposceret, uteretur, misi tibi ideo tardius, ne tempus emendandi eum, idest disperdendi haberes habebis tamen an emendandi, nescio, utiq; disperdendi ὑμᾶς οἱ ζηλοι optima quæq; detrahitis. quod si feceris, boni cōsulam. Postea enim illis ex aliqua occasione, ut meis utar, & beneficio fastidii tui ipse laudabor, ut in eo, quod adnotatum inuenies, et suprascripto aliter explicatur. nam cū suspicarer futurum, ut tibi tumidius uideretur, quoniam est sonantius, et elatius, non alienum existimaui, ne te torqueres, addere stati pressius quiddā, et exilius, uel potius humilius, et peius, uestro tamen iudicio rectius. cur enim non usquequaq; tenuitatem uestram insequar, et exagitem? hæc ut inter istas occupationes aliquid aliquando rideres. Illud serio uide, ut mihi uiaticum reddas, quod impendi data opera, curso re dimisso, ne tu, cum hoc legeres non partem libelli, sed totum libellum improbares, negaresq; ullius preti esse, cuius pretium reposceres. Vale.

C. PL. FEROCI SVO S.

e Adem epistola et studere, et non studere significata ænigmata loquor ita plane donec distinctius, quod sentio, enuntiē. negat enim te studere. sed est tam polita, quæ, nisi a studente, nō potest scribi. aut es tu super omnes beatus, si talia

per desidiam, et otium perficis. Vale.

C. PL. CORELLIAE SVAE. S.

t
V quidem honestissime, quod tam impense et rogas, & exigis, ut accipi iubeam a te pretium agrorum non ex septingentis millibus, quanti illos a Liberto meo, sed ex nógentis, quãti a publicanis partem uicesimã emisti. Inuicem ego et rogo, & exigo, ut non solum, quid te, uerum etiã quid me deceat, aspicias, patiaris'q; me in hoc uno tibi eodem animo repugnare, quo in omnibus obsequi soleo. Vale.

C. PL. SATVRNINO SVO. S.

r
Equiris quid agam? quæ nosti, distringor officio, amicis deseruio, studeo iterdum, quod non interdum, sed solum, semper'q; facere, non audeo dicere rectius, certe beatius erat, et alia omnia, quã quæ uelis agere, moleste ferre, nisi ea, quæ agis, essent honestissima. Nam et Reipublicæ suæ negocia curare, et disceptare inter amicos, laude dignissimum est. Prisci nostri contubernium iucundũ tibi futurum sciebam, noueram simplicitatem eius, noueram comitatem, eundem esse, quod minus norã gratissimum, experior, cum tam iucunde officiorum nostrorum meminisse eum scribas. Vale.

C. PL. FABATO SOCERO SVO. S.

c
Alestrium Tyronem familiarissime diligo, et priuatis mihi, et publicis necessitudinibus

impliatum, ſimul militauimus, ſimuul quæſtores Cæſaris fuimus · Ille me in tribunatu liberorum iure præceſſit, ego illum in prætura ſum conſecutus, cum mihi Cæſar annum remiſiſſet · ego in uillas eius ſæpe ſeceſſi, ille in domo mea ſæpe conualuit · Hic nũc proconſul prouinciam Bethycam per Ticinum eſt pe= titurus · Spero, immo confido facile me impetraturum, ut ex itinere deflectat ad te, ſi uoles uindicta libera re, quos proxime inter amicos manumiſiſti · nihil eſt, quod uerearis, ne ſit hoc illi moleſtum, cui orbem ter rarum circumire, non erit longum mea cauſſa · proin de nimiam iſtam uerecundiam pone, teq́; , quid uelis, conſule, illi tam iucundũ, quod ego, quàm mihi quod tu iubes · Vale ·

C·PL· CELERI SVO ·S·

Va cuiq; ratio recitãdi · mihi, quod ſæpe iã dixi, ut, ſiqd me fugit, ut certe fugit, admo near · Quo magis miror, quod ſcribis, fuiſſe quoſdam, qui reprehenderent, quod orationes oĩno recitarem · Niſi uero has ſolas non putant emendan- das, à quibus libenter requiſieram, cur concedant (ſi concedunt tamen) hiſtoriam debere recitari, quæ non oſtentationi, ſed fidei, ueritatiq́; componitur · cur tra- gœdiam, quæ non auditorium, ſed ſcœnam, et actores, cur lyrica, quæ non lectorem, ſed chorum, et lyram poſcunt · At horum recitatio uſu iam recepta eſt, num ergo culpandus eſt ille, qui cœpit? quanquam ora- tiones quoq; et noſtri quidam, et græci lectitauerũt · Superuacuum tamen eſt recitare, quæ dixeris · etiam,

si eadem omnia, iisdẽ omnibus, si statim recites, si uero multa inferas, multa cõmutes, si quosdã nouos, quosdam eosdẽ, sed post tempus adsumas, cur minus probabilis sit caussã recitandi, quæ dixeris, quam edẽdi? Sed difficile est, ut oratio, dum recitatur, satisfaciat. Iam hoc ad laborem recitantis pertinet, non ad rationem non recitandi. nec uero ego, dum recito, laudari, sed dum legor, cupio. itaq; nullum emendandi genus omitto. ac primum, quæ scripsi, mecum ipse pertracto, deinde, duobus, aut tribus lego, mox aliis trado annotãda, notasq; eorum, si dubito, cum uno rursus, aut altero pensito, nouissime pluribus recito. Ac siquid mihi credis, tũc acerrime emendo. nã tanto diligẽtius, quanto sollicitius intendo. Optime autem reuerentia, pudor, metus iudicant. Idq; adeo sic habe. nónne si locuturus es cũ aliquo, quanlibet docto uno, tamen minus commoueris, quàm si cum multis, uel indoctis? Nónne cum surgis ad agendum, tum maxime tibi ipse diffidis? tum commutata nõ dico plurima, sed omnia cupis? utiq; si latior scœna, et corona diffusior. nam illos quoq; sordidos, pullatosq; reueremur, nónne si prima quæq; improbari putas, debilitaris, et cõcidis? opinor, quia in numero ipso est quoddam magnum, collatumq; consilium, quibusq; singulis iudicii parum, omnibus plurimum. Itaq; Pomponius Secundus, hic scriptor tragœdiarum, siquid forte familiarior amicus, tollendum, ipse retinendum arbitraretur, dicere solebat, ad populum prouoco, atq; ita ex populi uel silẽtio, uel adsensu, aut suã, aut amici sen tentiam sequebatur. tantum ille populo dabat. recte

an secus, nihil ad me. Ego enim non populum aduocare, sed certos, electosq; soleo, quos intuear, quibus credam, quos deniq;, et tanquam singulos obseruem, & tanquam nõ singulos timeam. Nam quod M. Cicero de stylo, ego de metu sentio. timor est timor emẽdator asperrimus. Hoc ipsum quod nos recitaturos cogitamus, emendat, quod auditorium ingredimur, emendat, quod pallemus, horrescimus. circunspicimus, emẽdat. Proinde non pœnitet me consuetudinis meæ, quã utilissimam experior. Adeóq; nõ deterreor sermunculis istorũ, ut ultro te rogem, monstres aliquid, quod his addam. Nihil enim curæ meæ satis est. Cogito, q̃ sit magnum dare aliquid in manus hominũ, nec persuadere mihi possum, non et cum multis et sæpe tractandum, quod placere, & semper & omnibus cupias. Vale.

C. PL. CANINIO SVO. S.

d Eliberas mecum, quemadmodum pecuniã, quam municipibus nostris in epulum obtulisti, post te quoq; salua sit, honesta consultatio, nõ expedita sentẽtia. numeres Reipublicæ summam, uerendum est, ne delabatur. des agros, ut publici neglegentur. equidem nihil commodius inuenio, q̃ quod ipse feci. nam pro quingentis millibus numum, quæ in alimenta ingenuorum, ingenuarumq; promiseram, agrum ex meis longe pluris actori publico mancipaui, eundem uectigali imposito præcepi. ccc. millia annua daturus. per hoc enim et Reipublicæ sors in tuto, nec reditus ĩcertus, et ager ipse propter id

quod uectigali large supercurrit, semper dominum à quo exerceatur, inueniet. nec ignoro melius aliquã to, quàm donasse, uideor cauisse, cũ pulcherrimi agri pretiũ necessitas uectigalis infregerit. Sed oportet priuatis utilitatibus publicas, mortalibus æternas anteferre, multosq; diligentius muneri suo consulere, quã facultatibus. Vale.

C. PL. PRISCO SVO. S.

a Ngit me Fanniæ ualetudo. contraxit hanc dum adsidet Iuniæ Virgini sponte primũ. est enim adfinis, deinde etiam ex autoritate pontificum. nam uirgines, cum ui morbi atrio Vestæ coguntur excedere, matronarũ curæ, custodiæq; mandantur, quo munere Fannia dũ sedulo fungitur, hoc discrimine implicita est. insident febres, tussis increscit, summa macies, summa defectio, animus tantum, et spiritus uiget. Heluidio marito, Thrasea patre dignissima. Reliqua labuntur, meq; non metu tantum, uerumetiam dolore conficiunt. doleo enim maximã fœminam eripi oculis ciuitatis, nescio an aliquid simile uisuris. quæ castitas illi? quæ sanctitas? quanta grauitas? quanta cõstantia. bis maritũ secuta in exiliũ ẽ, tertio ipsa propter maritũ relegata. Nam cum Senecio reus esset, quod de uita Heluidii libros composuisset, rogatũq; se à Fannia in defensione dixisset, quærente minaciter Mettio Caro an rogasset, respondit, rogaui, an commentarios scripturo dedisset, dedi, an sciente matre, nesciente. Postremo nullam uocem cedentem periculo emisit. quinetiam illos ipsos libros,

quanquam ex necessitate, et metu temporum abolitos senatusconsulto publicatis bonis, seruauit, habuit, tulitq; in exiliũ exilii caussam. Eadem quam iucũda, quam comis, quam deniq; (quod paucis datum est) nõ minus amabilis, quàm ueneranda erit, nequam postea uxoribus nostris ostentare possimus, erit à qua uiri quoq; fortitudinis exempla sumamus, quæ sic cernentes, audientesq; miremur, ut illas, quæ leguntur, ac mihi domus ipsa nutare, conuulsaq; sedibus suis ruitura supra uidetur. Licet adhuc posteros habeat. quantis enĩ uirtutibus, quantisq; factis assequẽtur, ut hæc non nouissima occiderit? Me quidem illud etiam adfligit, et torquet, quod matrem eius illam, nihil possum illustrius dicere, tantæ fœminæ matrem rursus uideor amittere, quam hæc, ut reddit, ac refert nobis, sic auferat secum, meq; et nouo pariter, et rescisso uulnere adficiet utranq; colui, utranq; dilexi, utram magis, nescio, nec discerni uolebãt. Habuerunt officia mea in secundis, habuerunt in aduersis. ego solatium relegatarum, ego ultor reuersarum, nõ feci tamen paria, atq; eo magis hanc cupio seruari, ut mihi soluendi tempora supersint. In his eram curis, cum scriberem ad te, quas si deus aliquis in gaudiũ uerterit, de metu non querar. Vale.

C. PL. TACITO SVO. S.

Librum tuũ legi, et quamdiligentissime potui, adnotaui, quæ cõmutanda, quæ eximenda arbitrarer. nam et ego uerũ dicere assueui, et tu libẽter audire. neq; enim ulli patientius repre

henduntur, quam qui maxime laudari merẽtur. Nũc à te librum meum cum annotationibus tuis expecto. O iucũdas, o pulchras uices, quam me delectat, quod siqua posteris cura nostri, usquequaq; narrabitur, qua concordia, simplicitate, fide uixerimus. Erit rarũ et ĩsigne, duos homines ætate, dignitate propemodum æquales, nonnullius ĩ literis nominis (cogor enim de te quoq; parcius dicere, quia de me simul dico) alterũ alterius studia fouisse. Equidem adulescentulus cum iam tu fama, gloriaq; floreres, te sequi, tibi longo, sed proximus interuallo et esse, et haberi cõcupiscebam. et erant multa clarissima ĩgenia, sed tu mihi (ita similitudo naturæ ferebat) maxime imitabilis, maxime imitandus uidebaris. Quo magis gaudeo, quod siqs de studiis sermo, unà nominamur, quod de te loquẽtibus statim occurro, nec desunt, qui utriq; nostrũ præferantur. Sed nos nihil interest mea, quo loco iungimur. Nam mihi primus, qui à te proximus. quinetiã in testamẽtis debes adnotasse, nisi quis forte alterutri nostrum amicissimus, eadem legata et quidem pariter accipimus, quæ omnia huc spectant, ut inuicem ardentius diligamus, cum tot uinculis nos studia, mores, fama, suprema deniq; hominum iudicia constringant. Vale.

C. PL. CORNVTO SVO. S.

PAreo collega carissime, et infirmitati oculorum, ut iubes, consulo. Nam et tunc tecto uehiculo undiq; ĩclusus, quasi in cubiculo perueni. et hic non stylo modo, uerum etiam lectionibus

difficulter, sed abstineo, solisq; auribus studeo. cubicula obductis uelis opaca, nec tamē obscura facio. crypto porticus quoq; adopertis inferioribus fenestris, tātum umbræ, quantum luminis habent. paulatim lucem ferre condisco. balineum adsumo, quia prodest. uinum, quia nō nocet, parcissime tamen. ita assueui, et nunc custos adest. galinam, ut à te missam libenter accepi, quam satis acribus oculis, quanquā adhuc lippis pinguissimam uidi. Vale.

C. PL. FALCONI SVO. S.

m Inus miraberis, me tam instanter petisse, ut in amicum meum conferres tribunatum, cū scieris quis ille, qualisq;. possum autem iam tibi et nomen indicare, et describere ipsum. postquā polliceris. Est Cornelius Minitianus ornamentum regionis meæ, seu dignitate, seu moribus, natus splendide, abundat facultatibus, amat studia, ut solent pauperes. Idem rectissimus iudex, fortissimus aduocatus, fidelissimus amicus. Accœpisse te beneficium credes, cum propius inspexeris hominem, omnibus honoribus, omnibus titulis (nihil uolo elatius de modestissimo uiro dicere) parem. Vale.

C. PL. FABATO PROSOCERO SVO. S.

g Audeo quidē esse te tam fortem, ut Mediolani occurrere Tyroni possis. Sed ut perseueres esse tam fortis rogo, ne tibi cōtra rationem ætatis tantum laboris iniungas. Quinimmo denuntio, ut illum et domi, & intra domum atq; etiā

intra cubiculi limen expectes, etenim cũ à me ut frater diligatur, non debet ab eo, quem ego parentis loco obseruo, exigere officium, quod parenti suo remisisset· Vale·

C·P L·GEMINIO SVO ·S·

n

Vmidia Quadratilla paulo minus octogesimo ætatis anno decessit usq; ad nouissimam ualetudinem uiridis, atq; etiam ultra matronalem modum compacto corpore, et robusto, decessit honestissimo testamento· reliquit hæredes, ex besse nepotẽ, ex tertia parte neptẽ· Neptẽ paruã noui, nepotem familiarissime diligo, adulescentẽ singularẽ, nec iis tantum, quos sanguine attingit inter propinquos amandum, ac primum conspicuus forma omneis sermones malignorũ & puer, et iuuenis euasit, intra quartum, et uicesimum annum maritus, et si deus adnuisset, pater, uixit in contubernio auiæ delicate, seuerissime, et tamen obsequẽtissime· habebat illa pantomimos, fouebat'q; effusius, quàm principi fœminæ conueniret· hos Quadratus non in theatro, nõ domi spectabat, nec illa exigebat· audii ipsam cũ mihi commendaret nepotis sui studia, solere se ut fœminam in illo otio sexus laxare animum lusu calculorum, solere spectare pantomimos suos, sed cum factura esset alterutrum, semper se nepoti suo præcepisse abiret, studeret'q;, quod mihi nõ amore eius magis facere, quàm reuerentia uidebatur· miraberis, et ego miratus sum· Proximis sacerdotalibus ludis productis in commissione pantomimis cum simul thea-

tro ego, et Quadratus egrederemur, ait mihi, scis me hodie primum uidisse saltantem auiæ meæ Libertũ, hoc nepos. At Hercule alienissimi homines in honorem Quadratillæ (pudet me dixisse honorẽ per adulationis officium) in theatrum cursitabant, exultabant, plaudebant, mirabantur, ac deinde singulos gestus dominæ cum canticis reddebant, qui nunc exiguissima legata theatralis operæ corollariũ accipiẽt ab hærede, qui nõ spectabat. Hæc scripsi, quia soles siquid incidit noui, non inuitus audire, deinde, quia iucundum est mihi, quod ceperam gaudium scribendo retractare. Gaudeo enim pietate defunctæ, honore optimi iuuenis, lætor etiam, ꝙ domus aliquando C. Cassii huius, qui Cassianæ scholæ princeps et parens fuit, seruiet domino non minori. implebit enim illam Quadratus meus, et decebit, rursusq; ei pristinam dignitatem, celebritatem, gloriam reddet, cum tantus orator inde procedet, quantus iuris ille consultus. Vale.

C. PL. RVFO SVO. S.

o Quantum eruditorum aut modestia ipsorũ, aut quies operit, & subtrahit famæ. at nos eos tantum dicturi aliquid, aut lecturi timemus, qui studia sua proferunt, cũ illi, qui tacẽt, hoc amplius præstent, quod maximũ opus silẽtio reuerẽtur. Expertus scribo, quod scribo. Terẽtius Iunior equestribus militiis, atq; etiam procuratione Narbonensis prouinciæ integerrime functus, recepit se in agros suos, speratisq; honoribus trãquillissimũ otiũ prætulit.

tulit. Hunc ego inuitatus hospitio, ut bonum patrem familiæ ut diligentem agricolam intuebar, de his locuturus, in quibus illum uersari putabam, et cœperam, cũ ille me doctissimo sermone reuocauit ad studia. quam tersa omnia? quàm Latina? quam Græca? Nam tantum utraq; lingua ualet, ut ea magis uideatur excellere, qua cum maxime loquitur. quantum ille legit? quantum tenet? Athenis uiuere hominem, nõ in uilla putes. Quid multa? auxit solicitudinem meam, effecitq́; ut illis, quos doctissimos noui, non minus hos seductos, et quasi rusticos uerear. Idem suadeo tibi. sunt enim ut in castris, sic etiam in literis nostris plures cultu pagano, quos cinctos et armatos & quidem ardentissimo ingenio, diligentius scrutatus, inuenies. Vale.

C. PL. MAXIMO SVO. S.

n Vper me cuiusdam amici langor admonuit, optimos esse nos, dũ infirmi sumus. Quẽ enim infirmum aut auaritia, aut libido solicitat? non amoribus seruit, nõ adpetit honores, opes negligit, et quantulumcunq;, ut relicturus, satis habet, tunc deos, tunc hominem esse se meminit, inuidet nemini, neminem miratur, neminem despicit, ac ne sermonibus quidẽ malignus aut attendit, aut alitur, balinea imaginatur, & fonteis. Hæc summa curarum, summa uotorum, mollemq́; in posterum et pinguem, si cõtingat euadere, hoc est innoxiã, beatamq́; destinat uitam. possum ego, quod pluribus uerbis, pluribus etiam uoluminibus philosophi docere conan-

tur, ipse breuiter tibi, mihiq; præcipere, ut tales esse sani perseueremus, quales nos futuros profitemur infirmi. Vale.

C. PL. SVRAE SVO. S.

e T mihi discendi, et tibi docendi facultatem otium præbet. Igitur perquã uelim scire, esse phantasmata, & habere propriam figuram, numẽq; aliquod putes, an inania, et uana ex metu nostro imaginem accipere. Ego ut esse credã, in primis eo ducor, quod audio accidisse Curtio Rufo. Tenuis adhuc, et obscurus optinenti Africã comes hæserat. inclinato die spatiabatur in porticu. offertur ei mulieris figura, humana grandior, pulchriorq;, perterrito, Africam se futurorũ prænuntiã dixit, iturũ enim Romam, honoresq; gesturum, atq; etiã cum summo imperio in eandem prouinciam reuersurum, ibiq; moriturum, facta sunt omnia. Præterea accedẽti Carthaginem, egredientiq; nauem, eadem figura in litore occurrisse narratur. Ipse certe ĩplicitus morbo, futura præteritis, aduersa secundis auguratus spẽ salutis, nullo suorum desperante, proiecit. Iam illud nónne et magis terribile, et nõ minus mirum est, quod exponam, ut accepi. Erat Athenis spaciosa, & capax domus, sed infamis, et pestilens, per silentium noctis sonus ferri, et si attenderes acrius, strepitus uinculorum longius primo, deinde proximo reddebatur, mox apparebat senex Idolon macie & squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo, cruribus cõpedes, manibus cathenas gerebat, quatiebatq;,

inde inhabitantibus tristes, diræq; noctes per metũ uigilabantur · morbus & crescente formidine mors sequebatur · Nam interdiu quoq; quanquam abscesserat imago, memoria imaginis oculis inhærebat · lõgiorisq; caussa timoris timor erat · deserta inde & damnata solitudine domus, totaq; illi mõstro relicta, proscribebatur tamen seu quis emere, seu quis conducere ignarus tanti mali uellet · Venit Athenas philosophus Athenodorus, legit titulum, auditoq; pretio, quia suspecta uilitas, percunctatus, omnia docetur, ac nihilominus, immo tanto magis conducit, ubi cœpit aduesperascere, iubet sterni sibi in prima domus parte, poscit pugillareis, stylum, lumẽ, suos omneis ĩ interiora dimittit, ipse ad scribendum animum, oculos, manum intendit, ne uacua mens audita simulacra, et inaneis sibi metus fingeret · initio, quale ubiq; silentium noctis, deinde concuti ferrum, uincula moueri, ille non tollere oculos, nõ remittere stylum, sed obfirmare animum, auribusq; prætendere, tum crebescere fragor, aduentare etiam, ac iam ut in limine, iam ut itra limen audiri, respicit, uidet, adgnoscitq; narratam sibi effigiem, stabat, innuebatq; digito simi lis uocanti, hic contra, ut paululum expectaret, manu significat, rursusq; ceris, et stylo incũbit, illa scribentis capiti cathenis ĩsonabat, respicit rursus idem, quod prius innuentem, nec moratus, tollit lumen, & sequitur, ibat illa lento gradu quasi grauis uinculis postquam deflexit in aream domus, repente dilapsa deserit comitem, desertus herbas, & folia concerpta signum loco ponit · postero die adit magistratus, monet,

ut illum locum effodi iubeant, inueniuntur ossa inserta cathenis, et i[m]plicata, quae corpus aeuo, terráq; putrefactũ nuda et exesa reliquerat uinculis, collecta publice sepeliuntur, domus postea rite conditis manibus caruit. Et haec quidẽ adfirmantibus credo, illud adfirmare aliis possum. Est libertus mihi non illiteratus, cum hoc minor frater eodem lecto quiescebat. Is uisus est sibi cernere quendam in toro residentem, admouentem'q; capiti suo cultros, atq; etiam ex ipso uertice amputantẽ capillos. ubi iluxit, ipse circa uerticem tonsus, capilli iacentes reperiũtur. exiguum tẽporis medium, et rursus simile aliud priori fidem fecit. puer in paedagogio mistus pluribus dormiebat, uenerũt per fenestras, (ita narrat) ĩ tunicis albis duo, cubantem'q; detõderunt, et qua uenerant, recesserũt. hunc quoq; tonsum, sparsos'q; circa capillos dies ostendit. nihil notabile secutũ, nisi forte, quod nõ fui reus futurus, si Domitianus, sub quo haec acciderunt, diutius uixisset. nam in scrinio eius datus a Caro de me libellus inuentus est. ex quo coniectari potest, quia reis moris est submittere capillum, recisos meorum capillos depulsisse, quod imminebat, periculi signum fuisse. Proinde rogo, eruditionem tuam intendas. digna res est, quam diu, multũ'q; consyderes, ne ego quidem indignus, cui copiam scientiae tuae facias. licet etiam utranq; in partem, ut soles disputes, ex altera tamen fortius, ne me suspensum, incertum'q; dimittas, cum mihi cõsulendi caussa fuerit, ut dubitare desinerem. Vale.

C·PL·SEPTICIO SVO·S.

a Is quosdam apud te reprehēdisse, quod amicos meos ex omni occasione ultra modum laudem. agnosco crimen, amplector etiam. quid enim honestius culpa benignitatis? qui sunt tamen isti, qui amicos meos melius norint? Sed ut norint quid inuident mihi felicissimo errore? ut enim non sint tales quales a me prædicantur, ego tamen beatus, quod mihi uidentur. Igitur ad alios hanc sinistram diligentiam cōferant. nec sunt parum multi, qui carpere amicos suos iudicium uocant, mihi nūquam persuadebunt, ut meos amari a me nimium putē. Vale.

C·PL.MONTANO SVO·S.

r Idebis, deinde indignaberis, deinde ridebis si legeris, quod nisi legeris non potes credere. Est uia tiburtina intra primum lapidē. proxime adnotaui monimentum Pallantis, ita īscriptum. huic senatus ob fidem, pietatemq; erga patronos ornamenta prætoria decreuit, et sestertium centies quinquagies, cuius honore cōtentus fuit. Equidem nunquam sum miratus, quæ sæpius a fortuna, quam a iudice proficiscerētur. Maxime tamen hic me titulus admonuit, quam essent inimica, et inepta, quæ interdum in hoc cœnum, in has sordeis abiicerētur, quæ deniq; ille furcifer, et recipere ausus est, et recusare, atq; etiam, ut moderationis exemplum posteris prodere. Sed quid indignor? Ridere satius est, ne se magnū aliquod adeptos putent, qui huc felicitate per

ueniunt, ut rideantur · Vale·

C·PL·GENITORI SVO·S·

t Orqueor, q̃ discipulum, ut scribis, optimæ spei amisisti, cuius et ualetudine, et morte impedita studia tua quid nesciam? cum sis omnium officiorum obseruantissimus, cum'q; oẽs, quos probas effusissime diligas· Me huc quoq; urbana negocia persequũtur· Nõ desunt eni, q̃ me aut iudicem, aut arbitrum faciant· accedunt querelæ rusticorum, qui auribus meis post longum tempus suo iure abutuntur· instat & necessitas agrorum locandorum perquam molesta· adeo rarum est inuenire idoneos conductores, quibus ex caussis precario studeo· studeo tamen· nam et scribo aliquid, et lego· sed cum lego ex comparatione sentio, quam male scribã· licet tu mihi bonum animum facias, qui libellos meos de ultione Heluidii orationi Demosthenis κατὰ μειδίου confers, quam sanè cum componerem, illos habui in manibus, non ut æmularer, ĩprobum enim, ac penè furiosum, sed tamẽ imitarer, et sequerer, quãtum aut diuersitas ingenioru͂ maximi et minimi, aut caussæ dissimilitudo pateretur· Vale·

C·PL· CORNVTO SVO·S·

c Laudius Pollio amari a te cupit· dignus hoc ipso, quod cupit, deinde, quod ipse te diligit· neq; enim fere quisquam exigit istud, nisi qui facit, uir alioqui rectus, integer, quietus, ac

penè ultra modum, si quis tamen ultra modum uerecundus. Hunc cum simul militaremus, non solum ut commilito inspexi, præerat alæ miliariæ. Ego iussus a legato consulari rationem alarũ, et cohortium excutere, ut magnam quorundam, fœdam'q; auaritiam, neglegentiam parem, ita huius summam integritatem, solicitam diligentiam inueni. Postea promotus ad amplissimas procurationes nulla occasione corruptus, ab insito abstinentiæ amore deflexit, nunquam secundis rebus intumuit, nunquam officiorum uarietate continuam laudẽ humanitatis infregit, eadem'q; firmitate animi laboribus suffecit, qua nũc ocium patitur. Quod quidem paulisper cum magna sua laude intermisit, et posuit a Corellio nostro ex liberalitate imperatoris Neruæ emendis, diuidẽdis'q; agris adiutor adsumptus. etenim qua gloria dignum est, summo uiro in tanta eligendi facultate præcipue placuisse? idẽ quam reuerenter, quam fideliter amicos colat multorũ supremis iudiciis, ĩ his Annii Bassi grauissimi ciuis credere potes, cuius memoriam tã grata prædicatione prorogat, et extendit, ut librum de uita eius, nam studia quoq; sicut alias arteis bonas ueneratur, ediderit pulchrũ. Istud et raritate ipsa probandum, cum pleriq; hactenus defunctorum meminerit, ut querãtur. Hũc hominem adpetentissimum tui, mihi crede complectere, adprehende, immo et inuita, ac sic ama, tanquam gratiam referas. neq; enim obligandus, sed remunerandus est in amoris officio, qui prior cœpit. Vale.

C. PL. FABATO PROSOCERO SVO. S.

d Elector iucundũ tibi fuisse Tyronis mei aduentum. quod uero scribis oblata occasione proconsulis plurimos manumissos, unice lætor. cupio enim patriam nostram, omnibus quidẽ rebus augeri, maxime tamen ciuium numero. id enim oppidis firmissimũ ornamentum. illud etiam me non ut ambitiosum, sed tamẽ iuuat, quod adiicis. meq; et gratiarũ actione et laude celebratos. est enim ut Xenophon ait ἥδιστον ἄκουσμα ἔπαινος, utiq; si te mereri putes. Vale.

C. PL. TACITO SVO. S.

a Vguror, nec me fallit augurium, historias tuas immortales futuras. Quo magis illis (ingenue fatebor,) inseri cupio. nam si esse nobis curæ solet, ut facies nostra ab optimo quoq; artifice exprimatur, nónne debemus optare, ut operibus similis tui scriptor, prædicatorq; contingat? Demõstro itaq;, quanquam diligentiam tuam fugere non possit, cum sit in publicis actis, demonstro tamen, quo magis credas iucundum mihi futurum, si factum meum, cuius gratia periculo creuit, tuo ingenio, tuo testimonio, ornaueris, dederat me senatus cũ Herenio Senecione aduocatum prouinciæ Bæticæ contra Bæbium Massam, damnatoq; Massa, censuerat, ut bona eius publice custodirentur. Senecio cum explorasset consules postulationibus uacaturos, conuenit me, et qua concordia ĩquit iniunctam nobis accusationem executi sumus,

hac adeamus consules, petamusq; ne bona dissiparisi nant, quorum esse in custodia debent · respondi, cui sumus aduocati a senatu dati, dispice, nũ peractas putes parteis nostras, senatus cognitione finita. et ille, tu quem uoles, tibi terminũ statues, cui nulla cũ prouincia necessitudo, nisi ex beneficio tuo, et hoc recenti, ipse et natus ibi et quæstor in ea fuit · tum ego si fixum tibi istud, ac deliberatum, sequar te, ut siqua ex hoc inuidia erit, non tua tantum sit · uenimus ad consules, dicit Senecio, quæ res ferebat, aliqua subiungo, uix dum conticueramus · Et Massa quæstus Senecionem non aduocati fidem, sed inimici amaritudinem implesse, impietatis reum postulat · horror omnium, ego autẽ uereor inquam clarissimi consules, ne mihi Massa silentio suo præuaricationem obiecerit, quod non et me reum postulet · quæ uox et statim excepta, et postea multo sermone celebrata est · Diuus quidem Nerua · nam priuatus quoq; attendebat his, quæ recte in publicum fierent missis ad me grauissimis literis, non mihi solum, uerumetiam seculo est gratulatus, cui exemplum, (sic enim scripsit) simile antiquis contigisset · Hæc utcunq; se habent, notiora, clariora, maiora tu facies · quanquam non exigo, ut excedas actæ rei modum · nam nec historia debet egredi ueritatem, & honeste factis ueritas sufficit · Vale ·

C. PL. SECVNDI EPISTOLARVM LIBER OCTAVVS.

C. PL. SEPTICIO SVO. S.

i Ter commode explicui, excepto quod quidam ex meis, aduersam ualetudinem Feruentissimis æstibus contraxerunt. Encolpius quidem lector ille Seria nostra, ille delitiæ, exasperatis Faucibus puluere sanguinem reiecit. Quam triste hoc ipsi, quàm acerbum mihi, si is, cui omnis ex studiis gratia, inhabilis studiis fuerit, quis deinde libellos meos sic leget, sic amabit? quem aures meæ sic sequentur? Sed Dii lætiora promittunt. stetit sanguis. resedit dolor. præterea cõtinens ipse. Nos solliciti medici diligentes. ad hoc salubritas cœli, secessus, quies, tantum salutis, quantum otii pollicentur. Vale.

C. PL. CALVISIO SVO. S.

a Lii in prædia sua proficiscuntur, ut locupletiores reuertantur. ego ut pauperior. Vẽdideram uindemias certatim negociatoribus ementibus, inuitabat pretium, et quod tunc, et quod forte uidebatur. spes fefellit. Erat expeditũ omnibus remittere æqualiter, sed non satis æquum. Mihi autẽ egregium in primis uidetur, ut foris, ita domi, ut in magnis, ita in paruis, ut in alienis, ita in suis agitare iustitiam. Nam si paria peccata, pares etiam laudes. Itaq; omnibus quidẽ, ne quis mihi nõ donatus abiret,

partem octauam pretii, quo quis emerat, concessi· deinde iis, qui amplissimas summas emptionib· occupauerant separatim consului· Nã & me magis iuuerant, et maius ipsi fecerant damnum· Igitur iis, qui pluris, quàm decem millibus emerant, ad illam communem, et quasi publicam octauam addidi· decimam eius summæ, quæ decem millia excesserat· Vereor, ne parum expresserim, apertius calculos ostendã, si qui forte quindecim millibus emerant, hi et qndecim millium octauam, et quinq; millium decimam tulerunt· Præterea cum reputarem quosdã ex debito aliquantum, quosdam aliquid, quosdã nihil reposuisse, nequaquam uerum arbitrabar, quos non æquasset fides solutionis, hos benignitate remissionis æquari· Rursus ergo iis, qui soluerant, eius quod soluerant, decimam remisi· per hoc enim aptissime et in præteritum singulis pro cuiusq; merito gratia referri, et in futurum omnes, cum ad emendum, tum etiam ad soluendum adlici uidebantur· Magno mihi seu ratio hæc, seu facilitas stetit· Sed fuit tanti· nam regione tota, et nouitas remissionis, et forma laudatur ex ipsis etiã, quos non una (ut dicitur) pertica, sed distincte, gradatimq; tractaui· Quanto quis melior, et probior, tanto mihi obligatior abit, expertus non esse apud me ἐν δ' ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς, ἠδὲ καὶ ἐσθλός.· Vale·

C·PL· SPARSO SVO·S·

Librum, quem nouissime tibi misi, ex omnibus meis uel maxime placere significas· est eadem opinio cuiusdã eruditissimi, quo ma

gis adducor, ut neutrum falli putem, quia nõ est credibile utrunq; falli, et quia tamen blandior mihi. uolo enim proxima quæq; absolutissima uideri, et ideo iam nunc contra istum librum faueo orationi, quã nuper in publicum dedi, cõmunicaturus tecum, ut primum diligentem tabellarium inuenero. Erexi expectationem tuam, quam uereor, ne destituat oratio in manus sumpta. Interim tamen tanquam placituram (et fortasse placebit) expecta. Vale.

C. PL. CANINIO SVO. S.

Ptime facis, quod bellum Dacicum scribere paras. Nam quæ tam recens, tam copiosa, tã lata, quæ deniq; tam poetica, et quanquam in uerissimis rebus, tam fabulosa materia? dices immissa terris noua flumina, nouos pontes fluminibus iniectos, insessa castris montium abrupta, pulsum regia, pulsum etiam uita regem, nihil desperantem. super hæc actos bis triumphos, quorum alter ex inuicta gente primus, alter nouissimus fuit. Vna, sed maxima difficultas, quod hæc æquare dicẽdo, arduum, immẽsum etiam tuo ingenio, quã quam altissime adsurgat, et amplissime operibus increscat. Nonnullus et in illo labor, ut barbara, et fera nomina, in primis regis ipsius, græcis uersibus non resultent. Sed nihil est, quod non arte, curáq;, si non potest uinci, mitigetur. Præterea, si datur Homero et mollia uocabula, et græca ad leuitatem uersus contrahere, extẽdere, inflectere, cur tibi similis audẽtia præsertim nõ delicata, sed necessaria negetur? Proinde iure uatum

inuocatis Diis, et inter Deos, ipso, cuius res, opera, cō silia dictaturus es, immitte rudētes, pande uela, ac si quando alias, toto ingenio uehere. cur enim non ego quoq; poeticæ cum poeta? Illud iam nunc paciscor, prima quæq; ut absolueris, mitte, imo etiam ante, quā absoluas, sic, ut erunt recentia, si rudia, si adhuc similia nascentibus. Respondebis non posse perinde carptim, ut contexta, perinde inchoata placere ut effecta. Scio itaq; et à me æstimabuntur, ut cœpta, spectabuntur ut membra, extremamq́; limam tuam operientur in scrinio nostro. Patere hoc me super cætera habere amoris tui pignus, ut ea quoq; norim, quæ nosse neminē uelles. In summa potero fortasse scripta tua magis probare, laudare, quanto illa tardius, cautiusq́;, sed ipsum te magis amabo, magis laudabo, quanto celerius, et incautius miseris. Vale.

C. PL. GEMINIO SVO ·S·

g Raue uulnus Macrinus noster accepit, amisit uxorem singularis exempli, etiā si olim fuisset. Vixit cum hac triginta nouem annis sine iurgio, sine offensa. Quam illa reuerentiam marito suo præstitit, cum ipsa summam mereretur? quot, quātasq́; uirtutes ex diuersis ætatibus sumptas collegit, et miscuit? Habet quidem Macrinus grande solatium, quod tantum bonum tandiu tenuit. Sed hoc magis exacerbatur, quod amisit. Nam fruendis uoluptatibus crescit carendi dolor. Ero ergo suspensus pro homine amicissimo, dū admittere aduocamenta, et cicatricem pati possit, quā nihil æq;, ac necessi-

tas ipsa. et dies longa, et satietas dolor inducit· Vale.

C·PL· MONTANO SVO ·S·

Cognouisse iam ex epistola mea debes, adnotasse me nuper monimẽtum Pallãtis sub hac inscriptione· huic senatus ob fidem, pietatem'q; erga patronos ornamenta prætoria decreuit et sestertium centies quinquagies, cuius honore contentus fuit· postea mihi uisum est pretiũ curæ, ipsum S·C· quærere· inueni tam copiosum, et effusum, ut ille superbissimus titulus modicus, atq; etiam demissus uideretur· Conferant se, misceant'q; non dico illi ueteres, Africani, Achaici, Numantini, sed hi proximi Marii, Syllæ, Pompei, nolo progredi longius, infra Pallantis laudes iacebunt· urbanos, qui illa censuerunt, putem, an miseros? dicerem Vrbanos, si senatũ deceret urbanitas· Miseros? sed nemo tam miser est, ut illa cogatur ambitio ergo, et procedẽdi libido· sed qs adeo demens, ut aut per suum, aut per publicum dedecus procedere uellet in ea ciuitate, in qua hic esset usus florentissimæ dignitatis, ut primus in senatu laudare Pallantem posset? Omitto, quod Pallanti seruo prætoria ornamenta offeruntur, quippe offeruntur à seruis· Mitto quod censent, non exhortandum modo, uerũetiam compellẽdum ad usum aureorum annulorum· erat enim cõtra maiestatem senatus, si ferreis prætorius uteretur· Leuia hæc, et transeũda· Illa memoranda, quod nomine Pallantis senatus, nec expiata postea ea iniuria est· Pallantis nomine senatus gratias agit Cæsari, quod et ipse cum summo honore mẽ

tionem eius prosecutus esset, et senatui facultatem fecis set testandi erga eum beneuolẽtiam suam. Quid. n. senatui pulchrius, quàm ut erga Pallantem satis gratus uideretur? Additur ut Pallas, cui se omnes pro uirili parte obligatos fatentur, singularis fide, singularis industriæ fructum meritissimo ferat, prolatos imperii fines, redditos exercitus Reip. credas. Adstruitur his, cum senatui, populoq; Romano liberalitatis gratior repræsentari nulla materia posset, quã si abstinentissimi, fidelissimiq; custodis pricipalium opũ facultates adiuuare contigisset. hoc tunc uotum senatus. hoc præcipuum gaudium populi. hæc liberalitatis materia gratissima, si Pallantis facultates adiuuare publicarum opum egestione contigeret. iam quæ sequuntur, uoluisse quidem senatum censere dandum ex ærario sestertiũ centies quinquagies, et quanto ab eiusmodi cupiditatibus remotior eius animus esset, tãto impensius petere à publico parente, ut eum compelleret ad cedẽdum senatui. id deerat, ut cum Pallante autoritate publica ageretur, Pallas rogaretur, ut senatui cederet, ut illi superbissimæ abstinẽtiæ Cæsar ipse patronus, ipse aduocaretur, ne sestertiũ centies quinquagies sperneret. Spreuit, quod solum potuit tantis opibus publice oblatis, adrogantius facere, quam si accepisset. Senatus tamen id quoq; similis querenti, laudibus tulit, his quidem uerbis. Sed cum princeps optimus, parensq; publicus rogatus à Pallante, eã partẽ sententiæ, quæ pertinebat ad dandũ ei ex ærario centies quinquagies sestertiũ, remitti uoluisset, testari senatum, et se, libenter, ac merito hanc summam inter

reliquos honores ob fidem, diligentiamq́; Pallantis decernere cœpisse, uoluntati tamen principis sui, cui nulla re fas putaret repugnare, in hac quoq; re obsequi. Imaginare Pallantem uelut intercedentem senatusconsulto, moderantemq́; honores suos, et sestertium centies quinquagies, ut nimium recusantem, cũ prætoria ornamenta tanquam minus recepisset. Imaginare Cæsarem liberti precibus, uel potius imperio corám senatu obtemperantem. Imperat enim libertus patrono, quem in senatu rogat. Imaginare senatum, usquequaq; testantem merito, libenterq́;, se hãc summam inter reliquos honores Pallanti cœpisse decernere, et perseueraturum fuisse se, nisi obsequeretur principis uoluntati, cui non esset fas in ulla re repugnare. Itane sestertium centies quinquagies Pallas ex ærario referret, uerecundia ipsius, obsequio senatus opus fuit in hoc præcipue non obsecuturi, si in nulla re putasset fas esse non obsequi. Finem existimas? manedum, et maiora accipe. Vtiq; cum sit utile, principis benignitatem promptissimam ad laudem, præmiáq; merentium inlustrari ubiq;, et maxime iis locis, quibus incitari ad imitationem præpositi rerum eius cura possent, et Pallantis spectatissima fides, atq; innocentia exemplo prouocare studium tam honestæ æmulationis posset, eáque quarto Kal. Februarii, quæ proxime fuissent, in amplissimo ordine optimus princeps recitasset, senatusq́; consulta de his rebus facta in ære inciderentur, idq́; æs figeretur ad statuam loricatam diui Iulii. Parũ uisum tantorum dedecorum esse curiam testem? dele-

ctus est

ctus est celeberrimus locus, i quo legēda præsentibus legenda futuris proderentur. Placuit ære signari omneis honores fastidiosissimi Mancipii, quosq; repudiasset, quosq; quantum ad decernenteis pertinet, gessisset, incisa, & insculpta sunt publicis, æternisq; monimentis prætoria ornamenta Pallantis sic quasi fœdera antiqua, sic quasi sacræ leges. Tanta principis, tanta senatus, tanta Pallantis ipsius, quid dicam, nescio, ut uellent in oculis omnium figi, Pallas insolentiam suam, Patientiam Cæsar, humilitatem Senatus. Nec puduit rationē turpitudini obtēdere egregiam quidem, pulchramq; rationem, ut exēplo Pallantis præmiorū ad studium æmulationis cæteri prouocarentur. Ea honorum uilitas erat, illorum etiam, quos Pallas non dedignabatur. Inueniebantur tamen honesto loco nati, qui peterent, cuperentq; quod dari liberto, promitti seruis uidebant. Quā iuuat, quod in tempora illa non incidi, quorum sic me, tanquam illis uixerim, pudet. Non dubito similiter adfici te. Scio quam sit tibi uiuus, et ingenuus animus, Ideoq; facilius est, ut me (quanquam indignationem quibusdam in locis fortasse ultra epistolæ modum extulerim) parum doluisse, quam nimis credas. Vale.

C. PL. TACITO SVO. S.

n Eq; ut magistro magister, neq; ut discipulo discipulus (sic enim scribis) sed ut discipulo magister. nam tu magister, ego contra. atq; adeo tu in scholam reuocas, ego adhuc saturnalia extendo, librum misisti. non potui longius hyperbaton

facere, atq; hoc ipso probare, eũ esse, qui nõ modo magister tuus, sed ne discipulus quidem debeam dici sumam personam magistri, exeramq; in librum tuum ius, quod dedisti eo liberius, quo nihil ex meis interim missurus sum tibi, in quo te ulciscaris· Vale·

C·PL·ROMANO SVO·S·

u Idisti ne aliquando Clitumnum fontem? si non dum, et puto nõdum, alioqui narrasses mihi· uide, quẽ ego (pœnitet tarditatis) proxime uidi· Modicus collis adsurgit antiqua cupressu nemorosus, et opacus, hunc subter fons exit, et exprimitur pluribus uenis, sed imparibus, eluctatusq; facit gurgitem, qui lato gremio patescit purus et uitreus, ut numerare iactas stipes, & relucenteis calculos possis· Inde non loci deuexitate, sed ipsa sui copia, & quasi pondere impellitur· Fons adhuc, & iam amplissimum flumen, atq; etiam nauium patiens, quas obuias quoq; et contrario nisu in diuersa tendenteis, transmittit, et perfert, adeo ualidus, ut illa, qua properat, ipse tanquam per solum planum remis nõ adiuuetur, idem ægerrime remis, contisq; superetur aduersus· iucundum utrunq; per iocum, ludumq; fluitantibus, ut flexerint cursum, laborẽ ocio, ocium labore uariare· Ripæ fraxino multa, multa populo uestiuntur· Quas perspicuus amnis uelut mersas uiridi imagine adnumerat· Rigor aquæ certauerit niuibus, nec color cedit· Adiacet templum priscum, et religiosum· Stat Clitumnus ipse amictus, ornatusq; prætexta· Præsens numen, atq; etiam fatidicũ ĩdicant sor-

ters· Sparsa sunt circa sacella complura, totidēq; Dei, sua cuiq; ueneratio, suum nomen, quibusdam uero etiam fontes· Nam praeter illum quasi parentem caeterorum, sunt minores capite discreti, sed flumini miscentur, quod ponte transmittitur· Is terminus sacri, profaniq;· In superiore parte nauigare tantum, infra etiam natare concessum· Balineum Hispellates, quibus illū locum diuus Aug· dono dedit, publicae praebent, et hospitium Nec desunt uillae, quae secutae fluminis amoenitatem, margini insistunt· In summa nihil erit, ex quo non captes uoluptatem· nam studebis quoq;, et leges multa multorū omnibus columnis, omnibus parietibus īscripta, quibus fons ille, Deusq; celebratur· plura laudabis, nonnulla ridebis, quanquā tu uero, quae tua humanitas, nulla ridebis· Vale.

C·PL· VRSO SVO·S·

o Lim non librū in manus, non stylum sumpsi· olim nescio quid sit otium, quid quies, quid deniq; illud iners quidem, iucundum tamē nil agere, nihil esse· Adeo multa me negocia amicorum nec sedere, nec studere patiuntur· Nulla enim studia tanti sunt, ut amicitiae officiū deseratur, quod religiosissime custodiēdū studia ipsa praecipiūt· Vale

C·PL· FABATO PROSOC· SVO·S·

q Vo magis cupis ex nobis pronepotes uidere, hoc tristior audies, neptem tuam abortū fecisse, dum se praegnantem esse puellariter nescit, ac per hoc quaedam custodienda praegnatio-

nibus omittit, facit omittenda, quem errorem magnis documentis expiauit, in summum periculum adducta. Igitur, ut necesse est, grauiter accipias senectutē tuam quasi paratis posteris destitutam, sic debes agere Diis gratias, quod ita tibi in præsentia pronepotes negauerunt, ut seruarent neptem, illos reddituri, quorum nobis spem certiorem hæc ipsa, quanquam parum prospere explorata fœcunditas facit. iisdem nūc ego te, quibus ipsum me hortor, moneo, cōfirmo. neq; enim ardētius tu pronepotes, quam ego liberos cupio. quibus uideo à meo, tuóq; latere pronum ad honores ĩter, et audita latius nomina, et nō subitas imagines relicturus. Nascantur modo, & hunc nostrum dolorem gaudio mutent. Vale.

C. PL. ISPVLLAE SVO. S.

CVm affectum tuum erga fratris filiam cogito, etiam materna indulgentia molliorē, intelligo prius tibi, quod est posterius nunciandū, ut præsumpta lætitia soliatudini locū non relinquat, quanquam uereor ne post gratulationem quoq; in metum redeas, atq; ita gaudeas periculo liberatam, ut simul, quod periclitata sit, perhorrescas. iam hilaris, iam sibi, iam mihi reddita incipit refici, transmissúmq; discrimen cōualescendo remetiri. Fuit alioqui in summo discrimine. impune dixisse liceat. fuit nulla sua culpa, ætatis aliqua, inde abortus, & ignorati uteri triste experimentum. Proinde et si non contigit tibi desyderiū fratris amissi, aut nepote eius, aut nepte solari, memento tamen dilatum magis istud,

quàm negatum, cum salua sit, ex qua sperari potest. simul excusa patri tuo casum, cui paratior apud fœminas uenia est. Vale.

C. PL. MINICIANO SVO. S.

h Vnc solum diẽ excuso. Recitaturus est Tittinius Capito, quem ego audire nescio magis debeam, an cupiam. Vir est optimus, et inter præcipua seculi ornamenta numerandus, colit studia, studiosos amat, fouet, prouehit, multorum, qui aliqua componunt, portus, sinus, præmium, omnium exemplum, ipsarum deniq; literarum iam senescentium reductor, ac reformator. Domum suam recitantibus præbet, auditoria, non apud se tantum benignitate mira frequentat, mihi certe, si modo in urbe est, defuit nunquam. Porro tanto turpius gratiam non referre, quanto honestior caussa referenda. An si litibus terrerer, obstrictum esse me crederem obeunti ad uadimonia mea, nunc, quia mihi omne negocium, omnis in studiis cura, minus obligor tanta sedulitate celebranti? in quo obligari ego ne dicam soleo, certe maxime possum. Quod si illi nullam uicem, nulla quasi mutua officia deberem, solicitarer tamen uel ingenio hominis pulcherrimo, et maximo, & in summa seueritate dulcissimo, uel honestate, materia. Scribit exitus inlustrium uirorum in iis, quorundã mihi carissimorum. Videor ergo fungi pio munere, quorumq; exequias celebrare nõ licuit, horum quasi funeribus laudationibus, seris quidem, sed tanto magis ueris interesse. Vale.

C·PL·GENIALI SVO·S·

p Robo, quod libellos meos cum patre legisti. Pertinet ad profectum tuum à disertissimo uiro discere, quid laudandum, quid reprehẽdendũ, simul ita institui, ut uerũ dicere adsuescas. uides, quem sequi, cuius debeas implere uestigia. O te beatum, cui contigit unum, atq; idem optimum, et cõiunctissimum exemplar, qui deniq; eum potissimum imitandum habes, cui natura esse te simillimum uoluit. Vale.

C·PL· ARISTONI SVO·S·

e Vm sis peritissimus et priuati iuris, et publici, cuius par senatorium est, cupio ex te potissimum audire, errauerim in senatu proxime nec ne, non ut in præteritum (serum enim) uerum ut in futurum, siquid simile inciderit, erudiar. Dices, cur quæris, quod nosse debeas? Priorum temporum seruitus, ut aliarum optimarũ artiũ, sic etiã iuris Senatorii obliuionem quandam, et ignorationẽ induxit. Quotus enim quisq; tam patiens, ut uelit discere, quod in usu nõ sit habiturus? Adde, quod difficile est tenere, quæ acceperis, nisi exerceas. Itaq; reducta libertas rudes nos, et imperitos deprehendit, cuius dulcedine accensi cogimur quædam facere ante, quàm nosse. erat autem antiquitus institutũ, ut à maioribus natu, non auribus modo, uerumetiam oculis disceremus, quæ facienda, mox ipsi, ac per uices quasdã tradenda minoribus haberemus. ide adule-

scentuli statim castrensibus stipẽdiis imbuebantur, ut imperare parendo, duces agere, dum sequũtur, adsuescerent. Inde honores petituri adsistebant curiæ foribus, et consilii publici spectatores ante, quàm cõsortes erant. Suus cuiq; parens pro magistro, aut cui parens non erat maximus quisq;, et uetustissimus pro parente. Quæ potestas referentibus, quod censentibus ius, quæ uis magistratibus, quæ cæteris libertas, ubi cedendũ, ubi resistendum, quod silentii tempus, quis dicendi modus, quæ distinctio pugnantiũ sentẽtiarũ, quæ executio prioribus aliquid addentium. Omnem deniq; senatorium morem, quod fidelissimum percipiendi genus, exemplis docebãtur. At nos iuuenes, fuimus quidẽ in castris, sed cum suspecta uirtus, inertia in pretio, cũ ducibus autoritas nulla, nulla militibus uerecundia, nusq̃ imperiũ, nusq̃ obsequium, oĩa soluta, turbata, atq; etiã in cõtrariũ uersa, postremo obliuiscenda magis, q̃ tenenda. Iidem prospeximus curiam, sed curiã trepidã, et elinguẽ, cum dicere, quod uelles, periculosum, quod nolles, miserũ esset. Quid tunc disci potuit. quid didicisse iuuit, cum senatus aut ad otium summũ, aut ad summum nefas uocaretur? et modo ludibrio, modo dolori retẽtus nũquã seria, tristia sæpe censeret? eadem mala iam senatores, iam participes malorum multos per annos uidimus, tulimus'q;, quibus ingenia nostra in posterũ quoq; hebetata, fracta, contusa sunt. Breue tempus (nã tanto breuius omne, quanto felicius tempus) quod libet scire, qđ simus, libet exercere, quod sumus, quod iustius peto, primum, ut erroris, siquis est error, tribuas ueniam,

deinde medearis scientia tua, cui superfuit curæ, sic iura publica, ut priuata, sic antiqua, ut recentia. sic rara, ut adsidua tractare. Atq; ego arbitror illis ẽt, quibus plurimarũ rerum agitatio frequens nihil esse ignotum patiebatur, Genus quæstionis, quod adfero ad te, aut nõ satis tritum, aut etiam inexpertum fuisse. hoc et ego excusatior, si forte sum lapsus, & tu dignior laude, si potes id quoq; docere, quod in obscuro est, an didiceris. Referebatur de libertis Afranii Dextri consulis incertum sua, an suorũ manu, scelere, an obsequio perempti, hos alius, quis? Ego, sed nihil refert, post quæstionẽ supplicio liberandos, alius in insulam relegandos, alius morte puniendos arbitrabatur. Quarum sententiarum tanta diuersitas erat, ut non possent esse, nisi singulæ. quid enim commune habet occidere, et relegare? & non Hercule magis, q̃ relegare et absoluere, quanquam propior aliquanto est sententiæ relegantis, quæ absoluerit, quã quæ occidit. utraq; enim ex illis uitam relinquit, hæc adimit. Cum interim et qui morte puniebant, et qui relegabant unà sedebant, et temporaria simulatione cõcordiæ discordiã differebant. Ego postulabam, ut tribus sententiis cõstaret suus numerus, nec se breuibus inducis duæ iungerent. Exigebam ergo, ut qui capitali supplicio adficiendos putabant, discederent à relegante, nec interim contra absoluenteis mox dissensuri congregarentur, quia paruulum referret, an idem displiceret, quibus non idem placuisset. Illud etiam mihi permirum uidebatur, eum quidem, qui libertos relegandos, seruos supplicio adficien-

dos censuisset, coactum esse diuidere sententiam, hunc autē, qui libertos morte multaret, cum relegante numerari. Nam si oportuisset diuidi sententiā unius, quia res duas comprehendebat, non reperiebam, quemadmodum posset iungi sententia duorum tam diuersa censentiū. Atq; adeo permitte mihi, sic apud te, tanquam ibi, sic peractare tāquam adhuc integra, rationem iudicii mei reddere, quæq; tunc carptim, multis obstrepentibus dixi, nunc per otium iungere. fingamus treis omnino iudices in hanc caussam datos esse, horum uni placuisse perire libertos, alteri relegari, tertio absolui, utrum ne sententiæ duæ conlatis uiribus nouissimam prement, an separatim unaquæq; tantundem, quantum altera ualebit. nec magis poterit cum secunda prima connecti, quam secunda cum tertia. Igitur in senatu quoq; numerari tanquā contrariæ debent, quæ tanquam diuersæ dicuntur. Quod si unus, atq; idem et perdendos censeret, et relegandos, num ex sentētia unius, et perire possent, et relegari? Num deniq; omnino una sententia putaretur, quæ tam diuersa coniungeret? quemadmodum igitur cum alter puniendos, alter censeat relegandos, uideri potest una sentētia, quæ dicitur a duobus, quæ non uideretur una, si ab uno diceretur. Quid lex, non aperte docet dirimi debere sententias occidentis, et relegantis, cum ita discessionē fieri iubet? qui hæc sentitis, in hanc partem, qui alia omnia in illam partē ite, qua sentitis. Examina singula uerba, et expēde, qui hæc censetis, hoc est, qui relegandos putatis, in hanc partem, id est in eam, in qua sedet, qui censuit

relegandos. Ex quo menifestum est, non posse in eadē parte remanere eos, qui interficiēdos arbitrantur. qui alia omnia animaduertis, ut non contenta lex dicere alia, addiderit omnia, num ergo dubium est, alia omnia sentire eos, qui occidunt, quàm qui relegant? in illam partem ite, qua sentitis. nón ne uidetur ipsa lex eos, qui dissentiunt, in contrariam partem uocare, cogere, impellere non consulere etiam, ubi quisq; remanere, quo transgredi debeat, non tantum solennibus uerbis, sed manu, gestu'q; demonstrat? At enim futurum est, ut si diuidantur sententiæ interficientis, et relegantis, præualeat illa, quæ absoluit. Quid istud ad censenteis, quos certe non decet omnibus artibus, omni ratione pugnare, ne fiat, quod est mitius. oportet tamen eos, qui puniūt, et qui relegant, absoluentibus primum, mox inter se comparari. scilicet ut ī spectaculis quibusdam sors aliquem seponit, ac seruat, qui cum uictore contendat, sic in senatu sunt aliqua prima, sunt secunda certamina, et ex duabus sententiis eā, quæ superior exierit, tertia expectat. Quid, quod prima sententia comprobata, cæteræ perimuntur? Qua ergo ratione potest esse non unus, atq; idē locus sententiarum, quarum nullus est? Postea planius repetam, nisi dicente sententiam eo, qui relegat, illi, qui puniunt capite, initio statim in alia discedunt, frustra postea dissentient ab eo, cui pauloante consenserint. Sed quid ego similis docēti, cum discere uelim an sententias diuidi, an iri in singulas oportuerit? Optinui quidem, quod postulabam, nihilominus tamen quæro, an postulare debuerim, an abstinere.

Quemadmodum abstinuit is, qui ultimum supplicium sumendũ esse censebat. Nescio an iure, certe æquitate postulationis meæ uictus, omissa sententia sua, accessit releganti, ueritus scilicet, ne si diuiderẽtur sententiæ, quod alioqui fore uidebatur, ea, quæ absoluendos esse censebat, numero præualeret. Etenim lõge plures in hac una, quàm in duabus singulis erãt. Tum illi quoq;, qui autoritate eius trahebantur, transeunte illo destituti, reliquerunt sententiam ab ipso autore desertam, secutiq; sunt quasi trãsfugam, quẽ ducem sequebantur. Sic ex tribus sententiis duæ factæ, tenuitq; ex duabus altera, tertia expulsa, quæ cũ ambas superare non posset, elegit ab utra uinceretur. Vale.

C. PL. IVNIORI SVO .S.

o Neraui te tot pariter missis uoluminibus, sed oneraui primum, quia exegeras, deinde, quia scripseras, tam graciles istic uindemias esse, ut planè scirem tibi uacaturum, (quod uulgo dicitur) librum legere. Eadem ex meis agellis nuntiantur. Igitur mihi quoq; licebit scribere, quæ legas, sit modo, unde chartæ emi possint, quæ si scabræ, bibulæue sint, aut non scribendũ, aut necessario quidquid scripserimus boni, mali ue, delebimus. Vale.

C. PL. PATERNO SVO .S.

c Onfecerunt me infirmitates meorum, mortes etiam et quidem iuuenum. Solatia duo

nequaquam paria tanto dolori, solatia tamen. unum facilitas manumittendi, uideor enim non omnino immaturos perdidisse, quos iam liberos perdidi, alterum, cum permitto seruis quoq; quasi testamenta facere, eaq; ut legitima custodio, mandant, rogantq;, quod ui sum, pareo ocyus. suis diuidunt, donant, relinquunt duntaxat intra domum. nam seruis Resp. quædã, et quasi ciuitas, domus est. Sed quã quam his solatiis adquiescam, debilitor, et frãgor eadem illa humanitate, quæ me, ut hoc ipsum permitterem, induxit. Non ideo tamen uelim durior fieri, nec ignoro alios, eiusmodi casus nihil amplius uocare, quàm damnum, eoq; sibi magnos homines, & sapiẽtes uideri, qui an magni, sapiẽtesq; sint, nescio, homines non sunt. Hominis est enim adfici dolore, sentire, resistere tamen et solatia admittere, non solatiis non egere. Verum de his plura fortasse, quam debui, sed pauciora, quàm uolui. Est enim quædam etiam dolendi uoluptas, præsertim si in amici sinu defleas, apud quem lachrymis tuis uel laus sit parata, uel uenia. Vale.

C. PL. MACRINO SVO S.

Vm istic quoq; immite, et turbidũ cœlum? hic adsiduæ tẽpestates, et crebra diluuia. Tyberis alueum excessit, & demissioribus ripis alte superfunditur. quanquam fossa, quã prouidentissimus imperator fecit, exhaustus premit ualles, innatat campis, quaq; planum solum, pro solo cernitur. inde, quæ solet flumina accipere, et per-

mistæ deuehere, uelut obuius retro cogit, atq; ita alie nis aquis operit agros, quos ipse non tangit. Anio de licatissimus amniũ, ideoq; adiacẽtibus uillis uelut in uitatus, retentusq;, magna ex parte nemora, quibus inumbratur, et fregit, et rapuit. subruit monteis, et decidentium mole pluribus locis clausus, dum amissum iter quærit, impulit tecta, ac se super ruinas eue xit, atq; extulit. Viderunt hi, quos excelsioribus terris illa tempestas non deprehendit, alibi diuitum ap paratus, et grauem supellectilem, alibi instrumenta ruris. ibi boues, aratra, rectores. hic soluta, et libera armenta. atq; inter hæc arborum truncos, aut uil larum trabeis atq; culmina, uarie, lateq; fluitantia. Ac ne illa quidem loca malo uacauerunt, ad quæ nõ ascendit amnis. Nam pro amne imber assiduus, & deiecti nubibus turbines. proruta opera, quibus pretiosa rura cinguntur, quassata, atq; etiam decussa mo nimenta. Multi eiusmodi casibus debilitati, obruti, obtriti, et aucta luctibus damna. Nequid simile istic, pro mensura periculi, uereor, teq; rogo, si nihil tale est, quam maturissime solicitudini meæ consulas. Sed etsi tale, id quoq; nunties. Nam paruulum differt patiaris aduersa, an expectes. nisi quod tamen est do lẽdi modus, non est timendi. doleas enim quantum sci as accidisse, timeas, quantum possit accidere. Vale.

C. PL. RVFINO SVO. S.

f Alsum est nimirum, quod creditur uulgo, testamenta hominum speculum esse morũ,

cum Domitius Tullus longe melior apparuerit morte, quàm uita. Nam cum se captandum præbuisset, reliquit filiam hæredem, quæ illi cum fratre communis, quia genitam fratre adoptauerat. Prosecutus est nepotes plurimis, iucũdissimis'q; legatis. Prosecutus etiam pronepotem. In summa omnia pietate plenissima, ac tanto magis quoniã inexspectata sunt. Ergo uarii tota ciuitate sermones. alii fictum, ingratum, immemorem loquuntur, se'q; ipsos, dum insectantur illũ, turpissimis confessionibus produ͂t q de illo uti de patre, auo, proauo, quasi orbi quærantur. alii cõtra hoc ipsum laudibus ferũt, quod sit frustratus ĩprobas spes hominũ, quos sic decipere pro moribus temporum, prudẽtia est. Addunt etiam nõ fuisse ei liberum alio testamento mori. neq; enim reliquisse opes filiæ, sed reddidisse. quibus auctus per filiã fuerat. Nam Curtius Mancipia perosus, generum suum Domitium Lucanum (frater est Tulli) sub ea cõditione, ut filiam eius, Neptem suam institueret hæredem, si esset manu patris emissa, emiserat pater, adoptauerat patruus. atq; ita circunscripto testamento, consors frater in patris potestate emancipatam filiam adoptionis fraude reuocauerat, et quidem cum opibus amplissimis. Fuit alioqui fratribus illis quasi fato datum, ut diuites fierent inuitissimis, a quibus facti sunt. Quinetiam Domitius Afer, qui illos in numen adsumpsit, reliquit testamentum ante octo et decem annos nuncupatum, adeo'q; postea improbatum sibi, ut patris eorum bona proscribenda curauerit. Mira illius asperitas, mira felicitas horũ, illius aspe-

ritas, qui numero ciuium excidit, quem ſocium etiam in liberis habuit. Felicitas horum, quibus ſucceſſit in locum patris, qui patrem abſtulerat. Sed hæc quoq; hæreditas Afri, ut reliqua cum fratre quæſita, transmittenda erāt filiæ fratris, a quo Tullus ex aſſe hæres inſtitutus, prælatusq; filiæ fuerat, ut cōciliaretur. Quo laudabilius teſtamentum eſt, quod pietas, fides, pudor ſcripſit. In quo deniq; omnibus adfinitatibus pro cuiuſq; officio gratia relata eſt, relata et uxori. Accepit amœniſſimas uillas, accepit magnam pecuniam uxor optima, et patientiſſima, ac tanto melius de uiro merita, quanto magis eſt reprehēſa, quod nupſit. Nā mulier natalibus clara, moribus proba, Aetate decliuis, diu uidua, mater olim, parum decore ſecuta matrimonium uidebatur diuitis ſenis ita perditi morbo, ut eſſe tædio poſſet uxori, quam iuuenis, ſanusq; duxiſſet. Quippe omnibus membris extortus, et fractus tantas opes ſolis oculis obibat, ac ne in lectulo quidem, niſi ab aliis mouebatur. Quinetiam (Fœdum, miſerandumq; dictu) denteis lauandos, fricandosq; præbebat. Auditum eſt frequenter ab ipſo, cū quereretur de contumeliis debilitatis ſuæ, digitos ſeruorū ſuorū quotidie liguere. Viuebat tamē, et uiuere uolebat ſuſtentante maxime uxore, quæ culpam inchoati matrimonii in gloriam perſeuerantia uerterat. Habes omneis fabulas urbis. Nam ſunt uenales tabulæ Tulli. exſpectatur auctio. fuit enim tam copioſus, ut ampliſſimos hortos, eodem, quo emerat, die inſtruxerit plurimis, et antiquiſſimis ſtatuis. tantum illi pulcherrimorum operum in horreis, quæ

neglegebatur. Inuicem tu, si quid epistola dignum, ne grauare scribere. Nam, cum aures hominum nouitate lætantur, tum ad rationem uitæ exemplis erudimur. Vale.

C. PL. MAXIMO SVO S.

T gaudium mihi, et solatium in literis, nihil'q; tam lætum, quod his lætius, nihil tam triste, quod non per has minus triste. Itaq; et infirmitate uxoris, et meorum periculo, quorundam uero etiam morte turbatus, ad unicum doloris leuamentum studia confugio, quæ præstant, ut aduersa magis intellegam, sed patientius feram. Est autem mihi moris, quod sum daturus in manus hominum, ante amicorum iudicio examinare, in primis tuo. Proinde, si quando, nunc intende libro, quem cum hac epistola accipies. quia uereor, ne ipsi, ut tristis, parum intenderim. Imperare enim dolori, ut scriberē, potui, ut uacuo animo, læto'q;, non potui. Porro ut ex studiis gaudium, sic studia hilaritate proueniunt. Vale.

C. PL. GALLO SVO S.

D quæ noscenda iter ingredi, transmittere mare solemus, ea sub oculis posita neglegimus. seu quia ita natura comparatum, ut proximorum incuriosi, lõginqua sectemur, seu quod omnium rerum cupido languescit, cum facilis occasio est, seu quod differimus, tanquam sæpe uisuri, quod datur uidere, quoties uelis cernere. Quacunq; de causa permulta in urbe nostra, iuxta'q; urbem, non oculis modo

lis modo, sed ne auribus quidem nouimus · Quae si tulisset Achaia, Aegyptus, aliaq; qualibet miraculorũ ferax, cõmendatrixq; terra, audita, perlecta, lustrataq; haberemus. Ipse certe nuper, quod nec audierã ante, nec uiderã, audii pariter, et uidi · Exegerat pro socer meus, ut amaerina praedia sua inspicerem, haec perambulanti mihi ostenditur subiacens lacus nomine Vadimonis, simul quaedam incredibilia narrantur · perueni ad ipsum · Lacus est in similitudinem iacentis rotae circunscriptus, et undiq; aequalis, nullus sinus, obliquitas nulla, omnia dimensa, paria, et qua si artificis manu cauata, et excisa · Color caeruleo albidior, et pressior sulpure, odor, saporq; medicatus · uis qua fracta solidantur · Spatiũ modicum, quod tamen sentiat uentos, et fluctibus intumescat · nulla in hoc nauis (sacer enim est) sed innatant insulae herbidae, omnes harũdine et iunco tectae, quaeq; alia foecũdior palus, ipsaq; illa extremitas lacus effert · Sua cuiq; figura, ut modus cũctis margo derasus · quia frequenter uel litori, uel sibi illisae terunt, teruntur q; · Par omnibus altitudo, par leuitas · quippe in speciem carinae humili radice descendunt · haec ab omni latere perspicitur · eadem aqua pariter suspensa et mersa · Interdum iunctae, copulataeq;, et continentis similes eunt · Interdum discordantibus uentis digeruntur, nonnunquam destitutae tranquillitate singulae fluitant · Saepe minores maioribus, uelut cumbulae onerariis, adhaerescunt · Saepe inter se maiores, minoresq; quasi cursum, certamenq; desumunt · rursus omnes in eundem locum adpulsae, qua steterunt, pro

mouent terram· Et modo hac, modo illac lacum redduntauferuntq;· Auctum demum, cum medium tenuere, non contrahunt· Constat pecora herbas secuta, sic in insulas illas, ut in extremam ripã procedere solere, nec prius intellegere mobile solum, quam litore abrepta, quasi illata, et imposita circunfusum undiq; lacum pauent· mox, quo tulerit uentus egressa, non magis se descendisse sentire, quàm senserint ascẽdisse· Idem lacus in flumen egeritur, quod ubi se paulisper oculis dedit, specu mergitur, altéq; conditum meat, ac si quid ante, quàm subduceretur, accepit, seruat, et profert· Hæc tibi scripsi, quia nec minus ignota, quàm mihi, nec minus grata credebam · Nam te quoq;, ut me nihil æque, ac naturæ opera delectant· Vale·

C·PL· ARRIANO SVO·S·

u T in uita, sic in studiis pulcherrimum, & humanissimum æstimo, seueritatem, comitatem'q; miscere, ne illa in tristitiam, hæc in petulantiam procedat· Qua ratione ductus, grauiora opera lusibus, iocis'q; distinguo· Ad hos proferendos et tempus, et locum opportunissimum elegi, ut'q; iam nunc adsuescerẽt, et ab otiosis, et in triclinio audiri· Iulio mense, quo maxime lites interquiescunt, positis ante lectos cathedris, amicos collocaui. Forte accidit, ut eo die mane in aduocationem subitam rogarer. quod mihi caussam præloquendi dedit. Sum enĩ deprecatus, ne quis, ut inreuerentem operis argueret, quod recitaturus, quanquam et amicis, et paucis, idest

iterum amicis, foro et negociis non abstinuissem. Addidi hunc ordinem, me et in scribendo sequi, ut necessitates uoluptatibus, seria iucundis anteferrem, ac primum amicis, tum mihi scribere. Liber fuit et opusculis uarius, et metris, ita solemus, qui ingenio parum fidimus, satietatis periculum fugere. Recitaui biduo. hoc adsensus audientium exegit. Et tamẽ ut alii transeunt quædam, imputantq;, quod transeant, sic ego nihil prætereo, atq; etiam non præterire me testor. Lego enim omnia, ut omnia emendem, quod contingere non potest electa recitantibus. At illud modestius, et fortasse reuerẽtius, sed hoc simplicius, et amãtius. Amat .n. qui se sic amari putat, ut tædiũ nõ pertimescat. alioqui quid præstant sodales, si conueniunt uoluptatis suæ caussa delicatus, ac similis ignoto est, qui amici librũ bonum mauolt audire, quàm facere. Non dubito cupere te pro cætera mei caritate quammaturissime legere hũc adhuc musteum librũ. Leges sed retractatum, quæ caussa recitandi fuit, & tamen nonnulla iam ex eo nosti, hæc uel emendata postea uel (quod interdum longiore mora solet) deteriora facta, quasi noua rursus, et rescripta cognosces. Nam plerisq; mutatis, ea quoq; mutata uidentur, quæ manent. Vale.

C. PL. GEMINIO SVO S.

Nosti ne hos, qui omnium libidinum serui, sic aliorum uitiis irascuntur, quasi inuideant, et grauissime puniunt, quos maxime imitantur? cum eos etiam, qui non indigent clementia

ullius nihil magis, quam lenitas deceat. Atq; ego optimum, et emendatissimũ existimo, qui cæteris ita ignoscit, tanquã ipse quotidie peccet, ita peccatis abstinet, tanquam nemini ignoscat. Proinde hoc domi, hoc foris, hoc in omni uitæ genere teneamus, ut nobis implacabiles simus, exorabiles istis, etiã qui dare ueniã nisi sibi nesciunt. Mandemusq; memoriæ, quod uir mitissimus, et ob hoc quoq; maximus Thrasea crebro dicere solebat. Qui uitia odit, homines odit. Fortasse quæris, quod commotus hoc scribam. Quidam, sed melius coram quanquam ne tunc quidem. Vereor eni, ne id, quod improbo, eos sectari, carpere, referre, huic quod quammaxime præcipimus, repugnet. Quisquis ille, qualiscunq;, sileatur, quem insignire exempli nihil, non insignire humanitatis plurimum refert. Vale.

C. PL. MARCELLINO SVO S.

O Mnia mihi studia, omnes curas, oĩa auocamenta exemit, excussit, eripuit dolor, quem ex morte Iunii Auiti grauissimum cœpi. Latum clauum in domo mea induerat, Suffragio meo adiutus in petendis honoribus fuerat ad hoc ita me dilexerat, ita uerebatur, ut me formatore morum, me quasi magistro uteretur. Rarum hoc adulescentibus nostris. Nam quotus quisq; uel ætate alterius, uel autoritate ut minor cedit? Statim sapiũt statim sciunt omnia, neminem uerentur, imitantur neminem, atq; ipsi sibi exempla sunt. Sed nõ Auitus cuius hæc præcipua prudentia, quod alios prudentio

res arbitrabatur· hæc præcipua eruditio, quod disce re uolebat. semper ille, aut de studiis aliquid, aut de officiis uitæ consulebat· semper ita recedebat, ut melior factus, et erat factus, uel eo, quod audierat, uel quod omnino quæsierat· Quod ille obsequium Seruiano exactissimo uiro præstitit? quem legatum tribunus ita et intellexit, et excepit, ut ex Germania in Pannoniam transeuntem, non ut commilito, sed ut comes, adsectorq; sequeretur, qua industria, qua modestia quæstor consulibus suis (et plureis habuit) nō minus iucundus, et gratus, quàm usui fuit? quo discursu, qua uigilantia hanc ipsam ædilitatem, cui præreptus est, petit? Quod uel maxime dolorem meum uicerat obuersantur oculis passi labores, et infructuosæ preces, et honor, quem meruit· Tantum redit animo ille latus clauus in penatibus meis sumptus, redeunt illa prima, illa postrema suffragia mea, illi sermones, illæ consultationes· Adficior adulescentia ipsius, adficior necessitudinum casu· Erat ille grandis natu parens, erat uxor, quam ante annum uirginē acceperat· erat filia, quam paulo ante sustulerat· Tot spes, tot gaudia dies unus in diuersa conuertit· Modo designatus ædilis, recens maritus, recens pater, intactum honorem, orbam matrem, uiduam uxorē, filiam pupillam, ignaramq; patris reliquit· Accedit lachrymis meis, quod absens, et impendentis mali nescius, pariter ægrum, pariter decessisse cognoui ne grauissimo dolori timore consuescerem· In tantis tormentis eram, cum scriberem hæc· neq; enim nunc aliud aut cogitare, aut loqui possum· Vale.

C. PL. MAXIMO SVO S.

a Mor in te meus cogit, nō ut præcipiā. (neq; enī præceptore eges) admoneā tamē, ut quæ scis, teneas, et obserues, aut scias melius. cogita te missum in prouinciam Achaiā illam ueram et meram Græciam, ubi humanitas, literæ, etiā fruges inuentæ esse creduntur, missum ad ordinandum statum liberarum ciuitatum, id est ad homines maxime liberos, qui ius a natura datum uirtute, meritis, amicitia, fœdere deniq;, et religione, tenuerunt. Reuerere conditores deos, numina deorum. reuerere gloriam ueterē, et hanc ipsam senectutem, quæ in homine uenerabilis, in urbibus sacra est. sit apud te honor antiquitatis. sit ingentibus factis, sit in fabulis quoq;. Nihil ex cuiusq̃ dignitate, nihil ex libertate, nihil ex cuiusquā iactatione decerpseris. habe ante oculos hanc esse terram, quæ nobis miserit iura, quæ leges non uicta, sed petentibus dederit, Athenas esse, quas adeas, Lacedæmonem esse, quam regas, quibus reliquam umbrā, et residuū libertatis nomen eripere durum, ferū, barbarumq; est. uides a medicis, quanquam in aduersa ualetudine nihil serui, ac liberi differant, mollius tamen liberos, clemētiusq; tractari? Recordare quid quaq; ciuitas fuerit, non ut despicias, quod esse desierit absit superbia, asperitas, nec timueris contemptum, an contemnitur, qui imperium, qui fasces habet? nisi qui humilis, et sordidus, et q se primus ipse contemnit. Male uim suam potestas aliorū contumeliis experitur. male terrore ueneratio ad-

quiritur. longéq; ualẽtior amor ad optinendũ, quod uelis, quàm timor nam timor abit, si recedas, manet amor, ac sic, ut ille in odium, hic in reuerentiã uertatur. Te uero etiam atq; etiã (Repetam enim) meminisse oportet officii tui titulum, ac tibi ipsum interpretari, quale, quantum'q; sit ordinare statum liberarum ciuitatum. Nã quid ordinatione ciuilius? quid libertate pretiosius? porro quàm turpe si ordinatio euersione, libertas seruitute mutetur? Accedit, ꝙ tibi certamẽ est tecum. onerat te quæsturæ tuæ fama, quã ex Bithynia optimã reuexisti. onerat testimoniũ principis, onerat tribunatus, prætura, atq; hæc ipsa legatio quasi præmium data. Quo magis nitendum est, ne in longinquam prouinciam, quàm suburbanam, ne inter seruientes, ꝙ̃ liberos, ne sorte, ꝙ̃ iudicio missus, ne rudis, et incognitus, quàm exploratus, probatus'q; humanior, melior, peritior fuisse uidearis. cum sit alioqui, ut sæpe audiuisti, sæpe legisti multo deformius amittere, quàm non adsequi laudem. Hæc uelim credas, quod initio dixi, scripsisse me admonẽtem, non præcipiẽtem, quanquam præcipientẽ quoq;. Quippe non uereor in amore, ne modum excesserim. neq; enim periculũ est, ne sit nimiũ, quod esse maximum debet.

Vale.

C·PL· SECVNDI EPISTOLA RVM LIBER NONVS·

C·PL·MAXIMO SVO·S·

s Aepe te monui, ut libros, quos uel pro te, uel in Plantam, immo et pro te et in illũ, (ita enim materia cogebat,) composuisti, quam maturissime emitteres, quod nunc praecipue morte eius audita, et hortor et moneo· Quamuis enim legeris multis, legendosq; dederis, nolo tamen quenquam opinari defuncto demum incohatos, quos incolumi eo peregisti· Salua sit tibi constantia, et fama· Erit autem, si notũ aequis, iniquisq; fuerit, non post inimici mortem scribendi tibi natam esse fiduciam, sed iam paratam editionẽ morte praeuentã· Simul uitabis illud οὐχ ὁσίη φθιμένοισι· Nam, quod de uiuente scriptum, de uiuente recitatum est, in defunctum quoq; tanquam uiuentem adhuc editur, si editur, stati igitur· Siquid aliud in manibus differ, interim hoc perfice, quod nobis, qui legimus olim, absolutum uidetur, sed iam uideatur et tibi, cuius cunctationem ne res ipsa desyderet, etiã horis ratio praecedit· Vale·

C·PL· SABINO SVO·S·

f Acis iucunde, quod nõ solum plurimas epistolas meas, uerumetiam longissimas flagitas, in quibus parcior fui, partim quia tuas

occupationes uerebar, partim quia ipse multum distringebar plerunq; frigidis negociis, quæ simul & auocant animum, & comminuunt. Præterea nec materia plura scribendi dabatur. neq; enim eadem nostra conditio, quæ M. Tullii ad cuius exemplum nos uocas. illi enim et copiosissimum ingenium, et par ingenio materia, quā tā uarietas rerum, quam magnitudo largissime suppetebat. Nos quam angustis terminis cludamur, etiam tacente me perspicias, nisi forte uolumus scholasticas tibi, atq; (ut ita dicam) umbraticas literas mittere. Sed nihil minus aptum arbitramur, cum arma uestra, cum castra, deniq; cornua, Tubas sudorem, puluerē, soles cogitamus. Habes, ut puto, iustam excusationem, quam tamen dubito, an tibi probari uelim. Est enim summi amoris negare ueniā breuibus epistolis amicorum, quamuis scias illis constare rationem. Vale.

C. PL. PAVLINO SVO .S.

Lius alium, ego beatissimum existimo, qui bonæ, mansuræq; famæ præsumptione perfruitur, certusq; posteritatis cum futura gloria uiuit, ac nihil nisi præmium æternitatis ante oculos pingue illud, altumq; ocium placeat. Et. n. omnes homines arbitror oportere aut immortalitatem suā, aut mortalitatem cogitare, et illos quidem contendere eniti, hos quiescere remitti, nec breuem uitam caducis laboribus fatigare, ut uideo multos misera simul, et ingrata imagine industriæ ad uilitatem sui peruenire. Hæc ego tecum quæ quotidie mecū, ut desinā me-

eum si dissenties tu, quanquam non dissenties, ut qui semper clarum aliquid, et imortale meditare. Vale.

C. PL. MACRINO SVO. S.

u Ererer ne immodicam orationem putares, quam cum hac epistola accepisses, nisi esset generis eius, ut sæpe incipere, sæpe desinere uideatur. nam singulis criminibus singulæ uelut causæ continentur. Poteris ergo undecunq; cœperis, ubicunq; desieris quæ deinceps sequentur, et quasi incipiētia legere et quasi cohærētia, meq; in uniuersitate longissimū, breuissimū in partibus iudicare. Vale.

C. PL. TYRONI SVO. S.

e Gregie facis (inquiro enim, et perseuero) q iustitiam tuam prouincialibus multa humanitate commendas, cuius præcipua pars est honestissimum quenq; complecti, atq; ita a minoribus amari, ut simul a principibus diligare. Pleriq; autem dum uerentur, ne gratiæ potentium nimium impertire uideantur sinisteritatis, atq; etiam malignitatis famam consequuntur, a quo uitio tu longe recessisti scio. Sed temperare mihi non possum, quo minus laudem similis monenti, quod eum modum tenes, ut discrimina ordinum, dignitatumq; custodias, quæ si confusa, turbata, permista sint, nihil est ipsa æqualitate inæqualius. Vale.

C. PL. CALVISIO SVO. S.

o Mne hoc tempus inter pugillares, ac libellos iucundissima quiete transmisi. Quēad-

modum inquis in urbe potuisti? Circenses erant, quo genere spectaculi ne leuissime quidem teneor. Nihil nouum, nihil uarium, nihil, quod non semel spectasse, sufficiat. Quo magis miror tot millia uirorum, tã pueriliter identidem currentes equos, insistentes curribus hoies uidere. Si tamen aut uelocitate equorum, aut hominum arte traherentur, esset ratio nõnulla. Nunc fauent panno, pannum amant, & in ipso cursu, medioq; certamine, hic color illuc, ille huc transferatur. Studium, fauorq; transiuit, et repente agitatores illos equos, illos, quos procul noscitant, quorum clamitant nomina relinquent. Tanta gratia, tanta autoritas i una uilissima tunica, Mitto apud uulgus, quod uilius tunica est, sed apud quosdã graues homines, quos ego cum recordor in re inani, frigida, assidua tam insatiabiliter desidere, capio aliquam uoluptatem, quod hac uoluptate non capiar. Ac per hos dies libentissime ocium meum in literis colloco, quos alii ociosissimis occupationibus perdũt.

Vale.

C.PL.ROMANO SVO.S.

Edificare te scribis, bene est. inueni patrocinium. aedifico enim iam ratione, quia tecũ. Nam hoc quoq; nõ dissimile, quod ad mare tu, ego ad Larium lacum, huius in litore plures uillae meae, sed duae, ut maxime delectant, ita exercent. altera imposita saxis more baiano lacum prospicit. altera aeque more baiano lacũ tangit. Itaq; illam tragoediam, hanc appellare comoediam soleo, illã, quod

quasi cothurniis, hanc, quod quasi oculis sustinentur. Sua utriq; amoenitas, et utranq; possidenti ipsa diuersitate iucundior. Hæc lacu propius, illa latius utitur, hæc unum sinum molli curuamine amplectitur, illa è ditissimo dorso duos dirimit, illic recta gestatio longo limite super litus extenditur, hic spaciosissimo xysto leuiter inflectitur, illa fluctus non sentit, hæc frangit, ex illa possis despicere piscantes, ex hac ipse piscari, hamumq; è cubiculo, ac penè etiam lectulo, ut è nauicula iacere, hæ mihi caussæ utriq;, quæ desunt adstruendi, ob ea, quæ supersunt. Sed quid ego rationem tibi, apud quem pro ratione erit idem facere? Vale.

C. PL. AVGVRINO SVO S.

S I laudatus a te, laudare te coepero, uereor, ne non tam proferre iudicium meum, quã referre gratiã uidear. sed licet uidear, oĩa scripta tua pulcherrima existimo, maxime tamẽ illa, quæ de nobis. Accedit hoc, una, eademq; de caussa. Nam et tu quæ de amicis optimis scribis, et ego quæ de me, ut optima lego. Vale.

C. PL. COLONI SVO S.

u Nice probo, quod Pompeii Quintiani morte tam dolenter adficeris, ut amissi caritatẽ desyderio extendas, non ut pleriq;, qui tantum uiuentes amant, seu potius amare se simulant, ac ne simulant quidem, nisi quod florentes uident. nam miserorum non secus ac defunctorum obliui-

ſcuntur, ſed tibi perēnis fides, tantaq; in amore cō=ſtantia · ut finiri niſi tua morte non poſſit, & Hercules, is fuit Quintianus, quem diligi deceat exem=plo ipſius, felices amabat, miſeros tuebatur, deſyderabat amiſſos · Iā illa quanta probitas in ore, q̄ta in ſermone cunctatio, quam pari libra grauitas, comitasq; quod ſtudium literarum, quod iudicium, qua pietate cum diſſimillimo patre uiuebat, cum non obſtabat illi, quo minus uir optimus uideretur, quod erat optimus filius? Sed quid dolorem tuū exulcero? quā=quam ſic amaſti uiuentem, ut hoc potius, quam de il=lo ſileri uelis, à me præſertim, cuius prædicatione putas uitam eius ornari, memoriam prorogari, ipſamq; illam, qua eſt raptus ætatem poſſe reſtitui · Vale.

C·PL·TACITO SVO·S·

c Vpio præceptis tuis parere, ſed aprorū tanta penuria eſt, ut Mineruæ et Dianæ, quas ais pariter colendas, conuenire non poſſit · Itaq; Mineruæ tantum ſeruiēdum eſt, delicate tamē, ut in ſeceſſu · et æſtate · In uia plane nōnulla leuiora, ſtatimq; delenda ea garulitate, qua ſermones in uehiculo ſeruntur extēdi · His quædam addidi in uillam, cum aliud non liberet · Itaq; poemata quieſcunt, quæ tu inter nemora, et lucos commodiſſime perfici putas oratiunculam unam, alteram retractaui, quanquā id genus operis inamabile, inamœnum, magisq; laboribus ruris, quàm uoluptatibus ſimile · Vale ·

C·PL·GEMINIO SVO·S·

e Pistolam tuam iucundissimã recepi, eo maxime, quod aliqd ad te scribi uolebas, quod libris iseri posset, obueniat materia uel hæc ipsa, quam mõstras, uel potior alia· Sunt enim ĩ hac offendicula nonnulla, circunfero oculos, et occurrẽt· Bibliopolas Lugduni esse non putabã, ac tanto libentius ex literis tuis cognoui uẽditari libellos meos, quibus peregre manere gratiã, quã in urbe collegerint, delector· Incipio enim satis absolutum existimare, de quo tanta diuersitate regionum discrepata hominũ iudicia consentiunt· Vale·

C·PL·IVNIORI SVO·S·

c Astigabat quidam filium suum, quod paulo sumptuosius equos, et canes emeret, huic ego, iuuene digresso, heus tu, nũquam ne fecisti, quod à patre corripi possit? fecisti dico, non interdum facis, quod filius tuus, si repente pater ille, tu filius, pari grauitate reprehendat? nõ omnes homines aliquo errore ducũtur? nõ hic in illo sibi, in hoc alius ĩdulget? hæc tibi admonitus ĩmodicæ seueritatis exẽplo pro amore mutuo scripsi, nequando tu quoq; filiũ tuum acerbius, duriusq; tractares· Cogita & illum puerũ esse, et te fuisse, atq; ita hoc, quod es pater utere, ut memineris hominem te esse, et hoĩs patrẽ· Vale

C·PL. QVADRATO SVO·S·

q Vanto studiosius, intentiusq; legisti libros, quos de Heluidii ultione cõposui, tanto im-

pensius postulas, ut perscribam tibi, quæq; extra libros, quæq; circa libros, totum deniq; ordinem rei, cui per ætatem non interfuisti. Occiso Domitiano statui mecum, ac deliberaui, esse magnam, pulchramq; materiam insectandi nocentes, miseros uindicandi, se proferendi. Porro inter multa scelera multorũ, nullum atrocius uidebatur, quàm quod in senatu senator senatori, prætorius consulari, reo iudex manus intulisset. Fuerat alioqui mihi cum Heluidio amicitia, quanta potuerat esse cum eo, qui metu temporum nomen ingens, pares uirtutes secessu tegebat. Fuerat cũ Arria et Fannia, quarũ altera Heluidii nouercæ, altera mater nouercæ. Sed non ita me iura priuata, ut publicum fas, et indignitas facti, et exempli ratio incitabat. Ac primis quidem diebus redditæ libertatis pro se quisq; inimicos suos dúntaxat minores incondito, turbidoq; clamore postulauerat simul, et oppresserat. Ego et modestius, et constantius arbitratus immanissimum reum non communi temporum inuidia, sed proprio crimine urgere. Cũ iam satis ille primus impetus deferuisset, et languidior in dies ira ad iustitiam redisset, quanquam tum maxime tristis amissa nuper uxore, mitto ad Anteiã (nupta hæc Heluidio fuerat) rogo ut ueniat, quia me recens adhuc luctus limine contineret. Vt uenit, destinatũ est inquam mihi, maritum tuum non inultum pati, nuntia Arriæ et Fanniæ (ab exilio redierant) consule te, consule illas, an uelitis adscribi facto, in quo ego comite non egeo. sed non ita gloriæ meæ fauerim, ut uobis societatem eius inuideam. perfert Anteia mandata, nec illæ mo

rantur. Opportune senatus intra diem tertiũ. Omnia ego semper ad Corellium retuli, quem prouidentissimum ætatis nostræ, sapientissimumq; cognoui. hoc tamen contentus in consilio meo fui, ueritus ne uetaret. (erat enim cunctantior, cautiorq;) sed nõ sustinui inducere in animum, quo minus illi eodem die facturũ me indicarem, quod an facerem, non deliberabam, expertus usu, De eo, quod destinaueris, non esse consulendos, quibus consultis obsequi debeas. Venio in senatum, ius dicendi peto, dico paulisper maximo adsensu, ubi cœpi ad crimen attingere, reum destinare, adhuc tamen sine nomine undiq; mihi reclamari. alius sciamus, qui sit, de quo extra ordinem referas. alius, quis est ante relationẽ reus? alius salui simus, qui supersumus. Audio imperturbatus, interritus, tantum susceptæ rei honestas ualet, tantum ad fiduciam, uel metum differt. nolint homines, quod facias, an nõ probent. Longum est omnia, quæ tunc hinc inde iacta sunt, recensere. Nouissime consul, Secunde sententiæ loco dices, si quid uolueris. permiseras inquam, quod usq; adhuc omnibus permisisti. Resido. aguntur alia interea. me quidam ex consularibus amicis secreto, curatoq; sermone quasi nimis fortiter, incauteq; progressum corripit, reuocat, monet, ut desistã, adiecit etiã. Notabilem te futuris principibus fecisti. esto inquam dum malis. Vix ille discesserat, rursus alter, quid audes? cur ruis? quibus te periculis obiicis? quid præsentibus confidis incertus futurorũ? lacessis hominem iam præfectum ærarii, et breui consulem. Præterea qua gratia? quibus amicitiis fultum? nominat quendam, qui tunc

qui tunc ad orientem amplissimum et famosissimum exercitum, non sine magnis, dubiisq; rumoribus obtinebat. Ad hæc ego. Omnia percepi, atq; animo mecũ ante peregi, nec recuso, si ita casus attulerit, luere pœnas ob honestissimum factum, dum flagitiosissimum factum ulciscor. Iã censendi tempus. Dicit Domitius Apollinaris consul designatus, dicit Fabritius Veiento, Fabius Posthuminus, Vectius Proculus collega Publicii Certi, de quo agebatur. Vxoris autem meæ, quam amiseram, uitricus. Post hos Ammius Flaccus, omnes Certum non dum a me nominatum, ut nominatum defendunt, crimenq; quasi in medio relictum defensione suscipiunt, quæ præterea dixerint, nõ est necesse narrare, in libris habes. Sum enim cuncta ipsorũ uerbis persecutus. Dicunt cõtra Auidius Quietus, Cornutus Tertullus, iniquissimum esse, querelas dolentium excludi, ideoq; Arriæ, et Fanniæ ius querendi non auferendũ, nec interesse cuius ordinis quis sit. Sed quam caussam habeat. Cornutus datũ se a cõsulibus tutorem Heluidii filiæ petentibus matre eius, et uitrico, nũc quoq; non sustinere deserere officii sui partes, in quo tamen et suo dolori modum imponere, et optimarum fœminarum ferre modestissimum adfectum, quas contentas esse admonere Senatũ Publicii Certi cruẽtæ adulationis. Et petere, si pœna flagitii manifestissimi remittatur, nota Certo quasi censoria inuratur. Tũ Satrius Rufus medio, ambiguoq; sermone, puto, inquit, iniuriã factam Publicio Certo, si non absoluitur, nominatus est ab amicis Arriæ, et Fanniæ, nominatus ab amicis suis, nec debemus soli-

citi esse. Idem enim nos, qui bene sentimus de homine, iudicaturi sumus, si innocens est, sicuti et spero, et malo, et donec aliquid probetur, credo poteritis absolue re. Hæc illi, quo quisq; ordine citabantur. Venitur ad me, consurgo, utor initio, quod in libro est, respondeo singulis. mirum, qua intentione, quibus clamoribus omnia exceperint, qui modo reclamabant, tanta conuersio uel negocii dignitatem, uel prouentum orationis, uel actoris constantiam subsecuta est. Finio. Incipit respondere Veiento, nemo patitur, obturbatur, obstrepitur, adeo quidem, ut diceret, rogo Patres. C. ne me cogatis ĩplorare auxiliũ tribunorũ. Et statim Murena tribunus, permitto tibi uir clarissime Veiento dicere. tunc quoq; reclamatur. Inter moras consul citatis nominibus, et peracta discessione mittit Senatum, ac penè adhuc stantem, tentantem'q; dicere Veientonem relinquit. Multum ille de hac (ita uocitabat) contumelia, questus est Homerico uersu ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί. non ferè quisquam in Senatu fuit, qui non me complecteretur, exoscularetur, certatim'q; laudẽ cumularet, quod intermissum iã diu morem in publicum cõsulendi, susceptis propriis simultatibus, reduxissem, quod deniq; senatum inuidia liberassem, qua flagrabat apud ordines alios, quod seuerus ĩ cæteros, senatoribus solis dissimulatione quasi mutua parceret. Hæc acta sunt absente Certo. Abfuit enim seu tale aliquid suspicatus, siue ut excusabatur, infirmus. Et relationem quidem de eo Cæsar ad senatum non remisit. obtinui tamen, quod intenderã. nam collegæ Certi consulatum, successorẽ Certus ac-

cœpit, planeq; factum est, quod dixeram in fine. Reddat præmiũ sub optimo principe, quod a pessimo accœpit. Postea actionem meam utcunq; potui, recollegi, addidi multa. Accidit fortuitum, sed non tanquam fortuitum, quod editis libris Certus itra paucissimos dies implicitus morbo decessit. Audi referenteis hanc imaginem mentis eius, hanc oculis oberrasse, tanquam uideret Heluidiũ respondere mihi. Vera ne hæc, adfirmare non ausim interest enim exempli, ut uera uideantur. Habes epistolam, si modum epistolæ cogites, libris, quos legisti non minorem sed imputabis tibi, qui contentus libris non fuisti. Vale.

C. PL. TACITO SVO S.

n

Ec ipse tibi plaudis, et ego nihil magis ex fide, quã de te scribo. Posteris an aliqua cura nostri, nescio. nos certe meremur, ut sit aliqua, non dico ingenio (id enim superbum) sed studio, sed labore, et reuerentia posterum. Pergamus modo itinere instituto, quod ut paucos in lucẽ, famãq; prouexit, ita multos è tenebris, et silẽtio protulit. Vale.

C. PL. FALCONI SVO S.

r

Efugeram in Tuscos, ut omnia ad arbitriũ meum facerem, at hoc ne in Tuscis quidẽ, tam multis undiq; rusticorum libellis, et tã querulis iquietor, quos aliquanto magis inuitus, quã meos lego. nam et meos inuitus. retracto enim ratiunculas quasdam, quod post intercapedinem temporis et frigidũ, et acerbũ est ratiocinationes, quasi absen=

te negleguntur. Interdum tamen equum conscendo, et patrēfamiliæ hactenus ago. quod aliquā partē prædiorum, sed pro gestatione percurro. Tu consuetudinem serua, nobisq; sic rusticas urbana acta perscribe. Vale.

C. PL. MAMILIANO SVO. S.

s Vmmam te uoluptatem percepisse ex isto copiosissimo genere uenandi non miror, cum historicorum more scribas numerū iniri nō potuisse. Nobis uenari nec uacat, nec libet. Nō uacat, quia uindemiæ in manibus. Non libet, quia exiguæ. Deuehemus tamen pro nouo musto, nouos uersiculos tibi, quos iucundissime exigenti, ut primū uidebuntur deferuisse, mittemus. Vale.

C. PL. GENITORI SVO. S.

r Ecepi literas tuas, quibus quereris tædio tibi fuisse quamuis lautissimam cœnam, quia scurræ, cinædi, moriones, mēsis inerrabāt. Vis tu remittere aliquid ex rugis. equidem nihil tale habeo, habentes tamen fero, cur ergo non habeo? quia nequaquam me, ut inexpectatū, festiuúmue delectat, siquid molle a cinædo, petulans a scurra, stultum a morione profertur, nō rationem, sed stomachū tibi narro. Atq; adeo, quam multos putas esse, quos ea, quibus ego et tu capimur, & ducimur, partim ut inepta, partim ut molestissima offendant. Quā multi cum lector, aut lyristes, aut comœdus inductus est, calceos poscunt, aut nō minore cum tædio recubant,

quam tu ista (sic enim appellas) prodigia perpessus es. Demus igitur alienis oblectationibus ueniam, ut nostris impetremus. Vale.

C. PL. SABINO SVO. S.

q Va intentione, quo studio, qua deniq; memoria legeris libellos meos, epistola tua ostēdit, ipsi igitur exhibes negocium tibi, qui elicis, & inuitas, ut quamplurima communicare tecum uelim, faciam, per parteis tamen, et quasi digesta, ne istam ipsam memoriā, cui gratias ago adsiduitate, et copia turbē, oneratamq;, et quasi oppressam cogam pluribus singula, posterioribus priora dimittere. Vale.

C. PL. RVSONI SVO. S.

s Ignificas legisse te ī quadā epistola mea, iussisse Verginū Rufum īscribi sepulchro suo.

Hic situs est Rufus, pulso q uindice quondā.
Imperium adseruit non sibi, sed patriæ.

Reprehēdis, quod iusserit, addis etiam melius, rectiusq; Frontinum, quod uetuerit omnino monimentum sibi fieri, meq; ad extremum, quid de utroq; sentiā, consulis. utrunq; dilexi, miratus sum magis, quem tu reprehendis miratus, atq; ita, ut non putarē satis unquam laudari posse, cuius nunc mihi subeunda defensio est. Omnes ego, qui magnum aliquod, memorandumq; fecerunt, non modo uenia, uerūetiam laude dignissimos iudico, si īmortalitatem, quam meruere sectantur, Victuriq; nominis famam supremis etiam

titulis prorogare nituntur. Nec facile quenquam, nisi Verginium inuenio, cuius tanta in prædicando uerecundia, quãta gloria ex facto. ipse sum testis familiariter ab eo dilectus, probatusq; semel omnino me audiente prouectum, ut de rebus suis hoc unum referret, ita secum aliquando C. Liuium locutum, Scis Vergini quæ historiæ fides debeatur. proinde si quid in historiis meis legis aliter ac uelles, rogo ignoscas. At hoc seculũ Cluui ne tu ignoras, ideo me fecisse, quod feci, ut esset liberũ uobis scribere, quæ libuisset? Age dum hunc ipsum Frontinum in hoc ipso, in quo tibi parcior uidetur et pressior, cõparemus. Vetuit extrui monimentum. sed quibus uerbis? impensa monimenti superuacua est, memoria nostri durabit, si uitam meruimus. an restrictius arbitraris per orbem terrarũ legendum, dare duraturam memoriam suam, quam uno in loco duobus uersiculis signare, quod feceris? Quanquam non habeo propositum illum reprehendendi, sed hunc tuendi, cuiusq; potest apud te iustior esse defensio, quam ex collatione eius, quem prætulisti. Meo quidem iudicio neuter culpandus, quorum uterq; ad gloriam pari cupiditate, diuerso itinere cõtendit, alter dũ expetit debitos titulos, alter dum mauolt uideri contempsisse. Vale.

C. PL. VENATORI SVO S.

Va uero epistola tanto mihi iucundior fuit, quanto longior erat, præsertim cum de libellis meis tota loqueretur, quos tibi uoluptati

esse non miror, cum omnia nostra, perinde ac nos, ames. Ipse cum maxime uindemias graciles quidẽ, uberiores tamen, quam expectaueram, colligo, si colligere est nonunquam decerpere uuam, torculum inuisere, gustare de lacu mustũ, obrepere. urbani, qui nunc rusticis præsunt, meq́; notariis et lectoribus reliquerunt. Vale.

C. PL. SABINIANO SVO. S.

Libertus tuus, cui sucænsere te dixeras, uenit ad me, aduolutusq́; pedibus meis tanquam tuis hæsit. fleuit multum, multum rogauit, multum etiam tacuit, in summa, fecit mihi fidẽ pœnitentiæ. uere credo emendatum, quia deliquisse se sentit. Irasceris scio, et irasceris merito, id quoq; scio, sed tũc præcipua mansuetudinis laus, cum iræ caussa iustissima est. amasti hominem, et spero amabis. Interim sufficias, ut exorari te sinas. Licebit rursus irasci, si meruerit, quod exoratus excusatius facies. Remitte aliqd adulescẽtiæ ipsius, remitte lachrymis, remitte indulgentiæ, ne torseris illum, ne torseris etiam te. torqueris enim, cũ tam lenis irasceris. Vereor ne uidear non rogare, sed cogere, si precibus eius meas iunxero. Iungam tamẽ tanto plenius, et effusius, quanto ipsum acrius, seuériusq́; corripui. destricte minatus nunquam me postea rogaturum. Hoc illi, quem terreri oportebat, tibi nõ idem. nam fortasse iterum rogabo, iterum ĩpetrabo. sit modo tale, ut rogare me, ut præstare te deceat. Vale.

C·PL·SEVERO SVO ·S·

m Agna me solicitudine adficit Passenis Pauli ualetudo, et quidẽ plurimis, iustissimisq; de caussis. Vir est optimus, honestissimus, nostri amantissimus. Praeterea in literis ueteres aemulatur, exprimit, reddit. Propertiũ in primis, a quo genus ducit, uera soboles, eoq; simillima illi, in quo ille praecipuus. si elegos eius in manum sumpseris, leges opus tersum, molle, iucundum, et plane in Propertii domo scriptum. Nuper ad lyrica deflexit, in quibus ita Horatium, ut in illis illum alterum effingi putes. siquid in studiis cognatio ualet, et huius propinquũ. magna uarietas, magna mobilitas. Amat, ut qui uerissime. dolet, ut qui impatientissime laudat, ut qui benignissime. ludit, ut qui facetissime. omnia deniq; tanquam singula absoluit. Pro hoc ego amico, pro hoc ingenio, non minus aeger animo, quam corpore Ille. Tandem illum, tandẽ me recepi. Gratulare mihi, gratulare etiam literis ipsius, quae ex periculo eius tantum discrimen adierunt, quantũ ex salute gloriae consequentur. Vale.

C·PL·MAXIMO SVO·S·

f Requenter agenti mihi uenit, ut centũuiri, cum diu se intra iudicium, autoritatem, grauitatemq; tenuissent, omnes repente quasi uicti, coactiq; consurgerent, laudarentq;. Frequenter è senatu famam, qualem maxime optauerã, rettuli, nũquam tamen maiorem cepi uoluptatem, quam nuper

ex ſermone Cornelii Taciti·narrabat ſediſſe ſecum
Circēſibus proximis eqtuitē Ro·hūc poſt uarios,eru
ditosq́; ſermones requiſiſſe,Italicus es,an prouincia=
lis,ſe reſpondiſſe,noſti me,et quidē ex ſtudiis·Ad hoc
illum,Tacitus es,an Plinius? exprimere nō poſſum,q̄
ſit iucundum mihi,quod nomina noſtra quaſi litera=
rum propria,non hominum,literis reddūtur,quod
uterq; noſtrum his etiam ex ſtudiis notus,quibus ali
ter ignotus eſt·Accidit aliud ante pauculos dies ſimi-
le·Recumbebat mecum uir egregius Fidius Rufinus,
ſuper eum municeps ipſius,qui illo die primum in ur
bem,cui Rufinus demonſtrans me,uides hunc?multa
deinde de ſtudiis noſtris·Et ille,Plinius eſt,iquit·Ve
rum fatebor,capio magnū laboris mei fructum·An
ſi Demoſthenes iure lætatus eſt,quod illū anus Atti=
ca ita demonſtrauit οὗτος ἐστὶ Δημοσθένης·ego celebrita=
te nominis mei gaudere nō debeo?Ego uero et gaudeo,
et gaudere me dico·Neq; enim uereor,ne iactantior
uidear,cum de me aliorum iudicium,non meum pro
fero,præſertim apud te,qui nec illius inuides laudi=
bus,et faues noſtris· Vale·

C.PL· SABINIANO SVO·S·

b Ene feciſti,quod libertum aliquando tibi ca
rum reducentibus epiſtolis meis in domum
animum recepiſti·Iuuabit hoc te·me certe
iuuat,primū,quod te talem uideo,ut in ira regi poſ
ſis,deinde,quod tantum mihi tribuis,ut uel autorita
ti meæ pareas,uel precibus indulgeas·Igitur et lau
do,et gratias ago,ſimul in poſterum moneo,ut te er-

roribus tuorum, et si non fuerit, qui deprecetur, placabilem præstes. Vale.

C. PL. MAMILIANO SVO S.

q Vereris de turba castrensium negociorum, et tanquam summo otio perfruare, lusus, et ineptias nostras legis, amas, flagitas, meq; ad similia cōdēda nō mediocriter ícitas. Incipio. n. ex hoc genere studiorum non solum oblectationem, uerumetiam gloriam petere, post iudicium tuum uiri grauissimi, eruditissimi, ac super ista uerissimi. Nūc me rerum actus modicæ, sed tamen distringit, quo finito, aliquid earundem camœnarū in istum benignissimum sinum mittam. Tu passerculis, et columbulis nostris inter aquilas uestras dabis pennas, si tamen et sibi et tibi placebunt, si tantum sibi, continēdos cauea, nidó ue curabis. Vale.

C. PL. LVPERCO SVO S.

d Ixi de quodam oratore seculi nostri, recto quidem, et sano, sed parum grandi et ornato, ut opinor, apte. Nihil peccat, nisi quod nihil peccat. debet enim orator erigi, attolli, interdū etiā efferuescere, efferri, ac sæpe accedere ad præceps. nā plerunq; altis, et excelsis adiacent abrupta tutius per plana, sed humilius, & depressius. Item frequentior currentibus, quàm reptantibus lapsus. sed his nō labentibus nulla laus, illis nōnulla etiā si labantur. nā ut quasdā artes, ita eloquentiam nihil magis, quā ancipitia cōmendant. Vides qui per funē in summa

nituntur, quantos soleant excitare clamores, cum iam iamq; casuri uidētur. sunt enim maxime, mirabilia, quæ maxime inspectata, maxime periculosa, ut quæ græci magis exprimūt παράβολα, ideo nequaquam par gubernatoris est uirtus cum placido, & cum turbato mari uehitur, tunc admirante nullo illaudatus, inglorius subit portum. at cum stridunt funes, curuatur arbor, gubernacula gemunt, tunc ille clarius et diis maris proximus. Cur hæc? quia uisus es mihi in scriptis meis adnotasse quædam, ut tumida, quæ ego sublimia, aut improba, quæ ego audientia, aut nimia, quæ ego plena arbitrabar. Plurimū autem refert reprehēdenda adnotes, an insignia. Omnis enim aduertit, quod eminet, et extat, sed acri intentione diiudicandū est, immodicum sit, an grande, altum, an enorme, atq; ut Homerum potissimum attingam, quem tandem alterutrā in partem potest fugere. ἀμφὶ δ' ἐσάλπιγξε μέγας ὐρανὸς. ἠέρι δ' ἔγχος Ἐκέκλιτο. & totum illud. οὔτι θαλάσσης κύματος συμβολαί. Sed opus est examine et libra, incredibilia sint hæc, & inania, an magnifica, et cœlestia. Ne nunc ego me his similia aut dixisse, aut posse dicere puto, non ita insanio, sed hoc ītelligi uolo, laxādos esse eloquentiæ frenos, nec angustissimo gyro ingeniorum impetus refringendos. At enim alia conditio oratorū, alia poetarum. quasi uero M. Tullius minus audeat, quanq̄ hunc omitto. neq; enim ambigi puto. Sed Demosthenes ipse ille norma oratoris, & regula, num se cohibet, et cōprimit cum dicat illa notissima, ἄνθρωποι μιαροὶ καὶ κόλακες, καὶ ἀλάστορες. & rursus οὐ λίθοις ἐτείχισα

τὴν πόλιν, οὐ δὲ πλίνθοις ἐγώ. & statim, οὐκ ἐκ μὲν θα-
λάττης τὴν εὔβοιαν προυβαλόμην, πρὸ τῆς ἀττικῆς. Et ali
bi, ἐγὼ δὲ, οἶμαι μὲν ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι νὴ τοὺς θεοὺς ἐκεῖ
νον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων. Iam quid au
dientibus illo pulcherrimo, ac longissimo excessu. νό-
σημα γάρ. quid hæc? breuiora superioribus, sed auda
cia paria, τότε ἐγὼ μὲν τῷ πύθωνι θρασυνομένῳ, καὶ πολ
λῷ ῥέοντι καθ' ἡμῶν. Ex eadem nota, ὅταν δὲ ἐκ πλεονε
ξίας καὶ πονηρίας ὥσπερ οὗτος ἰσχύσῃ, ἡ πρώτη πρόφασις
καὶ μικρὸν πταῖσμα ἅπαντα ἀνεχαίτισε καὶ διέλυσε. Si-
mile his ἀπεσχοινισμένος ἅπασι τοῖς ἐν τῇ πόλει δικαίοις.
Et ibidē σὺ τὸν ἐς ταῦτα ἔλεον προὔδωκας ἀριστογεῖτον.
μᾶλλον δὲ ἀνῄρηκας ὅλως. μὴ δὴ πρὸς οὓς αὐτὸς ἑάλω
κας λιμένας, καὶ προσβολῶν ἐνέπλησας. πρὸς τούτους ὁρ-
μίζου. Et dixerat τούτῳ δ' οὐδένα ὁρῶ τῶν τόπων τούτων βά
σιμον ὄντα, ἀλλὰ πάντα ἀπόκρημνα, φάραγγας. βάρα
θρα. & deinceps δέδοικα μὴ δόξητέ τισι τὸν ἀεὶ βουλό-
μενον εἶναι πονηρὸν τῶν ἐν τῇ πόλει παιδοτριβεῖν. ἀσθενὴς
μὲν γάρ ἐστι πᾶς ὁ πονηρὸς καθ' ἑαυτόν. Nec satis οὐδὲ γὰρ τοὺς
προγόνους ὑπολαμβάνω τὰ δικαστήρια ταῦτα οἰκοδομῆ-
σαι, ἵνα τοὺς τοιούτους ἐν αὐτοῖς μοσχεύητε, ἀλλὰ τοὐναντίον,
ἵν' ἀνείργητε, καὶ κολάζητε, καὶ μηδεὶς ζηλοῖ, μηδ' ἐπιθυ-
μεῖ κακίας. adhuc εἰ δὲ κάπηλός ἐστι πονηρίας, καὶ παλι-
γκάπηλος, καὶ μεταβολεύς. Et mille talia, ut prætereā,
quæ ab Aeschine θαύματα, non ῥήματα. uocantur in
cōtrarium incidi dices, hūc quoq; ob ista culpari. Sed
uide quanto maior sit, qui reprehenditur, ipso repre-
hendente, et maior ob hoc quoq;. in aliis enim uis, in
his granditas eius elucet. Num autem Aeschines ipse
iis, quæ in Demosthene carpebat abstinuit? χρὴ γὰρ τὸ

αὐτὸ φθέγγεσθαι τὸν ῥήτορα καὶ τὸν νόμον· ὅταν δ' ἑτέραν μὲν φωνὴν ἀφιῇ ὁ νόμος, ἑτέραν δ' ὁ ῥήτωρ, τῷ τοῦ νόμου δικαίῳ χρὴ διδόναι τὴν ψῆφον, οὐ τῇ τοῦ λέγοντος ἀναισχυντίᾳ· alio loco, ἔπειτα ἀναφαίνεται περὶ πάντων ἐν τῷ ψηφίσματι· πρὸς τῷ κλέμματι γράψας τὰ πεντετάλαντα τοὺς πρέσβεις ἀξιῶν τῶν ὠρειτῶν μὴ ἡμῖν ἀλλὰ καλλίᾳ διδόναι· ὅτι δ' ἀληθῆ λέγω ἀφελὼν τὸν κόμπον, καὶ τὰς τριήρεις, καὶ τὴν ἀλαζονίαν ἐκ τοῦ ψηφίσματος ἀνάγνωθι· Iterũ alio, καὶ μὴ ἐᾶτε αὐτὸν ἔξω τοῦ παρανόμου λόγους περιίστα=σθαι, Quod adeo probauit, ut repetat ἀλλὰ ἐγκαθήμενοι καὶ ἐνεδρεύοντες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσελαύνετε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους, καὶ τὰς ἐκτροπὰς αὐτοῦ τῶν λόγων ἐπιτηρεῖτε· An illa custoditius, pressiusq;, σὺ δὲ ἑλκοποιεῖς, καὶ μᾶλλόν σοι μέλει τῶν αὐθημέρων λόγων, ἢ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως· Altius illa, οὐκ ἀποπέμ=ψεσθε τὸν ἄνθρωπον ὡς κοινὴν τῶν ἑλλήνων συμφορὰν, ἢ συλλαβόντες ὡς λῃστὴν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς πολιτείας πλέοντα τιμωρήσασθε· et alia· Expecto, ut quædam ex hac epistola, gubernacula gemũt, et diis maris proximus, iisdem notis, quibus ea, de quibus scribo· confodias· Intellego enim me dũ ueniam prioribus peto, in illa ipsa, quæ adnotaueras, incidisse· Sed confodias licet, dummodo iam nunc destines diem, quo & de illis, et de his corã exigere possimus · Aut enim tu me timidum, aut ego te temerarium faciam· Vale·

C·PL· PATERNO SVO·S·

Quanta potestas, quanta dignitas, quanta maiestas, quantum deniq; numen sit historiæ, cum frequenter aliàs, tum proxime sensi· Recitauerat quidam uerissimum librum, partemq;

eius in alium diem reseruauerat· ecce amici cuiusdã orantes, obsecrantesq́; ne reliqua recitaret · Tantus audiendi, quae fecerint, pudor, quibus nullus faciendi, quae audire erubescunt· Et ille quidem praestitit, quod rogabatur · sinebat fides · liber tamen, ut factum ipsum manet, manebitq́;, legeturq́; semper tanto magis, quia nõ statim· Incitantur enim homines ad agnoscenda, quae differuntur· Vale·

C·PL· ROMANO SVO·S··

Post longum tempus epistolas tuas, sed tres pariter recepi, omnes elegantissimas, amãtissimas, et quales a te uenire praesertim desyderatas, oportebat, quarum una iniungis mihi iocundissimum ministerium, ut ad Plotinam sanctissimam foeminam literae tuae perferantur, perferentur, eadem commendas Popilium Artemisiũ, statim praestiti, quod petebat · Indicas etiam modicas te uindemias collegisse communis haec mihi tecum, quanquam in diuersissima parte terrarum querela est · Altera epistola nuntias multa te nunc dictare, nunc scribere, q̃bus nos tibi repraesentes, gratias ago, agerem magis, si me illa ipsa, quae scribis, aut dictas, legere uoluisses, et erat aequũ, ut te mea, ita me tua scripta cognoscere, etiam si ad alium, quàm ad me pertinerent, Polliceris, in finem, cum certius de uitae nostrae ordinatione aliquid audieris, futurum te fugitiuum rei familiaris, statimq́; ad nos euolaturum, qui iam tibi compedes nectimus, quas perfrigere nullo modo possis · Tertia epistola continebat esse tibi redditam orationem

pro Clario, eamq; uisam uberiorem, quam dicente me audiente te fuerit. Est uberior. multa eni postea inserui, adiicis te alias te literas curiosius scriptas misisse, an acceperim quæris, non accepi, et accipere gestio. proinde prima quaq; occasione mitte, adpositis quidem usuris, quas ego (num parcius possum) cētesima computabo. Vale.

C. PL. RVSTICO SVO .S.

u T satius est unum aliquid insigniter facere quamplurima mediocriter, ita plurima mediocriter, si non possis unum aliquid insigniter. quod intuens ego, uariis me studiorum generibus nulli satis confisus experior. proīde cum hoc uel illud legis, ita singulis ueniam, ut nō singulis dabis. An cæteris artibus excusatio in numero, literis durior lex, in quibus difficilior effectus est? quid autē ego de uenia quasi ingratus? nam si ea facilitate hæc proxima acceperis, qua priora, laus potius sperāda, q̄ uenia obsecrāda est, mihi tamē uenia sufficit. Vale

C. PL. GEMINO SVO .S.

l Audas mihi, et frequenter præsens, et nūc per epistolas Nonium tuum, quod sit liberalis in quosdam, et ipse laudo, si tamen nō in nos solos. Volo eni eum, qui sit uere liberalis tribuere patriæ, propinquis, adfinibus, amicis, sed amicis, dico pauperibus, non ut isti, qui iis potissimum donant, qui donare maxime possunt. Hos ego uiscatis, hamatisq; muneribus, nō sua promere puto, sed alie-

na corripere. Sunt īgenio simili, q̄ quod huic donāt auferunt illi, famamq́; liberalitatis auaritia petūt. Primum est autem suo esse contentum, deīde quos præcipue scias indigere, sustentantem, fouentemq́;, orbe quodam societatis ambire. Quæ cuncta si facit iste, usquequaq; laudandus est, si unum aliquod, minus quidem, laudandus tamen. Tam rarum est etiam im perfectæ liberalitatis exemplar, ea inuasit homines habendi cupido, ut possideri magis, quam possidere uideantur. Vale.

C. PL. SARDO SVO. S.

Postquam a te recessi, non minus tecum, quā cum apud te fui. legi enim librū tuum idē-tidem repetens ea maxime (non enim mentiar) quæ de me scripsisti. in quibus quidem percopiosus fuisti. quam multa. quam uaria, quam non eadē de eodem, nec tamen diuersa dixisti? Laudem pariter, et gratias agam? neutrum satis possum. et si possem, timerem ne adrogans esset, ob ea laudare, ob quæ gratias agerem. Vnum illud addam, omnia mihi tanto laudabiliora uisa, quanto iucundiora, tanto iucundiora, quanto laudabiliora erant. Vale.

C. PL. TITIANO SVO. S.

Qvid agis? quid acturus es? ipse uitam iucūdissimam idest otiosissimam uiuo. quo fit, ut scribere lōgiores epistolas nolim, uelim legere, illud tanquā delicatus, hoc tanq̄ otiosus. Nihil est. n. aut pigrius delicatis, aut curiosius otiosis. Vale.

C. PL.

C·PL· CANINIO SVO·S·

iNcidi in materiam ueram, sed simillimam fictæ, dignã'q; isto lætissimo, altissimo, planéq; poetico ingenio· incidi autem dum super cœnam uaria miracula hinc inde referũtur· magna autoris fides, tam etsi quid poetæ cum fide? is tamen autor, cui bene uel historiam scripturus credidisses· Est in Africa Hipponẽsis Colonia, mari proxima, adiacet ei nauigabile stagnum, quod in modum fluminis æstuariũ emergit, quod uice alterna prout æstus aut repressit, aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur stagno, omnis hic ætas piscandi, nauigandi, atq; etiam natandi studio tenetur, maxime pueri, quos otium, ludus'q; solicitant, his gloria et uirtus, altissime prouehi, uictor ille, qui longissime ut litus, ita simul nanteis reliquit· hoc certamine puer quidã audentior cæteris in ulteriora tendebat, Delphinus occurrit, et nunc præcedere puerum, nunc sequi, nũc circuire, postremo subire, deponere, iterum subire, trepidantem'q; perferre primum in altum, mox flectit ad litus, reddit'q; terræ, et æqualibus· Serpit per Coloniam fama, cõcurrere omnes, ipsum puerũ tanquã miraculum aspicere, interrogare, audire, narrare· postero die obsident litus, prospectant mare, et si quid ẽ mari simile, natant pueri, inter hos ille, sed cautius, Delphinus rursus ad tempus, rursus ad puerum, fugit ille cum cæteris, delphinus quasi inuitet, reuocet, exilit, mergitur, uarios'q; orbeis iplicitat, expedit'q;· Hoc altero die, hoc tertio, hoc pluribus donec homi=

nes innutritos mari subiret timendi pudor, accedunt, et alludunt, et appellant, tangunt etiã, pertrectãtq; præbentẽ, crescit audacia experimẽto maxime. puer qui primus expertus est, adnatat, nanti insilit tergo, fertur, refertur'q;, adnosci se, amari putat, amat ipse, neuter timet, neuter timetur. huius fiducia, mansuetudo illius augetur. necnon alii pueri dextra, leuáq; simul eunt hortantes, monentes'q;. ibat una (id quoq; mirum) delphinus alius tantum spectator, et comes. Nihil enim simile, aut faciebat, aut patiebatur, sed alterum illum ducebat, reducebat, ut puerum cæteri pueri, incredibile, tam ueruntamen, quam priora, delphinum gestatorẽ, collusorem'q; puerorum in terram quoq; extrahi solitũ, harenis'q; siccatum ubi incaluisset, in mare reuolui. cõstat Octauium Auitũ legatum proconsulis in litus educto religione praua superfudisse unguentum, cuius ille nouitatem, odorem'q; in altum refugisse, nec nisi post multos dies uisum languidum, et mœstum, mox redditis uiribus priorem lasciuiam, & solita ministeria repetisse. Confluebant ad spectaculũ omnes magistratus, quorum aduentu, et mora modica Resp. nouis sumptibus atterebatur. Postremo locus ipse quietem suam, secretum'q; perdebat. Placuit secrete interfici, ad quod coibatur. Hæc tu qua miseratione, qua copia deflebis, ornabis, attolles? q̃q̃ non est opus adfingas aliqd, aut struas, sufficiat ne ea, quæ sũt uera, minuãtur. Vale.

C. PL. TRANQVILLO SVO. S.

EXplica æstum meum, audio me male legere duntaxat uersus, orationes enim com=

mode, ſed tanto minus uerſus· Cogito ergo recitaturus familiaribus amicis, experiri libertum meum· hoc quoq; familiare, quod elegi, nō bene, ſed melius ſcio lecturum, ſi tamen non fuerit perturbatus · Eſt enim tam nouus lector, quàm ego poeta· Ipſe neſcio quid illo legente interim faciam, ſedeam defixus, et mutus, et ſimilis otioſo? an ut quidā, quæ pronuntiabit, murmure, oculis, manu proſequar? Sed puto me non minus male ſaltare, q̄ legere· Iterum dicam, explica æſtum meū, ueréq; reſcribe, num ſit melius peſſime legere, quàm iſta uel non facere, uel facere· Vale·

C·PL· OPPIO SVO·S·

l Ibrum, quem miſiſti recepi, et gratias ago· ſum tamen hoc tēpore occupatiſſimus· Ideo nō dum eum legi, cum alioqui ualidiſſime cupiam, ſed eam reuerentiam cum literis ipſis tum ſcriptis tuis debeo, ut ſumere illa niſi uacuo animo, irreligioſum putem. Diligentiam tuam in retractandis operibus ualde probo· Eſt tamen aliquis modus, primum, quod nimia cura deterit magis, quàm emēdat, deide, quod nos a recentioribus reuocat, ſimulq; nec abſoluit priora, et inchoare poſteriora non patitur· Vale·

C·PL· FVSCO SVO·S·

q Vaeris, quēadmodum in Tuſcis diem æſtate diſponam· Euigilo, cum libuit, plerunq; circa horam primā, ſæpe ante, tardius raro, clauſæ feneſtræ manent · mire enim ſilentio,

et tenebris ab iis, quæ auocant, abductus, et liber, et
mihi relictus, non oculos animo, sed animum oculis
sequor, qui eadem, quæ mens uident, quoties non ui
dent alia. Cogito si quid in manibus, cogito ad uerbũ
scribenti, emendantíq; similis, nunc pauciora, nunc
plura, ut uel difficile, uel facile componi, teneri ue po
tuerunt. Notarium uoco, et die admisso, quæ forma-
uerã, dicto, abit, rursúsq; reuocatur, rursúsq; remitti
tur. ubi hora quarta, uel quinta, neq; enim certum, di
mensúmq; tempus, ut dies suasit, in xystum me, uel
cryptoporticum confero. reliqua meditor, et dicto, ue
hiculum ascendo. ibi quoq; idẽ, quod ambulans, aut
iacens, durat intentio, mutatione ipsa refecta. paulũ
redormio. dein ambulo. mox orationem Græcam, la
tinámue clare, et intente non tam uocis caussa, quàm
stomachi lego, pariter tamen et illa firmatur. Iterum
ambulo, ungor, exerceor, lauor. cœnanti mihi sic cũ
uxore, uel paucis liber legitur. post cœnam comœdia
aut lyristes. mox cũ meis ambulo, quorũ numero sũt
eruditi. ita uariis sermonibus uespera extenditur, et
quanq̃ lõgissimus dies, cito cõditur. Nõnunq̃ ex hoc or
dine aliqua mutantur. nã si diu iacui, uel ambulaui,
post somnum demum, lectionémq; non uehiculo, sed
quod breuius, quia uelocius, equo gestor. interueniũt
amici ex proximis oppidis, partémq; diei ad se tra-
hunt, interdúmq; lassato mihi, opportuna interpella
tione subueniunt. uenor aliquando, sed non sine pu=
gillaribus, ut quamuis nihil ceperim, non nihil refe=
ram, datur et colonis, ut uidetur ipsis non satis tem-
poris, quorum mihi agrestes querelæ literas nostras

et hæc urbana opera commendant. Vale.

C. PL. PAVLINO SVO. S.

n Ec tuæ naturæ est tralatitia hæc, et quasi publica officia a familiaribus amicis contra ipsorum commodum exigere, et ego te constā tius amo, quā'm ut uerear, ne aliter ac uelí, accipias, nisi te Kalendis statim consulem uidero, præsertim cum me necessitas locandorū prædiorum plureis annos ordinatura detineat, in quā noua consilia sumenda sunt. Nam priore lustro, quanquam post magnas remissiones, reliqua creuerunt. inde plerisq; nulla iā cura minuendi æris alieni, quod desperant posse persolui. rapiunt etiam, consumuntq;, quod natum est, ut qui iam putent se non sibi parcere. Occurrendū ergo augescentibus uitiis et medendū est, medēdi una ratio, si non numo, sed partibus locem, ac deinde ex meis aliquos exactores operi custodes fructibus ponam, et alioqui nullum iustius genus reditus, q̄ quod terra, cœlum, annus refert. Ad hoc magnam fidem, acreis oculos, numerosas manus poscit, experiendū tamen, et quasi in ueteri morbo quælibet mutationis auxilia tentanda sunt. Vides, quam non delicata me caussa obire primum consulatus tui diem non sinat. quem tamen hic quoq; ut præsens, uotis, gaudio, gratulatione celebrabo. Vale.

C. PL. SATVRNINO SVO. S.

e Go uero Rufum nostrum laudo, non quia tu, ut ita facerem, petisti, sed quia est ille di-

gnissimus. Legi enim librum omnibus numeris absolutum, cui multum apud me gratiæ amor ipsius adiecit. iudicaui tamen neq; enim soli iudicant, qui maligne legunt. Vale.

C·PL· MVSTIO SVO ·S·

a Ruspicum monitu reficienda est mihi ædes Cereris in prædiis i melius et in maius. uetus sanè, et angusta cũ sit, alioqui stato die frequentissima. Nam idibus septembribus magnus e regione tota coit populus multæ res aguntur. multa uota suscipiuntur. multa redduntur. sed nullum in proximo suffugium aut imbris, aut solis. Videor ergo munifice simul, religioseq; facturus, si ædẽ quã pulcherrimam extruxero, addidero porticus ædi, Illam ad usum deæ, has ad hominũ. Velim ergo emas quatuor marmoreas columnas, cuius tibi uidebitur generis, emas marmora, quibus solum, quibus parietes excolantur. Erit etiam uel faciendum, uel emendũ ipsius Deæ signum, quia antiquum illud è ligno quibusdã sui partibus uetustate truncatum est. Quãtum ad porticus nihil iterim occurrit, quod uideatur istinc esse repetendum, nisi tamen, ut formam secundum rationem loci scribas. neq; enim possunt circundari templo. Nam solum templi hinc flumine, et abruptissimis ripis, hinc uia cingitur. Est ultra uiam latissimum pratum, in quo satis apte contra templum ipsum porticus explicabuntur, nisi quid tu melius inueneris, qui soles locorum difficultates arte superare. Vale.

C.PL. FVSCO SVO .S.

Cribis pergratas tibi fuisse literas meas, quibus cognouisti quemadmodum in Tuscis otium æstatis exigerem, requiris, quid ex hoc ĩ Laurẽtino hyeme permutẽ. Nihil, nisi quod meridianus somnus eximitur, multumq; de nocte uel ante, uel post diem sumitur, et si agendi necessitas instat, quæ frequens hyeme, non iam comœdo, uel lyristæ post cœnam locus, sed illa, quæ dictaui identidem retrectantur, ac simul memoriæ frequenti emẽdatione proficitur. Habes æstate, hyeme consuetudinem non addas huc, licet tantumnum, quæ ĩter hyemem, æstatemq; mediam? ut nihil de die perdunt, de nocte paruulum acquirunt. Vale.

C.PL. SECVNDI EPISTOLARVM LIBER DECIMVS.
ADTRAIANVM IMP.

Gratulatoria ob Imperium.

Va qdẽ pietas Imperator Sanctissime optauerat, ut quã tardissime succederes patri. Sed Dii immortales festinauerunt uirtutes tuas ad gubernacula Reipublicæ, quã susceperas, admouere. Precor ergo ut tibi et per te generi humano prospera omnia, idest digna seculo tuo contingant. Fortem te, et hilarem Imp. optime et priuatim, & publice opto.

C. PL. TRAIANO IMP.

Gratias agit.

e Xprimere Domine uerbis nõ possum, quã-tum mihi gaudiũ attuleris, quod me dignũ putasti iure trium liberorum. quamuis enĩ Iulii Seruiani optimi uiri, tuiq; amantissimi precibus indulseris, tamen etiam ex rescripto intellego, libentius hoc ei te præstitisse, quia pro me rogabat. Videor ergo summam uoti mei consecutus, cum iter initia felicissimi principatus tui, probaueris me ad peculiarem indulgentiam tuam pertinere, eoq; magis liberos concupisco, quos habere etiam illo tristissimo seculo uolui, sicut potes duobus matrimoniis meis credere, sed Dii melius, qui omnia integra bonitati tuæ reseruarunt. malui hoc potius tempore me patrem fieri, quo futurus essem et securus, et felix.

C. PL. TRAIANO IMP. S.

De sortione patrocinii aduersus Mariũ Priscũ.

u T primum me Domine indulgentia uestra promouit ad præfecturam ærarii Saturni omnibus aduocationibus, quibus alioqui nũquam eram promiscue functus, renuntiaui, ut toto animo, delegato mihi officio uacarẽ. qua ex caussa cũ patronum me prouinciales optassent contra Mariũ Priscum, et petii ueniam huius muneris, et impetraui. Sed cum postea consul designatus censuisses tacendum nobiscum, quorum erat excusatio recepta, ut

eſſemus in ſenatus poteſtate, pateremurq́; nomina noſtra in urnam coniici, conuenientiſſimũ eſſe trãquillitate ſeculi tui putaui, præſertim tam moderatæ uoluntati ampliſſimi ordinis non repugnare, cui obſequio meo opto, ut exiſtimes conſtare rationem, cum oĩa facta, dictaq; mea probare ſanctiſſimis moribus tuis cupiam, & ciuis et ſenatoris boni partibus functus es, obſequium ampliſſimi ordinis quod iuſtiſſime exigebat præſtando, quas parteis impleturum te ſecundum ſuſceptam fidem confido·

C·PL· TRAIANO IMP· S·

Petit latum clauum amico·

i Ndulgentia tua Imp· optime, quam pleniſſimam experior, hortatur me, ut audeam tibi etiam pro amicis obligari, inter quos ſibi uel præcipuum locum uindicat Voconius Romanus, ab ineunte ætate condiſcipulus et contubernalis meus· Quibus ex cauſſis et a Diuo patre tuo petieram, ut illum in ampliſſimum ordinem promoueret, ſed hoc uotum meum bonitati tuæ reſeruatũ eſt, quia mater Romani liberalitatem ſeſtertii quadringenties, quod conferre ſe filio codicillis ad patrem tuum ſcriptis profeſſa fuerat, nõdum ſatis legitime peregerat, quod poſtea fecit admonita a nobis· nam et fundos emãcipauit et cætera, quæ in emancipatione ĩplẽda ſolent exigi, cõſumauit· Cum ſit ergo finitũ, quod ſpes noſtras morabatur, non ſine magna fiducia ſubſigno· adit te fidem pro moribus Romani mei, quos et liberalia ſtudia exornant, et eximia pietas, quæ hãc

ipsam matris liberalitatem, et statim patriis hæredi tatem, et adoptionem a uitrico meruit · auget hæc & natalium et paternarum facultatū splendor, quibus singulis multū cōmendationis accessurū, etiā ex meis precibus īdulgentiæ tuæ credo · Rogo ergo domine, ut me exoptatissimæ mihi gratulationis cōpotē facias, et honestis (ut spero) adfectibus meis præstes, ut nō ī me tantum, uerū et in amico gloriari iudiciis tuis possim.

PLINIVS TRAIANO.

Ciuitatē Romanā Harpocrati Iatraliptæ suo petit.

p Roximo anno Domine grauissima ualetudine usq; ad periculū uitæ uexatus, Iatralipten adsumpsi, cuius solicitudine, & studio tuæ tantum indulgentiæ beneficio, referre gratiam · parem possum · Quare rogo, des ei ciuitatē Romanā · Est enim peregrinæ conditionis, manumissus a peregrina · Vocatur ipse Harpocras, matronam habet · Thermuthin Theonis, quæ iampridem defuncta est · Item rogo, des ius Quiritiū libertis Antoniæ Maximillæ ornatissimæ fœminæ, Hediæ et Antoniæ Harmeridi · Quod a te, petente patronam, peto.

PLINIVS TRAIANO.

Agit gratias.

a Go gratias domine, quod et ius Quiritium libertis necessariæ mihi fœminæ, et ciuitatem Romanā Harpocrati Iatraliptæ meo sine mora indulsisti · Sed cum annos eius et censum, si

cut præceperas, ederem, admonitus sum a peritioribus, debuisse me ante, ei Alexandrinam ciuitatem impetrare, deinde Romanam, quoniã esset Aegyptius. Ego autem, quia inter ægyptios, cæterosq; peregrinos nihil interesse credebam, contentus fueram hoc solum scribere tibi, eum scilicet a peregrina manumissum, patronamq; eius iampridem decessisse, de qua ignorantia mea non queror, per quam stetit, ut tibi pro eodem homine sæpius obligarer. Rogo itaq;, ut beneficio tuo legitime frui possim. tribuas ei et Alexandrinam ciuitatem, et Romanam. Annos eius & censum, (nequid rursus indulgentiam tuam moraretur) libertis tuis, quibus iusseras misi.

TRAIANVS PLINIO.

c Iuitatem Alexandrinam secundum institutionem principum non temere dare proposui, sed cum Harpocrati Iatraliptæ tuo iã ciuitatem Romanã impetraueris, huic quoq; petitioni tuæ negare non sustineo. Tu ex quo nomo sit, notum mihi facere debebis, ut epistolã tibi ad Pompeiũ Plantam præfectum Aegypti amicum meũ mittam.

PLINIVS TRAIANO.

De statuis principum in municipium transferendis.

c Vm diuus pater tuus Domine, & oratione pulcherrima, & honestissimo exemplo, omneis ciueis ad munificentiam esset cohortatus, petii ab eo, ut statuas principum, quas in longinquis agris, per plureis successiões traditas mihi, qua

leis acceperam, custodiebã, permitteret in municipiũ transferre, adiecta sua statua, quodq; ille mihi cum plenissimo testimonio indulserat, ego statim decurionibus scripseram, ut adsignarent solum, in quo templum pecunia mea extruerem, illi in honore operis ipsius electionẽ loci mihi obtulerant. Sed primũ mea, deide patris tui ualetudine, postea curis delegati a uobis officii retentus, nunc uideor commodissime posse in rem præsentem excurrere. nam et menstruum meum Kal. septembris finitur, & sequẽs mensis complureis dies feriatos habet. Rogo ergo ante omnia permittas mihi, opus, quod incohaturus sum, exornare & tua statua, deinde, ut hoc facere quammaturissime possim, indulgeas commeatum. Non est autem simplicitatis meæ dissimulare apud bonitatem tuã obiter te plurimum conlaturum utilitatibus rei familiaris meæ. Agrorum enim, quos in eadem regione possideo, locationem alioqui. cccc. excedat. Adeo non potest differri, ut proximam putationem nouus colonus facere debeat. Præterea continuæ sterilitates cogunt me de remissionibus cogitare, quarum rationem nisi præsens inire nõ possum. Debeo ergo domine ĩdulgentiæ tuæ, et pietati meæ celeritatem, & status ordinationem, si mihi ob utraq; hæc dederis cõmeatum. xxx. dierum. Neq; enim angustius tempus præfinire possum, cum et municipiũ, et agri de quibus loquor, sint ultra centesimum et quinquagesimum lapidem.

TRAIANVS PLINIO.

e T multas, et omneis publicas caussas petendi commeatus reddidisti. Mihi autem uel so-

la uolūtas tua suffecisset. Neq; enim dubito te, ut primum potueris, ad tam districtū officiū reuersurum. Statuā poni mihi a te eo, quod desyderas loco, quanquam eiusmodi honorum parcissimus, tamen patior, ne impedisse cursum erga me pietatis tuæ uidear.

PLINIVS TRAIANO.

Impetratæ ciuitatis Alexandrinorum pro Harpocrate gaudium.

e Xprimere Domine uerbis nō possum, quanto me gaudio adfecerint epistolæ tuæ ex quibus cognoui te Harpocrati Iatraliptæ meo et Alexandrinam ciuitatem tribuisse, quamuis secundum institutionem principum non temere eam dare proposuisses. Esse autem Harpocran νόμου μεμφύτου indico tibi. Rogo ergo indulgentissime Imp. ut mihi ad Pompeium Plantam, præfectum Aegypti amicum tuum, sic, ut promisisti, epistolam mittas. Obuiam iturus, quo maturius domine exoptatissime aduentus tui gaudio frui possim. rogo permittas mihi quā longissime occurrere tibi.

PLINIVS TRAIANO.

Medici sui propinquis ciuitatem petit.

p ROxima infirmitas mea domine obligauit me Posthumio Marino medico, cui parem gratiam referre beneficio tuo possum, si præcibus meis ex consuetudine bonitatis tuæ indulseris. Rogo ergo, ut propinquis eius des ciuitatē Chrysippo

Mitridatis, uxoriq; Chrysippi Stratonicæ Epigoni. Item liberis eiusdem Chrysippi Epigono, & Mitridati, ita ut sint in patris potestate, utq; iis in libertos seruetur ius patronorum. Item rogo indulgeas ius Quiritium. L. Satrio Abascanto et P. Cæsio Phosphoro, et Panchariæ Soteridi, quod a te uolētibus patronis peto.

PLINIVS TRAIANO.

Præturam amico petit.

s Cio dominæ memoriæ tuæ, quæ est beneficiendi tenacissima preces nostras inhærere, quia tamē in hoc quoq; indulsisti, admoneo simul, & impense rogo, ut Accium Suram prætura exornare digneris, cū locus uacet, ad quam spem alioqui quietissimū hortatur et nataliū splendor, et summa integritas in paupertate, et ante omnia felicitas tēporum, quæ bonam conscientiam ciuium tuorum ad usum indulgentiæ tuæ prouocat, & attollit.

PLINIVS TRAIANO.

Sacerdotium sibi petit.

c Vm sciam domine ad testimoniū, laudēq; morum meorum pertinere tam boni principis iudicio exornari, rogo dignitati, ad quā me prouexit indulgentia tua uel auguratum, uel septemuiratū, quia uacat adiicere digneris, ut iure sacerdotii precari deos pro te publice possim, quos nunc precor pietate priuata.

PLINIVS TRAIANO.

Gratulatoria ob uictoriam.

u Ictoriæ tuæ optime Imp. Maxime pulcherrimæ, antiquissimæ, et tuo nomine, et Reip. gratulor, Deosq; imortaleis precor, ut oẽis cogitationes tuas tam lætus sequatur euentus, ut uirtutibus tantis gloria imperii et nouetur, et augeatur.

PLINIVS TRAIANO.

De itinere suo in Bithyniam.

q Via confido Domine ad curam tuam pertinere, nuntio tibi me Ephesum cum omnibus meis ὑπὲρ μαλέαν nauigasse, quamuis contrariis uentis retentus. Nũc destino partim orariis nauibus, partim uehiculis prouinciã petere. nam sicut itinere graueis æstus, ita cõtinuæ nauigationi Etesiæ reluctantur.

TRAIANVS PLINIO.

r Ecte renuntiasti mi Secunde Carissime. Pertinet enim ad animum meum, quali itinere prouinciam peruenias. Prudenter autem cõstituis interim nauibus, interim uehiculis uti, prout loca suaserint.

PLINIVS TRAIANO

In Bithyniam se uenisse scribit.

s Icut saluberrimam nauigationem Domine usq; Ephesum expertus, ita inde postquam

uehiculis iter facere cœpi grauissimis æstibus, atq; etiam febriculis uexatus, Pergami substiti. Rursus cum transissem in orarias nauiculas contrariis uentis retentus, aliquanto tardius, quám speraueram, idest. XV. Kal. octobreis Bithyniam intraui. Non possum tamen de mora queri, cum mihi contigerit, quod erat auspicatissimum, natalem tuum in prouincia celebrare. Nunc Reip. Prusensium impendia, redditus, debitores excutio, quod ex ipso tractu magis, ac magis necessarium intelligo. Multæ enim pecuniæ uariis ex caussis a priuatis detinentur. Præterea quædã minime legitimis sumptibus erogantur. Hæc tibi domine in ipso ingressu meo scripsi. Quintodecimo Kal. octob. Domine prouinciam intraui, quam in eo obsequio, in ea erga te fide, quam de genere humano mereris, inueni. Dispice domine an necessariũ putes mittere huc mensorem. uidentur enim non mediocres pecuniæ posse reuocari a curatoribus operum, si mensuræ fideliter aguntur, ita certe prospicio ex ratione Prusensium, quam cum Maximo tracto.

TRAIANVS PLINIO. S.

C Vperẽ sine querela corpusculi tui et tuorũ, peruenire in Bithyniam potuisses, ac simile tibi iter ab Epheso, ut nauigationi fuisset, quam expertus usq; illò eras. Quo autem die peruenisses in Bithyniam cognoui Secunde Carissime literis tuis. prouinciales credo prospectum sibi a me ĩtelligent. nam et tu dabis operã, ut manifestum sit illis electum te esse, qui ad eosdem mei loco mittereris. Rationes

tiones autem in primis tibi rerum publicarum excutiendæ sunt · nam et esse eas uexatas satis constat · Mēsores uix etiam iis operibus, quæ aut Romæ, aut in proximo fiunt, sufficienter habeo, sed in omni prouincia inueniuntur, quibus credi possit, & ideo non deerunt tibi, modo uelis diligenter excutere ·

PLINIVS TRAIANO.
De custodiis.

r Ogo domine, consilio me regas hæsitantem, utrum per publicos ciuitatum seruos, quod usq; adhuc factum, an per milites adseruare custodias debeā · Vereor enim ne et per seruos publicos parum fideliter custodiantur, et non exiguum militum numerum hæc cura distringat · interim publicis seruis paucos milites addidi · Video tamen periculum esse, ne idipsum utrisq; neglegentiæ caussa sit · dum communem culpam hi in illos, illi in hos regere posse confidunt ·

TRAIANVS PLINIO ·

n Ihil opus sit mi Secunde carissime ad continendas custodias plureis cōmilitones conuerti · Perseueremus in ea cōsuetudine, quæ isti prouinciæ est, ut per publicos seruos custodiantur · Etenim ut fideliter hoc faciant, in tua seueritate, ac diligentia positum est · In primis enim, sicut scribis; uerendum est, ne si permiscæantur seruis publicis milites, mutua inter se fiducia neglegentiores sint, sed & illud hæreat nobis, quam paucissimos milites a signis

auocandos esse.

PLINIVS TRAIANO.

De numero militũ Gabio Basso præfecto adsignatorũ

g Abius Bassus præfectus oræ Ponticæ et reuerentissime, et officiosissime domine uenit ad me, & compluribus diebus fuit mecum. Quantum perspicere potui, uir egregius, et indulgentia tua dignus, cui ego notum feci præcepisse te, ut ex cohortibus, quibus me præesse uoluisti, contentus esset beneficiariis decem, eqtibus duobus, cẽturione uno. Respondit non sufficere sibi hunc numerum, idq; se scripturum tibi. Hoc in caussa fuit, quo minus statim reuocandos putarem, quos habet supra numerum.

TRAIANVS PLINIO.

e T mihi scripsit Gabius Bassus non sufficere sibi eum militum numerum, qui ut daretur illi mandatis meis, complexus sum. Quid quæris scripsisse me: ut notũ haberes, his literis subiici iussi. Multum itereſt te poscat, an homines in se, ut latius uelint. Nobis autem utilitas demum spectanda est, et quantum fieri potest, curandum ne milites a signis absint.

PLINIVS TRAIANO.

De balineo Prusensium.

p Rusenses domine balineum habent. est sordidum et uetus. Id itaq; indulgentia tua re-

stituere desyderant, ego tamen æstimans nouum fieri debere, uideris mihi desyderio eorum indulgere posse. Erit enim pecunia, ex qua fiat primum ea, quam reuocare a priuatis, & exigere iam cœpi, deinde, quam ipsi erogare in oleũ soliti, parati sunt in opus balinei conferre, quod alioqui et dignitas ciuitatis, et seculi, tui nitor postulat.

TRAIANVS PLINIO.

I instructio noui balinei oneratura uires
s Prusensium non est, possumus desyderio eorum indulgere. modo nequid ideo aut intribuantur, aut minus illis in posterum fiat ad necessarias erogationes.

PLINIVS TRAIANO.

De aduentu Seruilii.

Eruilius Pudens legatus domine. viii. Kal.
s Decembr. Nicomediã uenit, meq; longæ ex pectationis solicitudine liberauit.

PLINIVS TRAIANO.

Pro Rosiano Gemino.

Osianum Geminum domine arctissimo ui
r culo mecum tua in me beneficia iunxerunt. Habui enim illum quæstorem in consulatu, mei summe obseruantissimũ, expertus tantã mihi post consulatum reuerẽtiam præstat, & publicæ ne-

cessitudinis pignera priuatis cumulat officiis. Rogo ergo, ut ipse apud te pro dignitate eius precibus, meis faueas, cui et si quid mihi credis, indulgentiã tuam dabis. dabit ipse operam, ut in his, quæ ei mandaueris, maiora mereatur. Parciorẽ me in laudando facit, quod spero tibi & integritatem eius, & probitatem, et industriam non solum ex eius honoribus, quos in urbe sub oculis tuis gessit, uerum etiam ex commilitio esse notissimam. Illud unum, quod propter caritatem eius non dum mihi uideor satis plene fecisse, etiã atq; etiam facio, teq; domine rogo, gaudere me ex ornata quæstoris mei dignitate, idest per illum meam quam maturissime uelis.

PLINIVS TRAIANO.

De militibus Maximo pro curatori adsignãdis.

m Aximus libertus & procurator tuus domine, præter decem beneficiarios, quos adsignari a me Gemellino optimo uiro iussisti, sibi quoq; confirmat necessarios esse milites, ex his interim, sicut inueneram in ministerio eius, relinquendos existimaui, præsertim cum ad frumentum comparandum iret in Paphlagoniam. Quinetiam tutelæ caussa, quia ita desyderabat, addidi duos equites. in futurum, quid seruari uelis, rogo rescribas.

TRAIANVS PLINIO.

n Vnc quidem proficiscentem ad comparationem frumentorum Maximũ Libertum meũ

recte militibus instruxisti. fungebatur enim & ipse extraordinario munere, cum ad pristinũ actum reuersus fuerit, sufficient illi duo a te dati milites, et totidem a Virdio Gemellino procuratore meo, quem adiuuat,

PLINIVS TRAIANO.

De seruis inter tyrones inuentis.

s Empronius Cælianus egregius iuuenis, repertos ĩter tyrones duos seruos misit ad me, quorum ego supplicium distuli, ut te conditorem disciplinæ militaris, firmatoremq; consulerem de modo pœnæ. Ipse. n. dubito ob hæc maxime, quod ut iam dixerant, sacramento militar i nõdum distrĩbuti in numeros erant. Quid ergo debeam sequi, rogo domine scribas, præsertĩ cũ pertineat ad exẽplũ,

TRAIANVS PLINIO.

s Ecundum mandata mea fecit Sempronius Cælianus mittendo ad te eos, de quibus cognosci oportebit, an capitale supplicium meruisse uideantur. Refert autem uoluntarii se obtulerint, an lecti sint, uel etiam uicarii dati. Lecti sunt. inquisitio peccauit. si uicarii dati, penes eos culpa est, qui dederunt, si ipsi cum haberent conditionis suæ cõscientiam uenerunt, animaduertendum in illos erit. Neq; n. multum ĩterest, quod non dũ per numeros distributi sunt. Ille enim dies, pro quo primum probati

ſunt, ueritatem ab his originis ſuæ exegit.

PLINIVS TRAIANO.

De iis, qui ex damnatione ſerui publici eſſent.

S Alua magnitudine tua domine deſcendas oportet ad meas curas, cum ius mihi dederis referendi ad te, de quibus dubito. In pleriſq; ciuitatibus, maxime Nicomediæ & Niceæ qdá uel in opus damnati, uel in ludum. Similia in his genera pœnarum publicorum ſeruorum officio, miniſterioq; funguntur, atq; etiam ut publici ſerui annua accipiunt, quod ego cum audiſſem diu, multumq; hæſitaui, quid facere deberẽ, nam et reddere pœnæ poſt longum tempus pleroſq; iam ſenes, et quantum adfirmatur, frugaliter, modeſteq; uiuenteis, nimis ſeuerum arbitrabar, et in publicis officiis retinere dãnatos, non ſatis honeſtum putabam, eoſdem rurſus a Re publica paſci otioſos, inutile, non paſci, etiam periculoſum. Exiſtimabam neceſſario ergo rem totam, dum te conſulerem in ſuſpenſo relinqui. Quæ res fortaſſe quemadmodum euenerit, ut pœnis, in quas damnati erant, exoluerentur, et ego quæſii, ſed nihil comperi. Quod adfirmare tibi poſſum, ut decreta, quibus dãnati erant, proferebantur, ita nulla monimenta, quibus liberati probarentur. erant tamen quid dicerent deprecantes, iuſſu proconſulum, legatorúmue dimiſſos. Addebat fidem, quod credibile erat, neminẽ hoc auſum ſine autore.

TRAIANVS PLINIO.

m Eminerimus idcirco, te in istam prouinciam missum, quoniã multa in ea emendanda apparuerint. Erit autem uel hoc maxime corrigendum, quo qui damnati ad pœnam erant, non modo ea sine autore, ut scribis, liberati sunt, sed etiã in conditionem proborum ministrorum retrahãtur. Qui igitur intra hos proximos decem annos dãnati, nec ullo idoneo autore liberati sunt, hos oportebit pœnæ suæ reddi. Siqui uetustiores inueniẽtur et senes ante annos decem damnati, distribuamus illos in ea ministeria, quæ non longe a pœna sint. Solent. n. eiusmodi ad balineum, ad purgationes cloacarum, item munitiones uiarum, et uicorum dari.

PLINIVS TRAIANO.

De collegio fabrorum Nicomedensium instituendo.

c Vm diuersam partem prouĩciæ circumirẽ, Nicomediæ uastissimum ĩcendiũ multas priuatorum domos, et duo publica opera, quanquam uia ĩteriacente Gerusian, & Isson absumpsit. Est autem latius sparsum. primum uiolentia uenti, deinde inertia hominum, quod satis constat otiosos, & immobiles tanti mali spectatores perstitisse, et alioqui nullus usquam in publico sipo, nulla hama, nullum deniq; instrumentum ad incendia compescenda, ut hæc quidem, ut iam præcepi, parabantur. Tu domine dispice, an instituendum putes collegium fabro-

rum, duntaxat hominum · CL · ego attendá, nequis, nisi faber recipiatur, néue iure concesso in aliud utatur, nec erit difficile custodire tam paucos.

TRAIANVS PLINIO.

t Ibi quidem secundum exempla complurinum in mẽtem uenit posse collegiũ fabrorũ apud Nicomedẽ sets constitui. Sed meminerimus prouinciã istam, et præcipue eas ciuitates eiusmodi factionibus esse uexatas. Quodcunq; nomen, ex quacunq; caussa dederimus iis, qui in idem contracti fuerint. hetariæ *, quæ breues fiẽt. Satius itaq; est cõparari ea, quæ ad coercendos ignes auxilio esse possint, admoneriq; dominos prædiorũ, ut & ipsi inhibeãt, ac si res poposcerit, adcursu populi ad hoc uti.

PLINIVS TRAIANO.

Votorum nuncupatio.

s Olennia uota pro incolumitate tua, qua publica salus continetur, et suscipimus domine pariter, et soluimus, precati Deos, ut uelint ea semper solui, semperq; signari.

TRAIANVS PLINIO.

e T soluisse uos cum prouincialibus diis imortalibus uota pro mea salute, et icolumitate, et nuncupasse, libenter mi Secunde carissime cognoui ex literis tuis.

PLINIVS TRAIANO

De aquæductu Nicomedensium.

iN aquæductu Dñe Nicomedenses impen=
derũt. H-S-xxx. ccc. xxviiii. Qui im
perfectus adhuc relictus, ac etiam destru=
ctus est. rursus in alium ductum erogata sunt. cc.
hoc quoq; relicto. nouo impendio est opus, ut aquam
habeant, qui tantam pecuniam male perdiderunt. Ip
se perueni ad fontem purissimũ, ex quo uidetur aqua
debere perduci, sicut initio tentatum erat arcuato ope
re, ne tantũ ad plana ciuitatis, et humilia perueniat.
manent adhuc paucissimi arcus, possunt et erigi qui=
dam lapide quadrato, qui ex superiore opere detra-
ctus est. aliqua pars, ut mihi uidetur, testaceo opere
agenda erit. Id enim & facilius, et uilius. Et impri-
mis necessarium est, mitti a te uel aquilegem, uel ar-
chitectum. ne rursus eueniat, quod accidit. ego illud
unum adfirmo, et utilitatem operis, et pulchritudi-
nem seculo tuo esse dignissimam.

TRAIANVS PLINIO.

cVrandum est, ut aqua in Nicomedensem ci
uitatem perducatur. uere credo te ea, qua de
bebis diligẽtia, hoc opus adgressurum. Sed
mediusfidius ad eandem diligentiam tuam pertinet
inquirere, quorum uitio ad hoc tempus tantam pecu
niam Nicomedenses perdiderint, ne cum inter se gra
tificantur et inchoauerint, quid itaq; compereris per
aquæductus, et reliquerint, fer in notitiam meam.

PLINIVS TRAIANO.

De theatro Nicænsium.

Heatrum Domine Nicææ maxima iam parte constructum imperfectum tamen sestertium, ut audio, neq; enim ratio plus excussa est, amplius centies hausit, uereor ne frustra. ingentibus enim rimis descendit et hiat, siue in caussa solum humidum, et molle, siue lapis ipse gracilis, et putris, dignum est certe deliberatione, sit ne faciendum. aut sit relinquendum, an etiam destruendum. nam fulturæ, ac substructiones, quibus subinde suscipitur non tam firmæ mihi, quàm sumptuosæ uidentur. huic theatro ex priuatorũ pollicitationibus multa debentur, ut basilicæ circa, ut porticus supra caueam, quæ nunc omnia differuntur cessante eo, quod ante peragendum est. Iidem Nicænses gymnasium incendio amissum, ante aduentum meum restituere cœperunt longe numerosius, laxiusq; q̃ fuerat. etiam aliquantum erogauerunt, periculum est ne parum utiliter. incompositum enim, et sparsum est. Præterea architectus sanè æmulus eius, a quo opus ichoatum est, adfirmat parietes (quanquã uiginti et duos pedes latos) imposita onera sustinere nõ posse, quia sint cæmẽto medii farti, nec testaceo opere præcincti. Claudiopolitani quoq; in depresso loco, imminente etiã monte ingens balineũ defodiũt, magis, quàm ædificant, & quidem ex ea pecunia, quam buleutæ addunt beneficio tuo aut iam obtulerunt ob introitum, aut nobis exigentibus conferunt. Ergo cum timeam, ne illic

publica pecunia, hic, quod est omni pecunia prætiosius, munus tuum male collocetur, cogor petere a te, nõ solum ob theatrum, uerumetiam ob hæc balinea, mittas architectum dispecturum, utrum sit utilius post sumptum, qui factus est, quoquo modo consumare opera, ut inchoata sunt, an quæ uidentur emendanda, corrigere, quæ transferenda, transferre, nedum seruare uolumus, quod impensum est, male impendamus, quod addendum est.

TRAIANVS PLINIO.

q Vid oporteat fieri circa theatrũ, quod inchoatum apud Nicenses est, in re præsenti optime deliberabis, et constitues. mihi sufficiet indicari, cui sententiæ accesseris. tunc autem a priuatis exigi opera tibi curæ sit, cum theatrum (propter quod illa promissa sunt,) factum erit. Gymnasiis idulgent Græculi, ideo forsitan Nicenses maiore animo constructionem eius adgressi sunt. Sed oportet illos eo contentos esse, quod possit illi sufficere. Quid Claudiopolitanis circa balineum, quod parũ (ut scribis) idoneo loco inchoauerunt, suadendum sit, tu constitues. Architecti tibi deesse non possunt. Nulla prouincia est, quæ non peritos, et ingeniosos homines habeat, modo ne existimes breuius esse ab urbe mitti, cũ ex Græcia etiã ad nos uenire soliti sunt.

PL. TRAIANO.

De lacu Nicomedensium.

i Ntuenti mihi et fortunæ tuæ, et animi magnitudinem, conuenientissimum uidetur, demõ

strari opera non minus æternitate tua, quam gloria digna quantum'q; pulchritudinis, tantum utilitatis habitura est. In Nicomedensium finibus amplissimus lacus, per hunc marmora, fructus, ligna, materiæ, et sumptu immodico, et labore usq; ad uiam nauibus, inde magno labore, maiore impendio uehiculis ad mare deuehuntur. Hoc opus sed multas manus poscit. at hæ porro non desunt, nam et in agris magna copia est hominum, et maxima in ciuitate, certa'q; spes omnes libentissime adgressuros opus omnibus fructuosum, superest, ut tu libratorem, uel architectum, si tibi uidebitur, mittas, qui diligenter exploret, sit ne lacus altior mari, quē artifices regionis huius quadraginta cubitis altiorem esse contendunt. Ego per eadem loca inuenio fossam a rege percussam, sed incertum utrum ad colligendum humorem circuniacentium agrorum, an ad committendum flumini lacum (est enim imperfecta) Hoc quoq; dubium interce pto rege mortalitate, an desperato operis effectu. sed hoc ipso (feres enim me ambitiosum) pro tua gloria incitor, et accendor, ut cupiam peragi a te, quæ tantum cœperant reges.

TRAIANVS PLINIO.

p Otest nos solicitare lacus iste, ut cōmittere illum mari uelimus, sed planè explorandum est diligenter, ne si immissus in mare fuerit, totus effluat. Certe, quantū aquarū, et unde accipiat, poteris a Calpurnio Macro petere. Libratorē et ego hinc aliquem tibi peritum eiusmodi operum mittā.

PL. TRAIANO.

De byZantiorum impendiis.

r Equirenti mihi byZantiorum Reip. impendia, quæ maxima fecit, îdicatum est domine legatum ad te salutandum annis omnibus cum psephismate mitti, eiq; dari numorum duodena millia. Memor ergo propositi tui, legatum quidem retinendum, psephisma autem mittendum putaui ut simul et sumptus leuaretur, et impleretur publicum officium. Eidem ciuitati imputata sunt terna millia, quæ uiatici nomine annua dabantur legato eunti ad eum, qui Mæsiæ præest, publicæ salutandum. Hæc ego in posterum circuncidenda existimaui. te domine rogo, ut quid sentias rescribendo, aut consiliũ meum confirmare, aut errorem emendare digneris.

TR. PLINIO.

o Ptime fecisti Secunde carissime duodena ista byZantiis, quæ ad salutandum me in legatum impendebantur, remittendo. fungetur his partibus et si solum eorum psephisma per te missum fuerit. Ignoscet illis et Mæsiæ præses. si minus illum sumptuose coluerint.

PL. TRAIANO.

De diplomatibus.

d Iplomata domine (quorum dies præterita) omnino obseruari, et quã diu uelis, rogo scribas, meq; hæsitatione liberes. uereor enim

ne in alterutram partem ignorantia lapsus, aut illicita confirmem, aut necessaria impediam.

TRAIANVS PLINIO.

d Iplomata (quorũ præteritus est dies) in usu esse non debent. ideo inter prima iniungo mihi, ut per omneis prouincias antemittã noua diplomata, quam desyderari possint.

PL. TRAIANO.

De priuilegio Apamæorum.

c Vm uellẽ Apameæ domine cognoscere publicos debitores, et redditum, et impendia, responsum est mihi cupere quidem uniuersos, ut a me rationes Coloniæ legerentur, nunquam tamen esse lectas ab ullo proconsulum, habuisse priuilegium, et uetustissimũ morẽ, arbitrio suo Remp. administrare. Exegi, ut quæ dicebant, quæq; recitabãt libello complecterentur, quem tibi, qualem acceperã, misi, quamuis intelligerem pleraq; ex illo addi, de quo quæritur, nõ pertinere. Te rogo, ut mihi præire digneris, quid me putes obseruare debere. uereor enĩ ne aut excessisse, aut non impleße officii mei parteis uidear.

TRAIANVS PLINIO.

l Ibellum Apamæorum, quem epistolæ tuæ iunxeras remisit mihi necessitatem. perpendi qualia essent, propter quæ uideri uolũt

eos, qui proconsulibus hanc prouinciam optinuerunt abstinuisse inspectatione rationum suarum, cum ipsum te, ut eas inspiceres, non recusauerint. Remunerandа est igitur probitas eorum, ut iam nunc sciant hoc, quod inspecturus es, ex mea uoluntate, saluis, quae habent, priuilegis, esse facturum.

PL· TRAIANO·

De religioso templo transferendo.

a Nte aduentum meum Domine Nicomedenses priori foro nouũ adiicere cœperunt, cuius in angulo est ædes uetustissima matris magnæ, aut reficiẽda, aut transferẽda, ob hoc præcipue, quod est multo depressior opere eo, quo cũ maxime surgit. Ergo cum quærerem, num esset aliqua lex dicta tẽplo, cognoui aliũ hic, alium apud nos esse morem dedicationis. Dispice ergo domine, an putes ædem, cui nulla lex dicta est, salua religione posse transferri, alioqui commodissimum est, si religio non impedit.

TRAIANVS PLINIO·

p Otes mi Secũde Carissime sine solicitudine religionis, si loci positio uidetur hoc desyderare, ædem matris deum transferre in eã, quæ est accommodatior, nec te moueat, quod lex dedicationis nulla reperitur, cum solum peregrinæ ciuitatis capax non sit dedicationis, quæ fit nostro iure.

PL. TRAIANO.

Agit gratias.

d Iffiale est Domine exprimere uerbis, quãtam perceperim lætitiam, quod et mihi & socrui meæ præstitisti, ut ad finẽ eius Cœlium Clementem in hanc prouinciam transferres. ex illo enim mensuram beneficii tui penitus intelligo, cũ tam plenam indulgentiam cum tota domo mea experiar, cui referre gratiam parem nec audeo quidem, quamuis Maximo possum. itaq; ad uota confugio, deosq; precor, ut iis, quæ in me adsidue confers, nõ indignus existimer.

PL. TRAIANO.

Ob diem imperii.

d Iem Domine, quo seruasti imperium dũ suscipis quanta mereris, lætitia celebrauimus, precati deos, ut generi humano, cui us tutela, et securitas saluti tuæ innisa est, incolumẽ, florentemq; præstarent. præiimus, et cõmilitonibus ius iurandum more solenni præstantibus et prouincialibus, qui eadem certarunt pietate, iurantibus.

TRAIANVS PLINIO.

q Vanta religione, ac lætitia commilitones cũ prouincialibus te præeunte, diem imperii mei celebrauerint, libenter mi Secunde carissime cognoui literis tuis.

PL.

PL·TRAIANO·

De pecunia fœnebri·

p Ecuniæ publicæ Domine prouidentia tua, et ministerio nostro etiam exactæ sunt, & exiguntur, quæ uereor ne otiosæ iaceāt, nā et prædiorum comparandorum, aut nulla, aut rarissima occasio est, nec inueniuntur, qui uelint debere Reip· præsertim duodenis assibus, quanti a priuatis mutuātur· Dispice ergo Domine, nunquid minuendā usuram, ac per hoc idoneos debitores inuitandos putes, et si ne sic reperiuntur, distribuendam inter decuriones pecuniā, ita ut recte Reip· caueant, quod quāquam inuitis, et recusantibus minus acerbum erit, leuiore usura constituta·

TRAIANVS PLINIO·

e T ipse nō aliud remedium dispicio mi Secunde carissime, quam ut quantitas usurarum minuatur, quo facilius pecuniæ publicæ collocentur· modū eius ex copia eorum, qui mutuabuntur tu constitues, inuitos ad accipiendum compellere, quod fortassis ipsis otiosum futurum sit, nō est ex iustitia nostrorum temporum·

PL·TRAIANO·

Consultatio super restitutione exulis·

s Vmmas domine gratias ago, quod inter maximas occupationes iis, de quibus te consu-

lui, me quoq; regere dignatus es, quod nunc quoq; facias, rogo. Adiit enim me quidam, indicauitq; aduersarios suos a Seruilio Caluo clarissimo uiro in triennium relegatos, in prouincia morari, illi contra, ab eodem se restitutos adfirmauerunt, edictumq; recitauerunt, qua caussa necessarium credidi, rem integram ad te referre. nam sicut mandatis tuis cautum est, ne restituam ab alio, aut a me relegatos, ita de iis, quos alius et relegauerit, et restituerit, nihil comprehensum est. Ideo tu Domine consulendus fuisti, quid obseruare me uelles, tã Hercule de his, quàm de illis, qui in perpetuum relegati, nec restituti in prouincia deprehendũtur. nam hæc quoq; species incidit in cognitionem meam. Est enim adductus ad me in perpetuum relegatus a Iulio Basso proconsule. Ego, quia sciebam acta Bassi rescissa, datumq; a senatu ius omnibus, de quibus ille aliquid constituisset, ex integro agendi duntaxat per biennium, interrogaui hunc, quẽ relegauerat, an adiisset, docuissetq; proconsulem. per quod effectum est, ut te consulerem reddendum eum pœnæ suæ, an grauius aliquid, et quid potissimum constituẽdum putares, et in hunc, et in eos, si qui forte in simili cõditione inuenirentur. Decretum Calui, et edictum, item decretum Bassi his literis subieci.

TRAIANVS PLINIO.

Vid in persõnã eorum statuendum sit, qui
q a Publio Seruilio Caluo proconsule in triẽ
nium relegati, et mox eiusdem edicto restituti in prouĩcia remanserunt, proxime tibi rescribã,

cum caussas huius facti à Caluo requisiero, qui a Iulio Basso in perpetuum relegatus est, cum per biennium agendi facultatem habuerit, si existimat se iniuria relegatum, neq; id fecerit, atq; in prouincia morari perseuerauerit, uinctus mitti ad præfectis prætorii mei debet neq; enim sufficiat eum pœnæ suæ restitui, quem contumacia elusit·

PL· TRAIANO·

De Archippo philosopho·

Cum citarem iudices Domine, conuētum inchoaturus, Flauius Archippus uacationem petere cœpit, ut philosophus· Fuerunt qui dicerent non modo liberandum eum iudicandi necessitate, sed omnino tollendum de iudicum numero, reddendumq; pœnæ, quam fractis uinculis euasisset· Recitata est sententia Velii Pauli proconsul· qua probabatur Archippus crimine falsi damnatus in metallum, ille nihil proferebat, quo restitutum se doceret· adlegabat tamen pro restitutione et libellum a se Domitiano datum, et epistolas eius ad honorem suum pertinenteis, et decretum Prusensium· addebat his et tuas literas scriptas sibi, addebat et patris tui edictū, et epistolam, quibus confirmasset beneficia a Domitiano data· Itaq; quamuis eidem talia crimina applicarentur, nihil decernendum putaui, donec te cōsulerem de eo, quod mihi constitutione tua dignum uidebatur· ea, quæ sunt utriq; recitata, his literis subieci·

EPISTOLA DOMITIANI AD TERENTIVM MAXIMVM.

f Lauius Archippus philosophus impetrauit a me, ut agrũ ei. DC. circa Prusiadam patriam suam emi iuberem, cuius redditu suos alere posset, quod ei præstari uolo, summam expensam liberalitati meæ feres.

EIVSDEM AD L. APPIVM MAXIMVM.

a Rchippum philosophum bonum uirum, et professione sua etiam maioribus responden tem, commendatum habeas uelim mi Maxime, & plenã ei humanitatem tuã præstes in iis, quæ uerecunde a te desyderauerit.

EDICTVM DIVI NERVAE.

q Vædam sine dubio Quirites ipsa felicitas temporum edicit, nec spectandus est in iis bonus princeps, qui pusillum intelligit. Satis est, cum hoc sibi quisq; ciuium meorum spondere possit, me securitatem omnium, quieti meæ prætulisse, uel libenter noua beneficia conferre, et ante me concessa seruare, dum ne tamen aliquam gaudiis publicis adferat hæsitationem, uel eorum, qui impetrauerunt diffidentia, uel eius memoria, qui præstitit, ne-

cessarium pariter credidi, ac lætum obuiam dubitā tibus indulgentiam meam mittere. Nolo existimet quisquam, quod alio principe uel priuatim, uel publice consecutus, ideo saltē a me rescindi, ut potius mihi debeat. Si enim grata et certa, nec gratulatio ullius instauratis eget precibus, Nec, qui non habent, me quem fortuna imperii uultu meliore respexit, nouis beneficiis uacare patiantur, sed ea demum sciant rogranda esse, quæ non habent.

EPISTOLA EIVSDEM AD TVLLIVM IVSTVM.

c Vm rerum omnium ordinatio, quæ prioribus temporibus inchoatæ, consumatæq; sunt, obseruanda sit, tum epistolis etiā Domitiani standum est.

PLINIVS TRAIANO.

De eodem Archippo.

f Lauius Archippus per salutem tuā, æternitatemq; petit a me, ut libellum, quem mihi dedit, mitterē tibi, quod ego sic roganti præstandum putaui, ita tamē ut missurū me, notum accusatrici eius facerem, a qua et ipsa acceptum libellū his epistolis iunxi, quo facilius uelut audita utraq; parte dispiceres, quid statuendum putares.

TRAIANVS PLINIO.

P Otuit quidẽ ignorasse Domitianus, in quo statu esset Archippus, cum tam multa ad honorem eius pertinentia scriberet, sed meæ naturæ accommodatius est, credere etiam statui eius subuentum interuentu principis, præsertim cum etiã statuarum ei honor toties decretus sit ab iis, qui ignorabant, q̃d de illo Paulus procõs pronuntiasset quæ tamẽ mi Secunde carissime nõ eo pertinent, ut si quid illi noui criminis obiicitur minus de eo audiẽdum putes Libellos furiæ primæ accusatricis, item ipsius Archippi, quos alteri epistolæ tuæ iunxeras, legi.

PL. TRAIANO.

De lacu Nicomedensium.

T V quidem Domine prouidentissime uereris ne commissus flumini, atq; ita mari lacus, effluat, sed ego in re præsenti inuenisse uideor, quemadmodum huic periculo occurrerem. Potest enim lacus fossa usq; ad flumen adduci, nec tamen in flumen emitti, sed relicto quasi margine contineri pariter, et dirimi, sic consequemur, ut nec uacuo uideatur flumini mistus, et sit perinde ac si misceatur. Erit enim facile per illam breuissimam terram, quæ interiacebit aduecta fossa onera transponere in flumen, quod ita fiet, si necessitas coget, et spero non coget. Est enim et lacus ipse satis altus, et nunc in contrariã partem flumen emittit, quod interclusum inde, & quo

uolumus auersum, sine ullius detrimento lacus tantum aquæ, quantum nunc portat effundet. Præterea per id spatium, per quod fossa facienda est, incidunt riui, qui si diligenter colligantur, augebũt illud, quod lacus dederit. Enimuero si placeat fossam longius ducere, et arctius pressam mari æquare, nec in flumẽ, sed in ipsum mare emittere, repercussus maris seruabit, et reprimet quicquid e lacu ueniet. Quorum si nihil nobis loci natura præstaret, expeditum tamen erat cataractis aquæ cursum temperare. Verum & hæc et alia multo sagacius conquiret, explorabit'q; librator, quem planè Domine debes mittere, ut polliceris. Est enim res digna et magnitudine tua, et cura. Ego interim Calpurnio Macro clarissimo uiro autore te scripsi, ut libratorem quammaxime idoneum mitteret.

TRAIANVS PLINIO.

Manifestum est mi Secũde carissime nec prudentiam nec diligentiam tibi defuisse circa istum lacum, cum tam multa prouisa habeat, per quæ nec periclitetur exhauriri, et magis in usus nobis futurus sit. elice igitur id, quod præcipue res ipsa suaserit. Calpurnium Macrũ credo facturũ ut te libratore instruat, neq; prouinciæ istæ his artificibus carent.

PLINIVS TRAIANO.

De tabellario regis Sauromatæ.

Scripsit mihi Domine Lycormas libertus tuus, ut si qua legatio a Bosphoro uenisset ur-

bem petitura, usq; in aduentum suum retineretur. sed legatio quidem duntaxat in eam ciuitatem in qua ipse sum, nulla adhuc uenit, sed uenit tabellarius Sauromatæ, quẽ ego, usus opportunitate, quã mihi casus obtulerat, cum tabellario, qui Lycormam ex itinere præcessit, mittendum putaui, ut possis ex Lycormæ, et ex regis epistolis pariter cognoscere, quæ fortasse pariter scire deberes.

PL. TRAIANO.

Diploma commodasse.

r Ex Sauromates scripsit mihi, esse quædam, quæ deberes quammaturissime scire, qua ex caussa festinationem tabellarii, quẽ ad te cum epistolis misit, diplomate adiuui.

PL. TRAIANO.

De adsertione ingenuorum, qui pro seruis educati sunt.

m Agna Domine & ad totam prouinciá pertinens quæstio est de conditione, et alimentis eorum, quos uocant θρεπτούς, in qua ego auditis constitutionibus principum, quia nihil inueniebam aut proprium, aut uniuersale, quod ad Bithynos ferretur, consulendum, te existimaui, quid obseruari uelles. neq; enim putaui posse me in eo, quod autoritatem tuam posceret, exemplis esse contentum. Recitabatur autem apud me edictum, quod dicebatur diui

Augusti ad Anniam pertinens, recitatæ et epistolæ diui Vespasiani ad Lacedæmonios, et diui Titi ad eosdem, dein ad Achæos, et Domitiani ad Auidium Nigrinum et Armeniũ Brocchum proconsules· item ad Lacedæmonios, quæ ideo tibi nõ misi, quia et parum emendatæ, et quædam non certæ fidei uidebantur, et quia uera, et emendata in scriniis tuis esse credebam.

TRAIANVS PLINIO·

q Væstio ista, quæ pertinet ad eos, qui liberi nati expositi, deinde sublati a quibusdam, et in seruitute educati sunt, sæpe tractata ẽ, nec quicquam inuenitur in cõmẽtariis eorum principum, qui ante me fuerunt, quod ad omnes prouincias sit constitutum· Epistolæ sane sunt Domitiani ad Auidium Nigrinum et Armenium Brocchum, quæ fortasse debebant obseruari, sed inter eas prouincias, de quibus rescripsit, non est Bithynia, et ideo nec adsertionem denegandam iis, qui ex eiusmodi caussa in libertatem uindicabũtur, puto, neq; ipsam libertatem redimendam pretio alimentorum·

PLINIVS TRAIANO·

De legato Regis·

l Egato Sauromatæ regis cum sua sponte Nicææ, ubi me ĩuenerat, biduo substitisset, longiorem moram faciendam domine non putaui· primum, quod incertum adhuc erat, quando libertus tuus Lycormas uẽturus esset, deinde, quod ipse

proficiscebar in diuersam prouinciæ partem, ita offi
cii necessitate exigente. Hæc in notitiam tuam perferē
da existimaui, quia proxime scripseram petiisse Ly
cormam, ut legationē, siqua uenisset a Bosphoro, usq;
in aduentum suum retinerem, quod diutius faciendi
nulla mihi probabilis ratio occurrit, præsertim cum
epistolæ Lycormæ, quas detinere, ut ante prædixi, no
lui, aliquot diebus hūc legatū antecessuræ uiderētur.

PLINIVS TRAIANO.

De reliquiis sepultorum transferendis.

p Etentibus quibusdam, ut sibi reliquias suorum, aut propter iniuriam uetustatis, aut propter fluminis incursum, aliaq; his similia quæcunq;, secundum exemplum proconsulum transferre permitterem, quia sciebam in urbe nostra ex eiusmodi caussis collegium pontificum adiri solere, Te domine maximum pontificem consulendum putaui, quid obseruare me uelis.

TRAIANVS PLINIO.

d Vrum est iniungere necessitatem prouincialibus pontificum adeundorum, si reliquias suorum propter aliquas iustas caussas trās ferre ex loco in alium locum uelint. Sequenda ergo potius tibi exempla sunt eorum, qui isti prouinciæ præfuerunt, ex caussa cuiq; ita aut permittendum, aut negandum.

PLINIVS TRAIANO.

De loco balinei Prusensibus concedendo.

q Vaerenti mihi domine Prusæ, ubi posset balineũ, quod idulsisti fieri, placuit locus in quo fuit aliquando domus (ut audio) pulchra, nunc deformis ruinis. Per hoc enim consequemur, ut fœdissima facies ciuitatis ornetur, atq; etiam, ut ipsa ciuitas amplietur, nec ulla ædificia tollantur, sed quæ sunt uetustate sublapsa, reparẽtur i melius. Est autem huius domus conditio talis. Legauerat eã Claudius Polyænus Claudio Cæsari, iussitq; in peristylio templum ei fieri, reliqua ex domo locari, ex quo redditũ aliquandiu ciuitas percepit, deinde paulatim, partim spoliata, partim neglecta cum peristylio domus tota collapsa est, ac iam penè nihil ex ea, nisi solũ superest, quod tu domine siue donaueris ciuitati, siue uenire iusseris, propter opportunitatẽ loci, pro summo munere accipi, et ego si permiseris, cogito in area uacua balineum collocare. Eum autem locum, in quo ædificia fuerunt, exhedra ex porticibus amplecti, atq; tibi cõsecrare, cuius beneficio elegãs opus, dignum'q; nomine tuo fiet. Exẽplar testamenti, quanquam mẽdosum, misi tibi, ex quo cognosces multa Polyænum in eiusdem domus ornatum reliquisse, quæ, ut domus ipsa, perierunt, a me tamen inquantum potuerit, requirentur.

TR. PLINIO.

p Ossumus apud Prusenseis area ista cum domu collapsa, quam uacare scribis, ad extru=

tionem balinei uti. Illud tamen parum expressisti, an ædes in Peristylio Claudio facta esset. nã si facta ædes esset, licet collapsa sit, religio eius occupauit solum.

PL. TRAIANO.

De adsertione ingenuorum.

P Ostulantibus quibusdam, ut de agnoscendis liberis, restituendisq; natalibus, et secundum epistolam Domitiani scriptam Minicio Rufo, & secundum exempla proconsulum. ipse cognoscerem, Respexi ad senatusconsultum pertinens ad eadem genera caussarum, quod de his tantum prouinciis loquitur, quibus proconsules præsunt, ideoq; rem integram distuli, dum domine præceperis, quid obseruare me uelis.

TR. PLINIO.

S I mihi senatusconsultum miseris, quod hæsitationem tibi fecit, æstimabo, an debeas cognoscere de agnoscendis liberis, & natalibus suis restituendis.

PL. TRAIANO.

De Callidromo Laberii Maximi fugitiuo.

A Puleius Domine miles, qui est in statione Nicomedẽsi, scripsit mihi quendã nomine Callidromũ cũ detineretur a Maximo et Dionysio pistoribus, quibus operas suas locauerat, confugisse

ad tuã statuã, perductumq; ad magistratus, idicasse· seruisse aliquando Laberio Maximo, captumq; a Susago in Mœsia, et a Decibalo muneri missum Pacoro Parthiæ regi, pluribusq; annis in ministerio eius fuisse, deinde fugisse, atq; ita in Nicomediã peruenisse, quẽ ego perductũ ad me, cum eadẽ narrasset, mittendum ad te putaui, quod paulo tardius feci, dum requiro gemmam, quam sibi, habentem imaginem Pacori, et quibus ornatus fuisset, subtractam idicabat· Voluí enim hanc quoq;, si inueniri potuisset, simul mittere, sicut glebulã misi, quam se ex parthico metallo attulisse dicebat· Signata est anulo meo, cuius est aposphragisma quadriga·

PL· TRAIANO·

De testamento Largi·

IVlius domine Largus ex ponto, non dum mihi uisus, ac ne auditus quidem, scilicet, iudicio tuo credit, dispensationem quandam mihi erga te pietatis suæ, ministeriumq; mandauit· Rogauit enim testamento, ut hæreditatem suam adirem, cernéremq;, ac deinde perceptis quinquaginta millibus numum, reliquum omne heracleotarum, et theanorum ciuitatibus redderem ita ut esset arbitrii mei, utrum opera facienda, quæ honori tuo consecrarentur putarem, an instituẽdos quinquennales agonas, qui Traiani appellentur· Quod in notitiam tuam perferendum existimaui, ob hoc maxime, ut dispiceres, quid eligere debeam·

TRAIANVS PLINIO.

i Vlius Largus fidem tuam, quasi te bene nosset, elegit. Quid ergo potissimum ad perpetuitatem memoriæ eius faciat secundum cuiusq; loci conditionem, ipse dispice, et quod optimũ existimaueris, insequere.

PLINIVS TRAIANO.

De centurione Iuliopolim mittendo.

p Rouidentissime domine fecisti, quod præcepisti Calpurnio Macro clarissimo uiro ut legionariũ centurionẽ Byzantium mitteret, ut dispicias, an etiam Iuliopolitanis simili ratione cõsulendum putes, quorum ciuitas, cum sit perexigua, onera maxima sustinet, tantoq; grauiores iniurias, quanto est infirmior, patitur. Quidquid autẽ Iuliopolitanis præstiteris, id etiã toti prouinciæ proderit. Sũt enim in capite Bithyniæ, plurimisq; per eam cõmeantibus transitum præbent.

TR. PLINIO.

e A conditio est ciuitatis Byzantiorum confluente undiq; in eam cõmeantium turba, ut secundum consuetudinem præcedentium temporum honoribus eius præsidio centurionis legionarii consulendum habuerimus, Iuliopolitanis succurrendum eodem modo putauerimus. onerabimus nos exemplo. Plures enim tanto magis eadem requirent,

quanto infirmiores erunt. Tibi eã fiduciã diligẽtiæ habeo, ut credã te omni ratione id acturum, ne sint obnoxii iniuriis. Siqui autem se contra disciplinam meam gesserint, statim coherceantur, aut si plus admiserint, quã ut in re præsenti sit satis, puniãtur, si milites erunt, legatis eorum, quæ deprehenderis notum facies, aut si in urbẽ uersus uẽturi erũt, mihi scribes.

PL. TRAIANO.

De magistratibus prouincialium.

c Autum est Domine Pompeia lege, quæ Bithynis data est, nequis capiat magistratum, néue sit in senatu minor annorum. xxx. Eadem lege comprehensum est, ut qui ceperint magistratum, sint in senatu. Secutum est dein edictũ diui Augusti, quo permisit minores, magistratus ab annis duobus & uiginti capere, quæritur ergo, an qui minor xxx. annorum gessit magistratus, possit a censoribus in senatũ legi, et si potest, an ex iis, qui quoq; non gesserint, possit quis per eandem interpretationem ab ea ætate Senator legi, a qua illis magistratum gerere permissum est, quod alioqui factitatum adhuc, et esse necessarium dicatur, quia sit aliquanto melius, honestorum hominũ liberos, quam è plebe in curiã admitti. Ego a destinatis censoribus, quid sentirem, interrogatus, eos quidem, qui minores. xxx. annis gessissent magistratum, putabam posse in senatum, et secundum edictum Augusti, et secundum legem Pompeiã legi, quoniã Augustus gerere magistratus minoribus

annis. xxx. permisisset, lex senatorẽ esse uoluisset, qui gessisset magistratum. De his autem, qui nõ gessissent, quamuis essent ætatis eiusdẽ, cuius illi, quibus gerere permissum est, hæsitabam, per quod effectum est, ut te domine consulerẽ, quid obseruari uelles. Capita legis, tum edictum Augusti literis subieci.

TR. PLINIO.

i Nterpretationi tuæ mi Secunde carissime idẽ existimo hactenus edicto diui Augusti nouatam esse legem Pompeiã, ut magistratum quidem capere possent ii, qui non minores duorum et uiginti annorũ essent, et qui accepissent, in Senatum cuiusq; ciuitatis peruenirent. Cæterum non capto magistratu, eos, qui minores. xxx. annorum sint, quia magistratum capere possint, in curiam etiam loci cuiusq; non existimo legi posse.

PL. TRAIANO.

De Dione, qui reliqas suorũ religioso loco posuisset.

c Vm Prusæ ad Olympum domine publicis negocijs intra hospitiũ, eodem die exiturus, uacarẽ, Asclepiades magistratus indicauit appellatum me a Claudio Eumolpo, cum Cocceianus Dion in bule adsignari ciuitati opus, cuius curã egerat, uellet. Tum Eumolpus adsistẽte Flauio Archippo, dixit exigendã esse a Dione rationem operis ante, quam Reip. traderetur, quod aliter fecisset, ac debuisset. Adiecit etiã esse in eodẽ opere positã tuã statuã,

et corpora sepultorum uxoris Dionis, et filii, postulauitq́;, ut cognoscerem pro tribunali. quod cum ego me protinus facturũ, dilaturumq́; profectionem dixissem, ut longiorem diem, ad adstruendam caussam darẽ, utq́; in aliam ciuitatem cognoscerem, petit. Ego me auditurũ Nicææ respondi. Vbi cũ sedissem cogniturus, idem Eumolpus tanquam adhuc parum instructus, dilationẽ petere cœpit. Cõtra Dion, ut audiretur, exigere. Dicta sunt utrinq; multa, et iam de caussa, ego cum dandam dilationem, et consulendũ existimarem in re ad exemplũ pertinenti, dixi utriq; parti, ut postulationũ suarum libellos darent. Volebã enim te, ipsorũ potissimum uerbis, ea, quæ erant proposita recognoscere. Et Dion quidem se daturum dixit, et Eumolpus respondit complexurum se libello, quæ Reip. peteret, cæterum, quod ad sepultos pertinet non accusatorem se, sed aduocatum Flauii Archippi, cuius mandata pertulisset. Archippus, cui Eumolpus sic ut Prusiadæ, adsistebat, dixit se libellum daturum. ita nec Eumolpus, nec Archippus, quamplurimis diebus expectati, adhuc mihi libellos dederunt. Dion dedit, quẽ huic epistolæ iunxi. Ipse in re præsenti fui, et uidi tuam quoq; statuam in bibliotheca positam. Id autẽ, in quo dicuntur sepulti filii eius, et uxor Dionis, in area collocatum, quæ porticibus includitur. Te domine rogo, ut me in hoc præcipue genere cognitionis regere digneris, cum alioqui magna sit expectatio, ut necesse sit in ea re, quæ et in confessum uenit, et exemplis defenditur, deliberare.

TRAIANVS PLINIO.

p Otuisti nõ hærere mi Secunde Carissime circa id, de quo me consulendum existimasti, cum propositum meum optime nosses, nõ ex metu, nec terrore hominum, aut criminibus maiestatis reuerentiam nomini meo adquiri. Omissa ergo ea quæstione, quam non admitterem, etiam si exemplis adiuuaretur, ratio totius operis effecti sub cura tua Cocceiani Dionis excutiatur, cum et utilitas ciuitatis exigat, nec aut recuset Dion, aut debeat recusare.

PLINIVS TRAIANO.

De Nicænsibus.

r Ogatus domine a Nicænsibus publice per ea quæ mihi et sunt et debent esse sanctissima, idest per æternitatẽ tuam, salutem'q;, ut preces suas ad te perferrem, fas non putaui negare, acceptum'q; ab his libellum, huic epistolæ iunxi.

TRAIANVS PLINIO.

n Icænsibus, qui intestatorum ciuium suorum concessam uindicationem bonorum a diuo Augusto adfirmant, debebis uacare, cõtractis oĩbus personis ad idem negotium pertinentibus, adhibitis Virdio Gemellino et Epimacho liberto meo procuratoribus, ut æstimatis etiam iis, quæ contradicuntur, quod optimum credideritis, statuatis.

PLINIVS TRAIANO.

Commendat, quos expertus est.

m Aximum libertum & procuratorem tuum Domine per omne tempus, quo fuimus unà probum, et industrium, et diligentem, ac sicut rei tuæ amantissimum, ita disciplinæ tenacissimũ, expertus, libenter apud te testimonio prosequor ea fide, quam tibi debeo.

PLINIVS TRAIANO.

g Abium Bassum Domine præfectũ oræ Ponti, integrum, probum, industrium, atq; inter ista reuerentissimum mei, expertus, uoto pariter et suffragio prosequor ea fide, quã tibi debeo, quam abunde ea, quæ speret instructum commilitio tuo, cuius disciplinæ debet, quod idulgentia tua dignus est, apud me et milites et Pagani, a quibus iustitia eius et humanitas penitus inspecta est, certatim ei, qua priuatim, qua publicæ testimonium pertribuerunt, quod in notitiam tuam perfero ea fide, quam tibi debeo.

PLINIVS TRAIANO.

n Ymphidium Lupum Domine primipilarẽ cõmilitonem habui, cũ ipse tribunus essem, ille præfectus. Inde familiariter diligere cœpi. creuit postea caritas ipsa mutuæ uetustate amicitiæ. Itaq; et quieti eius inieci manum, & exegi, ut me in Bithynia consilio instrueret, quod ille amicissi-

me et otii, et senectutis ratione post posita, et iam fecit, et facturus est, quibus ex caussis necessitudines eius inter meas numero, et filiũ in primis Nymphidiũ Lupum iuuenem probum, industrium, et egregio patre dignissimum suffecturum indulgentiæ tuæ, sicut primis eius experimẽtis cognoscere potes, cum præfectus cohortis plenissimum testimonium meruerit Iulii Ferocis, et Fusci Salinatoris clarissimorum uirorũ. meũ gaudium domine, meam gratulationem filii honore continerent.

PLINIVS TRAIANO.

Ob diem natalem.

O Pto domine et hunc natalẽ, et plurimos alios quamfelicissimos agas, æternaq́; laude florentem uirtutis tuæ gloriam, quam incolumis, et fortis aliis super alia operibus augebis.

TRAIANVS PLINIO.

A Gnosco uota tua mi Secunde Carissime, quibus precaris, ut plurimos, et felicissimos natales florente statu Reip. nostræ agam.

PLINIVS TRAIANO.

De aqua Sinopensium perducenda.

S Inopenses domine aqua deficiũtur, quæ uidetur et bona, et copiosa ab sextodecimo milliario posse perduci. est tamen statim ab ca-

pite paulo amplius mille passibus locus suspectus et mollis, quem ego interim explorare modico impendio iussi, an recipere et sustinere opus possit. Pecunia curantibus nobis contracta non deerit, si tu Domine hoc genus operis et salubritati, et amoenitate ualde sitientis coloniae indulseris.

TRAIANVS PLINIO.

u T coepisti Secunde Carissime, explora diligenter, an locus ille, quem suspectum habes, sustinere opus aquaeductus possit. Neq; enĩ dubitandũ puto, quin aqua perducenda sit in Coloniam Sinopẽsem, si modo et uiribus suis ipsa id adsequi potest, cum plurimum ea res et salubritati et uoluptati eius conlatura sit.

PLINIVS TRAIANO.

De petitione Amisenorum.

a Misenorum ciuitas et liberata et foederata beneficio indulgentiae tuae legibus suis utitur. In hac datum mihi publice libellum ad Eranos pertinentem his literis subieci, ut tu Domine dispiceres, quid, et quatenus, aut permittendum, aut prohibendum putares.

TRAIANVS PLINIO.

a Misenos, quorũ libellum epistolae tuae iunxeras, si legibus istorũ, quibus de officio foederis utuntur, concessum est, Eranũ habere,

possumus, qui minus habeant, non ĩpedire, eo facilius, si tali collatione non ad turbas, et illicitos cœtus, ad sustinendam tenuiorum inopiam utuntur in cæteris ciui tatibus, quæ nostro iure obstrictæ sunt, res huiusmodi prohibenda est.

PLINIVS TRAIANO.

Ius trium liberorum amico petit.

s Vetonium Trãquillum probissimum, honestissimum, eruditissimum uirũ et mores eius secutus et studia, iampridem domine in contuberniũ adsumpsi, tantoq; magis diligere cœpi, quãto hunc propius inspexi. huic ius trium liberorũ necessarium faciunt duæ caussæ. nam et iudicia amicorum promeretur, et parum felix matrimonium expertus est, impetrandumq; a bonitate tua per nos habet, quod illi fortunæ malignitas denegauit. Scio domine quantum beneficiũ petam, quod peto a te cuius in omnibus desyderiis meis plenissimam indulgentiã experior. Potes autem colligere quantoopere cupiam, quod non rogarem absens, si mediocriter cuperem.

TRAIANVS PLINIO.

q Vam parce hæc beneficia tribuam utiq; mi Secunde Carissime, hæret tibi, cum etiam in senatu adfirmare soleam, non excessisse me numerum, quem apud amplissimum ordinem suffecturum mihi professus sum, tuo tamen desyderio subscripsi et dedisse me ius trium liberorũ Suetonio Trã

quillo eã conditione, qua ad ſueui· referri in commen tarios meos iuſſi·

PLINIVS TRAIANO.

De Chriſtianis·

Solenne eſt mihi Domine, omnia, de quibus dubito, ad te referre· Quis enim poteſt melius uel cunctationem meã regere, uel ignorantiam inſtruere? Cognitionibus de Chriſtianis interfui nunquam, ideo neſcio, quid et quatenus aut puniri ſoleat, aut queri· Nec mediocriter hæſitaui, ſit ne aliquod diſcrimen ætatum, an quãlibet teneri nihil a robuſtioribus differant, detúrne pœnitẽtiæ uenia, an ei, qui omnino Chriſtianus fuit, deſiſſe nõ proſit· nomen ipſum, etiam ſi flagitiis careat, an flagitia cohærenti nomini puniãtur· Interim iis, qui ad me tanquam Chriſtiani deferebantur, hunc ſum ſecutus modum· Interrogaui ipſos, an eſſent Chriſtiani, confitenteis iterum, ac tertio interrogaui, ſupplicium minatus, perſeueranteis duci iuſſi· Neq; enim dubitabã, qualecunq; eſſet, quod faterentur, peruicaciã certe, et inflexibilem, obſtinationẽ debere puniri· Fuerũt alii ſimilis amentiæ, quos, quia ciues Romani erant, adnotaui, in urbem remittendos, mox ipſo tractatu, ut fieri ſolet, diffundente ſe crimine plures ſpecies inciderunt· Propoſitus eſt libellus ſine autore multorum nomina continẽs, qui negant ſe eſſe Chriſtianos, aut fuiſſe, cum præeũte me Deos appellarent, et imagini tuæ, quam propter hoc iuſſeram cum ſimulacris nu-

minum adferri, ture, ac uino supplicarent, præterea maledicerent Christo, quorum nihil cogi posse dicun tur, qui sunt re uera Christiani, dimittendos putaui. Alii ab indice nominati, esse se Christianos dixerũt, et mox negauerunt, fuisse quidem, sed desisse. quidã ante triennium, quidam ante plures annos, non nemo etiam ante uiginti quoq;. Omnes et imaginem tuam, Deorumq́; simulacra uenerati sunt, ii et Christo maledixerunt. Adfirmabant autẽ hanc fuisse summam, uel culpæ suæ, uel erroris, quod eẽnt soliti sta to die ante lucem conuenire, carmenq́; Christo quasi Deo dicere secum inuicem, seq́; sacramento nõ in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent, quibus peractis morẽ sibi discedendi fuisse, rursusq́; coeundi ad capiẽdũ cibum, promiscuum tamen, et innoxium, quod ipsum facere desisse post edictum meum, quo secundum mã data tua et ærias* esse uetueram. Quo magis necessarium credidi, ex duabus ancillis, quæ ministræ dicebantur, qd esset ueri et per tormenta quærere. Sed nihil aliud inueni, quam superstitionem prauam, & immodicam. Ideoq́; dilata cognitione ad consulendũ te decucurri. Visa est enim mihi res digna cõsultatione, maxime propter periclitantium numerum. Multi enim omnis ætatis, omnis ordinis, utriusq; sexus etiã uocantur in periculum, et uocabuntur. Neq; enim ciui tates tantum, sed uicos etiam, atq; agros superstitionis istius contagio peruagata est, quæ uidetur sisti & corrigi posse. Certe satis constat, prope iam desolata

templa cœpisse celebrari, et sacra solennia diu intermissa repeti, passimq; uenire uictimas, quarũ adhuc rarissimus emptor inueniebatur, ex quo facile est opinari, quæ turba hominum emendari possit, si sit pœnitentiæ locus.

TRAIANVS PLINIO.

a Ctum, quem debuisti mi Secunde in excutiẽdis caussis eorum, qui Christiani ad te delati fuerant, secutus es. Neq; enim in uniuersum aliquid, quod quasi certam formam habeat, constitui potest. Conquirendi non sunt, si deferantur et arguantur, puniendi sunt. ita temen, ut qui negauerit se Christianum esse, id'q; re ipsa manifestum fecerit, idest supplicando diis nostris, quamuis suspectus in præteritum fuerit, ueniam ex pœnitentia impetret. Sine autore uero propositi libelli nullo crimine locum habere debent, nam & pessimi exempli, nec nostri seculi est.

PLINIVS TRAIANO.

De platea Amastrianorum.

a Mastrianorum ciuitas Domine et elegans et ornata, habet inter præcipua opera pulcherrimam, eandem'q; longissimam plateam, cuius a latere per spatium omne porrigitur nomine quidem flumen, re uero cloaca fœdissima, quæ sicut turpis, et immundissima aspectu, ita pestilens est odore teterrimo. Quibus ex caussis, non minus salubritatis

quam decoris interest ea contegi, quod fiet, si permiseris, curantibus nobis, ne desit quoq; pecunia operi tã magno, quàm necessario.

TRAIANVS PLINIO.

r Ationis est mi Secunde Carissime contegi aquam istam, quæ per ciuitatem Amastrianorum fluit, si intecta salubritati obest. Pecunia ne huic operi desit, curaturum te secundum diligentiam tuam certum habeo.

PLINIVS TRAIANO.

Votorũ nuncupatio, et solutio pro Imp. et Rep.

u Ota Domine priorum annorum nuncupata alacres, lætiq; persoluimus, nouáq; rursus curante commilitonum, et prouincialium pietate suscepimus, precati Deos, ut te, remq; publicam florentem et incolumem, ea benignitate seruarent, quam super magnas, plurimasq; uirtutes præcipua sanctitate obsequi deorũ honore meruisti.

TRAIANVS PLINIO.

s Oluisse uota diis immortalibus, te præeunte pro mea incolumitate commilitones cum prouincialibus lætissimo consensu, et in futurum nũcupasse, libenter mi Secunde Carissime cognoui literis tuis.

PLINIVS TRAIANO.

Ob diem Imperii.

d Iem, in quem tutela generis humani felicissima successione trãslata est, debita religio=

ne celebrauimus commendantes diis imperii tui autoribus et uota publica, et gaudia.

TRAIANVS PLINIO.

d Iem imperii mei debita lætitia et religione commilitonibus, et prouincialibus, præeūte te, celebratum, libenter mi Secunde cariſſime cognoui literis tuis.

PL. TRAIANO.

Ius Quiritium latinis ſuis petit.

u Alerius Domine Paulinus, excepto uno, ius Latinorum ſuorum mihi reliquit, ex qbus rogo tribus iterim ius quiritium des. uereor enim, ne ſit immodicum pro omnibus pariter inuocare indulgentiam tuam, qua debeo tanto modeſtius uti, quanto pleniorem experior. ſunt autem pro quibus peto C. Valerius Aeſtiæus. C. Valerius Dionyſius. C. Valerius Aper.

. TR. PLINIO.

c Vm honeſtiſſime iis, qui apud fidem tuam a Valerio Paulino depoſiti ſunt, conſultum uelis, matura per me. Iis interim, quibus nunc petiſti, dediſſe me ius Quiritium referri in commētarios meos iuſſi, idem facturus in cæteris pro quibus petieris.

PL. TRAIANO.

Ciuitatem Romanam petit filiæ centurionis.

r Ogatus Domine a P. Acio Aquila centurione cohortis sextæ equestris, ut mitterem tibi libellum, per quem indulgentiam pro statu filiæ suæ implorat, durum putaui negare, cũ scirem quantam soleres militum precibus patientiá, humanitatem'q; præstare.

TRAIANVS PLINIO.

l Ibellum P. Acii Aquilæ centurionis cohortis sextæ equestris, quem mihi misisti legi, cuius precibus motus dedi filiæ eius ciuitatẽ romanã. libellũ rescripti, quẽ illi redderes, misi tibi.

PL. TRAIANO.

De exactione pecuniarum.

q Vid habere iuris uelis et Bithynas et Põticas ciuitates in exigendis pecuniis, quæ illis uel ex locationibus, uel ex uenditionibus, aliisue caussis debeantur, rogo domine rescribas. Ego inueni a plerisq; proconsulibus concessam eis protopraxian, eam'q; pro lege ualuisse, existimo tamen tua prouidentia constituendum aliquid, et sanciendum, per quod utilitatibus eorum in perpetuum consulatur. nam quæ sunt ab aliis instituta, sint licet sapienter indulta, breuia tamen, et infirma sunt, nisi illis tua contingat autoritas.

TRAIANVS PLINIO.

q Vo iure uti debeant Bithynæ, uel Ponticæ ciuitates in iis pecuniis, quæ ex quaq; causa reipublicæ debebuntur, ex lege cuiusq; animaduertẽdum est. nam siue habent priuilegium, quo cæteris creditoribus anteponantur, custodiẽdum est, siue non habent iniuriã priuatorum, id dari a me non oportebit.

PL. TRAIANO.

De Iulio Pisone.

m Edicus Domine Amisenorum ciuitatis petebat apud me a Iulio Pisone denariorum circiter. xxxx. millia donata ei publice ante xx. annos. et bule, et ecclesia consentiente, utebantur'q; mandatis tuis, quibus eiusmodi donationes uetantur. Piso contra plurima se in Remp. contulisse, ac prope totas facultates erogasse dicebat. addebat etiã temporis spatium, postulabat'q; ne id, quod pro multis, & olim accepisset, cum euersione reliquæ dignitatis reddere cogeretur. Quibus ex caussis integram cognitionem differendam existimaui, ut te Domine consulerem, quid sequendum putares.

TRAIANVS PLINIO.

s Icut largitiones ex publico fieri mandata prohibent, ita, ne multorum securitas subruatur, factas ante aliquantum temporis

retractari, atq; in irritum uindicari non oportet. Quidquid ergo ex hac caussa actum ante uiginti annos erit, omittamus. Non minus enim hominibus cuiusq; loci, quã pecuniæ publicæ consultum uolo.

PLINIVS TRAIANO.

De adiectione buleutarum.

l Ex Pompeia Domine, qua Bithyni et Pontica utuntur, eos qui in bulen a censoribus leguntur, dare pecuniam non iubet, sed iis, quos indulgentia tua a quibusdam ciuitatibus super legitimum numerũ adiicere permisit, et singula millia denariorum et bina intulerunt. Anicius deinde Maximus proconsul eos etiam, qui a censoribus legerentur, duntaxat in paucissimis ciuitatibus aliud alius iussit inferre. Superest ergo, ut ipse dispicias, an in omnibus ciuitatibus certum aliquid omnes, qui deinde buleutæ leguntur, debeant pro introitu dare, nã quod in perpetuum mansurum est, a te constitui decet, cuius factis, dictisq; debetur æternitas.

TRAIANVS PLINIO.

h Onorariũ decurionatus omnes, qui i quaq; ciuitate Bithyniæ decuriones fiunt, inferre debeant, nec ne in uniuersum a me non potest statui. Id ergo, quod semper tutissimum est, sequẽdã cuiusq; ciuitatis legem puto, scilicet, aduersus eos, qui inuiti fiunt decuriones, existimo id acturos, ut erogatio, cæteris præferatur.

PL. TRAIANO.

De adiectione ciuium.

l Ege Domine Pompeia permissum Bithynicis ciuitatibus, adscribere sibi, quos uellent ciues, dum ciuitatis non sint alienæ, sed suarum quisq; matrum ciuitatium, quæ sunt in Bithynia. Eadem lege sancitur, quibus de caussis e senatu a censoribus eiciantur, inter quas nihil de ciue alieno cauetur. inde me quidam ex censoribus consulendum putauerunt, an eicere deberent eum, qui esset alterius ciuitatis. Ego quia lex sicut adscribi ciuem alienũ uetabat, ita eici e senatu ob hanc caussam nõ iubebat. Præterea quia ab aliquibus adfirmabatur mihi ĩ omni ciuitate plurimos esse buleutas ex aliis ciuitatibus, futurumq;, ut multi homines, multæq; ciuitates concuterentur, ea parte legis, quæ iampridẽ consensu quodam exoleuisset, necessarium existimaui consulere te, quid seruandum putares. Capita legis his literis subieci.

TRAIANVS PLINIO.

m Erito hæsisti Secunde carissime, quid a te rescribi oporteret censoribus consulẽtibus, an legerent in senatum aliarum ciuitatiũ, eiusdem tamen prouinciæ ciues, nam et legis autoritas, & longa consuetudo usurpata contra legem, in diuersum mouere te potuit. Mihi hoc temperamentum eius placuit, ut ex præterito nihil nouaremus, sed manerent quamuis contra legem adsciti quarumcunq; ci-

uitatium ciues, in futurum autem lex Pompeia obseruaretur, cuius uim si retro quoq; uelimus custodire, multa necesse est perturbari.

PL. TRAIANO.

De diuisione Sportularum.

q Vi uirilem togam sumunt, uel nuptias faciunt, uel ineunt magistratum, uel opus publicum dedicant, solent totam bulen, atq; etiã e plebe non exiguum numerum uocare, binosq; denarios, uel singulos dare, quod an celebrandum, & quatenus putes rogo scribas. ipse enim, sicut arbitror: præsertim ex solennibus caussis, concedẽdum iussi inuitationes, ita uereor ne ii, qui mille homines, interdũ etiam plureis uocant, modum excedere, et in speciem diamonẽs incipere uideantur.

TRAIANVS PLINIO.

m Erito uereris ne in speciem diamonẽs incidat inuitatio, quæ & in numero modum excedit, et quasi per corpora nõ uiritim singulos ex notitia ad solenneis sportulas contrahit, sed ego ideo prudentiã tuã elegi, ut formandis istius prouinciæ moribus ipse moderareris, et ea cõstituas, quæ ad perpetuã eius prouinciæ quietẽ essent profutura.

PLINIVS TRAIANO.

De Iselasticis.

a Thletæ Domine ea, quæ pro Iselasticis certaminibus cõstituisti, deberi sibi putant statim ex

tim ex eo die, quo sunt coronati· Nihil enim referre, quando sint patriam inuecti, sed quando certamine uicerint, ex quo inuehi possint·ego cõtra scribo iselastici nomine·itaq; eorum uehementer addubitem, an sit potius id tempus, quo iselasian intuendum· Idem obsonia petunt pro eo agone, qui a te iselasticus factus est, quamuis uicerint ante, quam fieret· Aiunt enim congruens esse, sicut non datur sibi pro his certaminibus, quæ esse iselastica, post, quàm uicerunt, desierunt, ita pro iis dari, quæ esse cœperunt· Hic quoq; nõ mediocriter hæreo, ne cuiusq̃ retro habeatur ratio, dandumq́;, quod tunc cum uincerent, non debebantur. rogo ergo ut dubitationem meam regere, idest beneficia tua interpretari ipse digneris·

TR· PLINIO·

i Selasticum tunc primum mihi uidetur icipere deberi, cum quis in ciuitatem suam ipse eiselasen·obsonia eorum certaminum, quæ iselastica esse placuit mihi, si ante iselastica non fuerunt, retro non debẽtur· nec proficere pro desyderio athletarum potest, quod eorum, quæ postea iselastica non lege constitui, quam, qui ierant, accipere desierunt· Mutata enim conditione certaminum, nihilominus quæ ante perceperant, non reuocantur·

PLINIVS TRAIANO·
De diplomatibus·

ss Sq; in hoc tempus Domine, neq; cuiquam diplomata commodaui, neq; in rem ullam, ni

si tuam misi, quam perpetuam seruationem meam quædam necessitas rupit. Vxori enim meæ audita morte aui, uolenti ad amitam suam excurrere, usum eorum negare durum putaui, cum talis officii gratia in celeritate cõsisteret, sciremq; te rationem itineris probaturum, cuius caussa erat pietas. Hæc scripsi, quia mihi parum gratus tibi forè uidebar, si dissimulassem inter alia beneficia hoc unum, quod me debere sciebam indulgentiæ tuæ, quod fiducia eius, quasi consulto te non dubitaui facere, quem si consuluissem sero fecissem.

TRAIANVS PLINIO.

m Erito habuisti Secunde carissime fiduciam animi mei, nec dubitandum fuisset, si expectasses, donec me consuleres, an iter uxoris tuæ diplomatibus, quæ officio tuo dedi, adiuuandum esset usum eorum itentio ni nõ profuisse, cũ apud amitã suã uxor tua deberet ẽt celeritate gratiam aduẽtus sui augere.

C. PLINII SECVNDI NOVOCOMENSIS INITVRI NOVVM CONSVLATVM PANEGYRICVS TRAIANO AVGVSTO DICTVS.

Bene, ac sapiẽter Patres. C. maiores instituerunt, ut rerum agendarum, ita dicendi initium a precationibus caperetur, quod nihil rite, nihil'q; prouidenter homines sine deorum immortalium ope, consilio, honore auspicarentur. Qui mos, cui potius, quam consuli? aut quando magis usurpandus, colendus'q; est, quàm cũ imperio Senatus, autoritate Reip. ad agendas optimo principi gratias excitamur? Quod enim præstabilius est, aut pulchrius munus deorum, quàm castus, et sanctus, et diis simillimus princeps? Ac si adhuc dubium fuisset, forte, casu'q; rectores terris, an aliquo numine darentur, principem tamen nostrum liqueret diuinitus constitutum. Non enim occulta potestate fatorum sed ab Ioue ipso corã, ac palàm repertus, electus est. Quippe inter aras, et altaria, eodem'q; loci, quem deus ille tam manifestus, ac præsens, quam cœlum, ac sydera insedit. Quo magis aptum, pium'q; est, te Iupiter optime antea conditorem, nunc conseruatorẽ imperii nostri precari, ut mihi digna consule, digna Senatu, digna Pri-

cipe contingat oratio, utq; omnibus, quæ dicentur a me, libertas, fides, ueritas, constet, tantumq; a specie adulationis absit gratiarũ actio mea, quantum abest a necessitate. Equidem non consuli modo, sed omnibus ciuibus enitendum reor, nequid de principe nostro ita dicant, ut idem illud de alio dici potuisse uideatur. Quare abeãt, ac recedant uoces illæ, quas metus exprimebat. Nihil, quale ante, dicamus. nihil enim, quale antea, patimur. Nec eadem de principe, quæ prius prædicemus. neq; enim eadem secreto loquimur, quæ prius. Discernatur orationibus nostris diuersitas temporum, et ex ipso genere gratiarum agendarum itelligatur, cui, quando sint hactenus ut deo, nunc nusquam, ut numini, blãdiamur. nõ enim de tyranno, sed de ciue, non de domino, sed de parẽte loquimur. Vnum ille se ex nobis, et hoc magis excellit, atq; eminet, q unum ex nobis putat, nec minus hominẽ se, quàm hominibus præesse meminit. Intelligamus ergo bona nostra, dignosq; nos, illius usu probemus, atq; identidem cogitemus, si maius principibus præstemus obsequium, qui seruitute ciuium, quã qui libertate lætantur. et Populus quidẽ Romanus dilectum principem seruat, quantoq; pualoante concentu formosum alium, hunc fortissimum personat, quibusq; aliquando clamoribus gestum alterius, & uocem, huius pietatem, abstinentiam, mansuetudinem laudat. Quid nos ipsi? diuinitatem pricipis nostri, an humanitatem, temperantiam, facilitatem, ut amor et gaudiũ tulit, celebrare uniuersi solemus? Iam quid tam ciuile, tam senatorium, quàm illud additũ a no-

bis optimi cognomen? quod peculiare huius, et proprium, arrogantia priorum principum fecit. Enimuero quam cõmune, quam ex æquo, quod felices nos felicem illũ prædicamus, alternisq; uotis hæc faciat, hæc audiat, quasi non dicturi nisi fecerit, comprecamur. Ad quas ille uoces lachrymis etiã, ac multo pudore suffunditur. Agnoscit enĩ, sentitq; sibi, nõ principi dici. Igitur quod temperamentũ omnes in illo subito pietatis calore seruamus, hoc singuli quoq;, meditatiq; teneamus, sciamusq; nullũ esse neq; synceriꝰ, neq; acceptius genus gratiarum, quàm quod illas acclamationes æmulemur, quæ fingendi non habent tẽpus. Quantum ad me attinet, laborabo, ut orationem meam ad modestiam principis, moderationemq; submittam, nec minus consyderabo quid aures eius pati possint, quàm qd uirtutibus debeatur. Magna et inusitata principis gloria, cui gratias acturus, nõ tam uercor, ne me in laudibus suis parcum, quam ne nimium putet. Hæc me cura, hæc difficultas sola circunstat. Nam merenti gratias agere, facile est Patres C. non enim periculum est, ne cum loquar de humanitate, exprobrari sibi superbiam credat. cum de frugalitate, luxuriam. cum de clementia, crudelitatem. cum de liberalitate, auaritiam. cum de benignitate, liuorem. cum de continentia, libidinem. cum de labore, inertiã. cum de fortitudine, timorem. Ac ne illud quidem uereor, ne gratus, ingratùs ue uidear, prout satis, aut parum dixero. Animaduerto enim etiam deos ipsos non tam accuratis adorantium precibus, quàm innocentia, et sanctitate lætari, gratio-

remq́; existimari, qui delubris eorũ puram, castáq; mentem, quàm qui meditatum carmen intulerit· Sed parendum est SENATVSCONSVLTO, quod ex utilitate publica placuit, ut consulis uoce sub titulo gratiarum agendarum, boni principes, quæ facerent, recognoscerent, mali, quæ facere deberent · Id nunc eo magis solenne, ac necessarium est, quod parens noster priuatas gratiarum actiones cohibet, et comprimit, intercessurus etiam publicis, si permitteret sibi uetare, quod Senatus iuberet· Vtrũq; Cæsar Auguste moderate, et quod alibi tibi gratias agi non sinis. & quod hic sinis. non enim a teipso tibi honor iste, sed ab agentibus habetur· cedis affectibus nostris· nec nobis munera tua prædicare, sed audire tibi, necesse est.

Sæpe ego mecũ·P·C· tacitus agitaui, qualem, quantumq; esse oporteret, cuius ditione, nutúq; maria·terræ, pax, bella gerantur, cum interea fingenti, formantíq; mihi principem, quem æquata dijs immortalibus potestas deceret, nunquam uoto, saltem concipere succurrit similem huic, quem uidemus · Enituit aliquis in bello, sed obsoleuit in pace, alium togæ, sed non & arma honestarunt· reuerentiã ille terrore, alius amorem humanitate captauit. ille quæsitam domi gloriã in publico, hic in publico partam, domi perdidit, Postremo adhuc nemo extitit, cuius uirtutes nullo uitiorum confinio læderentur· At Principi nostro quanta concordia, quantusq́; concentus omnium laudum, omnisq́; gloriæ cõtigit, ut nihil seueritati eius hilaritate, nihil grauitati simplicitate, nihil maiestati humanitate detrahatur· Iam firmitas, iam proceritas corpo-

ris, iam honor capitis, et dignitas oris ad hoc ætatis in deflexa maturitas, nec sine quodam munere deûm fe stinantis senectutis insignibus ad augendam maiesta= tem ornata cæsaries, non ne longe, lateq; principē ostentant? Talem esse oportuit, quem non bella ciui- lia, nec armis oppressa Resp. sed pax et adoptatio, & tandem exorata terris numina dedissent. An fas erat nihil differre inter imperatorem, quem homines & quem Dii fecissent? Quorum quidem in te Cæsar iudicium et fauor tunc statim, cum ad exercitum pro ficiscereris, et quidem inusitato enituit. Nam cæteros principes aut largus cruor hostiarum, aut sinister uo latus auium consulentibus nunciauit, Tibi ascenden ti de more capitolium, quanquam non id agentium ciuium clamor, ut iam principi occurrit. Siquidē o- mnis turba, quæ limen insederat, ad ingressum tuum foribus reclusis, iam quidem ut tunc arbitrabatur deum, cæterum ut docuit euentus, te consalutauit im peratorem, nec aliter a cunctis omen acceptum est. nā ipse intelligere nolebas. recusabas enim imperare, re cusabas, quod bene erat imperaturo. Igitur cogendus fuisti. cogi porro non poteras, nisi periculo Patriæ, et mutatione Reip. obstinatum enim tibi non suscipere ĩ- perium, nisi seruandum fuisset. Quare ego illum ip- sum furorem, motumq; castrensem reor extitisse, quia magna ui, magnoq; terrore modestia tua uincenda erat. At sicut maris, cœliq; temperiem turbines, tem- pestatesq; commendant, ita ad augendam pacis tuæ gratiam, illum tumultum præcessisse crediderī. Ha= bet has uices cōditio mortalium, ut aduersa ex secū=

dis, ex aduersis secunda noscantur. Occultat utrorumq; semina deus, et plerunq; bonorum, malorumq; caussæ sub diuersa specie latent. Magnũ quidẽ illud seculo dedecus, magnum Reip. uulnus impressum est. Imperator, et parens generis humani obsessus, captus, iclusus, ablata mitissimo seni seruãdorũ hoium potestas, ereptũq; principi illud in principatu beatissimũ, quod nihil cogitur. Si tamen hæc sola erat ratio, quæ te publicæ salutis gubernaculis admoueret, prope est, ut exclamẽ tanti fuisse. Corrupta ẽ disciplina castrorũ, ut tu corrector, emẽdatorq; cõtingeres. inductum pessimum exemplũ, ut optimum opponeretur. Postremo coactus princeps, quos nollet occidere, ut daret principẽ, qui cogi non posset. Olim tu quidem adoptari merebare, sed nescissemus, quantum tibi deberet imperiũ, si ante adoptatus esses. Expectatum est tempus, in quo liqueret, nõ tam accepisse te beneficiũ, quàm dedisse. Cõfugit in sinum tuũ concussa Resp. ruensq; imperium super imperatorẽ imperatoris tibi uoce delatũ est. Imploratus adoptione, et accitus es. Vt olim duces magni a peregrinis, externisq; bellis ad opẽ patriæ ferẽdam reuocari solebant, ita filius, ac parens uno, eodemq; momento rẽ maximam inuicem præstitistis. Ille tibi imperiũ dedit, tu illi reddidisti. Solus ergo adhuc, qui pro munere tanto paria accipiendo fecisti, immo ultra dantem obligasti. communicato enim imperio solicitior tu, ille securior factus est. O nouũ, atq; inauditũ ad principatum iter, nõ te propria cupiditas, proprius metus, sed aliena utilitas, alienus timor principem fecit. Vi-

dearis licet, quod est amplissimũ, consecutus inter homines, felicius tamẽ erat illud, quod reliquisti, sub bono principe priuatus esse desiisti. assumptus es in laborum, curarumq; consortium, nec te læta, et prospera stationis istius, sed aspera, et dura ad capessendã eam compulerunt. Suscepisti imperiũ, postquã aliũ suscepti pœnitebat. Nulla adoptati cũ eo, qui adoptabat cognatio, nulla necessitudo, nisi quod uterq; optimus erat, dignusq; alter eligi, alter eligere. Itaq; adoptatus es, non ut prius alius, atq; alius in uxoris gratiã. Adsciuit enim te filiũ non uitricus, sed princeps, eodemq; animo diuus Nerua pater tuus factus ẽ, quo erat omnium. nec decet aliter filium adsumi, si adsumatur a principe. An S. P. Q. Romani exercitus, prouincias, socios trãsmissurus uni, successorem è sinu uxoris accipias? summæq; potestatis hæredem tantum intra domum tuam quæras, non per totam ciuitatem circunferas oculos? et hunc tibi proximum, hunc coniũctissimum existimes, quem optimum, quẽ diis simillimum inueneris? Imperaturus omnibus, eligi debet ex omnibus. non enim seruulis tuis dominũ, ut possis esse cõtentus, quasi necessario hærede, sed principem ciuibus daturus imperator. Superbum istud, et regium, nisi adoptes eum, quem constet imperaturũ fuisse, etiam si nõ adoptasses. Fecit hoc Nerua, nihil interesse arbitratus genueris, an elegeris, si peride sine iudicio adoptentur liberi, ac nascuntur, nisi tamen, quod æquiore animo ferunt homines, quem princeps parum feliciter genuit, quàm quem male elegit. Sedulo ergo uitauit hũc casum nec iudicio hominum, sed

deorum etiam in cõsilium adsumpsit. Itaq; non tua in cubiculo, sed in templo, nec ante genialem torum, sed ante puluinar Iouis Opt. Max. adoptio peracta est, qua tandem non seruitus nostra, sed libertas, et salus, et securitas fundabatur. Sibi enim dii gloriam illam uendicauerunt. horum opus, horum illud imperium. Nerua tamen minister fuit. Vterq;, qui adoptaret tã paruit, quã tu, qui adoptabaris. Allata erat ex Pannonia laurea, id agentibus dis, ut inuicti imperatoris exortum uictoriæ insigne decoraret. Hanc imperator Nerua in gremio Iouis collocarat, cum repente solito maior, et augustior aduocata hominum concione, deorumq;, te filium sibi, hoc est unicum auxiliũ fessis rebus adsumpsit. Inde quasi deposito imperio, qua securitate? qua gloria lætus? nam quantulum refert, deponas, an partiaris imperiũ, nisi quod difficilius hoc est. non secus ac præsenti tibi innixus, tuis humeris se, patriamq; sustentans, tua iuuẽta, tuo robore inualuit. Statim consedit omnis tumultus. Nõ adoptionis opus istud fuit, sed adoptati, atq; adeo temere fecerat Nerua, si adoptasset aliũ. Obliti ne sumus, ut nuper post adoptionem nõ desierit seditio, sed cœperit? irritamentum istud irarum, et fax tumultus fuisset, nisi incidisset in te. An dubium est, ut dare nõ posset imperium imperator, qui reuerentiam amiserat? Autoritate eius effectum est, cui dabatur. Simul filius, simul Cæsar, mox imperator, et consors tribunitiæ potestatis, et omnia pariter, et statim factus es, quæ proxime parens uerus, tantum in alterum filiũ cõtulit. Magnum hoc tuæ moderationis indiciũ, quod

non solum successor imperii sed particeps etiam, sociusq; placuisti. nam successor etiam si nolis habẽdus est, non est habendus socius, nisi uelis. Credent ne posteri patritio et consulari et triumphali patre genitum, cum fortissimum, amplissimum, amantissimum sui exercitum regeret, imperatorem nõ ab exercitu factum? eidẽ cum Germaniæ præsideret, germanici nomen hinc missum? nihil ipsum, ut ĩperator fieret agitasse? nihil fecisse, nisi quod meruit, et paruit? Paruisti enim Cæsar, et ad principatum obsequio peruenisti, nihilq; magis a te subiecti animi factum est, q̃ quod imperare cœpisti. Iam Cæsar, iam imperator, iam Germanicus absens, et ignarus, et post tanta nomina, quantum ad te pertinet priuatus. Magnum uideretur, si dicerem, nescisti te imperatorem futurum. eras imperator, et esse te nesciebas. Vt uero ad te fortunæ tuæ nuntius uenit, malebas quidem hoc esse, quod fueras, sed non erat liberum. An non obsequereris principi ciuis, legatus imperatori, filius patri? Vbi deinde disciplina? ubi mos a maioribus traditus, quodcunq; imperator munus iniungeret, æquo animo, paratoq; subeundi? Quid enim si prouincias ex prouinciis, ex bellis bella mandaret? eodem illo uti iure, cum ad imperium reuocet, quo sit usus, cum ad exercitum miserit, nihilq; interesse ire legatum, an redire principem iubeat, nisi quod maior sit obsequii gloria ĩ eo, quod quis minus uelit. Augebat autoritatẽ iubentis, in summum discrimẽ autoritas eius adducta, utq; magis parendum imperanti putares, efficiebatur eo, quod ab aliis minus parebatur. Ad hoc audiebas Senatus, po

puliq; consensum. Non unius Neruæ iudicium illud, illa electio fuit. nã, qui ubiq; sunt, homines. hoc idẽ uotis expetebant. ille tantum iure principis occupauit, primus'q; fecit, quod omnes facturi erãt. nec Herculc tantoopere cũctis factum placeret, nisi placuisset ante, quam fieret. At quo temperamento, Di boni potestatem tuam, fortunam'q; moderatus es? imperator tu titulis e imaginibus, et signis, cæterum modestia, labore, uigilantia, dux, et legatus, et miles, cum iam tua uexilla, tuas aquilas magno gradu anteires, neq; aliud tibi ex illa adoptione, quam filii pietatẽ, filii obsequium adsereres, longam'q; huic nomini ætatem, longam'q; gloriam precarere. Te prouidentia deorũ primum in locum prouexerat, tu adhuc in secundo resistere, atq; etiã senescere optabas. Priuatus tibi uidebaris, quandiu imperator, et alius esset. Auditæ sunt uota tua, sed inquantum optimo illi, et sanctissimo seni utile fuit, quem dii cœlo uendicauerunt, nequid, post illud diuinum, et immortale factum, mortale faceret. Deberi quippe maximo operi hanc uenerationem, ut nouissimum esset, autorem'q; eius statim consecrandum, ut quandoq; inter posteros quæreretur, an illud iam deus fecisset. Ita ille nullo magis nomine publicus parens, quàm quia tuus, igens gloria, ingens'q; fama, cum abunde expertus esset, quam bene humeris tuis sederet imperiũ, tibi terras, te terris reliquit, eo ipso carus omnibus, ac desyderandus, quod prospexerat, ne desyderaretur. Quem tu lachrymis primũ ita, ut filiũ decuit, mox templis honestasti, nõ imitatus illos, qui hoc idem, sed alia mente fecerunt.

Dicauit cœlo Tiberius Augustũ, sed ut maiestatis numen induceret, Claudium Nero, sed ut irrideret, Vespesianum Titus, Domitianus Titum, sed ille, ut Dei filius, hic ut frater uideretur. Tu syderibus patrem intulisti, non ad metum ciuium, non in contumeliã numinum, nõ in honorem tuum, sed quia Deum credis. Minus est hoc, cum fit ab iis, qui et sese deos putant. Sed licet illum aris, puluinaribus, flamine colas, nõ alio magis tamen Deũ et facis, et probas, quàm quod ipse talis es. in principe enim, qui electo successore fato concessit, una, item'q; certissima diuinitatis fides est bonus successor. Num ergo tibi ex ĩmortalitate patris aliquid arrogantiæ accessit? Num hos proximos diuinitate parentum desides, ac superbos potius, q̃ illos ueteres, & antiquos æmuleris, qui hoc ipsum imperium peperere, quod modo hostes inuaserant, contempserant'q;, cuius pulsi, fugati'q;, non aliud maius habebatur indicium, quàm si triumpharetur. Ergo sustulerant animos, et iugum excusserant, nec iã nobiscum de sua libertate, sed de nostra seruitute certabãt, ac ne inducias quidẽ nisi æquis cõditionibus inibãt, leges'q; ut acciperent, dabant. At nunc rediit omnibus terror, et metus, et uotum imperata faciendi. uident enim Romanum ducem unum ex illis ueteribus, et priscis, quibus imperatorium nomen addebant, cõtecti cædibus campi, et infecta uictoriis maria. accipimus obsides ergo, non emimus, nec ingentibus damnis, immensis'q; muneribus paciscimur, ut uicerimus, rogant, supplicant, largimur, negamus, utrunq; ex imperii maiestate. Agunt gratias, qui impetrauerunt,

non audent queri, quibus negatum est. An audeant? qui sciant te adsedisse ferocissimis populis eo ipso tempore, quod amicissimum illis, difficillimum nobis, cũ Danubius ripas gelu iũgit, duratusq; glacie ingentia tergo bella transportat, cum feræ gentes non telis magis, quàm suo cœlo, suo sydere armantur. Sed ubi ĩ proximo tu, non secus, ac si mutatæ temporum uices essent. illi quidem latibulis suis clausi tenebantur, nostra agmina percursare ripas, et aliena occasiõe si permitteres uti, ultroq; hyemem suam barbaris inferre gaudebãt. Hæc tibi apud hostes ueneratio, qd apud milites? quàm admirationem quemadmodum comparasti? cum tecum inediam, tecum ferrent sitim, cũ in illa meditatione campestri militaribus turmis imperatorium puluerẽ, sudoremq; misceres, nihil a cæteris nisi robore, ac præstantia differens, cum libero Marte nunc cõminus tela librares, nunc uibrata susciperes, alacer uirtute militum & lætus, quoties aut cassidi tuæ, aut clypeo grauior ictus incideret, laudabas quippe feriẽtes, hortabarisq;, ut auderent, et audebant iam, cum spectator, moderatorq; ineuntium certamina uirorum arma componeres, tela tentares, ac siquid durius accipienti uideretur, ipse uibrares.

Quid cum solatiũ fessis, ægris opem ferres? Nõ tibi moris tua inire tentoria, nisi cõmilitonum ante lustrasses, nec requiẽ corpori, nisi post omnes dare. Hac mihi admiratione dignus Imperator nõ uideretur, si inter Fabricios, et Scipiones, et Camillos talis esset. tunc enim illũ imitationis ardor, semperq; melior aliquis accenderet. postquam uero studiũ armorum a mani-

bus ad oculos, ad uoluptatem a labore translatũ est, postquam exercitationibus nostris non ueteranorum aliquis, cui decus muralis, aut ciuica, sed græculus magister adsistit. quam magnum est ex oibus patrio more, patria uirtute lætari, et sine æmulo, ac sine exẽplo secum certare, secum cõtendere, ac sicut imperat solus, solum ita esse, qui debeat ĩperare. Nónne in cunabula hæc tibi Cæsar, et rudimẽta, cum puer admodũ parthica lauro gloriã patris augens, nomenq́; Germanici iã tum mererere, cũ ferociã, superbiã q́; Parthorum ex proximo auditus, magno terrore cohiberes? Rhenumq́;, et Euphraten admirationis tuæ fama coniungeres? cum orbem terrarum non pedibus magis, quàm laudibus peragrares? apud eos semper maior, et clarior, quibus postea cõtigisses? et necdum imperator, necdũ Dei filius eras. Germaniamq́; cũ plurimæ gẽtes, ac prope infinita uastitas interiacentis soli, tum Pyrenæus, alpes, imensiq́; alii mõtes, nisi his compararentur muniunt, dirimuntq́;. per hoc omne spatium cum legiones duceres, seu potius (tanta uelocitas erat) raperes, non uehiculum unquam, nõ equũ respexisti. leuis hic, non subsidium itineris, sed decus, et cũ cæteris subsequebatur, ut cuius nullus tibi usus, nisi cum die statiuorum proximum campum alacritate, discursu, puluere attolleres. Initium laboris mirer, an finem? multum est, quod perseuerasti, plus tamen, quod non timuisti, ne perseuerare nõ posses. Nec dubito, quin ille, qui te inter illa Germaniæ bella ab Hispania usq;, ut ualidissimũ præsidium exciuerat, iners ipse, alienisq́; uirtutibus tunc quoq; ĩuidus Im

peratur, cum ope earum indigeret, tantam admirationem tui non sine quodam timore conceperit, quantum ille genitus Ioue post labores, duráq; imperia regi suo indomitus semper, indefessús'q; referebat, cum aliis super alias expeditionibus itinere illo dignus inuenireris. Tribunus uero disiūctissimas terras teneris adhuc annis uiri firmitate lustrasti, iam tunc praemonente fortuna, ut diu penitus perdisceres, quae mox praecipere deberes. Neq; enim prospexisse castra, breuem'q; militiam quasi transisse contentus, ita egisti tribunum, ut esse statim dux posses, nihil'q; discendum haberes tempore docendi. Cognouisti per stipendia decem mores gentium, regionum situs, opportunitates locorum, & diuersam aquarum, cœli'q; temperiem, ut patrios fontes, patrium'q; sydus ferre consuesti, quoties equos, quoties emerita arma mutasti. Veniet ergo tempus, quo posteri uisere, uisendum tradere minoribus suis gestient, quis sudores tuos hauserit campus, quae refectiones tuas arbores, quae somnum saxa praetexerint, quod deniq; tectum magnus hospes impleueris, ut tunc ipsi tibi ingentium ducum sacra uestigia iisdem in locis monstrabantur. Verum haec olim, in praesentia quidem quisquis paulo uetustior miles, hic te commilitone censetur. quotus enim quisq;, cuius tu non ante commilito, quàm imperator? Inde est quod prope omnes nomine appellas, quod singulorum fortia facta commemoras. haec habent adnumeranda tibi pro Rep. uulnera, quibus statim laudator et testis cõtigisti. Sed magis praedicanda moderatio tua, quod innutritus bellicis laudibus, pacem

amas,

amas, nec quia uel pater tibi triumphalis, uel adoptionis tuæ die dicata capitolino Ioui laurus, iccirco ex occasione omni quæris triumphos. Nõ times bella, nec prouocas. Magnum est imperator Auguste, magnum est, stare in Danubii ripa si transeas certũ triumphi, nec decertare cupere cum recusantibus, quorum alterum fortitudine, alterum moderatione efficitur. nam ut ipse nolis pugnare, moderatio, fortitudo tua præstat, ut neq; hostes tui uelint. accipiet ergo aliquando capitolium nõ inaneis currus, nec falsæ simulacra uictoriæ, sed imperatore ueram, ac solidã gloriam reportante, tranquillitatem, et tamen confessa hostium obsequia, ut uincendus nemo fuerit. pulchrius hoc oĩbus triumphis. neq; enim unquã nisi ex contemptu imperii nostri factum est, ut uinceremus. Quod siquis barbarus Rex eõ insolentiæ furorisq; processerit, ut iram tuã, indignationemq; mereatur, næ ille siue interfuso mari, seu fluminibus immẽsis, seu præcipiti monte defenditur, omnia hæc tam prona, tamq; cedentia uirtutibus tuis sentiet, ut subsedisse monteis, flumina exaruisse, interceptũ mare, illatasq; non classeis nostras, sed terras ipsas arbitretur. Videor iam cernere non spoliis prouinciarum, & extorto sociis auro, sed hostilibus armis, captorumq; regum cathenis triumphum grauem. Videor ingentia ducũ nomina, nec indecora nominibus corpora uocitare. Videor intueri in manibus sequẽtem, mox ipsum te sublimem, instantemq; curru domitarum gentium tergo, ante currũ autem clypeos, quos ipse perfoderis. Nec tibi opima defuerint, siquis regum uenire in manus

audeat, nec modo telorum tuorum, sed etiam oculorum, minarumq; coniectum toto campo, totoq; exercitu opposito perhorrescat. Meruisti proxima moderatione, ut quandocunq; te uel inferre, uel propulsare bellum coegerit imperii dignitas, non ideo uicisse uidearis, ut triumphares, sed triumphare, quia uiceris. Aliud ex alio mihi occurrit. quã speciosum est enim, quod disciplinã castrorũ lapsam, extinctamq; refouisti, depulso prioris seculi malo inertia, et contumacia, et dedignatione parendi? Tutum est reuerentiam, tutum caritatem mereri. nec ducũ quisquam aut non amari a militibus, aut amari timet. et inde offensæ, gratiæq; pariter. securi instant operibus, adsunt exercitationibus, arma, mœnia, uiros aptant. quippe non is princeps, qui sibi imminere, sibi intendi putet, quod in hosteis paretur. quæ persuasio fuit illorum, qui hostilia cum facerent, timebant. Eodem ergo tempore militaria studia, nec animos modo, sed et corpora ipsa languescere, gladios etiam incuria hebetari, retundiq; gaudebant. Duces porro nostri non tam regum cæterorum, quam suorum principum insidias, nec tam hostium, quàm commilitonum manus, ferrumq; metuebant. Est hæc natura syderibus, ut parua, et exilia ualidorũ exortus obscuret, similiter imperatoris aduentu legatorum dignitas inumbratur. tu tamen maior omnibus quidem eras, sed sine ullius diminutione maior, eandem autoritatem præsente te quisq;, quam absente retinebat. quin etiã plerisq; ex eo reuerentia accesserat, quod tu quoq; illos reuerebare. Itaq; perinde summis, atq; infimis carus, sic impe

ratorem, cōmilitonemq́; miſcueras, ut ſtudium oīum,
laboremq́; et tanquam exactor intenderes, et tanquã
particeps, ſociusq́; releuares. Felices illos, quorum fi
des, et induſtria, non per internuntios, et interpretes,
ſed ab ipſo te, nec auribus tuis, ſed oculis probantur.
conſecuti ſunt ut abſens quoq; de abſentibus nemini
magis, quàm tibi crederes. Iam te ciuiũ deſyderia re
uocabant, amoremq́; caſtrorũ ſuperabat caritas pa-
triæ. iter inde placidum, ac modeſtum, ut planè a pa
ce redeũtis. Nec uero ergo in laudibus tuis ponam,
quod aduentum tuum non pater quiſquam, non ma
ritus expauit. affectata aliis caſtitas, tibi ingenita, &
innata, iterq́; ea, quæ imputare nõ poſſis. Nullus in
exigendis uehiculis tumultus, nullum circa hoſpitia
faſtidium. annona, quæ cæteris. Ad hoc comitatus
accinctus, et parens. Diceres magnum aliquẽ ducem,
ac te potiſſimum ad exercitus ire. adeo nihil, aut certe
parũ intererat inter imperatorẽ factum, et breui fu
turũ. Quam diſſimilis nuper alterius principis trã
ſitus, ſi tamen tranſitus ille, non populatio fuit, cum
abactus hoſpitum exerceret, omniaq́; dextra, leuaq́;
peruſta, et attrita, ut ſi uis aliqua, uel ipſi illi barba
ri, quos fugiebat, inciderent. Perſuadendum prouin
ciis erat, illud iter Domitiani fuiſſe, non principis.
itaq; non tam pro tua gloria, quàm pro utilitate cõ=
muni edicto ſubiecisti quid in utrunq; ueſtrum eſſet
impenſum. Adſueſcat imperator cum imperio calcu
lum ponere. ſic exeat, ſic redeat, tanquan rationem
redditurus, edicat, quid abſumpſerit, ita fiet, ut non
abſumat, quod pudeat dicere. Præterea futuri princi

pes uelint, nolint, sciant, tantum constat, propositisq́; duobus exemplis meminerint, perinde coniecturam de moribus suis homines esse facturos, prout hoc, uel illud elegerint. Nõne his tot, tantisq́; meritis nouos ali quos honores, nouos titulos merebare? at tu etiam no men Patris patriæ recusabas. Quam longa nobis cũ modestia tua pugna, quã tarde uicimus. Nomẽ illud, quod alii primo statim principatus die imperatoris et Cæsaris receperunt, tu usq; eò distulisti, donec tu quoq; beneficiorum tuorum parcissimus æstimator iã te mereri fatereris. Itaq; soli omnium contigit tibi, ut Pater patriæ esses ante, quã fieres. Eras enim in ani mis, in iudiciis nostris, nec publicæ pietatis ĩtererat, qd uocaretur, nisi quod ĩgrata sibi uidebatur, si te im peratorem potius uocaret, et Cæsarem, cum Patrem experiretur. Quod quidem nomen, qua benignitate, qua indulgentia exerces? ut cum ciuibus tuis, quasi cũ liberis parens uiuis? Vt reuersus imperator, qui pri uatus exieras, agnoscis, agnosceris? eosdem nos, eundẽ te putas, par omnibus, et hoc tantum cæteris maior, quo melior. Ac primũ, qui dies ille, quo expectatus, desyderatusq́; urbẽ tuã ingressus es? Iam hoc ipsum, quod ingressus es, quàm mirum, lætumq́;? nam prio-res inuehi, et importari solebant, non dico quadriiu go curru, et albentibus equis, sed humeris hominum, quod arrogantius erat. Tu sola corporis proceritate elatior aliis, et excelsior, non de patiẽtia nostra quẽ-dam triumphum, sed de superbia principum egisti. Ergo non ætas quẽquam, non ualetudo, non sexus re-tardauit, quo minus oculos ĩsolito spectaculo imple-

ret. Te paruuli noscere, ostẽtare iuuenes, mirari se
nes, ægri quoq; neglecto medentium imperio, ad con
spectum tui, quasi ad salutem, sanitatem'q; prorepere.
Inde alii se satis uixisse, te uiso, te recepto. alii nunc
magis esse uiuẽdum prædicabant. Fœminas etiã tũc
fœcunditatis suæ maxima uoluptas subiit, cum cerne
rent, cui principi ciues, cui imperatori milites peperis
sent. Videres referta tecta, ac laborantia, ac ne eũ
quidem uacantem locum, qui non nisi suspensum, et
instabile uestigiũ caperet, oppletas undiq; uias, an-
gustum'q; tramitem relictum tibi, alacrem hinc atq;
inde populum, ubiq; par gaudium, parem'q; clamo-
rem, tam æqualiter ab omnibus ex aduentu tuo læti-
tia percepta est, quàm omnibus uenisti, quæ tamen
ipsa cum ingressũ tuo creuit, ac prope in singulos gra
dus adaucta est. Gratum erat cunctis, quod Senatũ
osculo exciperes, ut dimissus osculo fueras, gratum,
quod equestris ordinis decora honore nominum sine
monitore signares, gratum, quod tantum ultro clien-
tibus salutatis quasdã familiaritatis notas adderes,
gratius tamen, quod sensim, et placide, et quantum re
spectantium turba pateretur, icederes, quod occursan
tium populus te quoq;, te imo maxime, astaret, quod
primo statim die latus tuũ crederes omnibus. neq; n.
stipatus satellitum manu, sed circunfusus undiq;, nũc
Senatus, nũc equestris ordinis flore, prout alterutrũ
frequentiæ genus inualuisset. silenteis, quietos'q; licto
res tuos subsequebare. nam milites nihil a plebe ha-
bitu, trãquilitate, modestia differebant. Vbi uero cæ
pisti capitolium ascendere, quàm læta omnibus ado-

ptionis tuæ recordatio? quàm peculiare gaudium eorum, qui te primi eodem loco salutauerunt imperatorem? quinetiam Deum ipsum tuum præcipuam uoluptatem operis sui percepisse crediderim. Vt quidē iisdem uestigiis institisti, quibus parens tuus, ingens illud deorum prolaturus arcanum, quæ circunstantiū gaudia? quàm recens clamor? quàm similis illi dies, q hunc genuit diem? ut plena altaribus? augusta uictimis cuncta? ut in unius salute collata omnium uota, cum sibi se, ac liberis suis intelligerent precari, quæ pro te precarentur. Inde tu in palatium quidem, sed eo uultu, sed ea moderatione, ut si priuatā domū peteres, cæteri ad penates suos, quisq; iteraturus gaudii fidem, ubi nulla necessitas gaudendi est. Onerasset alium eiusmodi introitus, tu quotidie admirabilior, et melior. Talis deniq;, quales alii principes futuros se tantū pollicētur. Solum ergo te cōmendat, augetq; temporis spatium. iunxisti enim, ac miscuisti res diuersissimas, securitatem olim imperantis, et incipientis pudorem. Non tu ciuium amplexus ad pedes tuos deprimis, nec osculum manu reddis. Manet imperatori, quæ prior humanitas. Incedebas pedibus, incedis, lætabaris labore, lætaris, eademq; omnia illa circa te, nihil ipso te fortuna mutauit. liberum est ingrediente per publicum principe, subsistere, occurrere, comitari, præterire. Ambulas inter nos, nō quasi contingat, et copiam tui, nō ut iputes, facis. Hæret lateri tuo quisquis accessit, finemq; sermoni suus cuiq; pudor, non tua superbia facit. Regimur quidem a te, et subiecti tibi, sed quemadmodum legibus sumus. Nam &

illæ cupiditates nostras, libidinesq; moderantur, nobiscum tamen & inter nos uersantur. Emines, excelsis, ut honor, ut potestas, quæ super homines quidem, hominum sunt tamen. Ante te principes fastidio nostri, & quodam æqualitatis metu, usum pedum amiserant. Illos ergo humeri, ceruicesq; seruorum super ora nostra, te fama, te gloria, te ciuium pietas super ipsos principes uehunt, te ad sydera tollit humus, itæ cõmunia, et confusa principis uestigia. Nec uereor P. C. ne longior uidear, cum sit maxime optandũ ut ea, pro quibus aguntur principi gratiæ, multa sint, quæ quidem reuerentius fuerit integra, illibataq; cogitationibus uestris reseruari, quam carptim, breuiterq; perstringi, quia ferè sequitur, ut illa quidem, de quibus taceas, tanta, quanta sunt, esse uideãtur. Nisi uero leuiter attingi placet, locupletatas trib. datũq; congiariũ populo, et datũ totum, cum donatiui partem milites accepissent. An mediocris animi est, his potius repræsentare, quib. magis negari potest? Quãquam in hac quoq; diuersitate æqualitatis ratio seruata est. æquati sunt enĩ populo milites, eo, quod partẽ, sed priores, populus militibus, quod posterior, sed totum statim accepit. Enimuero qua benignitate diuisum est? quantæ curæ tibi fuit, nequis expers liberalitatis tuæ fieret? Datum est iis, qui post edictum tuum, in locum erasorum subditi fuerãt, æquatiq; sunt cæteris illi etiam, quibus non erat promissum. Negotiis aliqs, ualetudine alius, hic mari, ille fluminibus distinebatur, expectatũ est, prouisumq;, nequis æger, nequis occupatus, nequis deniq; longe fuisset. ueniret

quisq; cum uellet, ueniret quisq; cum posset· Magnificum Cæsar, et tuum, disiunctissimas terras munificētiæ ingenio uelut admouere, immensaq; spatia liberalitate contrahere, intercedere casibus, occursare fortunæ, atq; omni ope adniti, nequis è plebe Romana dante congiariū te hominem magis sentiret se fuisse, q̃ ciuem· A duētante congiarii die, obseruare principis egressum in publicum, insidere examina infantium, futurus populus solebat· labor parentibus erat ostentare paruulos, impositosq; ceruicibus, adulantia uerba, blandasq; uoces edocere· Reddebant illi, quæ monebantur, ac pleriq; irritis precibus surdas principis aureis adstrepebāt, ignariq; quid rogassent, quid nō impetrassent, donec plane scirent, differebantur· Tu ne rogari quidem sustinuisti· Et quanquā lætissimū oculis tuis esset conspectu Romanæ sobolis impleri, omneis tamē ante, quā te uiderēt, adirēntue, recipi, incidi iussisti, ut iam īde ab īfantia parentē publicū, munere educationis experirētur· crescerēt de tuo, qui crescerent tibi, alimentisq; tuis ad stipendia tua peruenirent, tantumq; omnes uni tibi, quantum parentibus suis quisq; deberet. Recte Cæsar, quod spem Romani nominis sumptibus tuis suscipis· Nullum est enim magno principe, imortalitatemq; merituro impendii genus dignius, q̃ quod erogatur in posteros· Locupletes ad tollendos liberos ingentia præmia, & pares pœnæ cohortantur· Pauperibus educandis una ratio est, bonus princeps· Hic fiducia sui procreatos nisi larga manu fouet, auget, amplectitur, occasum īperii, occasum Reip· accelerat· frustra princeps plebe negle

cta, ut defectũ corpore caput, nutaturumq; instabili põdere tuetur. Facile est cõiectare, quod perceperis gaudium, cum te parentum, liberorum, senum, infan tium, puerorum clamor exciperet. Hæc prima par= uulorum ciuium uox aureis tuas imbuit, quibus tu daturus alimenta hoc maximum præstitisti, ne roga- rent. Super omnia est tamen, quod talis es, ut sub te liberos tollere libeat, expediat. nemo iam parens fi= lio nisi fragilitatis humanæ uiceis horret, nec inter ĩsanabileis morbos pricipis ira numeratur. Magnũ quiddam est educandi incitamentum tollere liberos in spem alimentorum, in spem congiariorum, maius tamen in spem libertatis, in spem securitatis. Atq; adeo nihil largiatur princeps, dum nihil auferat, nõ alat, dum non occidat, nec deerunt, qui filios concu- piscant. Cõtra largiatur, et auferat, alat, et occidat, næ ille in tam breui tempore effecerit, ut omneis nõ posterorũ modo, sed sui, parentumq; pœniteat. Quo circa nihil magis in tua tota liberalitate laudauerim, quàm quod congiarium das de tuo, alimenta de tuo. neq; a te liberi ciuium, ut ferarum catuli, sanguine, et cædibus nutriuntur, quodq; gratissimum est accipiẽ= tibus, sciunt dari sibi, quod nemini est ereptum, locu= pletatisq; tam multis, pauperiorem esse factum prin cipem tantum. quanquam nec hunc quidem. nam cu= ius est, quicquid est omnium, tantum ipse, quantum omnes habet. Alio me uocat numerosa gloria tua. alio autem? quasi uero iam satis ueneratus, mira- tusq; sim, quod tantam pecuniam profudisti, non ut flagitii tibi conscius ab insectatione eius auerteres fa

mam, nec ut tristeis hominum, mœstosq; sermones lætiore materia detineres, nullam congiario culpam, nullam alimentis crudelitatem redemisti, nec tibi bene faciendi fuit causa, ut quæ male feceras, impune fecisses, amor impendio isto, non uenia quæsita est, Populusq; R. obligatus a tribunali tuo, non exoratus recessit. Obtulisti enim congiarium gaudentibus gaudens, securusq; securis, quodq; antea pricipes ad odium sui leniendum tumentibus plebis animis obiectabant, id tu tam innocens populo dedisti, quam populus accepit. Paulominus Patres C. quiq; millia ingenuorum fuerunt, quæ liberalitas principis nostri cõquisiuit, inuenit, adsciuit, hi subsidium bellorum, ornamentum pacis, publicis sumptibus aluntur, patriamq;, non ut patriam tantum, uerum ut altricem amare condiscunt. Ex his castra, ex his tribus replebuntur, ex his quandoq; nascentur, quibus alimentis opus non sit. Dent tibi Cæsar ætatem Dii, quam mereris, seruentq; animum, quem dederunt, & quanto maiorem ĩfantium turbam, iterum atq; iterum uidebis incidi. (Augetur enim quotidie et crescit, nõ quia cariores parẽtibus liberi, sed quia principi ciues) dabis congiaria, si uoles, illi tamen propter te nascuntur.

Instar ego perpetui congiarii reor affluentiã annonæ, huius aliquando cura Pompeio non minus addidit gloriæ, quàm pulsus ambitus campo, exactus hostis mari, oriens triumphis, occidensq; lustratus. Nec uero ille ciuilius, quàm parens noster, autoritate, consilio, fide reclusit uias, portus patefecit, itinera terris, litoribus mare, litora mari reddidit, diuersasq; gen-

teris ita commercio miscuit, ut quod genitum esset usq̃, id apud omnes natum esse uideretur. Nónne cernere datur, ut sine ullius iniuria omnis usibus nostris annus exuberet? quippe non ut ex hostico raptæ, perituræq́; in horreis messes nequicquam queritantibus socijs auferuntur, deuehunt ipsi, quod terra genuit, quod sydus aluit, quod annus tulit, nec nouis indictionibus pressi, ad uetera tributa deficiunt. Emit fiscus, quicquid uidetur emere, inde copiæ, inde annona, de qua inter licẽtem, uendentem'q; conueniat, inde hic satietas, nec fames usquã. Aegyptus alẽdis, augendis'q; seminibus ita gloriata est, ut nihil imbribus cœloq; deberet, siquidem proprio semper amne perfusa, nec alio genere aquarum solita piguescere, quam quas ipse deuexerat, tantis segetibus induebatur, ut cum feracissimis terris, quasi nunquam cessura certaret. hæc inopina siccitate usq; ad iniuriã sterilitatis exaruit, quia piger Nilus cunctanter alueo sese, ac languide extulerat, ingentibus quoq; tunc quidem ille fluminibus conferendus. hinc pars magna terrarum mergi palanti amne consueta, alto puluere incãduit. frustra tunc Aegyptus nubila optauit, cœlũq; respexit, cum ipse fœcunditatis parens contractior, & exilior iisdem ubertatem eius anni angustijs, quibus abundantiam suam cohibuisset. Neq; enim solũ uagus ille expanditor amnis intra usurpata semper collium substiterat, atq; hæserat, sed supino etiam, ac detinenti solo, placido se, molliq; lapsu refugum abstulerat, nec dum satis humenteis terras addiderat arentibus. Igitur inundatione, idest ubertate re-

gio fraudata, sic opem Cæsaris inuocauit, ut solet amnẽ suum, nec longius illi aduersorũ fuit spatium, quàm dum nuntiat. Tam uelox Cæsar potentia tua est, tamq́; in omnia pariter intenta bonitas, et accincta, ut tristius aliquod seculo tuo passis ad remediũ, salutemq́; sufficiat, ut scias. Omnibus equidẽ gentibus fertiles annos, gratasq́; terras precor, crediderim tamen per hunc Aegypti statum, tuas fortunam uires experiri, tuamq́; uigilantiam expectare uoluisse. Nam cum omnia ubiq; secunda merearis, nónne manifestũ est, si quid aduersi cadat, tuis laudibus, tuisq́; uirtutibus materiem, campumq́; prosterni? cum secũda felices, aduersa magnos probẽt. Percrebuerat antiquitus urbem nostram nisi opibus Aegypti ali, sustentariq́; non posse, superbiebat uẽtosa, et insolẽs natio, quod uictorem quidem populum, pasceret tamen, quodq́; in suo flumine, in suis manibus uel abundantia nostra, uel fames esset. Refudimus Nilo suas copias, recepit frumenta, quæ miserat, deportatasq́; messes reuexit. Discat igitur Aegyptus, credatq́; experimento, non alimenta se nobis, sed tributa præstare. sciat se non esse Populo. R. necessariam, & tamen seruiat. Post hæc si uolet Nilus, amet alueum suum, & fluminis modum seruet, nihil hoc ad urbem, ac ne ad Aegyptum quidem, nisi ut inde nauigia inania, et uacua, et similia redeuntibus, hinc plena, et onusta, et qualia solent uenire mittantur, cõuersoq́; munere maris, hinc potius uenti ferentes, & breuis cursus optentur. Mirum Cæsar uideretur, si desidem Aegyptum, cessantemq́; Nilum non sensisset

urbis annona, quae tuis opibus, tua cura usq; illuc re dundauit, ut simul probaretur, et nos Aegypto posse, & nobis Aegyptum carere non posse. Actum erat de foecundissima gente, si libera fuisset. pudebat sterilitatis insolitae, nec minus erubescebat fame, quàm torquebatur, cum pariter a te necessitatibus eius, pudoriq; subuẽtum est. Stupebant agricolae plena horrea, quae non ipsi referssissent, quibus de campis illa subuecta messis, quáue in Aegypti parte alius amnis. Ita beneficio tuo nec maligna tellus, et obsequẽs Nilus Aegypto quidem saepe, sed gloriae nostrae nunquam largior fluxit. Quam nunc iuuat prouincias omneis in fidẽ nostrã, ditionem'q; uenisse, post, q̃ contigit prĩceps terrarũ, qui foecunditatẽ nunc huc, nũc illuc, ut tempus et necessitas posceret, transferret, referret'q;, qui diremptam mari gentem, ut partẽ aliquam populi, plebis'q; Romanae aleret, ac tueretur. Et coelo quidẽ nunquam benignitas tanta, ut omneis simul terras uberet, foueat'q;, hic omnibus pariter si non sterilitatem, at mala sterilitatis exturbat. hic si non foecunditatem, at bona foecunditatis importat. hic aeternis commeatibus orientem, occidentem'q; connectit, ut quae ubiq; ferũtur, quae'q; expetũtur, omnes gentes, inuicem capiant, et discant, quanto libertate discordi seruientibus sit utilius unum esse, cui seruiant. Quippe discretis quidem bonis omnium, sua cuiusq; ad singulos mala, sociatis autem, atq; permistis singulorum mala ad neminem, ad omnes omnia bona pertinent. Sed siue terris diuinitas quaedam, siue aliquis amnibus genius, et solum illud, et flumen

ipsum precor, ut hac principis benignitate contentum molli gremio semina recõdat, multiplicata restituat. non equidem reposcimus foenus, putet tamen esse sol uendum, fallacem quae unius anni fidem omnibus annis, omnibusq; postea seculis tanto magis, quia non exigimus, excuset. Satis factum, qua ciuium, qua sociorum utilitatibus. Visum est spectaculum inde nõ enerue, nec fluxum, nec quod animos uirorũ molliret, et frangeret, sed quod ad pulchra uulnera contemptumq; mortis accenderet, cum in seruorum etiã noxiorumq; corporibus amor laudis, et cupido uictoriae cerneretur. Quã deide in edendo liberalitatem, quam iustitiam exhibuit, omni affectione, aut intactus, aut maior? Impetratum est, quod postulabatur, oblatum, quod non postulabatur. institit ultro, et ut concupisceremus, admonuit. Ac sic quoq; plura inopinata, plura subita. Iam quàm libera spectantium studia, quàm securus fauor? Nemini impietas, ut solebat, obiecta, quod odisset gladiatorem. nemo spectator spectaculum factus miseras uoluptates unco, & ignibus expiauit. Demens ille,ueriq; honoris ignarus, qui crimina maiestatis in harena colligebat, ac se despici, et cõtemni, nisi etiã gladiatores eius ueneraremur sibi maledici, in illis suã diuinitatẽ, suũ numen uiolari interpretabatur, cum se idem quod deos, idẽ gladiatores, quod se putabat. At tu Caesar quàm pulchrũ spectaculum pro illo nobis execrabili reddidisti? uidimus delatorum iudicium, quasi grassatorũ quasi latronum. non solitudinem illi nouiter, sed templum, sed forum insederant. nulla iã testamenta se-

cura, nullus status certus, non orbitas, non liberi proderant. Auxerat hoc malum principum auaritia. Aduertisti oculos, atq; ut ante castris, ita postea pacem foro reddidisti. excidisti intestinum malũ, et prouida seueritate cauisti, ne fundata legibus ciuitas, euersa legibus uideretur. licet ergo cum fortuna, tum liberalitas tua uisenda nobis præbuerit, ut præbuit nunc ingẽtia robura uirorum, et pares animos, nũc immanitatem ferarum, nunc mansuetudinem incognitam, nunc secretas illas, et arcanas, ac sub te primum cõmunes opes, nihil tamen gratius, nihil seculo dignius, quàm quod contigit, desuper intueri delatorum supina ora, retortasq; ceruices. agnoscebamus et fruebamur, cum uelut piaculares publicæ soliciitudinis uictimæ supra sanguinem noxiorum ad lẽta supplicia, grauioresq; pœnas ducerentur. Congesti sunt in nauigia raptim conquisita, ac tempestatibus dediti abirent, fugerentq; uastatas delationibus terras. Ac siquem fluctus, ac procellæ scopulis reseruassent, hic nuda saxa, et inhospitale litus incoleret, ageret durã & anxiam uitam, relictaq; post tergum totius generis humani securitate mœreret. Memoranda facies. Delatorum classis permissa omnibus uentis, coactaq; uela tẽpestatibus pãdere, iratosq; fluctus sequi quoscunq; in scopulos detulissent. Iuuabat prospectare statim a portu sparsa nauigia, et apud illũ ipsum mare agere principi gratias, qui clementia sua salua ultionem hominum, terrarumq; diis maris commendasset. Quantum diuersitas temporũ posset, tum maxime cognitum est, cum iisdem, quibus antea cautibus

innocentiſſimus quiſq; tunc nocentiſſimus adfigeretur, cumq; iſulas omnes, quas modo ſenatorum, iam delatorum turba compleret, quos quidem non in præſens tantum, ſed in æternum repreſſiſti mille pœnarũ indagine incluſos. Ereptum alienas pecunias eunt? perdent quas habent. expellere penatibus geſtiunt? ſuis exturbentur. neq; ut antea, exanguem illam, & ferream frõtem nequicquam conuulnerandam præbeant punctis, et notas ſuas rideant, ſed ſpectent paria præmio damna, nec maiores ſpes, quam metus habeant, timeantq;, quantum timebãtur. Ingenti quidem animo diuus Titus ſecuritati noſtræ, ultioniq; proſpexerat, ideoq; numinibus æquatus eſt. ſed quãto tu quandoq; dignior cœlo, qui tot res illi adieciſti, propter quas illum deum fecimus. Id hoc magis arduum fuit, quod imperator Nerua te filio, te ſucceſſore digniſſimus, per quem magna quædam edicto Titi adſtruxerat, nihilq; reliquiſſe tibi uidebatur, qui tam multa excogitaſti, ut ſi ante te nihil eſſet inuentum. Quæ ſingula quantum tibi gratiæ diſpenſata adieciſſent, at tu ſimul omnia perfudiſti, ut ſol et dies non parte aliqua, ſed ſtatim totus, nec uni, aut alteri, ſed omnibus in commune profertur. Quam iuuat cernere ærarium ſilens, & quietum, et quale ante delatores erat. nunc templum illud, nunc uere deus, nõ ſpoliarium ciuium, cruentarumq; prædarum ſæuũ receptaculum, ac toto in orbe terrarum adhuc locus unus, in quo optimo principe boni malis impares eſſent. Manet tamen honor legum, nihilq; ex publica utilitate conuulſum. nec pœna cuiquam, remiſſa, ſed

addita

addita est ultio, solum'q; mutatum, quod iam nō delatores, sed leges timentur. At fortasse non eādem seueritate fiscum, qua ærarium cohibes, immo tanto maiore, quanto plus tibi licere de tuo, quàm de publico credis. Dicitur actori, atq; etiam procuratori tuo, in ius ueni, sequere ad tribunal. nam tribunal quoq; excogitatum cruciatu est par cæteris, nisi illud litigatoris amplitudine metiaris. Sors et urna fisco iudicē assignat. licet reiicere, licet exclamare hunc nolo, timidus est, & bona seculi parum intelligit. illum nolo, quia Cæsarem fortiter amat. Eodem foro utuntur pricipatus, et libertas. Quæ præcipua tua gloria est, sæpius uincitur fiscus, cuius mala caussa nunquam est, nisi sub bono principe. Ingens hoc meritum, maius illud, quod eos procuratores habes, ut plerunq; ciues tui non alios iudices malint. liberum est autem discepranti dicere, nolo eum eligere. neq; enim ullam necessitatem muneribus tuis addis, ut qui scias, hanc esse beneficiorum principalium summam, si illis et nō uti licet. Onera īperii pleraq; uectigalia institui, ut pro utilitate communi, ita singulorum iniuriis coëgerunt. His uigesima reperta est, tributum tolerabile, et facile hæredibus duntaxat extraneis, domesticis graue. Itaq; illis irrogatum est, his remissum, uidelicet quod manifestum erat, quanto cum dolore laturi seu potius non laturi homines essent destringi aliquid, et abrādi bonis, quæ sanguine, gentilitate, sacrorum denique societate meruissent, quæq; nunquam ut aliena et speranda, sed ut sua, semperq; possessa, ac deinceps proximo cuiq; trāsmittēda cœpissent, Hæc mā

suetudo legis ueteribus ciuibus seruabatur. Noui seu per Latiũ in ciuitate, seu beneficio prĩcipis uenissent, nisi simul cognationis iura impetrassent, alienissimi habebantur, quibus coniunctissimi fuerant. Ita maximum beneficium uertebatur in grauissimam iniuriam, ciuitas'q; Romana instar erat odii et discordiæ et orbitatis, cum carissima pignora salua ipsórum pietate distraheret. Inueniebantur tamen, quibus tantus amor nominis nostri inesset, ut Romanam ciuitatem, non uigesimæ modo, uerumetiam affinitatum damno bene compensari putarẽt. sed iis maxime debebat gratuita contingere, a quibus tam magno æstimabatur. Igitur pater tuus sanxit, ut quod ex matris ad liberos, ex liberorum bonis peruenisset ad matrem, etiam si cognationum iura non recepissent, cum ciuitatem adipiscerentur, eius uigesimam ne darent. Eandem immunitatem in paternis bonis filio tribuit, si modo reductus esset in patris potestatem, ratus ĩprobe, et insolenter, ac penè impie his nominibus inseri publicanum, nec sine piaculo quodam sanctissimas necessitudines uelut intercedente uigesima scindi. nullũ esse tanti uectĩgal, quod liberos, ac parentes faceret extraneos. Hactenus ille parcius fortasse, quam decuit optimum principem, sed nõ parcius, quàm optimũ patrem, qui optimũ adoptaturus hoc quoq; parẽtis indulgentissimi fecit, quod delibasset quædã, seu potius demonstrasse contentus, largam, ac prope intactam beneficiendi materiam filio reseruauit. Statim ergo muneri eius liberalitas tua astruxit, ut quemadmodum in patris filius, sic in hæreditate filii pater

esset immunis, nec eodem momento, quo pater esse desisset, hoc quoq; amitteret, quod fuisset. Egregie Cæsar, quod lachrymas parentũ uectigales esse non pateris. Bona filii pater sine diminutione possideat, nec socium hæreditatis accipiat, qui non habet luctus. nemo recentem, et attonitam orbitatem ad computationẽ uocet, cogatq; patrẽ, quid reliquerit filius, scire.

Augeo Patres. C. principis munus, cum ostendo liberalitati eius inesse rationem. ambitio enim, et iactantia, et effusio, et quid uis potius, quam liberalitas existimanda est, cui ratio non constat. Dignum ergo Imperator mansuetudine tua, minuere orbitatis iniurias, nec pati quenquam filio amisso insuper affici alio dolore sic quoq; abunde misera res est, pater filio solus hæres, quid si cohæredem non a filio accipiat? Adde quod cum Diuus Nerua sanxisset, ut in paternis bonis liberi necessitate uigesimæ soluerentur, congruẽs erat eandem immunitatem parentes in liberorum bonis obtinere. Cur enim posteris amplior honor, quam maioribus haberetur? cúrue non retro quoq; recurreret æquitas eadẽ? Tu quidem Cæsar illam exceptionem remouisti, si modo filius in potestate patris fuisset, intuitus opinor uim legemq; naturæ, quæ semper ĩ ditione parentũ esse liberos iussit, nec uti inter pecudes, sic ĩter hoĩes potestatẽ, et ĩperiũ ualẽtioribus dedit. Nec uero contentus primũ cognationis gradũ abstulisse uigesimæ, secundũ quoq; exemit, cauitq;, ut in sororis bonis frater et cõtra in fratris soror, utq; auus auia, in neptis, nepotisq;, et inuicẽ illi seruarẽtur ĩmunes. His quoq; q̃bus per Latiũ ci-

uitas Romana patuisset, idē indulsit, omnibusq; iter- se cognationum iura commisit simul et pariter, et mo re naturæ, quæ priores principes a singulis rogari ge stiebant, non tam præstandi animo, quàm negandi. Ex quo intelligi potest, quantæ benignitatis, quanti spi ritus fuerit sparsas, atq;, ut ita dicam, laceras gentili tates colligere, atq; connectere, et quasi renasci iube- re, deferre quod negabatur, atq; id præstare cunctis, quod sæpe singuli non impetrassent. Postremo ipsum sibi eripere tot beneficiorum occasiones, tam numero sam obligandi, imputandiq; materiam indignū cre do ei uisum ab homine peti, quod dii dedissent. Soro res estis, et frater, auus, et nepotes quid est ergo cur egetis, ut sitis, uobis estis. Qui pro cætera sua mode- ratione non minus inuidiosum putat dare hæredita tem, quàm auferre. Læti ergo adite honores, capessi= te ciuitatē. neminem hoc necessitudinis abruptum ue lut truncum, amputatumq; destituet. iisdem omnes, quibus ante, pignoribus, sed honestiores perfruentur. Ac ne remotus quidem, iamq; deficientis affinitatis gradus a qualibet quantitate uigesimam inferre co- getur. statuit enim cōmunis oīum parens summā quæ publicanum pati possit. Carebit onere uigesimæ par ua et exilis hæreditas, et si ita gratus hæres uolet, to ta sepulchro, tota funeri seruetur, nemo obseruator, nemo castigator adsistet. Cuiuscunq; modi ea pecunia ex hæreditate alicuius obuenerit, securus habeat ge= tusq; possideat. Ea lex uigesimæ dicta est, ut ad peri culum eius perueniri nisi opibus non possit. conuer- sa est iniquitas in gratulationem, iniuria in uotum,

optat hæres, ut uigesimam debeat. Additũ est, ut qui eiusmodi ex caussis in idem edicti uigesimam deberent, nõ dum tamen intulissent, non inferrent. At in præteritum subuenire, ne dii quidem possunt, tu tamen subuenisti, cauistiq; ut desineret quisq; debere, quod non esset postea debiturus. Idem fecisti, ne malos principes habuissemus, quo ingenio, si natura pateretur, quam libenter tot spoliatis, tot trucidatis, sanguinem, & bona refudisses. Vetuisti exigi, quod deberi non tuo seculo cœperat. Alius ut contumacibus irasceretur, tarditatemq; soluendi dupli, uel et quadrupli irrogatione multaret. tu nihil referre iniquitatis existimas, exigas, quod deberi non oportuerit, an constituas, ut debeatur. Feres Cæsar curam et soliatudinem consularem. nam mihi cogitanti eundem te collationes remisisse, donatiuum reddidisse, congiariũ obtulisse, delatores abegisse, uectigalia temperasse, interrogandus uideris, satis ne cõputaueris imperii redditus, an tantas uires habeat frugalitas principis, ut tot impendiis, tot erogationibus sola sufficiat? Nam quid est caussæ, cur alii quidem cum omnia raperent, et rapta retinerent, ut si nihil rapuissent, defuerint omnia? tibi cum tam multa largiaris, et nihil auferas, omnia supersint? Nunquam principibus defuerunt, qui fronte graui, et tristi supercilio utilitatibus fisci contumaciter adessent. et erant principes ipsi sua sponte auidi, et rapaces, et qui magistris non egerent, plura tamen semper a nobis contra nos didicerunt, sed ad tuas aureis cum cæteris omnibus, tũ uel maxime auaris adulationibus obstructus est aditus.

Silent ergo, et quiescunt, et postquam nõ est, cui suadeatur, qui suadeant, non sunt, quo euẽnit, ut tibi cũ plurimum pro tuis, tum pro nostris moribus debeamus. Locupletabant et fiscum et ærarium, non tam Voconiæ et Iuliæ leges, quam maiestatis singulare, et unicum crimen eorum, qui crimine uacarent. huius tu metum penitus sustulisti cõtentus magnitudine, qua nulli magis caruerunt, quam qui sibi maiestatem uindicabant. Reddita est amicis fides, liberis pietas, obsequium seruis, uerentur et parent, et dominos habẽt. non enim iam serui principis nostri amici, sed nos sumus. nec pater Patriæ alienis se mancipiis cariorem, quam ciuibus suis credit, omnes ac cusatore domestico liberasti, unoq; salutis publicæ signo illud, ut sic dixerim, seruile bellum sustulisti, in quo non minus seruis, quam dominis præstitisti. hos enim securos, illos bonos fecisti. Non uis interea laudari, nec fortasse laudanda sint, grata sunt tamen recordantibus prĩcipem illum in capita dominorum seruos subornantem, monstrantemq; crimina, quæ tanquam delata puniret, magnum et ineuitabile, ac toties cuiq; experiendum malum, quoties quisq; similes principi seruos haberet. In eodem genere ponendũ est, quod testamenta nostra secura sunt, nec unus omnium, nũc quia scriptus hæres, non tu falsis, non tu iniquis tabulis aduocaris. nullius ad te iracundia, nullius impietas, nullius furor confugit, nec quia offendit alius nũcuparis, sed quia ipse meruisti. Scribẽris ab amicis, ab ignotis præteriris, nihilq; inter priuatum, et principem interest, nisi quod nunc a pluribus amaris, nã

et plures amas. Tenes Cæsar hunc cursum, et probatur experimento, sit ne feracius, et uberius non ad laudem modo, sed ad pecuniam principi, si hærede illo mori homines uelint, quam si cogātur. Donauit pater tuus multa, et ipse donasti, cesserit parum gratus, manent tamen ii, qui bonis eius, nihilq; ex illis ad te, nisi gloria redit. nam liberalitatem iucundiorē debitor gratus, clariorem ingratus facit. Sed quis ante te laudem istam pecuniæ prætulit? quotus quisq; principum ne id quidem in patrimoniis nostris suum duxit, quod esset de suo? nonne ut Regum, ita Cæsarū munera illitos cibis hamos, opertos præda laqueos æmulabantur? cum priuatis facultatibus uelut haustā, et multiplicata retro secum quicquid attigerāt, referrent? Quam utile est ad usum secundorum per aduersa uenisse? Vixisti nobiscum, periclitatus es, timuisti, quæ tunc erat innocentium uita, scis et expertus es quanto opere detestentur malos principes, etiā qui malos faciunt. meministi, quæ optare nobiscum, quæ sis quæri solitus. Nam priuato iudicio principē geris. meliorem immo te præstas, quàm tibi alium precabare. Itaq; sic ibuti sumus, ut quibus erat summa uotorum melior pessimo princeps, iam non possimus nisi optimum ferre. Nemo est ergo tam tui, tam ignarus sui, ut locum ipsum post te concupiscat. facilius est, ut esse aliqs successor tuus possit, quam ut uelit. Quis enim curæ tuæ molem sponte subeat? quis comparari tibi non reformidet? Expertus et ipse es, quàm sit onerosum succedere bono pricipi, et afferebas excusationē adoptari. An prona, paruáq; sunt

ad æmulandum, quod nemo incolumitatem turpitudine rependit? Salua est omnibus uita, et dignitas uitæ, nec iam consyderatus, ac sapiens, qui ætatem in tenebris agit. Eadem quippe sub principe uirtutibus præmia, quæ in libertate. nec benefactis tantum, & conscientia merces. Amas cōstantiam ciuium, rectos'q; ac uiuidos animos nō, ut alii, contundis, ac deprimis, sed foues, et attollis. Prodest bonos esse, cum sit satis, abunde'q; si non nocet. His honores, his sacerdotia, his prouincias offers, hi amicitia tua, hi iudicio florent. acuuntur isti integritatis, et industriæ pretio, similes, dissimiles alliciuntur. nam præmia bonorum, malorum'q; bonos ac malos faciunt. Pauca adeo ingenio ualent, ut non turpe, honestum'q;, prout bene ac secus cessit, expetant, fugiántue, cæteri ubi laboris inertiæ, uigilantiæ somno, frugalitatis luxuriæ merces datur, eadem ista, quibus alios artibus assecutos uident, consectantur, quales'q; sunt illi, tales esse et uideri uolunt, et dum uolunt, fiunt. Et priores quidē prīcipes excepto patre tuo, præterea uno, aut altero, et nimis dixi, uitiis potius ciuiū, quam uirtutibus lætabantur, primum, quod in alio sua quenq; natura delectat, deinde, quod patientiores seruitutis arbitrabantur, quos non deceret esse, nisi seruos. horum in sinum omnia cōgerebant, bonos autem ocio, aut situ obstrusos, et quasi sepultos non nisi delationibus, et periculis in lucem, ac diem proferebant. Tu amicos ex optimis legis, et Hercule æquum est, esse eos carissimos bono principi, qui inuisi malo fuerint. Scis, ut sicut diuersa natura, dominatio, et principatus, ita nō

aliis esse principem gratiorẽ, q̃ qui maxime d̃nm graueutur. Hos ergo prouehis, et ostentas quasi specimẽ, et exẽplar, quæ tibi secta uitæ, quod hominũ genus placeat. et ideo nõ censurã adhuc nõ præfecturã morũ recepisti, quia tibi beneficiis potius, quàm remediis ingenia nostra experiri placet, et alioquin nescio an plus moribus conferat princeps, qui bonos esse patitur quàm qui cogit. Flexibiles quancunq; in partem ducimur a principe, atq;, ut ita dicam, sequaces sumus. huic enim cari, huic probati esse cupimus, quod frustra sperauerunt dissimiles, eóq; obsequii continuatione peruenimus, ut prope omnes homines unius moribus uiuamus. porro non tam sinistre constitutum est, ut qui malum principem possumus, bonum non possimus imitari. Perge modo Cæsar, et uim, effectũq; censuræ tuũ propositum, tui actus obtinebunt. nã uita principis censura est, eáq; perpetua. ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur, nec tam imperio nobis opus est, quam exemplo. quippe infidelis recti magister est metus, melius homines exemplis docentur, quæ in primis hoc in se boni habẽt, quod approbãt, quæ præcipiunt fieri posse. Et quis terror ualuisset efficere, quod reuerentia tui efficit? obtinuit aliquis, ut spectaculum pantomimorum Populo Ro. tolli pateretur, sed non obtinuit, ut uellet, rogatus es tu, quod cogebat alius, cœpitq; esse beneficium, quod necessitas fuerat neq; enim a te minore cõcentu, ut tolleres pantomimos, quàm a patre tuo, ut restitueret, exactũ est. Vtrunq; recte, nam et restitui oportebat, quos sustulerat malus prĩceps, et tolli restitutos. In his enim quæ

a malis bene fiunt, hic tenendus est modus, ut appa-
reat autorem, non displicuisse factum. Idem ergo po=
pulus ille aliquando scenici imperatoris spectator, et
applausor, nunc in pantomimis quoq; aduersatur, et
damnat effoeminatas arteis, et idecōra seculo studia.
Ex quo manifestum est principum disciplinam cape-
re etiam uulgus, cum rem, si ab uno fiat, seuerissimā
fecerint omnes. Macte hac grauitatis gloria Cæsar,
qua consecutus es, ut quod antea uis, et imperiū, nūc
mores uocarentur. Castigauerunt uitia sua ipsi, qui
castigari merebantur, iidemq; emendatores, qui emen
dandi fuerūt. Itaq; nemo de seueritate tua queritur,
et liberum est queri. Sed cum ita comparatum sit, ut
de nullo minus principe querantur homines, quàm
de quo maxime licet, tamen in seculo nihil est, quo
non omne hominum genus lætetur, & gaudeat. boni
prouehuntur, mali, qui est tranquillissimus status ciui
tatis, nec timent, nec timentur. Mederis erroribus, sed
implorantibus, oibusq;, quos bonos facis, hāc astruis
laudem, ne coegisse uidearis. Quid uitam? quid mo=
res iuuentutis? quam principaliter formas. quem ho-
norem dicendi magistris? quam dignitatem sapien=
tiæ doctoribus habes? ut sub te spiritum, et sanguinem
& patriam receperunt studia, quæ priorum tempo-
rum immanitas exiliis puniebat, cum sibi uitiorum
omnium conscius princeps, inimicas uitiis arteis non
odio magis, quàm reuerentia relegaret? At tu eas-
dem arteis in complexu, oculis, auribus habes. præ=
stas enim quæcūq; præcipiunt, tantumq; eas diligis,
quantum ab illis probaris. An quisquam studia hu=

manitatis professus non cum omnia tua, tum uel in pri
mis, laudibus ferat admissionum tuarum facilita-
tem? Magno quidem animo parens tuus hanc ante
hos principes arcem publicarum ædium nomine in-
scripserat, frustra tamen, nisi adoptasset, qui habita-
re, ut in publicis posset. Quam bene cum titulo isto
moribus tuis conuenit? quanquam omnia sic facis, tan-
quam nõ alius inscripserit. Quod enim forum, quæ
templa tam reserata? non capitolium, ipsáq; illa ado-
ptionis tuæ sedes magis publica, magis omniũ. Nullæ
obiices, nulli contumeliarum gradus, superatísq; iam
mille liminibus ultra semper aliqua dura, et obstan
tia. Magna ante te, magna post te, iuxta tamen maxi-
ma quies. tantum ubiq; silentium, tam altus pudor, ut
ad paruos penateis, & larẽ angustum ex domo prin
cipis modestiæ et tranquillitatis exempla referantur.
Ipse autem ut excipis omneis, ut expectas, ut magnã
partem dierum inter tot imperii curas, quasi per otiũ
transigis? Itaq; nõ ut aliâs attoniti, nec ut periculum
capitis adituri tarditate, sed securi, et hilares cum cõ-
modum est, conuenĩmus, et admittente principe inter-
dum est aliquid, quod nos domi quasi magis necessa-
rium teneat. excusati semper tibi, nec unquam excu-
sandi sumus. Scis enim sibi quẽq; præstare, quod te ui
deat, quod te frequentet, ac tanto liberalius, ac diu-
tius uoluptatis huius copiam præbes. Nec salutatio-
nes tuas fuga, et uastitas sequitur. remoramur, resisti-
mus, ut in communi domo, quam nuper immanissima
bellua plurimo terrore munierat, cum uelut quodã
specu inclusa nũc propinquorum sanguinem lambe-

ret, nunc se ad clarissimorũ ciuium strages, cædes'q; proferret. Obuersabantur foribus horror, & minæ, et par metus admissis, et exclusis. Ad hæc ipse occursu quoq;, uisu'q; terribilis, superbia in frõte, ira i oculis, fœmineus pallor in corpore, in ore, ĩpudentia multo rubore suffusa. non adire quisquam, non adloqui audebat, tenebras semper, secretum'q; captantem, nec unquam ex solitudine sua prodeuntem, nisi ut solitudinem faceret. Ille tamen, quibus sibi parietibus, et muris salutem suam tueri uidebatur, dolum secũ, et insidias, et ultorem scelerum deum inclusit. dimouit, perfregit'q; custodias pœna, angustos'q; per aditus et obstructos non secus, ac per apertas fores, et inuitantia limina irrupit, longe'q; tunc illi diuinitas sua, longe arcana illa cubilia, sæui'q; secessus, in quos timore, et superbia, et odio hominum agebatur. Quanto nunc tutior, quanto securior eadem domus! postquam eius non crudelitatis, sed amoris excubiis, non solitudine, et claustris defenditur, et quid ergo? discimus experimento fidissimam esse custodiam principis ipsius innocentiam. Hæc arx inaccessa, hoc inexpugnabile munimentum, munimento nõ egere. frustra se terrore succinxerit, qui septus caritate non fuerit. armis enim arma irritantur. Num autem serias tantũ parteis dierum in oculis nostris, cœtu'q; consumis? Num remissionibus tuis eadem frequentia, eadem'q; illa socialitas interest? Nũ tibi semper in medio cibus, semper'q; mensa cõmunis? Num ex conuictu nostro mutua uoluptas? Num prouocas, redis'q; sermones? Num ipsum tẽpus epularum tuarum, cum frugalitas cõtrahat, ex-

tendit humanitas? Num enim ante medium diem distentus solitaria cœna spectator, adnotatorq; conuiuis tuis immines? nec ieiunis, et inanibus plenus ipse eructans non tam apponis, quàm obiicis cibos, quos dedigneris attingere? ægreq; perpessus superbam illam conuictus simulationem, rursus te ad clandestinam ganeam, occultumq; luxũ refers? Ergo non aurum, nec argentum, nec exquisita ingenia cœnarum, sed suauitatem tuam, iucunditatemq; miramur, quibus nulla satietas adest, quãdo syncera omnia, et uera, et ornata grauitate. Neq; enim aut peregrinæ superstitionis mysteria, aut obscœna petulantia mensis principis oberrat, sed benigna inuitatio, et liberales ioci, et studiorum honor. Inde tibi parcus, et breuis somnus, nullumq; amore nostri angustius tempus, quã quod sine nobis agis. Sed cum rebus tuis, ut participes perfruamur, quæ habemus ipsi, quàm propria, quã nostra sunt? non enim exturbatis prioribus dominis, omne stagnum, omnem lacum, omnem etiã saltum immensa possessione circunuenis, nec unius oculis flumina, fonteis, maria deseruiunt. Ecquid, Cæsar nõ suũ uideat? tandemq; imperium principis, quàm patrimonium maius est. multa enim ex patrimonio refert in imperium, quæ priores principes occupabant, nõ ut ipsi fruerẽtur, sed nequis alius. Ergo in uestigia, sedesq; nobilium imigrant pares domini, nec iam clarissimorum uirorũ receptacula habitatore seruo terũtur, aut fœda uastitate procũbunt. Datur intueri pulcherrimas ædeis deterso situ auctas, ac uigẽteis, Magnum hoc tuum non erga homines modo, sed erga te-

cta ipsa meritum, sistere ruinas solitudinem pellere, ingentia opera, eodem, quo extructa sunt, animo, ab interitu uindicare. muta quidem illa, et anima carentia, sentire tamen, et lætari uidentur, quod niteant. quod frequententur, quod aliquando cœperint esse domum scientis. Circunfertur sub nomine Cæsaris tabula ingens rerum uenaliũ, quod sit detestanda auaritia illius, qui tam multa concupiscebat, cum haberet superuacua tam multa, tamen exitialis erat apud principẽ, huic laxior domus, illi amœnior uilla. Nũc princeps in hæc eadem dominos quærit, ipse īducit. ipsos illos magni aliquando imperatoris hortos, illud nũquam nisi Cæsaris suburbanũ, licemur, emimus, implemus. Tanta benignitas principis, tanta securitas temporum est, ut ille nos principalibus rebus existimet dignos, nos non timeamus, quod digni esse uidemur. Nunc uero emendi tantum ciuibus tuis copiam præbes, sed amœnissima quæq; largiris, et donas, ita inquam donas, in quæ electus, in quæ adoptatus es. transfers, quod iudicio accepisti, ac nihil magis tuum credis, quam quod per amicos habes. Idem tam parcus in ædificando, quàm diligens in tuendo. Itaq; nõ ut ante immanium transuectione saxorum urbis tecta quatiuntur. stant securæ domus, nec iam templa nutantia. Satis est tibi, nimiumq́;, cum successeris frugalissimo principi, magis reiicere aliquid, & amputare ex iis, quæ princeps tanquã necessaria reliquit. Præterea pater tuus usibus suis detrahebat, quæ fortuna īperii dederat, tutius quod pater. At quam magnificus in publicum es? hinc porticus, inde delubra

occulta celeritate properantur, ut non consumata, sed tantum commutata uideantur. Hinc immensum latus circi templorum pulchritudinem prouocat, digna populo uictore gentium sedes, nec minus ipsa uisenda, quam quæ ex illa spectabuntur. uisenda autem cum cætera specie, tum quod æquatus plebis, ac principis locus. Siquidem per omne spatium una facies, omnia continua, et paria, nec magis proprius spectandi Cæsaris suggestus, quam propria, quæ spectet. Licebit ergo ciuibus tuis inuicem contueri, dabitur non cubiculũ principis, sed ipsum principem cernere in publico, in populo sedentem, populo, cui locorum quinq; millia adiecisti. auxeras enim numerum eius, congiarii facilitate, maioremq; in posterum suscipi liberalitatis tuæ fide iusseras. Horum unum si præstitisset alius, illi iã dudum radiatum caput, et media inter deos sedes auro staret, aut ebore, angustioribusq; aris, et grandioribus uictimis inuocaretur. Tu delubra non nisi adoraturus intras. tibi maximus honor excubare pro templis, postibusq; prætexi. Sic fit, ut dei summũ inter homines fastigium seruent, cum deorum ipse non adeptus. Itaq; tuam statuam in uestibulo Iouis Opt. Max. unam, alterámue, et hanc æream cernimus, at paulo ante aditus omnes, omnes gradus, totaq; area, hinc auro, hinc argento relucebat, seu potius polluebatur, cum incesti principis statuis permista deorum simulachra sorderent. Ergo istæ quidem æreæ, et paucæ manent, manebuntq;, quãdiu templum ipsum. illæ autem aureæ et innumerabiles, strage, & ruina, publico gaudio litauerunt. Iuuabat illidere solo su-

perbissimos uultus, instare ferro, sæuire securibus, ut si singulos ictus sanguis, dolorq; sequeretur. Nemo tã temperans gaudii, seræq; lætitiæ, quin istar ultionis uideretur cernere laceros artus, trũcata mẽbra, postremo truces, horrendasq; imagines, abiectas, excoctasq; flãmis, ut ex illo terrore, et minis in usum hoium, ac uoluptates ignibus mutarentur. Simili reuerẽtia Cæsar nõ apud geniũ tuum bonitati tuæ gratias agi, sed apud numen Iouis Opt. Max. pateris. illi debere nos quicqd debeamus, illius quod bene facias muneris eẽ, qui te dedit. Ante quidẽ ingẽteis hostiarũ greges per capitoliũ iter magna sui parte uelut itercepti diuertere uia cogebantur, cum sæuissimi domini atrocissima effigies tanto uictimarũ cruore coleretur, quantũ ipse humani sanguinis profundebat. Oĩa Patres. C. quæ de aliis principibus a me aut dicũtur, aut dicta sunt, eo pertinent, ut ostendam, quàm longa consuetudine corruptos, deprauatosq; mores principatus parens noster reformet, et corrigat, alioqui nihil non parum grate sine comparatione laudatur. Præterea hoc primum erga optimum imperatorem piorum ciuium officium est, ĩsequi dissimileis. neq; enim satis amarit bonos principes, qui malos satis non oderit. Adiice, quod imperatoris nostri non aliud amplius, ac diffusius meritum est, quàm quod insectari malos principes tutum est. An excidit dolori nostro modo uindicatus Nero? permitteret credo famam, uitamq; eius carpi, qui mortem ulciscebatur? nec ut in se dicta interpretaretur, quæ de simillimo dicerentur? Quare ego te Cæsar muneribus omnibus tuis, omnibus comparo, multis

ro, multis antepono, quod licet nobis & in præteritũ
de malis imperatoribus quotidie uindicari, & futu-
ros sub exemplo præmonere, nullum locum, nullum
esse tempus, quo funestorum principum manes a po-
sterorum execrationibus conquiescant. Quo constan
tius Patres. C. et dolores nostros, et gaudia profera-
mus, ingemiscamus illis, q̃ patiebamur. Simul utrũq;
faciendum est sub bono principe. Hoc secreta nostra,
hoc sermones, hoc ipsæ gratiarũ actiones agunt. Me-
minerintq; sic maxime laudari incolumẽ imperato-
rem, si priores secus meriti reprehẽdantur. Nam cum
de malo principe posteri tacent, manifestum est eadẽ
facere præsentem. Et quis iam locus miseræ adulatio
nis manebat? cum laudes imperatorum ludis etiam et
commessationibus celebrarentur, saltarẽturq;, atq; in
omne ludibrium effoeminatis uocibus, modis, gesti-
bus frangerentur? sed illud indignum, quod eodem tẽ
pore in Senatu, et ĩ scæna ab histrione, et a cõsule lau
dabantur. Tu procul a tui cultu ludicras artes re-
mouisti. Seria ergo te carmina, honorq; æternus an-
nalium, non hæc breuis, et pudenda prædicatio colit.
quinetiam tanto maiore consensu in uenerationẽ tui
theatra ipsa consurgent, quanto magis de te scænæ sile
bunt. Sed quid ego istud admiror? cum eos quoq; ho-
nores, qui tibi à nobis offeruntur, aut delibare par-
cissime, aut omnino soleas recusare. Nihil ante tã uul
gare, tam paruũ in Senatu agebatur, ut non laudi-
bus principum immoraretur, quibuscũq; censendi ne
cessitas accidisset. De ampliando numero gladiatorũ,
aut de instituendo collegio fabrorum consulebamur,

et quasi prolatis imperii finibus nũc ingentes arcus, excessurosq; templorum fastigium titulos, nunc menses etiam, nec hos singulos, nomini Cæsarũ dicabamus. patiebantur illi, et quasi meruissent, lætabãtur. At nunc quis nostrum tanquam oblitus eius, de quo refertur, censendi officiũ principis honore consumũt? Tuæ moderationis hæc laus constantia nostra, et tibi obsequimur, quod in curiam non ad certamen adulationum, sed ad usum, munusq; iustitiæ conuenimus, hanc simplicitati tuæ, ueritatiq; gratiam relaturi, ut te, quæ uis uelle, quæ non uis nolle credamus. Incipimus inde, desinimus ibi, a quo incipi, in quo desini sub alio principe non posset. nam plerosq; ex decretis honoribus, et alii nõ receperũt. nemo ante tantus fuit, ut crederetur noluisse decerni. Quod ego titulis omnibus speciosius reor, quando nõ trabibus, aut saxis nomen tuum, sed monimentis æternæ laudis inciditur. Ibit in secula, fuisse principem, cui florenti, et incolumi nunquam nisi modici honores, sæpius nulli decernerentur. Et sane si uelimus cum priorum temporum necessitate certare, uincemur. ingeniosior est enim ad excogitandũ simulatio ueritate, seruitus libertate, metus amore. Simul cum iampridem nouitas omnis adulatione consumpta sit, non alius erga te nouus honor superest, quam si aliquando de te tacere audeamus. Age siquando pietas nostra silentium rupit, et uerecundiam tuam uicit, quæ, qualiaq; decernimus nos, tu non recusas, ut appareat non superbia, et fastidio te amplissimos honores repudiare, qui minores non dedigneris. Pulchrius hoc Cæsar, quam si recusares

omneis. nam recusare omneis ambitionis, moderatio nis est eligere parassimos. Quo tēperamento et nobis, et ærario prodes, quod sumptibus eius adhibes modum, et qui exhaustum non sis innocentium bonis repleturus. Stant igitur effigies tuæ, quales olim ob egregia in Remp. merita priuatis dicabantur. uisuntur eadem è materia Cæsaris statuæ, qua Brutorum, qua Camillorum. nec discrepat caussa. illi enim reges, hostem'q; uictorem mœnibus depulerunt hic regnum ipsum, quæ'q; alia captiuitas gignit, arcet, ac submouet, sedem'q; obtinet principis, ne sit domino locus. Ac mihi intuenti sapiētiam tuam, minus mirū uidetur, quod mortales istos, caducos'q; titulos aut depreceris, aut temperes. Scis eni ubi uera principis, ubi sempiterna sit gloria, ubi sint honores, in quos nihil flammis, nihil senectuti, nihil successoribus liceat. Arcus enim et statuas, aras etiam, templa'q; demolitur, et obscurat obliuio, negligit, carpit'q; posteritas, contra cōtemptor ambitionis, et īfinitæ potestatis domitor, ac frenator animus, ipsa uetustate florescit, nec ab ullis magis laudatur, quam quibus minime necesse est. Nō ergo perpetua principi fama, quæ inuitum manet, sed bona concupiscenda est, ea porro non imaginibus, & statuis, sed uirtute, ac meritis prorogatur. Quinetiam leuiora hæc formam principis, figuram'q;, non aurū melius, uel argentum, quam fauor hominum exprimat, teneat'q;, quod quidem prolixe tibi, cumulate'q; contingit, cuius lætissima facies et amabilis uultus in omniū ciuiū ore, oculis, animo sedet. Adnotasse uos credo Patres. C. iandudum me non eligere, quæ re-

feram. propositum est enim mihi principem laudare, non principis facta. nam laudabilia multa etiã mali faciunt, ipse laudari nisi optimus non potest. Quare non alia maior imperator Auguste gloria tua, quàm quod agentibus tibi gratias nihil uelandum est, nihil omittendũ est. Quid est enim in principatu tuo, quod cuiusquam prædicatio uel transilire, uel præteruehi debeat? quod momentum, quod immo temporis punctum, aut beneficio sterile, aut uacuum laude? num omnia eiusmodi, ut is optime te laudasse uideatur, q narrauerit fidelissime? Quo fit, ut prope in immensum diffundatur oratio mea, & nec dum de biennio loquor. Quam multa dixi de moderatione, et quanto plura adhuc restant, ut illud quod secundum consulatum recepisti, quia princeps & pater deferebat. At postquam ad te imperii summam, & cum omniũ rerum, tum etiam tui potestatem dii transtulerint, tertium consulatum recusasti, cum agere tam bonum cõsulem posses. Magnum est differre honorem, gloriã maius. Gestum consulatum mirer, an non receptum? Gestus non in hoc urbis ocio et intimo sinu pacis, sed iuxta barbaras genteis, ut illi solebant, quibus erat moris paludamento mutare prætextam, ignotasq; terras uictoria sequi. Pulchrũ imperio, gloriosum tibi, cum te socii, atq; amici sua in patria, suis in sedibus adierunt. Decora facies cõsulis, multa post secula tribunal uiridi cespite extructum, nec fascium tantum, sed pilorum, signorumq; honore circundatum, augebant maiestatem præsidentis diuersi postulantiũ habitus, ac dissonæ uoces, raraq; sine interprete oratio.

Magnificum est ciuibus iura, quid hostibus reddere? speciosum certam fori pacem, quid immanes campos sella curuli, victorisq; uestigio premere? iminere minacibus ripis tutum, quietumq;, quid spernere barbaros fremitus? hostilemq; terrorem non armorum magis, quàm togarum ostentatione compescere? Itaq; nõ te apud imagines, sed ipsum præsentem, audiẽtemq; consalutabant imperatorem, nomenq;, quod alii domitis hostibus, tu contemptis merebare. Hæc laus acti consulatus, illa dilati, quod adhuc initio principatus, ut iam excusatus honoribus, et expletus consulatum recusasti, quem noui imperatores destinatum aliis in se transferebant. Fuit etiã qui in principatus sui fine consulatum, quem dederat, ipse magna ex parte iam gestum extorqueret, et raperet. Hoc ergo honore, quẽ et incipiẽtis principes, et desinentes adeo concupiscũt, ut auferant, tu otioso, ac uacante priuatis cessisti. Inuidiosus ne erat aut tibi tertius cõsulatus? aut principi primus? nam secundũ Imperator quidẽ sub Imp. tamen inisti, nihilq; imputari in eo uel honori potest, uel exemplo, nisi obsequium. Ita uero quæ ciuitas qnquies, atq; etiam sexies consules uidit, nõ illos qui expirante iam libertate per uim, ac tumultum creabantur, sed quibus sepositis, et absentibus in rura sua cõsulatus ferebantur, in hac ciuitate tertium consulatũ prĩceps generis humani ut pergrauẽ recusasti? Tãtõ ne Papyrius etiam et Quintius moderatior? Augustus et Cæsar et Pater patriæ. At illos Resp. ciebat, qd te non eãdem Resp. non Senatus? non consulatus ipse? qui sibi tuis humeris attolli, et augescere uidetur. Nõ

te ad exemplar eius uoco, qui continuis consulatibus fecerat longum quendam, et sine discrimine annum, iis te confero, quos certum est, quoties consules fuerũt, non sibi præstitisse. Erat in Senatu ter cõsul, cũ tu tertium consulatum recusabas. O nerosum nescio quid uerecundiæ tuæ consensus noster indixerat, ut princeps toties consul esses, quoties Senator tuus. nimia modestia, istud etiam priuatus recusasses. An consularis uiri, triumphalis'q; filius cum tertio consul creatur, ascendit non debitum hoc illi, nõ uel sola generis claritate promeritum? Contigit ergo priuatis aperire annum, fastos'q; reserare, & hoc quoq; redditæ libertatis indicium fuit, quod cõsul alius, quàm Cæsar eẽt. Sic exactis regibus, cœpit liber annus. Sic olim seruitus pulsa, priuata fastis nomina induxit. miseros ambitionis, qui ita consules semper, ut semper principes erant, quanquam nõ ambitio magis, quã liuor, et malignitas uideri põt, omnes annos possidere, summum'q; illud purpuræ decus nõ nisi præcerptũ, præfloratum'q; transmittere. Tuam uero magnanimitatem an modestiam, an benignitatem prius mirer? Magnanimitas fuit expetito semper honore abstinere. modestia cedere. benignitas per alios frui. Sed iam tẽpus est, te ipsi consulatui præstare, ut maiorem eũ suscipiendo, gerendo'q; facias. nam sæpius recusare, ambiguam, ac potius illam interpretationem habet, tanquam minorem putes. Tu quidem ut maximum recusasti, sed hoc persuadere nemini poteris, nisi aliquãdo et non recusaueris. Cum arcus, cum trophæa, cũ statuas deprecaris, tribuenda est uerecundiæ tuæ ue-

nia,illa enim sane tibi dicantur·cũ uero postulamus· ut futuros principes doceas inertiæ renuntiare,paulisper delitias differre,paulisper,et saltem ad breuissimũ tempus ex illo felicitatis somno,uelut excitatos induere prætextam,quam cum dare possent,occuparint·ascendere curulem,quam detineant,esse deniq;, quod concupierunt,nec ideo tantum uelle cõsules fieri,ut fuerint· Gessisti alterũ consulatum,scio,illum exercitibus,illum prouinciis,illum etiam cæteris gentibus poteris ĩputare,nõ potes nobis· Audimus quidem te omne munus consulis obiisse,sed audimus· diceris iustissimus,humanissimus,patientissimus fuisse, sed diceris· æquum est aliquando nos iudicio nostro, nostris oculis,non famæ semper & rumoribus credere· Quousq; absentes de absente gaudebimus?liceat experiri,an aliquid superbiæ tibi ille ipse secundus consulatus attulerit·multum in commutandis moribus hominũ medius annus ualet,in principũ plus· Dicimus quidẽ,cui uirtus aliqua contingat,oẽs inesse· cupimus tamen experiri,an nunc quoq; una,eadẽq; res sit,bonus consul,et bonus princeps· Nam præter id,quod est arduum,duas,easq; simul capere potestates summas,tum inest utriq; nonnulla diuersitas,cũ principẽ,q̃ dissimillimũ cõsuli deceat· Atq; ego uideo proximo anno consulatus recusandi,hanc præcipuam fuisse rationem,quod eum absens gerere nõ poteras.sed iam urbi,uotisq; publicis redditus,quid est in quo magis sis approbaturus,quæ,quãtaq; fuerint quæ desyderabamus· Parum est,ut in curiã uenias, nisi et conuocas·ut intersis Senatui,nisi et præsides·ut

censentes audias nisi et perrogas· Vis illud augustissimum consul aliquando tribunal maiestati suæ reddere? ascende· uis constare reuerentiam magistratibus, legibus autoritatem, modestiam petulantibus? adi· Quid enim interesset Reip· si priuatus esses, consulẽ te haberet tantum, an et Senatorem? hoc nunc scito interesse, principem te habeat tantum, an et consulem. His tot, tantisq; rationibus, quanquam multum reluctata uerecundia principis nostri, tandem tamen cessit· At quẽadmodum cessit, non se ut priuatis, sed ut priuatos pareis sibi faceret· Recepit enim tertium consulatum, ut daret· nouerat moderationem hominũ, nouerat pudorem, qui nõ sustinerent tertio consules esse, nisi cum ter consule. Bellorũ istud sociis olim periculorũ consortibus, parce tamen tribuebatur, quod tu singularibus uiris, ac de te quidem bene, ac fortiter præstitisti, sed in toga meritis. utriusq; cura, utriusq; uigilãtia obstrictus es Cæsar· Sed in principe rarum, ac prope insolitum est, ut se putet obligatum, aut si putet, amet· Debes ergo Cæsar, & soluis· Sed cum ter consules facis, non tibi magnus princeps, sed nõ ingratus amicus uideris· quinetiã perquã modicas quædam ciuium merita fortunæ tuæ uiribus in maius extollis· efficis enim ut tantum tibi quisq; præstitisse uideatur, quantũ a te recipit· Quid isti benignitati præter? nisi ut semper obliges, obligeris, ĩcertumq; facias, utrũ magis expediat ciuibus tuis debere tibi, an præstitisse· Equidem illum antiquum Senatum contueri uidebar, cum ter consule assidente, tertio consulẽ designatum rogari sententiam cernerem· Quanti tunc

illi, quantusq; tu. Accidit quidem, ut corpora quãlibet ardua, & excelsa procerioribus admota decrescant, item ut altissime ciuium dignitates collatione fastigi tui, quasi deprimãtur, quantoq; propius ad magnitudinem tuam ascenderint, tantum etiã a sua descendisse uideantur. Illos tamen tu quanquam nõ potuisti tibi æquare cum uelles, adeo in edito collocasti, ut tantum super cæteros, quantum infra te cernerentur. Si unius tertium consulatum eundem in annum, in quem tuum contulisses, ingentis animi specimen haberetur. ut enim felicitatis est, quantum uelis posse, sic magnitudinis uelle, quantum possis. Laudandus quidem et ille, qui tertium consulatum meruit, sed magis sub quo meruit. magnus, memorandusq;, qui tantũ præmiũ cepit, sed maior, qui capiẽti dedit. Quid? q duos pariter tertio cõsulatu collegas tui sanctitate decorasti? ut sit nemini dubium, hanc tibi præcipuam caussam fuisse extendẽdi cõsulatus tui, ut duorũ cõsulatus amplecteretur, et collegã te uni daret. Vterq; nuper consulatum alterum gesserat a patre tuo, id est quanto minus, quam a te datum, utriusq; adhuc oculis pauloante dimissi fasces oberrabant, utriusq; solennis ille lictorum & prænuntius clamor auribus insederat, cum rursus curũlis, rursusq; purpura, ut olim cum hostis in proximo, et in summum discrimẽ adducta Resp. expertum honoribus uirum posceret non consulatus hominibus iisdem, sed iidem homines consulatibus reddebãtur. Tanta tibi beneficiẽdi uis, ut indulgentiam tuã necessitas æmuletur. Modo prætextas exuerant, resumant. modo lictores abire iusse

rant,reuocent·modo gratulantes amici recesserant, reuertantur·Hominis ne istud ingenium est? hominis potestas?renouare gaudia, redintegrare lætitiã, nullamq; requiem gratulationis dare, neq; alia repetendis consulatibus interualla permittere, nisi dum finiuntur? Facias ista semper, nec unquam in hoc opere, aut animus tuus, aut fortuna lassetur· Des quamplurimis tertios consulatus, et cũ plurimis tertios consulatus dederis, semper tamen plures, quibus debeas dare supersint· Omniũ quidem beneficiorum, quæ merentibus tribuuntur, non ad ipsos gaudium magis, quàm ad similes redundat· præcipue tamen ex horum consulatu non ad partem aliquã senatus, sed ad totum senatum tanta lætitia peruenit, ut eundem honorem omnes sibi & dedisse et accepisse uideantur. Nempe enim hi sunt, quos senatus cum publicis sumptibus minuendis optimum quenq; præficeret, elegit equidem primos· Hoc est igitur, hoc est, quod penitus illos animo Cæsaris insinuauit· An parum sæpe experti sumus, hanc esse rerum cõditionem, ut Senatus fauor apud principem, aut prosit, aut noceat? Nón ne pauloante nihil magis exitiale erat, quàm illa principis cogitatio? hunc senatus probat· hic senatui carus est, oderat, quos nos amaremus, sed & nos, quos ille· Nunc inter principem, senatumq; dignissimi cuiusq; caritate certatur· demonstramus inuicem, credimus inuicem, quodq; maximum amoris mutui signum est eosdẽ amamus. Proinde Patres· C. fauete aperte, diligite constanter· Non iam dissimulandus, est amor, ne noceat, non premendum odium, ne pro-

ſit eadem Cæſar, quæ ſenatus probat, improbatq́;. uos ille præſentes, uos etiam abſentes in conſilio ha bet. tertio cõſules fecit, quos uos elegeratis, et fecit hoc ordine, quo electi a uobis erant. Magnus uterq; uidetur ſiue eoſdẽ maxime diligit, quos ſcit nobis eſſe ca riſſimos, ſiue illis neminem præfert, quamuis aliquẽ magis amet. Propoſita ſunt ſenioribus præmia, iuue nibus exempla. adeãt, frequententt ſecuras tandem, ac patentes domos. quiſquis probatos ſenatui uiros ſuſcipit, hic maxime principem promeretur. ſibi enim accreſcere putat, quod cuiq; adſtruatur, nullamq́; in eo gloriam ponit, quod ſit omnibus maior, niſi maxi mi fuerint, qbus maior eſt. Perſta Cæſar ĩ iſta ratio ne propoſiti, talesq́; nos crede, qualis fama cuiuſq; eſt. huic aures, huic oculos ĩtende ne reſpexeris clã deſtinas exiſtimationes, nulliſq́; magis quam audien tibus inſidiantes ſuſurros. melius omnibus, quàm ſingulis creditur. ſinguli enim decipere, et decipi poſ ſunt, nemo omnes, neminem omnes fefellerunt. Reuertor iam ad conſulatum tuum, et ſi ſunt quædam ad conſulatum quidem pertinentia, ante conſulatum tamen, in primis quod comitiis tuis interfuiſti candidatus, non conſulatus tantum, ſed immortalitatis, & gloriæ et exempli, quod ſequerentur boni principes, mali mirarentur. Vidit te Populus. R. in illa uetere poteſtatis ſuæ ſede. perpeſſus es longum illud carmẽ comitiorum, nec iam irridendam moram, cõſulq́; ſic factus es, ut unus ex nobis, quos facis conſules. Quo tus quiſq; prĩcipum antecedentium honorem iſtum, aut conſulatui habuit? aut populo? non alii marcidi

somno, hesternaq; cœna redũdantes comitiorum suo rum nuntios operiebantur? Alii sanè peruigiles, & insomnes sed intra cubilia sua illis ipsis consulibus, qbus consules renuntiabantur, exilia, et cædẽ machi nabantur. O praua, et inscia ueræ maiestatis ambitio, concupiscere honorem, quem dedigneris, dedignari, quem concupieris, cumq; ex proximis hortis campum, et comitia prospectes, sic ab illis abesse, tanquã Danubio, Rhenoq; dirimare, auerseris tu honori tuo sperata suffragia, renuntiariq; te consulem iussisse contemtus liberæ ciuitati ne simulationem quidẽ serues, abstineas deniq; comitiis abstrusus, atq; abditus quasi illic tibi non consulatus detur, sed abrogetur imperium. Hæc persuasio superbissimis dominis erat, ut sibi uiderentur principes esse desinere, siquid facerent tanquam senatores. Pleriq; tamen nõ tam superbia, quam metu quodam submouebantur. an stuprorum sibi, incestarumq; noctium conscii auspicia polluere, sacratumq; campum nefario auderent contaminare uestigio? non adeo deos, hominesq; contempserant, ut in illa spatiosissima sede hominum, deorũq; coniectos in se oculos ferre, ac perpẽti possent. Tibi cõtra et moderatio tua suasit, et sanctitas, ut te et religioni deorum, et iudiciis hominum exhiberes. Alii consulatum ante, quàm acciperent, tu et dum accipis, meruisti. Peracta erant solennia comitiorum, si pricipem cogitares, iamq; se omnis turba commouerat, cum tu mirantibus cunctis, accedis ad consulis sellã, adigendum te præbes in uerba principibus ignota, nisi cum iurare cogerent alios. Vides quàm necessa-

rium fuit consulatum non recusare? non putassemus istud facturum te fuisse, si recusasses. Stupeo Patres C. nec dum satis aut oculis meis, aut auribus credo, atq; identidem me an audierim, an uiderim interro go. Imperator ergo, et Cæsar, & Augustus pontifex maximus stetit ante gremium consulis? seditq; consul principe ante se stante? & sedit inturbatus, interritus et tanquam ita fieri soleret? quinetiam sedens præbu it iusiurandum, et ille iurauit. expressit, explanauitq; uerba, quibus caput suum, domum suam, si scienter fefellisset, deorum iræ consecraret. Ingens Cæsar, et par gloria tua siue fecerint istud postea princi pes, siue non fecerint. Vllá ne satis prædicatio digna est? idem tertio consulem fecisse, quod primo? idẽ prin cipem, quod priuatum? idem imperatorem, quod sub imperatore? Nescio iam, nescio pulchrius ne sit istud quod præeunte nullo, an hoc quod alio præeunte iu rasti. In rostris quoq; simili religione ipse te legibus subiecisti. Legibus Cæsar, quas nemo principi scripsit. Sed tu nihil amplius uis tibi licere, q̃ nobis, sic fit ut nos tibi plus uelimus. Quod ego nunc primum audio, nunc primum disco, non est princeps, sunt leges, sed leges supra principem, idem Cæsari consuli, quod cæteris non licet. iurat in legem attendentibus diis, nam cui magis, quàm Cæsari attendant? iurat obseruantibus iis, quibus idem iurandum est, nõ ignarus alioq nemini religiosius quod iurauerit custodiendum, quàm cuius maxime interest non peierare. itaq; et abiturus consulatu iurasti te nihil contra leges fecisse. Magnum hoc erat, cum promitteres, maius

postquam praestitisti·Iam toties procedere in rostra, in assensumq́; illum superbiae principum locum terere, hic suscipere, hic ponere magistratus·quam dignum te, quamq́; diuersum cōsuetudine illorum, qui paucul is diebus gestum consulatum, immo non gestū abiiciebant per edictum, hoc pro contione, pro rostris pro iureiurando scilicet, ut primis extrema congruerent, utq́; hoc solo intelligerentur ipsi consules fuisse, quod alii non fuissent· Nō transiliui Patres·C· principis nostri consulatum, sed eundem in locum cōtuli, quicquid de iureiurando dicendum erat·neq; enim ut in sterili, ieiunaq́; materia eandē speciē laudis deducere, ac spargere, atq; identidē tractare debemus· Illuxerat primus cōsulatus tui dies, quo tu curiam igressus, nūc singulos, nūc uniuersos adhortatus es resumere libertatē, capessere quasi cōmunis iperii curas, inuigilare publicis utilitatibus, et insurgere·Omnes ante te eadem ista dixerunt, nemini tamen ante te creditum est·Erant sub oculis naufragia multorū, quos iuidiosa tranquillitate prouectos i prouisus turbo perculerat·Quid enim tam infidū mare, q̄ blādi tiae principum illorum, quibus tanta lenitas, tanta fraus, ut facilius esset iratos, quàm propitios habere? Te uero securi, et alacres quo uocas sequimur· iubes esse liberos, erimus·iubes, quae sentimus promere in medium, proferemus·Neq; enim adhuc ignauia quadam, et insito torpore cessauimus·Terror, & metus, et misera illa ex periculis facta prudentia mouebat, ut a Rep·(erat autem omnino nulla Resp·) oculos, aures, animos auerteremus·At nunc tua dextera, tu-

isq; promissis freti, et innixi obsepta diutina seruitute ora reseramus, frenatamq; tot malis linguam resoluimus. Vis enim tales esse nos, quales iubes, nihilq; exhortationibus tuis fucatum, nihil subdolum, deniq; quod credentem fallere paret non sine periculo fallentis. neq; enim unquam deceptus est princeps, nisi qui prius ipse decepit. Equidē hunc parentis publici sensum, cum exhortatione eius, tum pronuntiatione respexisse uideor. Quae enim illa grauitas sentētiarū, quam inaffectata ueritas uerborum? quae adseueratio in uoce? quae affirmatio in uultu, quanta in oculis, habitu, gestu, toto deniq; corpore fides? Tenebit ergo semper, quod suaserit, sciet'q; nos, quoties libertatē, quam dedit, experiemur, sibi parēre. nec uerendū est, ne incautos putet, si fidelitate temporum constanter utamur, quos memini sub malo principe aliter uixisse. Nuncupare uota et pro aeternitate imperii, & pro salute ciuium, immo pro salute principū, ac propter illos, pro aeternitate imperii solebamus. Haec pro imperio nostro, in quae sint uerba suscepta, operaepretium est adnotare, Si bene Remp. & ex utilitate omnium rexeris, Digna uota, quae semper suscipiantur, semperq; soluantur. Egit cum diis ipso te autore Caesar Resp. ut te sospitē, incolumemq; praestarēt, si tu caeteros praestitisses, si contra, illi quoq; a custodia tui corporis oculos dimouērent, teq; relinquerēt uotis, quae non palàm susciperentur. Alii se superstites Reip. optabant, faciebantq;. tibi salus tua inuisa est, si non sit cum Reip. salute coniuncta. nihil pro te pateris optari, nisi expediat optantibus, omnibusq;

annis in consilium de te deos mittis, exigisq́;, ut sententiam suam mutent, si talis esse desieris, qualis electus es. Sed ingenti conscientia Cæsar, paciscĕris cum diis, ut te, si mereberis, seruent, cũ scias, an merearis, neminem magis, quàm deos scire. Non ne uobis Patres. C. hæc diebus, ac noctibus agitare secum uidetur? Ego quidem in me, si omniũ utilitas ita posceret, etiam præfecti manum armaui, sed ne deorũ quidem aut iram, aut negligentiam deprecor, quæso immo, et obtestor, ne unquam pro me uota Rep inuita suscipiat, aut si susceperit, inuita ne debeat. Capis ergo Cæsar salutis tuæ gloriosissimum fructum ex consensu deorum. nam cum excipias, ut ita demũ te Dei seruent, si bene Remp. et ex utilitate omnium rexeris, certus es, te bene Remp. gerere, cum seruent. Itaq; securus tibi, et lætus dies erit, qui pricipes alios cura, et metu distinebat, cum suspensi, et attoniti, parumq́; confisi patientia nostra hinc, atq; inde publicæ seruitutis nuntios expectarent, ac si forte aliquos flumina, niues, uenti præpedissent, statim hoc illud esse credebant, quod merebantur. nec erat discrimen ullum pauoris, propterea, quod cum a malo principe tanquam successor timeatur, quisquis est dignior, cum sit nemo non dignior, omnes timentur. Tuam securitatem non mora nuntiorum, nõ literarum tarditas differt. scis tibi ubiq; iurari, cũ ipse iuraueris omnibus. Nemo hoc sibi non præstat. amamus quidẽ te inquantum mereris, istud tamen non tui facimus amore, sed nostri. nec unquam illucescat dies, quo pro te nuncupet uota non utilitas nostra, sed fides Cæsar. Turpis

tutela principis, cui potest iputari. Queri libet, quod in secreta nostra non inquirant principes, nisi quos odimus. Nam si eadē cura bonis, quæ malis esset, quā ubiq; admirationē tui, quod gaudium, exultationēq; deprehenderes? quos omnium cum coniugibus, ac liberis, quos etiam cum domesticis aris, focisq; sermones? scires mollissimis istis auribus parci, et alioqui cū sint odium, amorq; contraria, hoc perquā simile habent, quod ibi intemperantius amamus bonos principes, ubi liberalius malos odimus. Cœpisti tamen & affectus nostri, et iudicii experimentum, quantū maximum præsens capere potuisti illo die, quo solicitudini, pudoriq; candidatorū ita consuluisti, ne ullius gaudium alterius tristitia turbaret. alii cum lætitia, alii cum spe recesserunt, multis gratulandum, nemo consolādus fuit. Nec ideo segnius iuuenes nostros exhortatus es consulatum circumirent, senatui supplicarēt, atq; ita a principe sperarent honores, si a senatu petissent. Quo quidem in loco siquibus opus exemplo, adiecisti, ut te imitarentur. Arduum Cæsar exemplū et quod imitari non magis quisq; candidatorum, quā principum possit. Quis enim uel uno die reuerētior senatus candidatus, quàm tu, cum omni uita, tum illo ipso tēpore, quo iudicas de candidatis? An aliud a te quàm Senatus reuerētia obtinuit, ut iuuenibus clarissimæ gentis debitum generi honorem, sed ante, q̄ deberetur, offerres? Tandem ergo nobilitas non obscuratur, sed illustratur a pricipe, tandē illos igentiū uirorū nepotes, illos posteros libertatis nec terret Cæsar, nec pauet, quinimmo festinatis honoribus am-

plificat, atq; auget, et maioribus suis reddit, siquid usquam stirpis antiquæ, siquid residuæ claritatis, hoc amplexatur, et refouet, et in usum Reip. promit. Sunt in honore hominum, et in honore famæ magna nomina ex tenebris obliuionis indulgentia Cæsaris, cuius est, ut nobiles et conseruet et efficiat. Præfuerat prouinciæ quæstor unus ex candidatis, in quem ea ciuitas amplissima redditus egregia constitutione fundauerat, hoc senatui allegandum putasti, Cur enĩ te principe, qui generis tui claritatem uirtute superasti, deterior esset conditio eorum, qui posteros habere nobiles mererentur, quàm eorum, qui parentes habuissent? O te dignum, qui de magistratibus nostris semper hæc nũties, nec pœnis malorum, sed bonorũ præmiis bonos facias. Accensa est iuuentus, erexitq; animos ad æmulandum, quod laudari uidebat. nec fuit quisquam, quem non hæc cogitatio subiret, cum sciret, quicquid a quoq; in prouinciis bene fieret, omnia te scire. Vtile est Cæsar, et salutare præsidibus prouinciarum hanc habere fiduciam, paratum esse sanctitati industriæ suæ maximum præmium, iudicium principis, suffragium principis. Adhuc autem quanlibet syncera, rectáq; ingenua, et si nõ detorquebat, hebetabat tamen misera, sed uera reputatio. Vides enim siqd bene fecero, nesciet Cæsar, aut si scierit, testimonium nõ reddet. Ita eadem illa seu negligentia, seu malignitas principum cum male consultis impunitatem, recte factis nullum præmium polliceretur, nec illos a crimine, et hos deterrebat a laude. At nunc si bene aliquis prouinciam rexerit, huic

quæsita uirtute dignitas offertur· patet enim omnibus honoris, et gloriæ campus· ex hoc quisq; quod cupit, petat, et assecutus sibi debeat· Prouincijs quoq; in posterum, & iniuriarum metum, et accusandi necessitatem remisisti· Nam si profuerint, quibus gratias egerint, de nullo queri cogentur, et alioqui nihil magis prodesse candidato ad sequẽter honores, quàm peractos optime magistratus· magistratus magistratu, honore honor petitur· Volo ego, qui prouinciam rexerit, non tantum codicillos amicorum, nec urbana coniuratione eblanditas preces, sed decreta coloniarum, decreta ciuitatum alleget· Næ suffragijs consulariũ uirorum urbes, populi, gentes inseruntur· efficacissimum pro candidato genus est rogandi, gratias agere· Iá quo adsensu senatus, quo gaudio exceptum est, cũ candidatis, ut quenq; nominaueras, osculo occurreres, deuexus quidẽ in planum, et quasi unus ex gratulantibus, te mirer magis? an improbem illos, qui effecerunt, ut istud magnum uideretur? cum uelut affixi curulibus suis manum tantum, et hanc cunctanter, et pigre, et imputantibus similes promerent· Cõtigit ergo oculis nostris insolita facies, princeps et candidatus equitis simul stantes, intueri parem accipientibus honorem qui dabat· Quod factum tuum a cũcto senatu, quàm uera acclamatione celebratum est, tanto maior, tanto augustior· Nam cui nihil ad augendum fastigium superest, hic uno modo crescere potest, si se ipse submittat securus magnitudinis suæ· neq; enĩ ab ullo periculo fortuna principum longius abest, q̃ ab humilitate. Mihi quidem non tam humanitas tua,

quàm intentio eius admirabilis uidebatur. Quippe cum orationi oculos, uocem, manum commodares, ut si alii eadem ista mandasses, omnes comitatis numeros obibas, atq; etiam cum suffragatorum nomina honore, quo solent, exciperentur, tu quoq; inter excipienteis eras, et ex ore principis ille senatorius assensus audiebatur, quod'q; apud Principē perhibere testimonium merentibus gaudebamus, perhibebatur a pricipe. Faciebas ergo, cum diceres, optimos, nec ipsorum modo uita a te, sed iudicium senatus comprobabatur, ornariq; se non illos magis, quos laudabas lætabatur. Nam quod precatus es, ut illa, ipsa ordinatio comitiorum bene, ac feliciter eueniret nobis, Reip. nōne tibi tale est, ut nos hunc ordinem uotorum conuertere debeamus? deos deniq; obsecrare, ut omnia, quæ facis, quæq; facies prospere cedant tibi, Reip. nobis, uel si breuius sit optandū, ut uni tibi, in quo et Resp. et nos sumus. Fuit tempus, ac nimium diu fuit, quo alia aduersa, alia secunda principi et nobis. nunc cōmunia tibi nobiscum tam læta, quàm tristia, nec magis sine te nos esse felices, quàm tu sine nobis potes. An si posses in fine uotorum adiecisses, ut ita precibus tuis dii annuerent, si iudicium nostrum mereri perseuerasses? Adeo nihil tibi amore ciuiū antiquus, ut ante a nobis, deinde a diis, atq; ita ab illis amari uelis, si a nobis ameris. Et sanè priorum principū exitus docuit, ne a diis quidem amari, nisi quos homines amēt. Arduū erat has precationes tuas laudibus adæquare, adæquauimus tamen, qui amoris ardor, qui stimuli, quæ faces, illas nobis acclamationes subiece-

runt? Non nostri Cæsar ingenii, sed tuæ uirtutis, tuorumq; meritorum uoces fuerunt, quas nulla unquã adulatio inuẽnit, nullus cuiusquã terror expressit. Quem sic timuimus, ut hæc fingeremus? quẽ sic amauimus, ut hæc fateremur? Nosti necessitatẽ seruitutis. quando simile aliquid audisti, et quando dixisti? Multa quidem excogitat metus, sed quæ appareant quæsita ab inuitis. aliud soliatudinis, aliud securitatis ingenium est. alia tristium inuentio, alia gaudentium. neutrum simulationes expresserint. habent sua uerba miseri, sua uerba felices, ut quæ iam maxime ab utrisq; dicantur. Testis ipse es, quæ in omnium ore lætitia. non amictus cuiquam, non habitus, quem modo extulerat. inde resultantia uocibus tecta, nihilq; tantis clamoribus satis clausum. Quis tunc non e uestigio suo exiluit? quis exiluisse sensit? Multa fecimus sponte, plura instinctu quodam, et imperio. Nã gaudio quoq; cogendi uis inest. Num ergo modum ei tua saltem modestia imposuit? nam quanto magis a te reprimebatur, exarsimus non contumacia Cæsar, sed ut in tua potestate est, an gaudeamus, ita inquantum nec in nostra. Comprobasti et ipse acclamationũ nostrarum fidem, lachrymarum tuarum ueritate, uidimus humescentes oculos tuos, demissumq; gaudio uultũ, tantumq; sanguinis in ore, quantum in animo pudoris. Atq; hoc magis incensi sumus, ut precaremur, ne quando tibi nõ eadem caussa lachrymarum, útque nunquã frõtem tuã hoc ipsum, has sedes, nobis quasi responsuras interrogemus, uiderint ne unquam prĩcipis lachrymas? at senatus sæpe uiderunt. Onerasti

futuros principes, sed et posteros nostros. nam et hi a pricipibus suis exigent, ut eadem audire mereantur, et illi q nõ audiant indignabuntur. Nihil magis possum proprie dicere, quàm quod dictum est a cuncto Senatu, o te felicem, quod cum diceremus, nõ opes tuas, sed animum mirabamur. est enim demum uera felicitas felicitate dignum uideri. Sed cũ multa illo die dicta sunt sapiẽter et grauiter, tũ uel in primis. Crede nobis, Crede tibi. Magna hoc fiducia nostri maiore tamen tui diximus. alius enim fortasse aliũ, ipsum se nemo deceperit. introspiciat modo uitam, seq; quid mereatur, interroget. Proinde dabat uocibus nostris fidem apud optimum principem, quod apud malos detrahebat. quamuis enim faceremus, quæ amantes solent, illi tamen non amari se, credebant sibi. Super hæc precati sumus, ut sic te amarent Dii, quemadmodum tu nos. quis hoc aut de se, aut principi diceret mediocriter amanti? Pro nobisipsis, quidẽ hæc fuit summa uotorum, ut nos sic amarent dii, quo modo tu. Est ne uerum, quod inter ista clamauimus? O nos felices, Quid enim felicius nobis? quibus non iam illud optandum est, ut nos diligat princeps, sed Dii, quẽadmodũ priceps. Ciuitas religiõibus dedita, semperq; deorum indulgentiam pie merita, nihil felicitati suæ putat astrui posse, nisi ut dii Cæsarẽ imitentur. Sed quid singula cõsector, et colligo? quasi uero, aut oratione complecti, aut memoria consequi possim, quæ uos Patres. C. nequa interciperet obliuio, et in publica acta mittenda, et incidenda in ære censuistis. Ante orationes pricipum tantum eiusmodi gene-

re monimentorum mandari æternitati ſolebant, acclamationes quidem noſtræ parietibus curiæ claudebantur. erant enim quibus nec Senatus gloriari, nec Princeps poſſent. Has uero et in ſingulis exire, et poſteris prodi cum ex utilitate, tum ex dignitate publica fuit, primum, ut orbis terrarũ pietatis noſtræ adhiberetur teſtis, et conſcius, deinde, ut manifeſtum eſſet audere nos de bonis, malisq; principibus non tantũ poſt ipſos iudicare, poſtremo, ut experimẽto cognoſceretur, et ante nos gratos, ſed miſeros fuiſſe, q̃bus eſſe nos gratos probare antea nõ licuit. At qua cõtentione, quo niſu, q̃bus clamoribus expoſtulatũ eſt, ne affectus noſtros, ne tua merita ſupprimeres, deniq;, ut ĩ poſterum exemplo prouideres. Diſcant et principes acclamationes ueras, falſasq; diſcernere, habeantq; muneris tui, q̃ iam decipi non poterunt. Non inſtruẽdum illis iter ad bonam famam, ſed non deſerẽdum, non ſubmouenda adulatio, ſed non reducenda eſt. certũ eſt et quæ facere, et quæ debeant audire, ſi faciãt.

Quid nunc ego ſuper ea, quæ ſum cum toto ſenatu precatus, pro ſenatu precer? niſi ut hæreat animo tuo gaudium, quod tũc oculis protuliſti. Ames illum diem, et tamen uincas. noua merearis, noua audias, eadẽ enim dici niſi ob eadẽ facta non poſſunt. Iam q̃ antiquum, q̃ conſulare, quod triduũ totũ ſenatus ſub exemplo tui ſedit, cũ interea nihil præter conſulẽ ageres. Interrogauit quiſq; quod placuit diſſentire, diſcedere, et copiã iudicii ſui Reip. facere, tutũ fuit. cõſulti omnes atq; etiã dinumerati ſumus, uicitq; ſententia non prima, ſed melior. At quis antea loqui? quis hi-

sc̄ere audebat præter miseros illos, qui primi interro gabantur? cæteri quidem defixi, et attoniti ipsam illam mutam, ac sedentariam assentiendi necessitatem, quo cum dolore animi, quo cum totius corporis horrore perpetiebantur? Vnus, solus'q; cēsebat, quod sequerentur omnes, et omnes improbarent, in primis ipse, qui censuerat. Adeo nulla magis omnibus displicēt, quam quæ sic fiunt, tanquam omnibus placeant. Fortasse imperator in senatu ad reuerentiam eius componebatur, cæterum egressus, statim se recipiebat in pricipem, omnia'q; consularia officia abigere, negligere, contemnere solebat. Ille uero ita consul, ut si tantum consul foret, nihil infra se putabat, nisi quod infra eos esset, ac primum ita domo progrediebatur, ut illum nullus apparatus arrogantiæ principalis, nullus præcursorum tumultus detineret. una erat in limine mora consultare aueis, reuereri'q; numinum monitus. nemo perturbabatur, nemo submouebatur. tanta uiatoribus quies, tantus pudor fascibus, ut plerunq; aliena turba subsistere, et consulem et principē cogeret. Ipsīus quidem officium, tam modicum, tam temperatum, ut antiquus, aliquis'q; magnus consul sub bono principe incedere uideretur. Iter illi sæpius in forum, frequenter tamen et in campum. nam comitia consulum obibat ipse. tantum ex renuntiatione eorum uoluptatis, et quantum prius ex destinatione capiebat. Stabant candidati ante curūlem principis, ut ipse ante cōsulis steterat, adigebantur'q; in uerba, in quæ pauloante ipse iurauerat priceps, qui tātum putat esse in iureiurando, ut illud et ab aliis exi

gat. Reliqua pars diei tribunali dabatur. Ibi uero quanta religio æquitatis, quanta legum reuerentia? Adibat aliquis ut principē, respondebat se consulē esse. Nullius ab eo magistratus ius, nullius autoritas imminuta est, aucta etiam, siquidē pleraq; ad prætores remittebat, atq; ita ut collegas uocaret, nō qa populare, gratūq; audientibus, sed qa ita sentiebat. Tantū dignationis ĩ ipso honore ponebat, ut nō amplius esse cēseret, quod aliqs collega appellaretur a pricipe, q̄ quod prætor esset. Ad hæc tā assiduus in tribunali, ut labore refici, ac reparari uideretur. Quis nostrum idem curæ, idem sudoris sumit? quis adeo expetitis honoribus aut deseruit, aut sufficit? Et sane æquū est, tantum cæteris præstare consulibus ipsum, qui consules facit. quippe etiā fortunæ uidebatur indignum, si posset honores dare, qui gerere non posset. Facturus consules doceat, accepturosq; amplissimū honorem persuadeat scire se, quid sit, quod daturus sit. sic fit ut illi quoq; sciant, quid acceperint. Quo iustius Senatus ut susciperes quartum consulatum et rogauit, et iussit. Imperii hoc uerbū nō adulationis esse, obsequio tuo crede, quod nō alia in re magis aut Senatus exigere a te, aut præstare Senatui debes. Vt enim cæterorum hominum, ita principum illorum omnium, qui dii sibi uidentur, æuū omne et breue, et fragile est. Itaq; optimum quenq; niti, et contendere decet, ut post se quoq; Reip. prosit moderationis scilicet, iustitiæq; monimentis, quæ prima statuere consul potest. Hæc nempe intentio tua, ut libertatem reuöces, ac reducas. Quem ergo honorem magis amare? quod

nomen usurpare sæpius debes, quàm quod primum inuēnit recuperata libertas? Non est minus ciuile, & principem esse pariter, et consulem, quàm tantum cōsulem. Habes etiam rationem uerecundiæ collegarū tuorum, Collegarum inquam, ita enim et ipse loqueris, et nos loqui uis. onerosa erit modestiæ illorum tertii consulatus sui recordatio, donec te consulem uideant. neq; enim potest nō nimiū esse priuatis, quod principi satis est. Annuas Cæsar optantibus, quibusq; apud deos esse consuesti, quorum potens es, uotorum compotes facias. fortasse sufficiat tertius cōsulatus, sed nobis tanto minus sufficit. Ille nos instituit, et induxit, ut te iterum, iterumq; consulē habere cupiamus. Remissius istud contēderemus, si adhuc nō sciremus, qualis esses futurus. Tolerabilius fuit experimentum tui nobis, quàm usum negari. Dabitúr ne rursus uidere cōsulem illum? audiet, reddet, quas proxime uoces? præstabitq; gaudium, quantū ipse percipiet? præsidebit lætitiæ publicæ autor eius, et caussa? tētabitq; affectus nostros, ut solet cohibere, nec poterit? pietati Senatus cum modestia principis felix, speciosumq; certamen seu fuerit uicta, seu uicerit. Equidem incognitam quandā, proximāq; maiorem præsumo lætitiā. quis enim est tam imbecilli ingenio, qui nō tanto meliorem consulē speret, quanto sæpius fuerit? Alius labores si non continuos desidiæ, ac uoluptati dedisset, otio tamē, et quiete recreasset, hic consularibus curis exolutus, principales resumpsit, tam diligens temperamenti, ut nec consulis officium princeps, nec principis consul appeteret. Videmus ut prouinciarum de-

ſyderiis, ut ſingularum etiam ciuitatum præſidiis oc
currat, nulla in audiendo difficultas, nulla in reſpó
dendo mora. adeunt ſtatim, dimittuntur ſtatim, tan
demq́; principis fores excluſa legationum turba non
obſidet. Quid in omnibus excogitationibus, quam
mitis ſeueritas, quam non diſſoluta clementia? nó lo-
cupletãdo fiſco ſedes, nec aliud tibi ſentẽtiæ tuæ pre
tium, quam bene iudicaſſe. Stant ante te litigatores nó
de fortunis ſuis, ſed de tua æſtimatione ſoliciti, nec tã
uerẽtur, quid de cauſſa ſua, quàm quid de moribus
ſentias. O uere principis, atq; etiã conſulis, reconcilia
re æmulas ciuitates, tumentesq́; populos nó imperio
magis, quàm ratione compeſcere, intercedere iniqui-
tatibus magiſtratuũ, infectumq́; reddere, quidquid
fieri nó oportuerit. Poſtremo uelociſſimi ſyderis mo-
re omnia inuiſere, oĩa audire, et undecunq; inuocatũ
ſtatim numẽ uelut adeſſe, et adſiſtere. Talia eſſe cre
diderim, quæ ipſe mundi parens temperat nutu, ſi-
quando oculos demiſit in terras, et facta mortalium
inter diuina opera numerare dignatus ẽ, quibus nũc
per te liber, ſolutusq́; cœlo tantum uacat, poſtquam te
dedit, qui erga omne hominum genus uice ſua funge
reris, fungeris enim, ſufficisq́; mandãti, cum tibi dies
omnis ſumma cum utilitate noſtra, cum tua laude có
datur. Quod ſiquando cum influentibus negociis pa
ria feciſti, inſtar refectionis exiſtimas mutationem la-
boris. Quæ enim remiſſio tibi niſi luſtrare ſaltus, ex-
cutere cubilibus feras, ſuperare immenſa montiũ iu-
ga, et horrentibus ſcopulis gradum inferre nullius
manu, nullius ueſtigio adiutũ, atq; inter hæc pia mẽ

te adire lucos, et occursare numinibus? Olim hæc experientia iuuentutis, hæc uoluptas erat· his artibus futuri duces imbuebantur, certare cum fugacibus feris, cursu, cum audacibus, robore, cum callidis, astu. nec mediocre pacis decus habebatur submota campis irruptio ferarum, et obsidione quadã liberatus agrestium labor. Vsurpabant gloriam istam illi quoq; principes, qui obire non poterant· usurpabant autẽ, ut domitas, fractasq; claustris feras, ac deinde in ipsorum quidem ludibrium emissas mentita sagacitate colligerent· Huic par capiẽdi, quærẽdiq; sudor, summusq;, et idem gratissimus labor inuenire. Enimuero siquando placuit idem corporis robur in maria proferre, non ille fluitantia uela, aut oculis sequitur, aut manibus, sed nunc gubernaculis assidet, nunc cũ ualentissimo quoq; sodaliũ certat frangere fluctus, domitare uentos reluctantes, remisq; trãsfretare obstãtia freta· Quãtũ dissimilis illi, qui nõ Albani lacus otium, Baianiq; torporem, et silentium ferre, non pulsum saltem, fragoremq; remorum perpeti poterat, quin ad singulos ictus turpi formidine horresceret. Itaq; procul ab omni sono inconcussus ipse, et immotus religato, reuinctoq; nauigio, nõ secus ac piaculum aliquod trahebatur· fœda facies, cum Populi· R· imperator alienum cursum, alienumq; rectorem uelut capta naue sequeretur· Nec deformitate ista saltẽ flumina carebant, atq; amnes, Danubius, ac Rhenus tãtum illud nostri dedecoris uehere gaudebant, nõ minore cum pudore imperii, quod hæc Romanæ Aquilæ, Romana signa, Romana deniq; ripa, quàm quod

hostium prospectarent, hostium, quibus moris est ea=
dem illa nunc rigentia gelu flumina, aut campis su-
perflua, nūc liquida, ac deferētia lustrare nauigiis,
nandóq; superare. Nec uero laudauerim per se ma-
gnoopere duritiam corporis, ac lacertorum, sed si his
ualidior toto corpore animus imperitet, quem non for
tunæ indulgentiæ molliant, non copiæ principales ad
segnitiem luxumq; detorqueant, tunc ego seu monti=
bus, seu mari exerceatur, et lætum opere corpus et cre
scentia laboribus membra mirabor. Video enim iam
inde antiquitus maritos dearum, ac deorum liberos,
nec dignitate nuptiarū magis, quàm his artibus in=
claruisse. Simul cogito, cum sint ista ludus, et auocat-
mentum huius, illæ seriæ, & intentæ, & a quibus se
in tale otium recipit, uoluptates. Sunt enim uolupta=
tes, quibus optime de cuiusq; grauitate, sanctitate, tem
perantia creditur. Iam quis adeo dissolutus, cuius nō
occupationibus aliqua species seueritatis īsidat? Otio
prodimur. An nō pleriq; principes hoc idem tempus
in aleam, stupra, luxum conferebant? cum seriarum
laxamenta curarum, uitiorum contentione supple-
rent. Habet hoc primū magna fortuna, quod nihil
tectum, nihil occultum esse patitur. principū uero non
modo domus, sed cubicula ipsa, intimosq; secessus re-
cludit, omniaq; arcana noscēda famæ proponit. atq;
explicat. Sed tibi Cæsar nihil accommodatius fuerit
ad gloriam, quàm penitus inspici. sunt quidem præ-
clara, quæ in publicum profers, sed non minora ea,
quæ limine tenes. Est magnificū, quod te ab omni con
tagione uitiorū reprimis, ac reuocas, sed magnificē-

tius, quod tuos. Quanto enim magis arduũ est alios præstare, quàm se, tanto laudabilius, quod cum ipse sis optimus, oẽs circa te similes tui effecisti. Multis illustribus dedecori fuit, aut inconsultius uxor assumpta, aut retenta patientius, ita foris claros domestica destruebat infamia, et ne maximi ciues haberentur, hoc efficiebat, quod mariti minores erant. Tibi uxor in decus, & gloriam cedit. quid enim illa sanctius? quid antiquius? Nón ne si põtifici maximo deligenda sit coniux, aut hanc, aut similem (ubi est autem similis) elegerit? quàm illa nihil sibi ex fortuna tua, nisi gaudium uendicat? quã constanter non potentiam tuam, sed ipsum te reueretur? Idem estis inuicem, quod fuistis, probatis ex æquo, nihilq; uobis felicitas addidit, nisi quod scire cœpistis, q̃ bene uterq; uestrũ felicitatem ferat. Eadem quàm modica cultu? quã parca comitatu? quàm ciuilis incessũ? mariti hoc opus, qui ita imbuit, ita ĩstituit. nam uxori sufficit obsequii gloria. At cum uideat, quàm te nullus terror, nulla comitetur ambitio, non & ipsa cum silentio incedat? ingredientemq; pedibus maritum, inquantum patitur sexus, imitetur? Decuerit hoc illam, etiam, si diuersa tu facias. Sub hac uero modestia uiri quantam debet uerecundiã uxor marito, fœmina sibi? Soror autẽ tua, ut se sororem esse meminit, ut in illa tua simplicitas, tua ueritas, tuus candor agnoscitur? ut siquis eã uxori tuæ conferat, dubitare cogatur, utrum sit efficacius ad recte uiuẽdum bene institui, aut feliciter nasci. Nihil est tam pronum ad simultates, quam æmulatio in fœminis præsertim? ea porro maxime nascitur ex

coniunctione, alitur aequalitate, exardescit inuidia, cuius finis est odium. Quo quidem admirabilius existimandum est, quod mulieribus duabus in una domo, pariq; fortuna nullum certamen, nulla contentio est. suspiciunt inuicem, inuicem cedunt, cumq; te utraq; effusissime diligat, nihil sua putant interesse, utram tu magis ames, idemq; utriq; propositum, idem tenor uitae, nihilq;, ex quo sentias duas esse. te eni imitari, te subsequi student, ideo utraq; mores eosdem, quia utraq; tuos habet. Inde moderatio, inde etiam perpetua securitas. neq; enim unquam periclitabuntur esse priuatae, quae non desierunt. Obtulerat illis Senatus cognomē Augustarū, quod certatim deprecatae sunt, quandiu appellationē patris patriae tu recusasses, seu quod plus esse in eo iudicabant, si uxor, et soror tua, quàm si Augustae dicerentur. Sed quaecunq; illis ratio tantam modestiam suasit, hoc magis dignae sunt, quae in animis nostris et sint, et habeantur Augustae, quia nō uocantur. Quid enim laudabilius foeminis, quàm si uerum honorem non in splendore titulorū, sed in iudicijs hominum reponant, magnisq; nominibus pares se faciant, etiam dum recusant? Iam etiam & in priuatorum animis exoleuerat priscum mortalium bonum amicitia, cuius in locum migrauerāt assentationes, blanditiae, et peior ordo, amoris simulatio. etenim in principum domo nomen tantum amicitiae inane scilicet, irrisumq; manebat. nam quae poterat esse īter eos amicitia, quorum sibi alii dñi, alii serui uidebātur? Tu hanc pulsam et errantē reduxisti.

Habes amicos, quia amicus ipse es. neq; enim ut

alia ſubiectis, ita amor imperatur. neq; eſt ullus affectus tam erectus, et liber, & dominationis impatiens, nec qui magis uices exigat. Poteſt fortaſſe princeps iniq;, poteſt tamen odio eſſe nõnullis, etiam ſi ipſe non oderit, amari, niſi ipſe amet, nõ poteſt. Diligis ergo, cũ diligaris, et in eo, quod utriq; honeſtiſſimũ eſt, tota gloria tua eſt, qui ſuperior factus, deſcendis in omnia familiaritatis officia, et in amicum ex imperatore ſubmitteris, immo tunc maxime imperator cum amicum ex imperatore agis. Etenim cum plurimis amicitiis fortuna principum indigeat, præcipuum eſt principis opus, amicos parare. Placeat tibi ſemper hæc ſecta, et cum alias uirtutes tuas, tum hanc conſtantiſſime teneas, nec unquam perſuadeatur humile eẽ principi, niſi odiſſe iucũdiſſimũ eſt in rebus humanis, amari, ſed nõ minus amare. quorũ utroq; ita fruẽris, ut cũ ipſe ardẽtiſſime diligas, adhuc tñ ardẽtius diligaris, primũ, quia facilius eſt unũ amare, q̃ multos, deinde, quia tibi amicos tuos obligandi adeſt facultas, tanta, ut nemo poſſit te, niſi igratus, nõ magis amare.

Operæpretium eſt referre, quod tormentũ tibi iniunxeris, ne quid amico negares. dimiſiſti optimum uirum, tibiq; cariſſimum inuitus, et triſtis, et quaſi retinere nõ poſſes. quantum amares eum deſyderio expertus es, diſtractus, ſeparatusq;, dũ cedis, et ui ceris. Ita quod fando inauditum, cum princeps, & principis amicus diuerſa uelletis, id potius factũ eſt, quod amicus uolebat. O rem memoriæ, literisq; mandandam, præfectum prætori non ex ingerentibus, ſed ex ſubtrahentibus legere, eundemq; otio, quem pertinaciter amet,

citer amet, reddere, cumq́; sis ipse distentus imperii cu ris, non quietis gloriam cuiquam inuidere. intelligi= mus Cæsar, quantum tibi pro laboriosa ista statione, et exercita debeamus, cum otiũ a te tanquam res opti- ma et petatur, et detur. Quam ego audio confusionẽ tuá fuisse? cũ digredientẽ prosequereris, prosecutus .n. nec tẽperasti tibi, quo minus exeũti in litore ample- xus osculũ ferres Stetit Cæsar i illa amicitiæ specula, precatusq́; maria, celeremq́; si tñ ipse uoluisset, recur sum, nec sustinuit recedentẽ, nõ etiá atq; etiá uotis, la chrymis sequi. Ná de liberalitate taceo quibus .n. mu neribus æquari hæc cura principis, hæc patientia po test? qua meruisti, ut ille sibi nimium fortis, ac pro- pe durus uideretur. Nec dubito, quin agitauerit se- cum, an gubernacula retorqueret, et fecisset, nisi quod penè ipso contubernio principis felicius, iucundiusq́; est desyderare principem. Et ille quidem ut maxima fructus suscepti, ita maiore depositi officii gloria frui tur, tu autem facilitate ista consecutus es, ne quem reti- nere uidearis inuitum. Ciuile hoc erat, et parẽti pu blico cõuenientissimum nihil cogere, semperq́; memi- nisse, nullam tantam potestatem cuiquam dari posse, ut non sit gratior potestate libertas Dignus es Cæsar, qui officia mandes deponere optantibus, qui petenti= bus uacationem inuitus quidem, sed tamen tribuas, qui ab amicis orantibus requiẽ, nõ te relinqui putes, qui semper inuenias, et quos ex otio reuoces, & quos otio reddas. Vos quoq;, quos parens noster familia- riter inspicere dignatur, fouete iudiciũ eius, quod de uobis habet. hic uester labor est princeps enim cum

in uno probauit amare se scire, uacat culpa, si alios minus amat. Ipsum quidẽ, quis mediocriter diligat? cum leges amandi nõ det, sed accipiat? hic præsens, ille mauult absens amari, uterq; ametur, ut mauult. nemo in tædium præsentia, nemo in obliuionem absentia ueniat. tenet quisq; locum, quem semper meruit, faciliusq; est, ut oculis eius uultus absentis, quàm ut animo caritas excidat. Pleriq; principes, cũ essent ciuium domini, libertorum erant serui. horum consiliis, horum nutu regebantur, per hos audiebant, per hos loquebantur, per hos præturæ etiam, & sacerdotia, et consulatus, immo et ab his petebantur. Tu libertis tuis summum quidem honorem, sed tanquam libertis habes, abundeq; sufficere his credis, si probi, et frugi existimentur. Scis enim præcipuum esse indiciũ non magni principis, magnos libertos. Ac primum neminem in usu habes, nisi aut tibi, aut patri tuo, aut optimo cuiquã principũ dilectum, statimq; hos ipsos quotidie, deinde ita formas, ut se non tua fortuna, sed sua metiantur, et tanto magis digni, quibus honor omnis præstetur a nobis, quia non est necesse. Iustis ne de caussis. S. P. Q. R. optimi tibi cognomen adiecit? Paratum id quidem, et in medio positum, nouum tamen scias neminem ante meruisse, quod non erat excogitandum, si quis meruisset. An satius fuit felicem uocare? quod non moribus, sed fortunæ datum est. Satius magnum? cui plus inuidiæ, quàm pulchritudinis inest. Adoptauit te optimus princeps in suum, Senatus in optimi nomen, hoc tibi tam proprium, quam paternum, nec magis definite, distincteq;

designat, qui Traianum, quàm qui optimum appellat, ut olim frugalitate Pisones, sapientia Lælii, pietate Metelli mõstrabantur, quæ simul omnia uno isto nomine cotinentur, nec uideri potest optimus, nisi qui est omnibus optimis in sua cuiusq; laude præstantior. Merito tibi ergo post cæteras appellationes hæc est addita, ut maior. Minus est enim imperatorẽ et Cæsarem, et Augustum, quam omnibus imperatoribus, & Cæsaribus, et Augustis esse meliorem. Ideoq; ille parens hominum, deorumq́;, optimi prius, deinde maximi nomine colitur. quo præclarior laus tua, quem non minus constat optimum esse, quã maximũ. Assecutus es nomen, quod ad alium transire nõ possit, nisi ut appareat in bono principe alienum, in malo falsum. quod licet omnes postea usurpent, semper tamẽ agnoscetur ut tuum. Etenim ut nomine Augusti admonemur eius, cui primum dicatum est, ita hæc optimi appellatio nunquam memoriæ hominũ sine te recurret, quotiesq́; posteri nostri optimum aliquem uocare cogentur, toties recordabuntur, quis meruerit uocari. Quanto nunc diue Nerua gaudio frueris, cum uides et esse optimum, et dici, quem tanquam optimũ elegisti? Quam lætum tibi, quod comparatus filio tuo uinceris? Neq; enim alio magis approbatur animi tui magnitudo, q̃ quod optimus ipse nõ timuisti eligere meliorem. Sed et tu pater Traiane, nam tu quoq; si non sydera, proximam tamen syderibus obtines sedem, quantam percipis uoluptatem, cum illum tribunum, illum militem tuum, tantum imperatorẽ, tantũ principem cernis, cumq́; eo, qui adoptauit amicissime, con

tendis, pulchrius fuisse genuisse talem, an elegisse. Macte uterq; ingenti in Remp. merito, cui hoc tantum boni contulistis, licet alteri uestrum filii uirtus triũphalia, cœlum alteri dederit. Non minor tamen uestra laus, quod ista per filium, quã si ipsi meruissetis. Scio Patres. C. cum cæteros caueis, tum præcipue consules oportere sic affici, ut se publicæ magis, quàm priuatim obligatos putent. Vt enim malos prĩcipes rectius, pulchriusq; est ex cõibus iniuriis odisse, q̃ propriis, ita boni speciosius amantur ob ea, quæ generi humano, quàm quæ hominibus præstant. Quia tamen in consuetudinẽ uenit, ut consules publica gratiarum actione perlata, suo quoq; nomine, quantum debeãt principi, profiteantur, concedite me non pro me magis munere isto, quàm pro collega meo Cornuto Tertullo Consulari uiro fungi. Cur. n. nõ pro illo quoq; gratias agam, pro quo non minus debeo? præsertim cum indulgentissimus imperator in concordia nostra ea præstiterit ambobus, quæ si tantum in alterũ contulisset, ambos tamen æqualiter obligasset. Vtrũq; nostrum ille optimi cuiusq; spoliator, et carnifex, stragibus amicorum, et in proximũ iacto fulmine afflauerat. iisdem enim amicis gloriabamur, eosdem amissos lugebamus. ac sicut nunc spes, gaudiumq;, ita tũc cõmunis nobis dolor, et metus erat. Habuerat hunc honorẽ periculis nostris diuus Nerua, ut nos, et si minus ut bonos, tamen promouere uellet, quia mutati seculi signum et hoc esset, quod florerent, quorum præcipuum uotum ante fuerat, ut memoriæ principis elaberentur. Non dum biennium compleramus in offi-

cio laboriosissimo, et maximo, cũ tu nobis optime prin cipum, fortissime imperatorũ consulatum obtulisti, ut ad summũ honorẽ gloria celeritatis accederet. tantũ inter te, et illos principes iterest, qui beneficiis suis cõ mendationẽ ex difficultate captabãt, gratioresq́; acci piẽtibus honores arbitrabãtur, si prius illos despera- tio, et tædiũ, et similis repulsæ mora ĩ notã quandã pudorẽq́; uertissent. Obstat uerecũdia, quo minus percenseamus, quo utrũq; nostrũ testimonio ornaris, ut amore recti, amore Reip. priscis illis cõsulib. æqua ueris. merito nec ne, neutram in partem decernere au deamus, quia nec fas est affirmationi tuæ derogare, et onerosum confiteri uera esse, quæ de nobis præser- tim, tam magnifica dixisti. Tu tamen dignus es, qui eos consules facias, de quibus possis ista prædicare. Tribuas ueniam, quod inter hæc beneficia tua gratis simum est nobis, quod nos rursus collegas esse uolui= sti., ita caritas mutua, ita congruẽs tenor uitæ, ita una, eademq́; ratio propositi postulabat, cuius ea uis, ut morum similitudo concordiæ nostræ gloriã minuat, ac perinde sit mirum, si alter nostrum a collega, ac si a seipso dissentiat. Non ergo temporarium, et subitũ est, quod uterq; collegæ consulatu tanquam iterũ suo gaudet, nisi quod tamẽ qui rursus consules fiunt, bis quidem, sed temporibus diuersis obligantur, nos duos consulatus accipimus simul, simul gerimus, alterq́; in altero consul, sed iterum et pariter sumus. Illud uero quàm insigne? quod nobis præfectis ærario con sulatum ante, quã successorem dedisti? Aucta est di= gnitas dgnitate, neq; continuatus tantum, sed gemina=

tus est honor, finemq; potestatis alterius, tanquam pa rũ esset excipere, præuenit. Tanta tibi itegritatis nostræ fiducia fuit, ut non dubitares te salua diligentiæ tuæ ratione esse facturum, si nos post maximum officium priuatos esse non sineres. Quid, quod eũdem in annum consulatum nostrum contulisti? Ergo non alia nos pagina, quàm te cõsulem accipiet, et nostra quoq; nomina addentur fastis, quibus ipse perscriberis. Tu comitiis nostris præsidere, tu nobis sanctissimũ illud carmen præire dignatus es, tuo iudicio consules facti, tua uoce renũtiati sumus, ut idem honoribus nostris suffragator in curia, in campo declarator existeres. Nam quod eũ potissimũ mensem attribuisti, quẽ tuus natalis exornat, quàm pulchrum nobis? quibus edicto, quibus spectaculo celebrare continget diem illum triplici gaudio lætum, qui principem abstulit pessimum, dedit optimum, meliorem optimo genuit? Nos sub oculis tuis augustior solito currus accipiet, nos inter secũda omina, et uota certantia, quæ præsenti tibi conferentur, uehemur alacres, et incerti ex utra parte maior auribus nostris accidat clamor. Super omnia tamen prædicandũ uidetur, quod pateris cõsules esse, quos fecisti. quippe nullũ periculum, nullus ex principe metus consulares animos debilitat, & frangit. nihil inuitis audiendum, nihil coactis decernendum erit. Manet, manebitq; honori ueneratio sua, nec securitatem autoritate perdemus. Ac si quid forte ex consulatus fastigio fuerit diminutum, nostra hæc erit culpa, non seculi. licet enim quantum ad principem, licet tales consules agere, quales ante principes erant.

Vllam ne tibi pro beneficiis referre gratiam parem possumus? nisi tantum illam, ut semper nos meminerimus consules fuisse, et consules tuos. Ea sentiamus, ea censeamus, quae consularibus digna sunt. Ita uersemur in Rep. ut credamus esse Remp. non consiliũ nostrum, non operam subtrahamus, nec disiunctos nos, et quasi demissos consulatu, sed quasi astrictos, et deuinctos putemus, eũdemq; locũ laboris et curae, quẽ reuerẽtiae, dignitatisq; teneamus. In fine orationis praesides, custodesq; ĩperii deos ego Consul pro rebus humanis, ac te praecipue capitoline Iupiter precor, ut beneficiis tuis faueas, tantisq; addas munerib. perpetuitatẽ. Audisti, q̃ malo principi precabamur, exaudi, quae pro dissimillimo optamus. Nõ te distrigimus uotis. nõ. n. pacem, non concordiã, nõ securitatẽ, nõ opes oramus, non honores, simplex, cunctaq; ista complexum unum omnium uotum est, salus principis. Nec uero noua tibi iniungimus. tu enim iam tunc illum in tutelam recepisti, cum praedonis auidissimi faucibus eripuisti. neq; n. sine auxilio tuo cũ altissima quaeq; quaterentur, hic qui omnibus excelsior, inconcussus stetit, praeteritus est a pessimo principe, qui praeteriri ab optimo non potuit. Tu clara iudicii tui signa misisti, cum proficiscẽti ad exercitum tuo nomine, tuo honore cessisti. Tu uoce imperatoris, quid sentires, locutus filium illi, nobis parentem, tibi pontificem, maximum elegisti. Quo maiore fiducia iisdem illis uotis quae ipse pro se nuncupari iubet, oro, & obtestor, si bene Rẽp. si ex utilitate omnium regit, primum ut illum nepotibus nostris, ac pronepotibus serues, deinde, ut

quandoq; successorem ei tribuas, quem genuerit, quē formauerit, similemq; fecerit adoptato aut si hoc fato negatur, in consilio sis eligenti, monstresq; aliquē, quē adoptari i capitolio deceat. Vobis Patres· C quantū debeam, publicis etiā monimentis cōtinetur· Vos mihi in tribunatu quietis, in prætura modestiæ, uos i istis officiis etiam, quæ è studiis nostris circa tuēdos socios iniunxeratis, cuncti constantiæ antiquissimum testimonium perhibuistis· Vos proxime destinationē consulatus mei his acclamationibus approbauistis, ut itelligam etiam atq; etiam enitendum mihi, ut hunc consensum uestrum complectar, et teneam, & in dies augeam· Etenim memini tūc uerissime iudicari, meruerit quis honorē nec ne, cū adeptus est· Vos modo fauete huic proposito, et credite, si cursu quondā prouectus ab illo insidiosissimo principe ante, quàm profiteretur odium bonorū, post, quàm professus est, substiti, cum uiderem, quæ ad honores compendia paterent, longius iter malui, si malis temporibus iter moestos, & pauenteis, bonis inter securos, gaudenteisq; numeror, si deniq; intantum diligo optimum principem, inquantum inuisus pessimo fui· Ego reuerentiæ uestræ sic semper inseruiā, non ut me consulē, et mox consularē, sed ut candidatum consulatus putem·

DIXI·

C·PLINII SECVNDI NOVOCOMENSIS DE VIRIS ILLVSTRIBVS LIBER.

De Proca Rege Albanorum.

p Roca Rex Albanorum Amuliũ & Numitorem filios habuit, qui bus regnum annuis uicibus habẽdum reliquit, et ut alternis imperarent· sed Amulius fratri imperium non dedit· Et ut eum sobole priuaret, Rheam Siluiam filiam eius Vestæ sacerdotem præfecit, ut uirginitate perpetua teneretur, quæ a Marte compressa, Romulum, & Remum edidit· Amulius ipsam in uincula compegit· Paruulos in Tyberim abiecit, quos aqua in sicco reliquit· Ad uagitum lupa accurrit, eosq; uberibus suis aluit· Mox Faustulus pastor collectos Accæ Larentiæ coniugi educandos dedit· Qui postea Amulio interfecto, Numitori auo regnum restituerunt, Ipsi pastoribus coadunatis, ciuitatem condiderunt, quam Romulus augurio uictor, quod ipse xii· Remus vi· uultures uiderat, Romam uocauit, et ut eam prius legibus, quàm mœnibus muniret, edixit, nequis uallum transiliret, quod Remus irridens, transiliuit, et a Fabio Celere centurione rastro fertur occisus·

De Romulo Romanorum Rege primo·

r Omulus Asylum conuẽnis patefecit, et magno exercitu facto, cum uideret cõiugia de-

esse, per legatos a finitimis ciuitatibus petiit, quibus negatis, ludos consualia simulauit, ad quos cum utriusq; sexus multitudo uenisset, dato suis signo, uirgines raptæ sunt, ex quibus cum una pulcherrima cum magna omnium admiratione duceretur, Thalassio eam duci responsum. Quæ nuptiæ quia feliciter cesserunt, institutum est, ut omnibus nuptiis Thalassii nomen iuocaretur. Cum fœminas finitimorum Romani ui rapuissent, primi Ceninenses contra eos bellum sumpserunt. Aduersum quos Romulus processit, et exercitum eorum, ac ducem Acronem singulari prælio deuicit. Spolia opima Ioui Pheretrio in capitolio consecrauit. Sabini ob raptas, bellū aduersus Romanos sumpserunt, et cū Romæ appropinquarent, Tarpeiam uirginem nacti, quæ aquæ caussa sacrorū gratia hauriendæ descenderat, ei T. Tatius optionem muneris dedit, si exercitum suū in capitolium produxisset. Illa petit, quod illi in sinistris manibus gerebant, uidelicet annulos, et armillas, Quibus dolose repromissis, Sabinos in arcē perduxit, ubi Titus Tatius scutis eam obrui præcepit. Nā et ea in leuis habuerant. Romulus aduersus Tatium, qui montem Tarpeium tenebat, processit, ac in eo loco, ubi nunc Ro. forum est, pugnam conseruit. Ibi Hostius Hostilius fortissime dimicans cecidit, Cuius interitu cōsternati Romani fugere cœperunt. Tūc Romulus Ioui Statori ædē uouit, et exercitui seu forte, seu diuinitus restitit. Tunc raptæ in medium processerunt, et hinc patres, inde coniuges deprecatæ pacem conciliarunt. Romulus fœdus percussit, et Sabi-

nos in urbem recepit, populum a Curibus oppido Sabinorum Quirites uocauit. Centum senatores ab aetate Patres appellauit. Tres equitum centurias istituit, quas suo nomine Ramnenses, a Tito Tatio Tatienses a Lucumone Luceres appellauit. Plebem in triginta curias distribuit, easq; raptarũ noie appellauit. Cũ apud Capreæ paludẽ exercitum lustraret, nunquã comparuit. Vnde inter Patres, et populum seditione orta, Iulius Proculus uir nobilis in concionem processit, et iureiurando firmauit, Romulum a se in colle Quirinali uisum augustiore forma, cũ ad Deos abiret, eũdemq; præcipere, ut seditionibus abstinerent, uirtutem colerent, futurum, ut omnium gentium domini existerent. Huius autoritati creditũ est, ædes in colle Quirinali Romulo constituta, ipse pro deo cultus, et Quirinus est appellatus.

De Numa Pompilio Romanorum Rege. ii.

Post consecrationem Romuli, cum diu inter regno seditiones orirentur, Numa Pompilius Põponii filius, Curibus oppido Sabinorum accitus, cum adducentibus ciuibus, Romam uenisset, ut populũ ferũ religione molliret, sacra plurima instituit, ædẽ Vestæ fecit, Virgines uestales legit, Flamines treis, Dialem, Martialẽ, Quirinalẽ. Salios Martis sacerdotes, quorum primus præsul uocatur xii. instituit. Pontificem Max. creauit, Portas Iano gemino ædificauit. Annum in xii. menseis distribuit, additis Ianuario, et Februario. Leges quoq; plurimas et utileis, et oĩa iussu Egeriæ nymphæ, uxo

rus suæ se facere simulans · Ob hanc tantam iustitiam bellum ei nemo intulit · Morbo solutus in Ianiculo sepultus est, ubi post multos annos arcula cum libris a Terẽtio quodã exarata. qui libri, quia leuers quasdam sacrorum caussas continebant, ex autoritate patrum cremati sunt ·

De Tullo Hostilio Romanorum Rege tertio ·

t Vllus Hostilius, quia bonam operam aduersum Sabinos nauauerat, rex creatus, bellũ Albanis indixit, quod trigeminorum certamine finiuit, Albam propter perfidiam ducis Meti Suffecii diruit, Albanos Romam transire iussit · Curiam Hostiliã constituit · Montem Cœlium urbi addidit · Et dum Numam Pompilium sacrificiis imitatur, Ioui Elicio litare nõ potuit, Fulmine ictus cum regia cõflagrauit · Cũ inter Romanos, et Albanos bellum fuisset exortum, ducibus Hostilio et Suffecio, placuit rem paucorum certamine finire · Erant apud Romanos trigemini Horatii, tres apud Albanos Curiatii, quibus fœdere icto concurrentibus, statim duo Romanorum ceciderunt · Tres Albanorum uulnerati · Vnus Horatius quamuis integer, quia tribus impar erat, fugam simulauit, et singulos per interualla, ut uulnerũ erat dolor, interfecit · Et cum spoliis onustus rediret, sororem obuiam habuit, quæ uiso paludamento sponsi sui, qui unus ex Curiatiis erat, flere cœpit · frater eam occĩdit, qui apud duumuiros condẽnatus, ad populum prouocauit, ubi patris lachrymis condonatus, ab eo expiandi gratia sub Tigillum mis-

sus, quod nunc quoq; uiæ suppositum Sororium appellatur. Metius Suffecius dux Albanorũ, cum se inuidiosum apud ciueis uideret, quod bellũ solo trigeminorum certamine finisset, ut rẽ corrigeret, Veientes, et Fidenates aduersum Romanos incitauit. Ipse a Tullo in auxilium accersitus, aciem in collẽ subduxit, ut fortunam belli experiretur, ac sequeretur. Quare Tullus intellecta, magna uoce ait, illud suo iussu Metiũ facere. Quare hostes territi, uictiq; sunt. Postera die Metius cum ad gratulãdũ Tullo uenisset, iussu ipsius quadrigis religatus, ac in diuersa distractus ẽ.

De Anco Martio Romanorum Rege quarto.

a Ncus Martius Numæ Pompilii ex filia nepos æquitate, et religione auo similis, Latinos bello domuit. Auentinum, et Ianiculũ monteis urbi addidit. Noua mœnia oppido circundẽdit. Syluas ad usum nauium publicauit. Salinarum uectigal instituit. Carcerem primus ædificauit. Hostiam, Coloniam maritimis commeatibus opportunã in ostia Tyberis deduxit. Ius fœciale, quo legati ad res repetendas uterẽtur, ab Equicolis transtulit, quod primus fertur Hesus excogitasse. his rebus intra paucos dies confectis, immatura morte præreptus, non potuit præstare, qualem promiserat, Regem.

De Lucio Tarquinio Prisco Romanorũ Rege. v.

l Vcius Tarquinius Priscus Lucumo Græca Demarathi filius, Corinthi tyrannidem fugiens, in Hetruriã cõmigrauit. Ipse Lucu-

mo dictus, urbe Tarquiniis profugus, Romam petiit· Aduenienti aquila pileum sustulit, et cum alte subuolasset, reposuit· Tanaquil coniux, auguriorum perita, regnum ei portendi intellexit· Tarquinius pecunia, et industria dignitatē, atq; etiam Anci regis familiaritatem consecutus, a quo tutor liberis relictus, regnum itercepit, et ita administrauit, quasi iure adeptus fuisset· Centum Patres in curiam legit, qui minorum gentium sunt appellati· Equitum centurias numero duplicauit, nomina mutare non potuit, Accii Nauii auguris autoritate deterritus, qui fidem artis suæ nouacula, et cote firmauit· Latinos bello domuit· Circum maximum ædificauit· Ludos magnos instituit· De Sabinis, et Priscis latinis triumphauit· Murum lapideum urbi circundedit· Filium· xiii· annorū, quod in prælio hostem percussisset, prætexta, et bulla donauit· Vnde hæc ingenuorum puerorum insignia esse cœperunt· Post ab Anci liberis, imissis percussoribus, per dolū regno exutus ē, et iterfectus·

De Seruio Tullio Rege sexto·

SEruius Tullius P· Corniculani, et Ocretiæ captiuæ filius, cū in domo Tarquinii Prisci educaretur, flammæ species caput eius amplexa est· Hoc uiso, Tanaquil summā ei dignitatem portendi intellexit· Coniugi suasit, ut ita eum, ut liberos suos educaret· Qui cum adoleuisset, gener a Tarquio assumptus est· Et cū rex occisus esset, Tanaquil ex altiore loco ad populū despiciens ait, Priscū Tarquinium graui quidem, sed non letali uulnere

accepto, petere, ut interim, dum conualescit, Seruio Tullio audiētes essent. Seruius Tullius quasi precario regnare cœpit, sed recte imperium administrauit. Hetruscos sæpe domuit, collē Quirinalē, et Viminalem et Exquilias urbi addidit. Aggerem, fossasq; fecit. Populū in q̄tuor tribus distribuit, ac post plebi distribuit. Annonam. mensuras, pondera, classes, centuriasq; constituit. Latinorum populis persuasit, uti exemplo eorum, qui Dianæ Ephesiæ ædem fecissent, et ipsi ædem Dianæ in Auentino ædificarēt. Quo effecto, bos cuidam Latino miræ magnitudinis nata est, responsum somnio datum, eum populū summam imperii habiturū, qui prius bouem illā immolasset. Latinus bouem in Auētinum egit, et caussam sacerdoti romano exposuit. Ille callidus, dixit prius eum uiuo flumine manus abluere debere. Latinus dum ad Tyberim descendit, sacerdos bouem immolauit. Ita imperium ciuibus, sibi gloriam facto, consilioq; uindicauit. Seruius Tullius filiam alteram ferocem, mitem alteram habens, cum Tarquinii superbi filios pari animo uideret, ut omnium mentes morum diuersitate leniret, ferocem miti, mitem feroci in matrimonium dedit. Sed mites seu forte, seu fraude perierunt. Feroces morum similitudo coniunxit. Statim Tarquinius Superbus a Tullia incitatus aduocato Senatu, regnum paternum repetere cœpit. Qua re audita, Seruius, dum ad curiam properat, iussu Tarquinii gradibus deiectus, et domū refugiens, interfectus est. Tullia statim in forum properauit, & prima coniugem regem salutauit, a qua iussa turba

recedere, cum domum rediret, uiso patris corpore, mulionem euitantem, super ipsum corpus carpentum agere præcepit. Vnde uicus ille sceleratus dictus·Postea Tullia cum coniuge in exilium acta·

De Tarquinio Superbo Romanorũ Rege septimo·

t Arquinius Superbus cognomen moribus meruit·Occiso Seruio Tullio, regnum sceleste occupauit, tamen bello strennuus, Latinos, Sabinosq; domuit, Suessam Pometiá Hetruscis eripuit Gabios per Sextum filium simulato transfugio in potestatem redegit Et ferias Latinas primus instituit·Lacus in Circo, et cloacam maximam fecit, ubi totius populi uiribus usus ẽ, unde illæ fossæ Quiritũ sunt dictæ·Cum Capitolium inciperet, caput hominis inuẽnit. Vnde cognitum est eam urbem caput gentium futuram· et cũ in obsidione Ardeæ filius eius Lucretiæ stuprum intulisset, cum eo in exiliũ actus, ad Porsẽnam Hetruriæ regẽ confugit, cuius ope regnum retinere tentauit·Pulsus, Cumas concessit, ubi per summam ignominiá reliquũ uitæ tẽpus exegit·

De Tarquinio Collatino·

t Arquinius Collatinus sorore Tarquinii Superbi genitus, in contubernio iuuenum regiorum Ardeæ erat · Vbi cum forte in liberiore conuiuio coniugem suam unusquisq; laudaret, placuit experiri. Itaq; equis Romam petunt·Regias nurus in conuiuio, et luxu deprehẽdunt, éxinde Collatiam

de Collatiã petunt. Lucretiam iter ancillas in lanificio offendunt. Ita ea pudicissima iudicatur. Ad quã corrumpendam Tarquinius Sextus nocte Collatiam rediit, et iure propinquitatis in domum Collatini uenit, et in cubiculum Lucretiæ irrupit, pudicitiã expugnauit. Illa postero die aduocatis patre et coniuge, rem exposuit, et se cultro, quẽ ueste texerat, occidit. Illi in exitium regum coniurarunt, eorumq; exilio necem Lucretiæ uindicauerunt.

De Iunio Bruto primo Romanorũ consule.

Vnius Brutus sorore Tarquinii Superbi genitus, cum eandem fortunam timeret, in quam frater inciderat, qui ob diuitias & prudentiam fuerat ab auunculo occisus, stultitiam finxit. Vnde Brutus dictus. Iuuenibus regis Delphos euntibus ridiculi gratia comes adscitus, baculo sambuceo aurum infusum deo donum tulit. Vbi responsum est, eum Romæ summam potestatem habiturum, qui primus matrẽ oscularetur, ipse terram osculatus est. Deinde propter Lucretiæ stuprum, cũ Tricipitino, et Collatino in exitium regum coniurauit. Quibus in exilium actis, primus consul creatus, filios suos, fratrisq; quod cum Aquiliis, & Vitelliis ad recipiendum in urbem Tarquinios coniurauerant, uirgis cæsos securi percussit. Deinde in prælio, quod aduersus eos gerebat, singulari certamine cum Arunte filio Tarquinii congressus, se ambo mutuis uulneribus occiderunt. Cuius corpus in foro positum, a collega laudatum, matronæ anno luxerunt.

De Horatio Coclite·

p Orsēna rex Hetruscorum, cum Tarquinios in urbē restituere tentaret, et primo impetu Ianiculum cepisset, Horatius Cocles illo cognomine, quod in alio prælio oculum amiserat, pro ponte Sublitio stetit, et aciem hostium sustinuit, donec pons a tergo interrumperetur, cum quo in Tyberim decidit, et armatus ad suos tranauit. Ob hoc ei tantū agri publice datū est, quantū uno die circū arari potuisset, statua quoq; ei in Vulcanali posita.

De Mutio, qui manum foculo immisit.

c Vm Porsēna Rex urbem obsideret, Mutius Scæuola Cordus uir Romanæ constantiæ Senatum adiit, et ueniam transfugiendi petiit, necem regis repromittens. Accepta potestate, in castra Porsēnæ uenit, Ibiq; purpuratum pro rege deceptus occidit. Apprehēsus, et ad regē pertractus dexteram aris imposuit, hoc supplicii ab ea exigens, quod in cæde peccasset. Vnde cum misericordia regis abstraheretur, quasi beneficium referens ait, trecentos aduersum eum similes coniurasse. Qua re ille territus, bellum acceptis obsidibus deposuit. Mutia prata trans Tyberim data ab eo Mutia appellata. Statua quoq; ei honoris gratia constituta est.

De Cælia Virgine.

p Orsēna Cæliam uirginem nobilem inter obsides accepit, quæ deceptis custodibus,

noctu castris eius egressa, equum, quem sors dederat, arripuit, et Tyberim traiecit. A Porsena per legatos repetita, reddita. Cuius ille uirtutem admiratus, cum quibus optasset in patriam redire permisit. Illa uirgines, puerosq; elegit, quorum ætatem iniuriæ obnoxiam sciebat, huic statua equestris in foro posita.

De Morte Fabiæ gentis.

Romani cum aduersum Veienteis bellaret, eos sibi hosteis familia Fabiorum priuato nomine deposcit, et profecti trecenti sex duce Fabio consule fuerunt. Cum sæpe uictores extitissent, apud Cremerã fluuium castra posuerunt. Veientes ad dolos conuersi, pecora ex aduerso in conspectu illorum posuerunt, ad quæ progressi Fabii, in insidias delapsi, ad unum occisione perierũt. Dies quo id factum, inter nefastos relatus. Porta, qua profecti fuerant, Scelerata est appellata. Vnus ex ea gente propter impuberem ætatem domi relictus, genus propagauit ad Q. Fabiũ Maximum, qui Hanibalẽ mora fregit, cũctator ab obtrectatoribus dictus.

De Lucio Valerio Publicola.

Lucius Valerius, Volesi filius, primum de Veiẽtibus, iterũ de Sabinis, tertio de utrisq; gentibus triumphauit. hic, quia in locum Tricipitini collegæ consulem subrogauerat, et domũ in Velia tutissimo loco habebat, in suspitionem regni affectati uenit. Quo cognito, apud populum questus

ꝙ de se tale aliquid timuissent, immisit qui domum suam diruerent. Secures etiã fascibus dempsit, eosq; in populi contione submisit. Legem de prouocatione a magistratibus ad populum tulit, hinc Publicola dictus. Cum diem obiisset, publice sepultus, et annuo matronarum luctu honoratus est.

De Aulo Posthumio.

t Arquinius eiectus ad Maniliũ Tusculanũ generum suum confugit, qui cum Latio cõcitato, Romanos grauiter urgeret, Aulus Posthumius dictator dictus, apud Regilli lacum cum hostibus conflixit. Vbi cum uictoria nutaret, Magister equitum equis frenos detrahi iussit, ut irreuocabili impetu ferrentur, ubi et aciem Latinorum fuderunt, et castra ceperunt. Sed inter eos duo iuuenes cãdidis equis insigni uirtute apparuerunt, quos dictator quæsitos, ut dignis muneribus honoraret, non reperit. Castorem et Pollucem ratus, communi titulo dedicauit.

De Lucio Quintio Cincinnato.

l Vcius Quitius Cincinnatus filium Cesonẽ petulantissimum abdicauit, qui & a censoribus notatus, ad Volscos, & Sabinos confugit, qui duce Cœlio Graccho bellũ aduersum Romanos gerebant, &. Q. Minutiũ consulem in Algido monte obsidebant. Quintius dictator dictus. ad quem missi legati, nudum eum arantem trans Tyberim offenderunt, qui insignibus sumptis consulẽ ob-

fidione liberauit. Quare a Minutio, et eius exercitu obsidionali corona donatus est. Vicit hostes. Ducē eorū in deditionem accepit, et in triumphi die ante currum egit. Sextodecimo die dictaturam, quam acceperat, deposuit, et ad agriculturam reuersus, iterum post uiginti annos Dictator dictus, Spurium Meliū regnum affectantem a Seruilio Hala magistro equitum occidi iussit. Domū eius solo æquauit. Vnde locus ille Aequimelium dictus.

De Menenio Agrippa Romanæ pacis insigni arbitro.

m Enenius Agrippa cognomēto Lanatus, dux electus, aduersum Sabinos, de iis triūphauit, et cum populus a patribus secessisset, ꝙ tributū, & militiā toleraret, nec reuocari posset, Agrippa apud eū, olim inqt, humani artus cū uentrē ociosum cernerēt, ab eo discordarūt, et suum illi ministerium negauerunt. Cum eo pacto et ipsi deficerent, intellexerunt uentrem acceptos cibos per omnia membra digerere, et cum eo in gratiam redierunt. Sic Senatus, et populus quasi unum corpus discordia pereunt, concordia ualent. hac fabula populus regressus est. Creauit tamen Tribunos ple. qui libertatem suam aduersum nobilitatis superbiam defenderent. Menenius autē tanta paupertate decessit, ut eū populus collatis quadrantibus sepeliret, locum sepulchro Senatus publice daret.

De Cneo Martio Coriolano·

e NEus Martius captis Coriolis urbe Volscorum, Coriolanus dictus, ob egregia militiæ facinora a Posthumio optionem munerum accipiens, equum tantum, et hospitem sumpsit, uirtutis, et pietatis exemplum. Hic consul graui annona aduectũ e Sicilia frumentũ magno pretio, dandũ populo curauit, ut hac iniuria plebs agros, non seditiones coleret. Ergo a tribuna plebis Decio die dicta, ad Volscos cõcessit, eosq; duce Actio Tullio aduersus Romanos cõcitauit, et ad quartum ab urbe lapidẽ castra posuit. Cumq; nullis ciuium legationibus flecteretur, a Veturia matre, et Volumnia uxore matronarum numero comitata motus, omisso bello, ut proditor occisus est. Ibi templum Fortunæ muliebri constitutum est.

De Licinio Stolone primo Cos ex plebe·

f Abius Ambustus ex duabus filiis alteram Licinio Stoloni, alteram Aulo Sulpitio patritio coniugem dedit. Quarum plebeia cũ sororem salutaret, cuius uir tribunus militum consulari potestate erat, fasces lictorios foribus appositos idecenter expauit, a sorore irrisa, marito questa, qui adiuuante socero, ut primum tribunatum plebis aggressus est, legem tulit ut alter cõsul ex plebe crearetur. Lex resistente Appio Claudio, lata tamen. Et primus Licinius Stolo consul factus. Idem lege sanciuit, ne cui plebeio plus centum iugera agri habere

liceret. Et ipse cum iugeracentum quinquaginta haberet, et altera emancipati filii noīe possideret, in iudiciū uocatus, et primus oīum sua lege punitus est.

De Virginio Centurione filiæ occisore.

P Opulus Romanus cum seditiosos magistratus ferre non posset, decemuiros legibus scribēdis creauit, qui eas ex libris Solonis trāslatas duodecim tabulis exposuerunt. Sed cum pacto dominationis magistratum sibi prorogarent, unus ex ipsis Appius Claudius Virginiam Virginii centurionis filiam in Algido militantis adamauit, quam cum corrumpere non posset, cliētem subornauit, qui eā in seruitutem deposceret, facile uicturus cum ipse esset accusator, et iudex. Pater re cognita, cum ipso iudicii die superuenisset, et filiam iam addictam uideret, ultimo eius alloquio impetrato, cū eam in secretum abduxisset, occīdit, et corpus eius humero gerens ad exercitum profugit, et milites ad uindicandum facinus accendit, qui creatis decem tribunis Auētinum occuparunt. Decemuiros abdicare se magistratu preceperūt, eosq; omnes aut morte, aut exilio punierūt. Appius Claudius in carcere necatus est.

De Aesculapio Romam aduecto.

R Omani ob pestilentiam responso monente, ad Aesculapium Epidauro accersendū decem legatos principe Q. Volumnio miserunt. Qui cum eò uenissent, et simulācrum ingens mirarentur, anguis e sedibus eius elapsus uenerabi-

lis, nõ horribilis per mediam urbem cum admiratio ne omnium ad nauem Romanorum perrexit, et se in Volumnii tabernaculo conspirauit. Legati deum uehentes Antium prouecti sunt, ubi per mollitiem maris anguis proximum Aesculapii fanum petiit, & post paucos dies ad nauim rediit, et cum aduerso Tyberi subueheretur, in proximam syluam desiluit, Vbi templũ ei constitutum, et pestilentia mira celeritate sedata est.

De Furio Camillo Vrbis Ro. Liberatore.

f Vrius Camillus cum Phaliscos obsideret, ac ludi literarum magister principũ filios ad eum adduxisset, uinctum eum iisdem pueris in urbem redigendum, et uerberandum tradidit. Statim Phalisci se ei ob tantam iustitiam dediderunt. Veios deceni obsidione domuit, deq; iis triũphauit. Post modum crimini datum, ꝙ albis equis triumphasset, et prædam inique diuisisset, die dicta ab Apuleio tribuno Plebis damnatus, Ardeam concessit. mox cum Galli Senões relictis ob sterilitatẽ agris suis, Clusiũ Hetruriæ obsiderent, missi sunt Romani tres legati, qui Gallos monerẽt, ut ab oppugnatione desisterent. Ex iis unus contra ius gentium in aciem processit, et ducem Senõnum iterfecit. Quo cõmoti Galli petitis in deditionem legatis, nec ĩpetratis Romã petierunt, et exercitum Romanum apud Alliam fluuium occiderũt die xvi. Kal. augusti, qui dies inter nefastos relatus Alliensis dictus. Victores Galli urbem ĩtrauerunt, ubi nobilissimos senum in

curulibus, et honorum insignibus primo ut deos uenerati, deinde ut homines despicati interfecere. Reliqua iuuentus cum Manlio in Capitolium fugit, ubi obsessa Camilli uirtute liberata est, qui absens Dictator dictus, collectis reliquiis, Gallos iprouisos internetione occidit. Populũ Ro. migrare Veios uolentẽ retinuit. Sic et oppidũ ciuibus, et ciuers oppido reddidit.

De Manlio Capitolino.

m Anlius ob defensum capitoliũ, Capitolinus dictus, sexdecim annorũ uoluntarium militem se obtulit. Trigintaseptem militaribus donis a suis ducibus ornatus, uigintitrers cicatrices in pectore habuit. Capta urbe autor in Capitolium fugiendi. Quadam nocte clangore anseris excitatus, Gallos ascẽdẽters deiecit. Patronus a ciuibus appellatus, et farre donatus est. Donũ etiã in Capitolio publice accepit. Qua superbia elatus, cũ a Senatu suppressisse Gallicos thesauros argueretur, & addictos propria manu liberaret, regni affectati suspitione, in carcerem coniectus, populi consensu liberatus est. Rursus cum in eadem culpa, et grauius perseuararet, et reus factus, et ob conspectũ Capitolii ampliatus, alio deinde loco damnatus, et de saxo tarpeio praecipitatus. Domus diruta, bona publicata. Gentilitas eius Manlii cognomine iurauit, nequis postea Capitolinus uocaretur.

De Cornelio Cosso.

f Idenates fidei Romanorũ hostes, ut sine spe ueniae fortius dimicarent, legatos ad se mis-

sos interfecerunt, ad quos Quintius Cincinnatus Dictator missus, magistrum equitum habuit Cornelium Cossum, qui Larten Tolumniũ ducẽ, sua manu interfecit. De eo spolia opima Ioui Pheretrio secundus ab Romulo consecrauit.

De Publio Decio patre.

d Ecius Mus bello Samnitico sub Valerio Maximo et Cornelio Cosso cõsulibus tribunus militum exercitu in angustiis Gauri montis insidiis hostium clauso, accepto, quod postulauerat, præsidio, in superiorẽ locum euasit. hosteis terruit. Ipse intempesta nocte per medias custodias somno oppressas incolumis euasit. Ob hoc ab exercitu ciuica corona de quercu, quæ dabatur ei, qui ciueis in bello seruasset, obsidionali, quæ dabatur ei, qui obsidione ciues liberasset, donatus est. Cõsul bello Latino collega Manlio Torquato positis apud Veserim fluuium castris, cum utriq; consuli somnio obuenisset, eos uictores futuros, quorum dux in prælio cecidisset, cũ collato cum collega somnio conuenisset, ut cuius cornu in acie laboraret, diis se manibus uoueret iclinante sua parte, se et hosteis per Valerium pontificem diis manibus deuouit. Impetu in hosteis facto, uictoriam suis reliquit.

De Publio Decio filio.

p Ublius, Decius Decii filius, primo consul de Samnitibus triumphauit. Spolia de iis Cereri consecrauit. Iterũ, et tertio consul mul

ta domi, militiæq; gessit. Quarto consulatu cum Fabio Maximo, cum Galli, Samnites, Vmbri, Tusci contra Romanos cõspirassent. ibi exercitu in aciẽ ducto, et cornu inclinante exemplum patris imitatus aduocato. M. Liuio pontifice hastæ insistens, et solẽnia uerba respondens, se et hosteis diis manibus deuouit, impetu in hosteis facto, uictoriam suis reliquit. Corpus a collega laudatum, magnifice sepultum est.

De Tito Manlio Torquato.

Titus Manlius Torquatus ob ingenii, et linguæ tarditatem a patre rus relegatus, cum audisset ei diem dictam a Pomponio Trib. pl. noctu urbẽ petiit. Secretum colloquiũ a tribuno impetrauit, et gladio stricto, dimittere eũ accusationem terrore multo compulit. Sulpitio dictatore tribunus militum Gallum prouocatorẽ occidit. Torquem ei detractum ceruici suæ iduit. Consul bello Latino filium suum, quod contra imperium pugnasset, securi percussit. Latinos apud Veserim fluuiũ Decii collegæ deuotione superauit. Cõsulatũ recusauit, quod diceret neq; se populi uitia, neq; illum seueritatem suam posse sufferre.

De Marco Valerio Coruino.

Reliquias Senonũ Camillus persequebatur aduersum ingentem Gallum prouocatorem solus Valerius Trib. militum oĩbus territis processit. Coruus ab ortu solis galeæ eius insedit, & inter pugnã dũ ora, oculosq; Galli uerberauit. hoste

deuicto Valerius Coruinus dictus. hic cum ingens multitudo ære alieno oppressa Capuā occupare ten tasset, et ducē sibi Quintiū necessitate compulsum fe cisset, sublato ære alieno, seditionem compressit.

De Pontio Thelesino.

e Aius Veturius, et Spurius Posthumius consules bellum aduersum Sānites gerentes, a Pontio Thelesino duce hostium per insidias seducti sunt. Nam ille simulatos transfugas misit, qui Romanis dicerent, Luceriam a Samnitibus obsideri in Apulia, quo duo itinera ducebant, aliud longius, et tutius, aliud breuius, et periculosius. Festinantibus itaq;, cum insidias statuisset, qui locus furculæ Caudinæ uocatur, Pontius acitum patrē Herēnium rogauit, quid fieri placeret, ille ait, aut omnets occidendos, ut uires frangerentur, aut omnets dimittendos, ut beneficio obligarentur. Vtroq; improbato cōsilio, omnets sub iugum misit ex fœdere, quod a Romanis improbatum est. Posthumius Samnitibus deditus, nec receptus est.

De Lucio Papyrio Cursore.

l Vcius Papyrius a uelocitate Cursor, cū cōsulem se aduersis ominibus aduersum Samnites progressum esse sensisset, ad auspicia repetenda Romam regressus, edixit Fabio Rutiliano, quē exercitui præponebat, ne manum cum hōste consereret. Sed ille opportunitate ductus pugnauit. Reuersus eum securi ferire uoluit, ille in urbem confugit, nec

supplicē tribuni tuebantur. Deinde pater lachrymis, populus precibus ueniam impetrarūt. Papyrius de Sānitibus triumphauit. Idem Præneste cum prætorē grauissime increpuisset, expēdi inquit lictor secures, et cum eum metu mortis attonitum uidisset, incommodam ambulantibus radicem excīdi iussit.

De Quinto Fabio Rutiliano.

q Vintus Fabius Rutilianus, primus ex ea familia ob uirtutem Maximus, magister equitum a Papyrio Cursore securi penè percussus, primum de Apulis et Lucerinis. Iterū de Samnitibus, tertio de Gallis, Vmbris, Marsis, atq; Tuscis triumphauit. Cēsor Libertinos trib. amouit. Iterū Cēsor fieri noluit, dicens non esse ex usu Reip. eosdem Censores sæpius fieri. hic primus instituit, uti equites Romani idibus Q uītilibus ab æde Honoris equis insidentes in capitolium transirent. Mortuo huic tantū æris populi liberalitate congestum, ut inde filius uisceratione, et epulas publice daret.

De Marco Curio Dentato.

m Arcus Curius Dentatus primo de Samnitibus triumphauit, quos usq; ad mare superū perpacauit. Regressus in concione, ait tantum agri cepi, ut solitudo futura fuerit, nisi tantum hominum cepissem, tantum porro hominū cepi, ut fame perituri fuerint, nisi tantum agri cepissem. Iterū de Sabinis triumphauit. Tertio de Lucanis ouans urbem introiuit. Pyrrhū Regem Epeirotarū Italia ex=

pulit. quaterna dena agri iugera uiritim populo diuisit. Sibi deinde totidem constituit, dicens neminē esse debere, cui non tantum sufficeret. Legatis Samnitum aurum offerentibus, cum ipse in foco rapa torreret, malo inquit hæc in fictilibus meis esse, et aurum habentibus imperare. Cum interuersæ pecuniæ argueretur, cadum ligneum, quo uti ad sacrificia consueuerat, in mediū protulit, iurauitq; se nihil amplius de præda hostili in domū suam cōuertisse. Aquā dein de Anienem manibus hostium in urbem induxit. Tribunus plebis Patres autores fieri coegit comitiis, quibus plebeius magistratus creabatur, ob hæc merita domus ei apud Tiphatam, et agri iugera quingenta publice data.

De Appio Claudio Cæco.

Appius Claudius Cæcus in Cēsura libertinos quoq; in Senatum legit, epulandi, decātandiq; ius tibicinibus in publico ademit. Duæ familiæ ad Herculis sacra sunt destinatæ. s. Potitiorum & Pinariorum. Potitios Herculis sacerdotes pretio corrupit, ut sacra Herculea seruos publicos edocerent, unde cæcatus est. Gens Potitiorum funditus periit. Ne consulatus cum plebeis cōmunicaretur, acerrime restitit, ne Fabius solus ad bellum mitteretur, contradixit. Sabinos, Samnites, Hetruscos bello domuit. Viam usq; Brūdusium strauit lapidibus, unde illa Appia dicta, aquam Anienem in urbē induxit. Cēsuram solus oī quinquēnio obtinuit. cū de pace Pyrrhi ageretur, et gratia potentum per legatum

Cineã pretio quæreretur, senex et cæcus lectica in Senatũ latus, turpissimas cõditiones magnifica oratione discussit.

De Pyrrho Rege Epeirotarum.

P Yrrhus Rex Epeirotarum materno genere ab Achille, paterno eb Hercule oriũdus, cũ imperium orbis agitans Romanos potẽtes uideret, Apollinem de bello consuluit. Ille ambigue respõdit. Aio te Aeacida Romanos uincere posse. hoc dicto in uoluntatem tracto, auxilio Tarẽtinis uenit, bellum Romanis intulit, Leuinum consulem apud Heracleam Elephantorũ nouitate turbauit. Cumq; Romanos aduersis uulneribus occisos uideret, ego inquit talibus uiris breui orbem terrarum subigere potuissem. Amicis gratulantibus, quid mihi cum tali uictoria inquit, ubi exercitus robur amittam? ad uigesimum ab urbe lapidem castra posuit, captiuos Fabricio gratis reddidit. Viso Leuinii exercitu, eãdẽ sibi ait aduersum Romanos, quã Herculi aduersus hydram fuisse fortunã, A Curio, et Fabricio superatus, Tarentum refũgit, in Siciliam traiecit. Mox in Italiam Locros regressus, pecuniã Proserpinæ auehere tentauit. Sed ea naufragio elata est. Tũ in Græciã regressus, dum Argos oppugnaret, ictu tegulæ prostratus est. Corpus ad Antigõnum Regẽ Macedoniæ delatum, magnifice sepultum.

De Volsiniis.

V Olsinii Hetruriæ nobile oppidũ luxuria penè perierũt. Nã cum temere seruos ma-

numitterent, dum in curiam legerent, consensu seruorum oppressi, cum multa indigna paterētur, clam Roma auxilium petierūt. Missusq; Decius Murena mox Libertinos omnes aut i carcere necauit, aut dominis in seruitutem restituit.

De Appio Claudio Caudace.

a Pius Claudius Victis Volsiniensibus cognomento Caudax, frater Cæci fuit. Cōsul ad Mamertinos liberandos missus, quorum arcem Carthaginienses, et Hiero rex Syracusanus obsidebant, primo ad explorandos hostes fretum piscatoria naue traiecit, & cum duce Carthaginiensium egit, ut præsidium arce deduceret Rhegium regressus quinqueremē hostiū copiis pedestribus cepit, phalangem in Siciliam traduxit. Carthaginiēses Messana expulit. Hierōna Regē prælio apud Syracusas in deditionē accepit, qui eo periculo territus Romanorum amicitiam petiit, eisq; postea fidelissimus fuit.

De Cneo Duillio et Himilcone Pœnorū duce.

c Neus Duillius primo punico bello dux contra Carthaginienses missus, cū uideret eos multum mari posse, classem magis ualidam, quā decorā fabrefecit, et quas Coruos uocauere, manus ferreas cum irrisu hostiū primus instituit. Quibus inter pugnandum hostium naues apprehendit, qui uicti, et capti sunt. Himilco dux classis Carthaginem fugit, et a Senatu quæsiuit, quid faciendū censerent? omnibus ut pugnaret, acclamantibus, Feci in-

quit

quit, et uictus sum. sic pœnam crucis effugit. Nam apud Pœnos dux male re gesta puniebatur. Duillio cõcessum est, ut prælucente funali, et præcinente tibicine, a cœna publice rediret.

De Attilio Calatino.

a Ttilius Calatinus dux Romanorũ aduersus Carthaginiẽses missus, maximis, et munitissimis ciuitatibus, Aetna, Drepano, Lilybæo hostilia præsidia deiecit. Panormum cepit, totamq; Siciliã peruagatus, paucis nauibus, magnã hostium classem, duce Hamilcare, superauit. Sed cũ ad Camerinã ab hostibus obsessam festinaret, a pœnis in angustiis clausus est, Vbi tribunus militum Calpurnius Flamma acceptis trecentis in superiorem locum euasit. Consulem liberauit. ipse cum trecentis pugnans cecidit, et postea ab Attilio semianimis inuentus, & sanatus, magno postea terrori hostibus fuit Attilius gloriose triumphauit.

De Marco Attilio Regulo.

m Arcus Attilius Regulus consul, fusis Salentinis, triumphauit, primusq; Romanorum ducum in Africam classem traiecit, quassatas, duce Halmicare, naueis longas, treis et sexaginta accepit. Oppida ducenta, et hominum ducenta millia cepit. absente eo coniugi eius, et liberis ob paupertatem sumptus publice dati. Mox arte Xantippi Lacedæmonii mercenarii militis captus, in carcerẽ missus, legatus de permutandis captiuis Romam missus, dato

iureiurando, ut si non impetrasset, ita demum rediret. in Senatu conditionẽ dissuasit, reiectisq; a se coniuge, et liberis, Carthaginem regressus, ubi in arcam ligneam coniectus, clauis introrsum adactis, uigiliis, ac dolore punitus est.

De Quinto Luctatio Catulo.

q Vintus Luctatius Catulus primo Punico bello trecentis nauibus aduersum Pœnos profectus, sexcentas eorũ naueis cõmeatibus, & aliis oneribus ĩpeditas duce Himilcõne apud Egates insulas inter Siciliã et Africã depressit, finemq; bello ĩposuit. Pacẽ petẽtib. hac cõditione cõcessit, ut Sicilia, Sardinia, et cæteris insulis ĩtra Italiã, Africãq; decederẽt, Hispania citra Hiberũ fluuiũ abstinerẽt.

De Hannibale Carthaginiensi duce.

h Annibal Hamilcaris filius. xi. annos natus a patre aris admotus odium in Romanos perenne iurauit. Exinde socius, & miles in castris patris fuit. Mortuo eo caussam belli quærens, Saguntum Romanis fœderatam intra sex menseis euertit. Tum alpibus patefactis, in Italiam traiecit. P. Scipionem apud Ticinum, Sempronium Longum apud Trebiam, Flamminium apud Trasimenum, Paulum et Varronẽ apud Cãnas superauit. Cumq; urbem capere posset, in Cãpaniã diuertit, cuius delitiis elanguit. Et cum ad tertium ab urbe lapidem castra posuisset, tempestatibus repulsus primum a Fabio Maximo frustratus, deinde a Valerio Flacco re-

pulsus, a Graccho et Marcello fugatus, in Africam re uocatus, a Scipione superatus, ad Antiochum Regem Syriæ cōfugit, eumq; hostem Romanis fecit, quo uicto ad Prusiā Bithyniæ regem concessit. Vnde Romā legatione repetitus, hausto, quod sub annuli gemma habebat, ueneno, absumptus est, positus apud Libyssam in arca lapidea, in qua hodie quoq; inscriptum est, Hannibal hic situs est.

De Quinto Fabio Maximo.

q Vintus Fabius Maximus cunctator, ut Verucosus a uerruca ī labris, ita Ouicula a clementia morū. Cōsul de Liguribus triumphauit. Hannibalem mora fregit. Minutium magistrum equitum imperio æquari sibi passus est, & nihilo minus periclitanti subuēnit. Hannibalē in agro Falerno īclusit. Manlium Statilium transfugere ad hosteis uolentem, equo, et armis donatis retinuit, & Lucano cuidam fortissimo ab amorem mulieris infrequēti, eandem emptam dono dedit. Tarentum ab hostibus recepit. Herculis signum inde translatū in Capitolio dedicauit. De redemptione captiuorum cū hostibus pepigit, quod pactum cum a Senatu improbaretur, fundum suum ducentis millibus uendidit, et fidei satisfecit.

De Publio Scipione Nasica.

p Vblius Scipio Nasica a Senatu uir optimus iudicatus, matrē deūm hospitio recepit. cum aduersum auspicia consulem se a Graccho nominatū cōperisset, magistratu se abdicauit. Censor

statuas, quas sibi quisq; per ambitionem in foro ponebat, sustulit, Consul Delminium urbem Delmatarū expugnauit, imperatoris nomen a militibus, et ab Senatu triūphū recusauit oblatum. Eloquentia primus, Iuris scientia consultissimus, ingenio sapientissimus fuit, unde uulgo Corculum dictus.

De Marco Marcello.

m Arcus Marcellus Viridomarum Gallorū ducem singulari prælio fudit, spolia legit apud Nolam, Hānibalem primus locorum angustia adiutus uinci docuit. Syracusas per treis annos expugnauit, et cum per calumniam triumphus ei a Senatu negaretur, de sua sentētia in Albano monte triumphauit. Quinquies consul, insidiis Hanibalis deceptus occubuit, et magnifice sepultus. Ossa Romam remissa, a prædonibus intercepta perierunt.

De Liuia Claudia uirgine Vestali.

h Annibale Italiam deuastante, ex respōso librorum Sibyllinorum mater deûm è Pessinunte accersita, cum aduerso Tyberi ueheretur, repente in alto stetit, et cum moueri nullis uiribus posset, ex libris cognitum est castissimæ demum fœminæ manu moueri posse. Tum Claudia uirgo uestalis falso incestu suspecta, deam orauit, ut si pudicam sciret, sequeretur. Et zona imposita nauem mouit. Simulachrū matris deûm aduexit, Templū ædificauit Nasica, qui uir optimus iudicabatur.

De Marco Porcio Catone.

m Arcus Porcius Cato genere Tusculanus, a Valerio Flacco Romam solicitatus, tribunus militū i Sicilia, Quæstor sub Scipione fortissimus, Prætor iustissimus fuit. In prætura Sardiniā subegit, Vbi ab Ennio græcis literis institutus, consul Celtiberos domuit. Et ne rebellare possent, literas ad ciuitates singulas misit, ut muros diruerēt, cū unaq̃q; sibi soli iperari putaret, fecerunt. Syriaco bello tribunus militum sub Marco Attilio Glabrione occupatis Thermopylarū iugis, præsidiū hostiū depulit. Censor. L. Flamminium consularem Senatu mouit, quod ille in Gallia ad cuiusdam scorti spectaculū eductū. quendam è carcere in conuiuio iugulari iussisset. Basilicam suo nomine primus fecit. Matronis ornamenta erepta Oppia lege repetētibus restitit. Accusator assiduus malorum, Galbā octogenarius accusauit. Ipse quadragies quater accusatus gloriose absolutus. Carthaginem delendam censuit post octuaginta annos filiū genuit, Imago huius funeris gratia produci solet.

De Claudio Nerone et Hasdrubale fratre Hannibalis.

h Asdrubal frater Hannibalis ingentibus copiis in Italiā traiecit, Actumq; erat de Romano imperio, si coniungere Hannibali copias potuisset. Sed Claudius Nero, qui in Apulia cū Hannibale castra coniunxerat, relicta in castris parte, cum delectis ad Hasdrubalē properauit, et se Li=

uio collegæ apud Senam oppidum, & Metaurum flumen coniunxit, Amboq; Hasdrubalem uicerunt. Nero regressus, pari celeritate, qua uenerat, caput Hasdrubalis ante uallum Hannibalis proiecit. Quo ille uiso, uinci se fortuna Carthaginis confessus est. ob hæc Liuius triūphans, Nero ouans, urbē introierūt.

De Publio Cornelio Scipione Africano.

P Vblius Scipio ex uirtutibus cognominatus Africanus, Iouis filius creditus. Nā ante, q̄ conciperetur, serpens in lecto matris eius apparuit. Et ipsi paruulo draco circunfusus nihil nocuit. In capitolium intempesta nocte eunti nunquam canes allatrauerūt. Nec hic quicquam prius cœpit, quàm in cella Iouis diutissime sedisset, quasi diuinā mentem accepisset. Decem & octo annorum patrem apud Ticinum singulari uirtute seruauit. Clade cannensi nobilissimos iuuenes Italiā deserere cupiētes sua autoritate cōpescuit. Reliquias icolumes per media hostium castra Canusium perduxit. Vigintiquatuor annorum prætor in Hispaniam missus, Carthaginem, qua die uenit, cepit. Virginem pulcherrimā, ad cuius aspectum cōcurrebatur, ad se uetuit adduci, patriq; eius ac spōso restitui iussit. Hasdrubalē, Magonemq; fratres Hannibalis Hispania expulit. Amicitiam cum Syphace Maurorum Rege coniunxit. Masinissam in societatem recepit. Victor domum regressus consul ante annos factus, cōcedēte collega in Africam classe traiecit. Hasdrubalis & Syphacis castra una nocte perrupit. Reuocatum ex Italia Hannibalē

superauit. Victis Carthaginiensibus leges imposuit. Bello Antiochi legatus fratri fuit. captum filium gratis recepit. A Petilio Acteo. Tribuno Pl. repetundarum accusatus, librum rationum in conspectu populi scidit, Hac die inquit Carthaginem uici quasi bonum factum, in capitoliū eamus, et diis supplicemus. Inde in uoluntarium exilium concessit, ubi reliquā egit ætatem. Moriens ab uxore petiit, ne corpus suū Romā referretur.

De Liuio Salinatore.

L Iuius Salinator primo consul de Illyriis triumphauit. Deinde ex iuidia peculatus reus ab omnibus tribubus, excepta Metia condemnatus. Iterum cum Claudio Nerone inimico suo consul, ne Resp. discordia male administraretur, amicitiam cum eo iniunxit, et de Hasdrubale triumphauit. Censor cum eodem collega omnes tribus excepta Metia ærarias fecit. Stipendio priuauit eo crimine, quod aut prius se iniuste condemnassent, aut postea tantos honores non recte tribuissent.

De. T. Quintio Flamminio.

T. Quintius Flāminius Flamminii, qui apud Trasimenum periit, filius, consul Macedoniam sortitus duabus Charōpis pricipis pastoribus prouinciam ingressus Regem Philippū prælio fudit. castris exuit. Filium eius Demetrium obsidem accepit, quem pecunia multatum in regnum restituit. A Nabide quoq; Lacedæmonio filiū obsidem

accepit· Liberos etiam Græcos Nemeæ per præconem pronuntiauit· Legatus etiam ad Prusiam, ut Hannibalem repeteret missus·

De Quinto Fuluio nobiliore·

q Vintus Fuluius nobilior cõsul Etolos Ambraciotasq; superauit· Unde ouans urbẽ introiit· Cõsul Achæos, qui bello Macedonico interfuerant, post ad Antiochum defecerant, prælijs frequentibus uictos, & in Ambraciã oppidum coactos, in deditionem accepit, tamen signis, tabulisq; pictis spoliauit, de quibus triumphauit· Quam uictoriam per se magnificam Marcus Ennius amicus eius insigni laude celebrauit·

De Lucio Scipione Asiatico·

s Cipio Asiaticus, frater Africani, infirmo corpore, tamen in Africa uirtutis nomine a fratre laudatus, consul Antiochum regem Syriæ legato fratre apud Sipylum montem cum arcus hostium pluuia hebetati fuissent, uicit, et regni re licti a patre parte priuauit, hinc Asiaticus dictus· Post reus pecuniæ itercæptæ, ne in carcerẽ duceretur, Gracchus trib· pl· intercessit· M· Caio cẽsor, equum ei ignominiæ caussa ademit·

De Antiocho Rege Syriæ·

r Ntiochus Syriæ Rex nimia opum fiducia bellum Romanis intulit, specie Lysimachiæ repetendæ, quàm a maioribus suis in Thra

cia conditam Romani possidebant, Statimq; Græciã, insulasq; eius occupauit. In Euboea luxuria elangu it. aduẽtu Attilii Glabriõis exercitus Thermopylas occupauit. Vnde industria Marci Catonis eiectus, in Asiam refugit, Nauali prælio, cui Hannibalem præ fecerat. A. L. Aemilio Regillo superatus filium Scipionis Africani, quem inter nauigandum cœperat, patri remisit, qui ei, quasi pro reddenda gratia suasit, ut amicitiam Romanam peteret. Antiochus spreto consilio, apud Sipylum montem cum. L. Scipione conflixit. Victus, et ultra Taurum montem relegatus, a sodalibus, quos temulentus in conuiuio pulsauerat, occisus est.

De Cneo Manlio Volsone.

g Neus Manlius Volso, missus ad ordinandã Scipionis Asiatici prouĩciã, cupiditate triũphi, bellum Pisidis et Gallogræcis, qui Antiocho affuerant, intulit. His facile uictis, inter captiuos uxor regis Ortiagontis centurioni cuidam in custodiam data, a quo ui strupata de iniuria tacuit. Et post impetrata redemptione marito adulterum centurionem iterficiendum tradidit.

De. L. Aemylio Paulo Macedonico.

l Vcius Paulus Aemylius filius eius, q apud Cannas cecĩdit, primo consulatu, quẽ post treis repulsas adeptus erat, de Liguribus triumphauit. Rerum gestarum ordinem in tabula pictum publice posuit. iterum consul Persem Philip

pi filiũ regem Macedonum apud Samothracas cœpit, quem uinctum fleuit, et assidere sibi iussit, tamen in triumphum duxit. In hac lætitia duos filios amisit. Et progressus ad populum gratias fortunæ egit, quod si qd aduersi Reip. imnebat, sua esset calamitate decisum. ob hæc oĩa et a populo, et a senatu cõcessum est, ut ludis circẽsibus triũphali ueste uteretur. Ob huius licẽtiã, et paupertatẽ post mortẽ eius dos uxori nisi uẽditis possessiõibus nõ potuit exolui.

De. T. Sempronio Graccho.

t Itus Sempronius Gracchus nobilissima familia ortus, Scipionem Asiaticum quamuis inimicum, duci in carcerem non est passus. Prætor Galliam domuit, consul Hispaniam, altero consulatu Sardiniam, tantumq; captiuorum adduxit, ut longa uenditione res in prouerbium ueniret, Sardi uenales. Censor libertinos, qui rusticas tribus occuparant, in quatuor urbanas diuisit. ob quod a populo collega eius Claudius (nam ipsum autoritas tuebatur) reus factus, et cum eũ duæ classes condẽnassent, Tiberius iurauit, se cũ illo ĩ exilium iturũ. Ita reus absolutus est. Et cum in domo Tiberii duo angues e geniali toro repsissent, respõso dato eum de dominis periturum, cuius sexus anguis fuisset occisus. Amore Corneliæ coniugis marẽ iussit interfici.

De. P Scipione Aemiliano.

p Ublius Scipio Aemilianus Pauli Macedonici filius, a Scipione Africano adoptatus,

in Macedonia cũ patre agens, uictũ Persem tam pertinaciter persecutus est, ut media nocte in castra redierit. Lucullo in Hispaniã legatus, apud Intercatiã oppidũ prouocatorem singulari prælio uicit. Muros hostilis ciuitatis primus ascendit. Tribunus in Africa sub Tito Manilio Imperatore cohortes octo obsidione uallatas consilio et uirtute seruauit, a qbus corona obsidionali donatus. Cum ædilitatem peteret consul ante annos ultro factus, Carthaginem intra sex menses deleuit. Numantiã in Hispania correcta prius militũ disciplina, fame uicit, hic Numãtinus dictus. Caio Lelio plurimũ usus. Ad reges adeũdos missus, duos secum præter eum seruos duxit. Ob res gestas superbus, Gracchũ iure occisum uideri respõdit, obstrepẽte populo, taceant inqt, Quibus Italia nouerca est, nõ mater & addidit, quos sub corona uendidi. Censor Mummio collega segniore in senatu ait, Vtinam mihi collegam aut dedissetis, aut non dedissetis. Suscepta agrariorũ caussa, domi repente exanimis inuentus, obuoluto capite elatus, ne liuor in ore appareret. Huius patrimonium tam exiguũ fuit, ut. xxxii. libras argenti, duas et similibram auri reliquerit.

De Aulo Hostilio Mancino.

a Vlus Hostilius Mancinus prætor aduersum Numantinos uetantibus auibus, et nescio qua uoce reuocante profectus, cum ad Numantiam uenisset, exercitum Pompeii acceptum prius corrigere decreuit, inde solitudinem petit. eo die Numantini forte solenni nuptu filias locabant,

et unam speciosam duobus competentibus pater puellæ conditionem tulit, ut ei illa nuberet, qui hostis dexteram attulisset. Profecti iuuenes abscessum Romanorum in modum fugæ properantium cognoscunt, rẽ ad suos referunt. Illi statim quatuor millibus uiginti millia Romanorum ceciderunt. Mancinus autore Tiberio Graccho quæstore in leges hostium fœdus percussit, quo per Senatum improbato, Mancinus Numantinis deditus, nec receptus, augurio in castra deductus præturam postea consecutus est.

De Lucio Mũmio Achaico.

l Vcius Mũmius deleta Achaia Achaicus, aduersus Corinthios missus, uictoriam alieno labore quæsitam intercepit. Nam cum illos Metellus Macedonicus apud Heracleã fudisset, et duce Critolao priuasset, cum lictoribus, & paucis equitibus in Metelli castra properauit, Corinthios apud Leucopetrã uicit duce Dioneo, qui domum refugit, eamq; incendit cõiugem ĩterfecit, et se in ignem præcipitauit, excepto ipso, nemo interiit. Mũmius Corinthum signis, tabulisq; spoliauit, quibus cum totã replesset Italiã in domum suam nihil contulit.

De Q. Cæcilio Metello Macedonico.

q Vintus Cæcilius Metellus a domita Macedonia Macedonicus, prætor Pseudo Philippũ, qui idẽ Andriscus dictus est, uicit, Achæos bis prælio fudit, triũphandos Mumio tradidit. Inuisus plebi ob nimiã seueritatẽ, et ideo tertio post duas

repulsas, cõsul ægre factus Arbachos ĩ Hispania domuit. Apud Contrebiã oppidũ cohortes loco pulsas redire, et locum recipere iussit. Cum oĩa proprio, et subito consilio ageret, amico cuidam quid acturus esset roganti, tunicam inquit meam exurerem, si eam consilium meum scire existimarem. Hic quatuor filiorum pater, supremo tempore humeris eorum ad sepulchrum latus est. Ex quibus treis consuleis, unum etiam triumphantem uidit.

De. Q. Cæcilio Metello Numidico.

q Vitus Cæcilius Metellus Numidicus, qui de Iugurtha rege triũphauit, Censor Q uintiũ qui se Tiberii Gracchi filium mentiebatur, in censum non recepit. Idem in legem Apuleiam per uim latam iurare noluit. Q uare in exilium actus Smyrnæ exulauit. Claudia deinde rogatione reuocatus, cum ludis forte literas in theatro accepisset, non prius eas legere dignatus est, quàm spectaculum finiretur. Metellum sororis suæ uirum laudare noluit, q̃ is olim suum iudicium, et leges detrectarat.

De Quinto Metello Pio.

q Vintus Metellus Pius Numidici filius, pius q̃a patrẽ lachrymis, et precibus assidue ab exilio reuocauit. Prætor bello sociali. Q. Põpediũ Marsorum ducẽ interfecit. Consul in Hispania Herculeios fratres oppressit. Sertoriũ Hispania expulit. Adulescens in petitione præturæ, et pontificatus consularibus uiris prælatus est.

De Tiberio Gracchoo·

t Iberius Gracchus Africani ex filia nepos, Quæstor Mácino in Hispania fœdus eius flagitiosum probauit · Periculũ deditionis eloquentiæ gratia effugit · Tribunus pl. legem tulit, nequis plus mille agri iugera haberet · Octauio collega intercedente nouo exemplo magistratu abrogauit · Deinde tulit, ut ea familia, quæ de Attali hæreditate erat, ageretur, et populo diuideretur · Deinde cum prorogare sibi potestatem uellet, aduersis auspicis in publicum processit, statimq; capitolium petiit, manum ad caput referens, qua salutem suam populo commendabat, hoc nobilitas ita accepit, quasi diadema posceretur · Segniterq; cessante Mutio consule, Scipio Nasica sequi se iussit, qui saluam Remp. uellent, Gracchum in capitolium persecutus oppressit. Cuius corpus Lucretii ædilis manu in Tyberim missum, unde ille Vispillo dictus · Nasica ut inuidiæ subtraheretur, per speciẽ legationis in Asiã ablegatus ẽ·

De Caio Graccho·

g Aius Gracchus pestilẽtem Sardiniã quæstor sortitus, non ueniente successore, sua spõte discessit · Asculanæ et fregellanæ defectionis inuidiam sustinuit · Tribunus pl. agrarias & frumentarias leges tulit · colonos etiã Capuam, et Tarentum mittendos censuit · Triumuiros agris diuidendis se et Fuluium Flaccum, et C. Crassum constituit Minucio Rufo Tr. pl. legibus suis obrogãte, in capito

lium uenit. Vbi cum Attilius preco Opimii consulis, in turba fuisset occisus, in forum descendit, et imprudens concionem a tr. pl. auocauit. Quare accersitus, cum in Senatum non uenisset, armata familia Auentinum occupauit. Vbi ab Opimio uictus, dum a templo Dianæ desiliit, talum intorsit, et Pōponio amico apud portam trigeminam, P. Lectorio in ponte sublicio persequentibus resistente, in lucum Furinæ peruenit. Ibi uel sua uel serui Euphori manu īterfectus, caput a Septumuleio amico Gracchi ad Opimium relatum, auro expenso fertur, propter auaritiam infuso plumbo grauius effectum.

De Marco Liuio Druso.

m Arcus Liuius Drusus genere, et eloquentia magnus, sed ambitiosus, et superbus, ædilis munus magnificentissimum dedit, et ibi Rubrio collegæ quædam de utilitate Reip. suggerente, quid tibi inquit cum Rep. nostra? Quæstor in Asia nullis insignibus uti uoluit, nequid ipso esset insignius. Tribunus pl. Latinis ciuitatem, plebi agros, equitibus curiam, senatui iudicia permisit. Nimiæ liberalitatis fuit. Ipse etiam professus nemini se ad largiendum præter cœlum et cœnum reliquisse. Ideoq; cum pecunia egeret, multa contra dignitatem fecit. Magulsam Mauritaniæ principem ob regis simultatem profugum accepta pecunia Bocho prodidit, quē ille elephanto obiecit. Adherbalem filium regis numidarū obsidem domi suæ sumpsit, redēptionem eius occulte a patre sperans, Cœpionem inimicum actionibus

suis resistentem ait se de saxo tarpeio præcipitaturũ· Consuli legibus Agrariis resistenti, ita collũ in Comitio obtorsit, ut multus sanguis efflueret e naribus, quæ ille luxuria cõprõbans, morti iam detrũdi se dicebat. Deinde ex gratia in inuidiam uenit. Ná plebs acceptis agris gaudebat, expulsi dolebant, equites lecti lætabantur. Senatus permissis iudiciis exultabat. sed societatem cum equitibus ægre ferebat. Vnde Liuius anxius, ut latinorũ postulata differret, qui promissam ciuitatem flagitabant, repente in publico cõcĩdit siue morbo comitiali, seu hausto caprino sanguine semianimis domum relatus. Vota pro illo per Italiam publice suscepta sunt, et cum Latini cõsulem in Albano monte interfecturi essent, Philippũ admonuit, ut caueret. unde in Senatu accusatus, cum domũ se reciperet, immisso inter turbã percussore, corruit. Inuidia cædis apud Philippum, et Cœpionẽ fuit.

De Caio Mario patre.

c Aius Marius septies cõsul Arpinàs humili loco natus. primis honoribus per ordinem functus, legatus Metello in Numidia, criminando consulatum adeptus. Iugurthã captum ante currum egit. In proximum annum consul ultro factus, Cymbros ĩ Gallia apud aquas Sextias, Theutonas in Italia in campo Caudio uicit, deq; his triũphauit. Vsq; ad sextum consulatum per ordinem factus Apuleium Saturninum. tri pl. et Glauciam Prætorem seditiosos ex senatuscõsulto interemit. et cum Sulpicia rogatione prouinciam Syllæ eriperet, armis ab

eo uictus,

eo uictus, Minturnis in Palude latuit. Inuentus et in carcerē coniectus, immissum percussorem Gallū uultus autoritate deterruit, Acceptaq; nauicula in Africam traiecit. Ibi diu exulauit. Mox Cinana dominatione reuocatus, ruptis ergastulis, exercitum fecit, cæsisq; inimicis iniuriā ultus septimo consulatu, ut quidam ferunt, uoluntaria morte decessit.

De Caio Mario filio.

c Aius Marius filius uigintiquinq; annorū consulatum inuasit, quē honorem tam immaturum mater fleuit, hic patri sæuitia similis curiam armatus obsedit. Inimicos trucidauit, quorum corpora in Tyberim præcipitauit. In apparatu belli, quod contra Syllam parabatur apud Sacriportum uigiliis et labore defessus, sub dio requieuit, et absens uictus, fugæ, nō pugnæ interfuit. Præneste refugit, ubi per Lucretium Offellam obsessus tentata per cunniculum fuga cum omnia septa intelligeret, iugulandum se Pontio Telesino præbuit.

De Lucio Cornelio Cinna.

l Vcius Cornelus Cina flagitiosissimus Rēp. summa crudelitate uastauit. Primo consulatu legem de exulibus reuocandis ferens ab Octauio collega prohibitus, et honore priuatus, Vrbe profugit, Vocatisq; ad pileum seruis, aduersarios uicit. Octauium interfecit. Ianiculum occupauit. Iterum et tertio consulem seipse fecit. Quarto consulatu cum bellum contra Syllam pararet, Anccone ob ni-

niam crudelitatē ab exercitu lapidibus occisus est·

De·C·Fimbria·

·C· Fimbria sæuissimus quippe Cinnæ satelles, Valerio Flacco consuli legatus in Asiam profectus, per simultatem dimissus· corrupto exercitu, ducem interficiendum curauit· Ipse correptis imperii insignibus, prouinciam ingressus· Mithridatem Pergamo expulit· Iliū ubi tardius portæ patuerunt, incendi iussit, ubi Mineruæ templum iuiolatum stetit, quod diuina maiestate seruatum nemo dubitauit· Idem Fimbria militiæ principes securi percussit, Mox a Sylla Pergami oppressus corrupto exercitu desertus semet occidit.

De Viriato Lusitano·

u Iriatus genere Lusitanus ob paupertatem primo mercenarius, Deinde alacritate uector, audacia latro, ad postremū Dux, Bellum aduersum Romanos sumpsit, eorumq; Imperatorem Claudiū Vnimanum, Deinde C·Nigdiū oppressit· pacem a Popilio maluit integer petere, quàm uictus· et cum alia dedisset, et arma retinerentur, bellum renouauit· Cœpio cum uincere aliter non posset, duos satellites pecunia corrupit, qui Viriatum humi depositum perimerent · Quæ uictoria quia empta erat, a senatu non probata·

De Marco Aemylio Scauro·

m Arcus Aemylius Scaurus nobilis, pauper· Nam pater eius, quamuis patritius, ob pau-

pertatem carbonarium negocium exercuit. Idem primo dubitauit, honores peteret, an argentariam faceret, sed eloquentiæ consultus, ex ea gloriam peperit. Primo in Hispania corniculum meruit. Sub Horeste in Sardinia stipendia fecit. Aedilis iuri reddendo magis, quàm muneri edendo studuit. Prætor aduersus Iugurthã, tamen eius pecunia uictus. Consul legem de sumptibus, et Libertinorum suffragiis tulit. P. Decium prætorem transeunte ipso, sedentem iussit assurgere, eiq; uestem scidit, sellam concidit, ne quis ad eũ in ius iret, edixit. Consul Ligures, et Gãtiscos domuit, atq; de his triumphauit. Cẽsor Aemyliam strauit. Põtem Miluium fecit. Tantumq; autoritate potuit, ut Opimium contra Gracchum, Marium contra Glauciam, et Saturninum priuato consilio armaret. Idem filium suum, quia præsidium deseruerat, in conspectum suum uetuit accedere. Ille ob hoc dedecus mortem sibi consciuit. Scaurus senex, cum a Vario tri. pl. argueretur, quasi socios, et Latiũ ad arma coegisset, ad populũ ait, Surius Sucronẽsis Aemylium Scaurum ait socios ad arma coegisse, Scaurus negat, utri potius credendum putatis?

De Lucio Apuleio Saturnino.

l Vcius Apuleius Saturninus tr. pl. seditiosus, ut gratiam Marianorũ militum pararet, legẽ tulit, ut Veteranis Centena agri iugera in Africa diuiderentur, Intercedentem Bebiũ collegã, facta per populũ lapidatione, submouit, Glauciæ prætori, q̃ is eo die quo is concionẽ habebat, ius di-

cendo partem populi aduocasset, sellam concidit, ut magis popularis uideretur. Quendam Libertini ordinis subornauit, qui se Tiberii Gracchi filium fingeret. Ad hoc testimonium Sempronia soror Gracchorum producta, nec precibus, nec minis adduci potuit, ut dedecus familiæ agnosceret. Saturninus Aulo Mēmio competitore interfecto tribunus pl. refectus Siciliam, Achaiam, Macedoniam nouis colonis destinauit, et aurum dolo, an scelere Cœpionis partum adēptionem agrorum conuertit. Aqua et igni interdixit ei, qui in leges suas nō iurasset. Huic legi multis nobilibus abrogātibus, cum tonuisset, iā īquit, nisi quiescitis, grandinabit. Metellus Numidicus exulare, q̄ iurare maluit. Saturninus tertio tribunus pl. refectus ut satellitem suum Glauciam prætorem faceret, Mūmium competitorem eius in Campo Martio necandū curauit. Marius Senatusconsulto armatus, quo censetur, nequid Resp. detrimenti caperet, darent operam consules. Saturninum et Glauciam in Capitoliū persecutus, obsedit, maximoq; astu incisis fistulis in deditionem accepit, nec deditis fides seruata est. Glauciæ fracta ceruix. Apuleius cum in curiam fugisset, lapidibus, et tegulis desuper interfectus. Caput eius Rabirius quidam Senator per conuiuia in ludibriū circuntulit.

De Lucio Lucullo.

l Vcius Lucullus nobilis disertus, et diues, munus quæstorium amplissimum dedit. Mox per Murenam in Asia classem

Mithridatis, et Ptolemæum regem Alexandriæ cõsuli Syllæ conciliauit. Prætor Africam iustissime rexit. Aduersus Mithridatem missus, collegam suum Cottam Calcedoniæ obsessum liberauit. Cyzicon obsidione soluit, Mithridatis copias ferro, et fame afflixit, eumq; regno suo Ponto expulit. Quem rursum cum Tigrane rege Armeniæ subueniente magna felicitate superauit. Nimius ĩ habitu. Maxime signorũ et tabularum amore flagrauit. Post cum alienata mẽte, desipere cœpit, tutela eius M. Lucullo fratri permissa est.

De Lucio Cornelio Sylla.

c Ornelius Sylla in fortuna felix dictus, cũ paruulus a nutrice ferretur, mulier obuia, salue, inquit, puer tibi, et Reip. tuæ felix. Et statim quæsita, quæ hæc dixisset, non potuit inueniri. Hic quæstor Marii Iugurthã a Bocho in deditionẽ accepit. Bello Cymbrico, et Theutonico legatus bonã operam nauauit. Prætor inter ciueis ius dixit. prætor Ciliciam prouinciã habuit. Bello sociali Samniteis, Hirpinosq; superauit. Ne monimenta Bochi tollerentur, Mario restitit. Consul Asiam sortitus. Mithridatem apud Orchomẽnũ, et Chæroneam prælio fudit. Archelaum prælio præfectum eius Athenis uicit. portum Peiræũ recepit, Medos, Dardanos in itinere superauit. Mox cum rogatione Sulpicia imperium eius transferretur, ad Marium in Italiam regressus corruptis aduersariorum exercitibus, Carbonem Italia expulit. Marium apud Sacri portum, Telesinum

apud portam Collinam uicit· Mario præneste interfecto, felicem se edicto appellauit· Proscriptionis tabulas primus proposuit· Nouē millia deditorū in uilla publica cecidit· Numerum sacerdotum auxit· Tribunitiam potestatem minuit· Rep· ordinata dictaturam deposuit· Vnde spe deceptus Puteolos concessit, et morbo qui Phtheiriasis uocatur, interiit·

De Mithridate Rege Ponti·

m Ithridates Rex Ponti oriundus a septē Persis, magna ui animi, et corporis, ut sex iuges equos regeret, duarū et uiginti gentiū ore loqueretur, bello sociali dissidentibus Romanis, Nicomedem Bithinia, Ariobarzanē Cappadocia expulit· literas per totam Asiam misit, ut quicunq; Romanus esset, certa die interficeretur, & factum est· Græciā, insulasq; omneis, excepta Rhodo occupauit· Sylla eū prælio uicit· Classem eius proditione Archelai intercepit· Ipsum apud Orchienum oppidū fudit, et oppressit et potuit capere, nisi aduersum Marium festinans, qualēcunq; pacem cōponere maluisset· Deinde eū Cabiris resistentem Lucullus fudit· Mithridates post a Pompeio nocturno prælio uictus, in regnū confugit· Vbi per seditionem popularē a Pharnace filio in turre obsessus, uenenum sumpsit· Cum id tardius biberet, qa aduersum uenena multis antea medicaminibus corpus firmauerat, immissum percussorē Gallum Sithocum autoritate uultus territum reuocauit, et in cædem suam manum trepidantis adiuuit·

De Cneo Pompeio Magno.

C Neus Pompeius Magnus ciuili bello Syllæ partes secutus, ita egit, ut ab eo maxime diligeretur. Siciliam sine bello a proscriptis recepit. Numidiã Iarbæ ereptam, Masinissæ restituit, uigintisex annos natus triumphauit. Lepidum acta Syllæ rescindere uolentem, priuatus Italia abrogauit. Prætor in Hispaniam proconsuli missus Sertorium uicit. Mox piratas intra quadragesimum diem subegit. Tigranem ad deditionem, Mithridatem ad uenenum compulit. Deinde mira felicitate rerum in septentrione Albanos, Colchos, Heniochos, Caspios, Hiberos. Nunc in orientem Parthos, Arabas, atq; Iudæos cum magno sui terrore penetrauit. Primus in Hircanum, Rubrũ, et Arabicũ mare usq; peruenit. Mox diuiso orbis imperio cum Crassus Syriam, Cæsar Galliã, Pompeius urbem obtineret, post cædem Crassi Cæsarem dimittere exercitum iussit. Cuius infesto aduentu urbe pulsus, in Pharsalia uictus, ad Ptolemæũ Alexandriæ regem fugit. Huius latus sub oculis uxoris, et liberorum a Septimio Ptolemæi præfecto mucrone cõfossum est. Iamq; defuncti caput gladio præcisum quod usq; ad ea tẽpora fuerat adoratũ. Trũcus Nilo iactus a Seruio Codro rogo iustus, humatusq; est, inscribente sepulchro. Hic situs est Magnus. P. caput ab Achilla Ptolemæi satellite, Aegyptio uelamine inuolutum, cũ annulo Cæsari præsentatum est. Qui non cõtinens lachrymas, illud plurimis, et pretiosissimis odoribus cremandum curauit.

SVETONII TRANQVILLI DE ILLVSTRIBVS GRAMMATICIS LIBER.

g Rammatica olim Romæ ne in usu q(uidem), nedum in honore ullo erat, rudi scilicet, ac bellicosa etiam tũ ciuitate, nec dum magnopere liberalibus disciplinis uacante. Initiũ quoq; eius mediocre extitit. Siquidem antiquissimi doctorum quidẽ et Poetæ et Oratores semigræci erant. Liuium et Ennium dico, quos utraq; lingua domi, forisq; docuisse adnotũ est. Nihil amplius quàm græce interpretabantur. Ac si quid latine ipsi composuissent, prælegebant. Nam quod nõnulli tradunt, duos libros de literis, syllabisq;, item de metris ab eodem Ennio editos, iure arguit. L. Cotta nõ poetæ, sed posterioris Ennii esse, cuius etiam de augurãdi disciplina uolumina feruntur.

De Cratẽte Mallote primo grammatico in Vrbe.

p Rimus igitur, quantum opinamur, studium grammaticæ in Vrbem intulit Crates Mallotes Aristarchi æqualis, qui missus ad Senatum ab Attalo Rege inter secundũ, ac tertium bellum Punicum sub ipsam Ennii mortem cum in regione palatii prolapsus in cloacæ foramẽ, crus fregisset, per omne legationis simul, et ualetudinis tempus plurimas ἀκροάσεις subinde fecit, assidueq; disseruit, ac nostris exemplo fuit ad imitandum. Hactenus tamen

imitati, ut carmina parum adhuc diuulgata, uel defunctorum amicorum, uel si quorum aliorum probassent, diligentius retractarent, ac legendo, commentandoq; etiam cæteris nota facerent, ut. C. Octauius Lampadio Næuii Punicum bellum, quod unico uolumine, et continenti scriptura expositum, diuisit in septem libros. ut postea. Q. Vargūteius annales Ennii, quos certis diebus in magna frequentia pronuntiabat, ut Lælius, Archelaus, Vectius. Q. Philocōmus Lucilii Satyras familiaris sui, quas legisse apud Archelaum Pompeius Lenæus apud Philocōmum, Valerius Cato prædicant. Instruxerunt, auxeruntq; ab omni parte grammaticā Lælius Lanuuinus gener Q. Aelii, Seruius Clodius uterq; eques Romanus, multiq;, ac uarii et in doctrina et in Rep. usus.

De Lælio Præconino siue Isthilone.

l Aelius cognomine duplici fuit, nam et Præconinus, quod pater eius præconiū fecerat, uocabatur, et Isthilo, q orationes nobilissimo cuiq; scribere solebat. Tantus optimatum fauor, ut Q. Metellum Numidicum in exilium comitatus sit. Seruius cum librum soceri non dum editum fraude intercepisset, & ob hoc repudiatus pudore, ac tædio secessisset ab urbe, in podăgræ morbum incidit, cuius impatiens ueneno sibi perunxit pedes, & enecuit ita, ut parte ea corporis quasi præmortui uixerit. post hoc magis ac magis et gratia, et cura artis increuit, ut ne clarissimi quidē uiri abstinuerint, quo minus et ipsi aliquid de ea scriberent. Vtq; tēporibus qui-

busdam super .xx. celebres scholæ fuisse in urbe tradantur. Pretia grammaticorum tanta, mercedesq; tã magnæ, ut constet Luctatium Daphnidem, quẽ Lenæus Melissus per cauillationem nominis πανὸς ἄγημα dicit ducẽtis millibus nummûm. Q. Catulo ẽptũ, ac breui manumissum. L. Apuleium ab Eficio Caluino equite Ro. prædiuite quadringenis annuis conductum, multos edocuisse. Nam in prouincias quoq; grammatica penetrauerat, ac nonnulli de notissimis doctoribus peregre docuerunt, maxime in Gallia togata, inter quos Octauius Teucer, et Siscennius Iacchus, et Oppius Cares, hic quidẽ ad ultimã ætatem, et cum iam non gressu modo deficeret, sed et uisu.

De grammaticorum appellatione.

Appellatio grammaticorum græca consuetudine inualuit, sed initio literati uocabantur. Cornelius quoq; Nepos in libello, quo distinguit literatum ab erudito, literatos quidem uulgo appellari ait eos, qui aliquid diligenter, et acute, scienterq; possint aut dicere, aut scribere. Cæterum proprie sic appellandos poetarum interpretes, qui a græcis grammatici nominẽtur, eosdem literatos uocitatos. Messala Coruinus in quadam epistola non esse sibi dicens rem cum Furio Bibaculo, nec cum Sigida quidem, aut literatore Catone. significat enim haud dubie Valerium Catonẽ poetam simul, grammaticumq; notissimum. Sunt qui literatum a literatore distinguant, ut Græci grammaticum, a grammatista, & illum quidẽ absolute, hunc mediocriter doctum exi

ſtiment, quorum opinionem Orbilius etiam exẽplis confirmat· Nam apud maiores ait cum familia alicu ius uenalis produceretur, non temere, quem nõ literatum in titulo, ſed literatorem iſcribi ſolitum eſſe, quaſi non perfectum literis, ſed imbutum· Veteres grãmatici et rhetoricã docebant, ac multorũ de utraq; arte commentarii feruntur, ſecundum quam conſuetudinem poſteriores quoq; exiſtimo, quanquam iam diſcretis profeſſionibus nihilo minus uel retinuiſſe, uel inſtituiſſe, et ipſos quædam genera inſtitutionum ad eloquẽtiã præparãdã ut problemata, periphraſes, elocutiones, ethologias, atq; alia hoc genus, ne ſcilicet ſicci omnino, atq; aridi, pueri rhetoribus traderẽtur· quæ quidem omitti iam uideo deſidia quorundam, et infantia· non enim faſtidio putem· Me quidem adoleſcentulo, repeto quendã principem nomine, alternis diebus declamare, alternis diſputare, nõnullis uero mane diſſerere, poſt meridiem remoto pulpito declamare ſolitum· audiebã etiam memoria patrũ, quoſdam è grammaticis ſtatim ludo tranſiſſe in forum, atq; in numerũ præſtantiſſimorum patronorum receptos· Clari profeſſores, et de quibus prodi poſſit aliquid duntaxat a nobis, ferè hi fuerunt·

De Sæuio Nicanore·

Aeuius Nicanor primus ad famam, dignationemq; docẽdo peruenit, fecitq; præter cõmentarios, quorũ tamẽ pars maxima intercepta dicitur, ſatyram quoq;, in qua libertinum ſe, ac dupl ici cognomine eſſe hoc indicat· Sæuius Nicanor

Marci libertus·negabit Sæuius posthumius idem· At M· docebit· Sunt qui tradant ob infamiã quandam eum in Sardiniam secessisse, ibiq; diem obiisse.

De Aurelio Opilio.

a Vrelius Opilius Epicurei cuiusdã libertus, Philosophiam primo, deinde Rhetoricã, nouissime Grammaticam docuit, dimissa autẽ schola Rutilium Rufum damnatum in Asiã secutus, ibidem Smyrnæ, simulq; consenuit, composuitq; uariæ eruditionis aliquot uolumina, ex quibus nouem unius corporis, qui quia scriptores, ac poetas sub cliẽtela musarum iudicaret, non absurde et scripsisse, & fecisse se ait ex numero diuarũ, et appellatione huius cognomen in plerisq; indicibus, et titulis per unam literam scriptum animaduerto, uerũ ipse id per duas effert in Parasstchi de libellis, qui inscribitur Pinax.

De.M· Antonio Gnipho.

m Arcus Antonius Gnipho ingenuus ĩ Galliæ natus, sed expositus, a nutritore suo manumissus, institutusq; Alexandriæ quidem, ut aliqui tradunt, in cõtubernio Dionysii Scithobrachionis, quod equidem non temere crediderim, cum temporum ratio uix congruat· fuisse dicitur ingenii magni, memoriæ singularis, nec minus græce, quã latine doctus· præterea comi, faciliq; natura, nec unquam de mercedibus pactus, eoq; plura ex liberalitate discentium consecutus· docuit primum in diui Iulii domo pueri adhuc, deinde in sua priuata, docuit autem

& Rhetoricam ita, ut quotidie præcepta eloquentiæ traderet· Declamaret uero non nisi nūdinis· scholā eius claros quoq; uiros frequentasse aiunt· In his· M· Ciceronē etiā cum prætura fungeretur· Scripsit multa, quamuis annum ætatis quinquagesimū non excesserit, etsi Atteius Philologus duo tantū uolumina de Latino sermone reliquisse eum tradit · nam cætera scripta discipulorum eius esse nō ipsius, in quibus et suum alicubi reperi nomen·

De·M·Pompilio·

Pompilius Andronicus natione Syrus studio Epicureæ sectæ desidiosior in professione Grammaticæ habebatur, minusq; idoneus ad tuendā scholā. Itaq; cum se in urbe non solū Antonio Gniphoni, sed cæteris etiam deterioribus postponi uideret, Cumas transiit· Ibiq; in otio uixit, et multa composuit, Verū adeo inops, atq; egens, ut coactus sit, præcipuum illud opusculum annalium elenchorum sexdecim millibus numûm cuidā uendere, quos libros Orbilius suppressos redemisse se dixit, uulgādosq; curasse nomine Autoris·

De Orbilio·

Orbilius Pupillus Beneuentanus morte parentum una, atq; eadem die inimicorum dolo interemptorum destitutus, primo apparituram magistratibus fecit, deide in Macedonia Corniculo, mox equo meruit, functusq; militia, studia repetit, quæ iam inde a puero nō leuiter attigerat, ac pro

fessus diu in patria quinquagesimo demũ anno Romam cõsule Cicerone transiit, docuitq; maiore fama, quàm emolumento. nanq; iam persenex pauperem se, et habitare sub tegulis quodã scripto fatetur. librũ etiam, cui est titulus Perialogos edidit, cõtinentẽ querelas de iniuriis, quas professores negligenter ab ambitione parentum acciperent. fuit autem naturæ acerbæ non modo in antisophistas, quos omni sermone lacerauit, sed etiam in discipulos et Horatius significat plagosum eũ appellans, et Domitius Marsus scribẽs, Siquos Orbilius ferula, scuticaq; cecidit.

Ac ne pricipum quidẽ uirorũ ĩsectatione abstinuit, siquidẽ ignotus adhuc cũ iudicio frequenti testimoniũ diceret, interrogatus a Varrone diuersæ partis aduocato, quid nã ageret, et quo artificio uteretur, Gibberosos se de sole in umbram trãsferre, respondit, q Murena gibber erat. Vixit prope ad centesimũ ætatis annum, amissa iampridẽ memoria, ut uersus Bibaculi docet.

Orbilius ubi nam est literarũ obliuio.

Statua eius Beneuenti ostenditur in Capitolio ad sinistrũ latus marmoreo habitu sedentis ac palliati, appositis duobus scriniis, Reliquit filium Orbilium et ipsum grammaticum professorem.

De Atteio Philologo.

A Tteius Philologus libertinus Athenis natus. hunc Capito Atteius iurisconsul. Inter grammaticos rhetorem, Inter rhetores grammaticum fuisse ait. De eodem Asinius Pollio in libro.

quo Salusti scripta reprehendit, ut nimia priscorũ uerborum affectatione oblita, ita tradit. In eam rẽ adiutorium ei fecit maxime quidã Atteius prætextatus nobilis grammaticus Latinus, declamantium deinde adiutor, atq; præceptor ad summam Philologus ab semet nominatus ipse ad Læliũ Hermam scripsit, se in Græcis literis magnum processum habere, et in Latinis nonnullum. Audisse Antonium Gniphonem, eiusq; Hermam postea docuisse. Præcepisse autem multis et claris iuuenibus, in quibus Appio quoq; et Pulchro Claudiis fratribus. Quorum etiã comes in prouincia fuerit. Philologi appellationem assumpsisse uidetur, quia sicut Eratosthenes, qui primus hoc cognomen sibi uendicauit, multiplici, uariaq; doctrina censebatur, quod sanè ex commentariis eius apparet, quanquam paucissimi extent, de quorum tamen copia sic altera ad eundem Hermam epistola significat. Hylen nostram aliis memento commendare, quam omnis generis coegimus uti scis octingentos in libros. Coluit postea familiarissime. C. Salustiũ, et eo defuncto Asinium Pollionem, quos historiam componere aggressos, Alterum breuiario rerũ omniũ Romanarum, ex quibus, quas uellet, eligeret, instruxit, Alterũ præceptis de ratione dicendi. Quo magis miror Asinium Polliomẽ credidisse antiqua eum uerba, et figuras solitum esse colligere Salustio, cum sibi sciat nil aliud suadere, quam ut noto, ciuiliq;, et proprio sermone utatur, uitetq; maxime obscuritatẽ Salusti, et audaciam in translationibus.

De Valerio Catone.

Valerius Cato, ut nõnulli tradiderunt, Burseni cuiusdam libertus ex Gallia, ipse libello, cui est titulus indignatio, ingenuum se natum ait, et pupillum relictum, eoq; facilius licẽtia Syllani temporis exutum patrimonio, docuit multos, & nobiles, uisusq; est peridoneus præceptor maxime ad poeticam tendentibus, ut quidem apparere uel his uersiculis potest.

Cato grammaticus latina Siren,
Qui solus legit, ac facit poetas.

Inscripsit præter grãmaticos libellos etiã Poemata, ex quibus præcipue probantur Lydia et Diana.

Lydiæ Ticida meminit.
Lydia doctorum maxima cura liber.

Dianæ Cinna,
Secula permaneat nostri Diana Catonis.

Vixit ad extremã senectã, sed in summa pauperie, et penè inopia, abditus modico Gurgũstio postquam Tusculana uilla creditoribus cesserat, ut autor est Bibaculus.

Siquis forte mei domum Catonis.
Depictas minio assulas, et illos
Custodes uidet ortulos Priapi,
Miratur quibus ille disciplinis,
Tantam sit sapientiam assecutus,
Quem tres calculi, et selibra farris,
Racemi duo, tegula sub una
Ad summam prope nutriant senectam.

Et idem

Et idem rursus.

Catonis modo Galle Tusculanum
Tota creditor urbe uenditabat.
Mirati sumus unicum magistrum,
Summum Grammaticum, optimum Poetam
Omnes soluere posse quæstiones,
Vnum difficile expedire nomen.
En cor Zenodoti, en iecur Cratetis.

De Cornelio Epicado.

c Ornelius Epicadus. L. Cornelii Syllæ Dictatoris Libertus, Calatorq; sacerdotio augurali, filioq; eius Fausto gratissimus fuit. quare nunquam non utriusq; se libertum edidit. Librum autem, quem Sylla nouissimum de rebus suis imperfectum reliquerat, ipse suppleuit.

De. L. Taberio.

t Aberius Hiera suo Hero emptus de catasta, et propter literarum studium manumissus, docuit inter cæteros Brutum & Cassium. Sunt, qui tradant, tanta eum honestate præditum, ut temporibus syllanis proscriptorum liberos gratis, & sine mercede ulla in disciplinam receperit.

De Curtio Nitia.

c Vrtius Nitia hæsit Gn. Pompeio, et C. Memmio, sed cum codicillos Memmii ad Pompeii uxorē de stupro pertulisset, proditus ab ea, Pompeium offendit, domoq; ei iterdictum est. fuit et

M. Ciceronis familiaris, in cuius epistola ad Dolobellam haec de eo legimus. O ino mihi literae magis sunt expetendae a te, quàm a me tibi. Nihil enim Romae geritur, quod te putem scire curare, nisi forte scire uis, me inter Niciam nostrum, et Vidiũ iudicem esse. profert alter opinor, duobus uersiculis expẽsum Niciae, alter Aristarchus hos ὀβελίζει. Ego tanquã Criticus antiquus iudicaturus sum, Vtrum sint τοῦ ποιητοῦ, an παρεμβεβλημένοι. Item ad Atticum, De Hicia quod scribis si ita me haberẽ, ut eius humanitate frui possem, in primis uellem illum mecum habere, sed mihi solitudo, et recessus prouinciae est, quod quia ferebat Sicca, eò magis illũ desydero. Praeterea nosti Niciae nostri imbecillitatem, mollitiem, cõsuetudinẽ uictus. Cur ego illi molestus esse uelim cum mihi ille iucundus esse nõ possit? Voluntas tamẽ eius mihi grata est. Huius de Lucilio libros etiam satyra comprobat.

De Lenaeo.

LEnaeus Pompeii Magni libertus, et penè omnium expeditionum comes, defuncto eo, filiisq; eius, schola se sustentauit, docuitq; in Carinis ad Telluris aedem, in qua regione Pompeiorũ domus fuerat. Ac tanto amore erga patroni memoriam extitit, ut Sallustium historicũ, quod eum oris improbi, animo inuerecundo scripsisset, acerbissima satyra lacerauerit, Lastaurũ, et Luronem, & Nebulonẽ, Popinonemq; appellans, et uita, scriptisq; monstrosum, praeterea priscorum, Catonisq; uerborum ineruditissimum furem. Traditur autẽ puer adhuc athenis subreptus refugisse in patriam, per-

cęptisq; liberalibus disciplinis pretium domino suo retulisse. Verum ob ingenium atq; doctrinam gratis manumissus.

De Q. Cęcilio.

Q. Cęcilius Epeirota Tusculi natus libertus Attici Satrii equitis Ro. ad quem sunt Ciceronis epistolę, cum filiã patroni nuptam M. Agrippę doceret, suspectus in ea, & ob hoc remotus ad Cornelium Gallum se contulit, uixitq; unà familiarissime, quod ipsi Gallo inter grauissima crimina ab Augusto obiicitur. Post deinde damnationem, mortẽq; Galli scholã aperuit, sed ita ut paucis et tantum adolescẽtibus pręciperet. prętextato nemini, nisi si cuius Parenti hoc officium negare nõ posset. Primus dicitur latine ex tempore disputasse, primusq; Vergiliũ, et alios Poetas nouos perlegere cępisse, quod etiã Domitii Marsi uersiculus indicat.

Epeirota tenellorum nutricula uatum.

De Verrio Flacco.

Verrius Flaccus libertinus docẽdi genere maxime inclaruit. nanq; ad exercitanda discentium ingenia, ęqualeis inter se cõmittere solebat, proposita non solum materia, quam scriberẽt, sed et pręmio, quod uictor auferret. id erat liber aliqs antiquus, pulcher, aut rarior, quare ab Augusto quoq; nepotibus eius pręceptor electus, trãsiit in palatium cum tota schola. Verũ ut neq; amplius posthac discipulum reciperet. Docuitq; in atrio Catilinę domus, quę pars palatii tunc erat, & sexter-

tia centena in annum accepit. decessit ætatis exactæ sub Tiberio. Statuam habet Præneste in inferiore fori parte contra hemicyclum, in quo fastos a se ordinatos, et marmoreo parieti incisos publicaret.

De Crassitio.

l Vcius Crassitius genere Tarentinus, ordinis Libertini cognomine Pasides, mox Pansam se transnominauit. Hic initio circa Scenam uersatus est, dum Mimographos adiuuat, deinde in Pergula docuit, donec commentario Smyrnæ edito adeo inclaruit, ut hæc de eo scriberentur.

Vni Crassitio se credere Smyrna probauit,
Desinite indocti coniugio hanc petere.
Soli Crassitio se dixit nubere uelle,
Intima cui soli nota sua extiterint.

Sed cum edoceret iam multos, ac nobiles, in his Iuliũ Antonium triumuiri filium, ut Verrio quoq; Flacco cõpareretur, dimissa repẽte schola, transiit ad. Q. Septimii philosophi sectam.

De Scribonio.

s Cribonius Aphrodisius Orbilii seruus, atq; discipulus, mox a Scribonia Libonis filia, quæ prior. Augusti uxor fuerat, redemptus et manumissus docuit, quo Verrius, tẽpore, cuius etiã libros de Orthographia rescripsit, nõ sine isectatione studiorum, morumq; eius.

De. C. Iulio Higino.

C Aius Iulius Higinus Augusti libertus, natione Hispanus (etsi nonnulli Alexandrinũ putant, et a Cæsare puerũ Romã aducctũ Alexandria capta) studiose, et auide imitatus est Cornelium Alexandrum grãmaticum Græcum, quem propter antiquitatis notitiã Polyhistõrem multi, quidam historiam uocabant. Præfuit Palatinæ bibliothecæ, nec eò secius plurimos docuit, fuitq; familiarissimus Ouidio poetæ, et C. Licinio consulari historico, qui eum admõdum pauperem decessisse tradit, et liberalitate sua, quoad uixit sustentatum. Huius libertus fuit Iulius Modestus, in studiis, atq; doctrina uestigia patroni secutus.

De. C. Melisso.

C Aius Melissus Spoleti natus, Ingenuus, sed ob discordiam parentum expositus, cura et industria educatoris sui altiora studia percepit, ac Mecœnati pro Grãmatico muneri datus est, cui cum se gratum, et acceptum in modum amici uideret, quanquam asserente matre, permansit tamẽ in statu seruitutis, præsentemq; cõditionem ueræ origini anteposuit. quare cito manumissus Augusto, et ĩsinuatus est, quod eleganter curam ordinandarum bibliothecarũ in Octauiæ porticu suscepit, atq; ut ipse tradit, sexagesimum ætatis annũ agens, libellos ineptiarum, qui nunc iocorum scribuntur, componere instituit, absoluitq; centũ et quinquaginta, quibus & alios

diuersos postea addidit. fecit et nouum genus togata-
rum, inscripsitq; trabeatas.

De. M. Pomponio Marcello.

m Arcus Pôponius Marcellus sermonis Latini exactor modestissimus, in aduocatione quadam (nam interdum et caussas agebat) solœcismũ ab aduersario factũ usqueadeo arguere perseuerauit, quoad Cassius Seuerus îterpellatis iudicibus dilationem petiit, ut litigator suus alium Grammaticum adhiberet, quando non putat is cum aduersario de iure, sed sibi de solœcismo controuersiam futuram. Hic idem cum ex oratione Tiberium reprehendisset, affirmante Atteio Capitone, et esse illud latinum, et si non esset, futurum certe. Iam inde mentitur inquit Capito. Tu enim Cæsar ciuitatem dare potes hominibus, uerba non potes pugilem olim fuisse Asinius Gallus hoc in eum epigrãmate ostendit.

Qui caput ad leuam didicit.
Glossemata uobis præcipit,
Os nullum uel potius pugilis.

De. Q. Rhemmio Palæmone.

r Hemmius Palæmõ, Vicetinus mulieris uerna primo, ut ferunt, Textrinũ, deinde Herilem filium dum comitatur in scholas, literas didicit. Postea manumissus, docuit Romæ, ac principem locum inter Grãmaticos tenuit, quanquam infamis omnibus uitiis, palãq; et Tiberio, et mox Claudio prædicantibus, nemini minus institutionem pue-

rorum, uel iuuenum committendam. sed capiebat homines cum memoria rerum, tum facilitate sermonis, nec non etiam poemata faciebat ex tempore. Scripsit ex uariis, nec uulgaribus metris. Arrogantia fuit tanta, ut M. Varronem Porcum appellaret. secum et natas, et morituras literas iactaret. Nomen suum in Bucolicis non temere positum, sed præsagiente Vergilio fore quandoq; omnium poetarum, ac poematum Palæmonem iudicem. Gloriabatur etiã latrones quondam sibi propter nominis celebritatem parsisse. Luxuriæ ita idulsit, ut sæpius in die lauaretur. nec sufficeret sumptib. quanquã ex schola quadragena annua caperet ac non multo minus ex re familiari, cuius diligentissimus erat, cum et officinas promercaliũ uestium exerceret, et agros adeo coleret, ut uitem manu eius institutam satis constet. ccc. lxv. uasa edidisse, sed maxime flagrabat libidinibus ĩ mulieres usq; ad infamiã oris. dictoq; nõ infaceto notatum ferunt cuiusdam, qui cum in turba osculum sibi ingerentem quanquam refugiens deuitare non posset, Vis tu inqt magister quoties festinantẽ aliquẽ uides abligurire?

De Marco Valerio Probo.

Marcus Valerius Probus Berrytius diu centuriatum petiit, donec tædio ad studia se cõtulit. Legerat in prouincia quosdam ueteres libellos apud grammatistam, durante adhuc ibi antiquorũ memoria, nec dum omnino abolita, sicut Romæ. Hos cum diligentius repetere, atq; alios deinceps cognoscere cuperet, quamuis se contemni, magisq;

opprobrio legentibus, quã gloriæ et fructui esse animaduerteret, nihilominus i proposito mansit, multaq; exemplaria contracta emendare, ac distinguere, & adnotare curauit. Soli huic, nec ulli præterea Grãmatices parti deditus. hic non tam discipulos, quam sectatores aliquot habuit. nunquam enim ita docuit, ut magistri personam sustineret. Vnum uel alterum, uel cum plurimos treis, aut quatuor pomeridianis horis admittere solebat, cubansq; inter longos, ac uulgares sermones legere quædã, idq; perraro nimis pauca, & exigua de quibusdam minutis quæstiũculis edidit. Reliquit autem nõ mediocrem Syluã obseruationũ sermonis antiqui.

SVETONII TRANQVILLI DE CLARIS RHETORIBVS LIBER.

Rhetorica quoq; apud nos perinde, atq; Grãmatica ferè recepta est paulo etiã difficilius. Quippe quam cõstet nonnunq̃ etiam prohibitam exerceri, quod necui dubium sit, uetus, item cẽsorium edictum subiiciã. Fãnio Strabone. M. Valerio Messala Consulibus. M. Pomponius prætor Senatum consuluit q̃ uerba facta sunt de Philosophis, et Rhetoribus. S. Cons. de ea re ita censuerunt, ut. M. Pomp. prætor animaduerteret, curaretq;, ut si ei e Rep. fideq; sua uideretur, uti Romæ ne essent. De iisdem interiecto tempore. Gn. Domitius Aenobarbus. L. Licinius Crassus Cẽsores ita edixerunt, Renuntiatum est nobis, esse homines, qui nouũ genus disciplinæ instituerunt, ad quos iuuentus in ludos conueniat, eos sibi nomen imposuisse Latinos rhetoras, ibi homines adulescentulos totos dies desidere. Maiores nostri quæ liberos suos discere, et quos in ludos itare uellent, instituerunt. Hæc noua quæ præter consuetudinem, ac morem maiorũ fiunt, neq; placẽt, neq; recta uidentur. Quapropter et iis, q̃ eos ludos habẽt, et iis, qui eò uenire cõsueuerunt, uidetur faciendum, ut ostendamus nostrã sententiam, nobis nõ placere. Paulatim et ipsa utilis, honestaq; apparuit, multiq; eam præsidii caussa, & gloriæ appetiuerunt. Cicero ad præturam usq; Græ

ce declamauit, Latine uero senior quoq; et quidem Consulibus Hircio et Pansa, quos discipulos, et grandeis prætextatos uocabat. Gn. Pompeium quidam historici tradiderunt sub ipsum ciuile bellum, quo facilius. C. Curioni promptissimo iuueni caussam Cæsaris defendenti contradiceret, repetisse declamandi consuetudinem. M. Antonium, Item Augustum ne mutinensi quidem bello omisisse. Nero Cæsar et primo imperii anno, publice quoq; bis antea declamauit. pleriq; autem oratorum etiam declamationes ediderũt. Quare magno studio hominibus iniecto, magna etiam professorum, ac doctorum profluxit copia, adeo'q; floruit, ut nonnulli ex infima fortuna in ordinem Senatorium, atq; ad summos honores processerint. Sed ratio docendi nec una omnibus, nec singulis eadem semper fuit. quando uario modo quisq; discipulos exercuerunt. nam et dicta præclare per omnes figuras, per casus, et apologos aliter, atq; aliter exponere, et narrationes tum breuiter, et presse, tum latius et uberius explicare consueuerant. Interdũ Græcorum scripta conuertere, ac uiros illustreis laudare, uel uituperare, Quædã etiam ad usum communis uitæ instituta, dum utilia, et necessaria, dum pernitiosa, et superuacanea ostendere. Sæpe fabulis fidẽ firmare, aut demere quod genus θέσεις, et ἀνασκευάς, & κατασκευάς Græci uocant, donec sensim hæc exoluerunt, et ad controuersiã uentum est. Veteres controuersiæ, aut ex historiis trahebantur, sicut sanè nonnullæ usq; adhuc, aut ex ueritate, ac re, si qua forte recens accidisset. Itaq; locorum etiam appellationi-

bus adiectis proponi solebant. Sic certe collectæ, editæq; se habēt, ex quibus non alienū fuerit unam, et alterā exēpli caussa ad uerbū referre. Aestiuo tēpore adulescentes urbani cum Hostiam uenissent, litus ingressi, piscatores trahentes rete adierunt, et pepigerunt, bolum quanti emerent, numos soluerunt, diu expectauerunt, dum retia extraherentur. aliquando extractis, piscis nullus infuit, sed sporta auri obsuta. tum emptores bolum suum aiunt, piscatores suum. Venaliciі cum Brūdusii gregē uenalium e naui educerent, formoso, et pretioso puero, quod portitores uerebantur, Bullam, et Prætextam togam imposuere, facile fallaciam cælarunt. Romam uenitur, res cognita est. petitur puer, quod domini uoluntate fuerit liber in libertate. Olim autem eas appellationes Græci συντάξεις uocabant. Mox controuersias quidā, sed aut fictas, aut iudiciales. Illustres professores, et quorū memoria aliqua extet, non temere alii reperiētur, quam de quibus tradam.

De. L. Plotio Gallo.

LVcius Plotius Gallus de hoc Cicero in epistola ad M. Ticinnium sic refert. Equidem memoria teneo pueris nobis primum Latine docere cœpisse. L. Plotium quendam, ad quem cū fieret concursus, ꝙ studiosissimus qsq; apud eū exerceretur, dolebam mihi idem nō licere. Continebar autem doctissimorum hominum autoritate, qui existimabant Græcis exercitationibus ali melius ingenia posse. Hunc eundem (nam diutissime uixit) M. Cœ-

lius in oratione, quam pro se de ui habuit, significa bat dictasse a Cratino accusatori suo actionem, subtractoq; nomine ordearium eum rhetorem appellat, deridens ut inflatum, ac leuẽ, et sordidum.

De L. Octacilio Pilito.

l Vcius Octacilius Pilitus seruisse dicitur, atq; etiã hostiarius uetere more in catena fuisse, donec ob ingenium, ac studium literarũ manumissus, accusanti patrono subscripsit· deinde rhetoricam professus Gn Pomp· Magnum docuit, patris eius res gestas, nec minus ipsius compluribus libris exposuit, primus omniũ Libertinorum, ut Cornelius nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoq; scribi solitam. Ad id tempus Epidius calumnia notatus ludum docendi aperuit, docuitq; inter cæteros· M. Antoniũ, et Augustũ, quibus quondam· C· Canutius obiicientibus sibi, q in Rep· administranda potissimum Consularis Isaurici sectam sequeretur, malle respondit Isaurici esse discipulum, quàm Epidii calumniatoris· Hic Epidius ortum se ab Epidio Nuncione prædicabat, quem ferunt olim præcipitatum in fontẽ fluminis Sarni, paulopost cũ cornibus extitisse, ac statim nõ comparauisse, in numeroq; deorum habitum·

De Sexto Clodio·

s Extus Clodius e Sicilia Latine simul, græceq; eloquentiæ professor, male oculatus, et dicax paroculorum· In amicitia. M· Anto-

nii triumuiri extitisse se aiebat; eiusdē uxorem Fuluiam, cui altera bucca īflatior erat, acumen Styli tentare dixit, nec eò minus, immo uel magis ob hoc Antonio gratus, A quo mox cōsule ingens etiā congiariū accepit, ut ei in Philippicas Cicero obiicit. Tibi et ioci caussa magistrum suffragio tuo, et competitorum tuorum Rhetorem, concessisti, ut in quem uellet, diceret, salsum omnino hominem, sed materia facilis et in tuos dicere. At quanta merces rhetori est data audite audite. P. C. et cognoscite Reip. uulnera, duo millia iugerū campi Leontini Sexto Clodio rhetori assignasti, et qdem immuni, ut tanta mercede nihil sapere disceres.

De. C. Albutio Silo.

C Aius Albutius Silus nouariensis, cum aedilitate in patria fungeretur, cum forte ius diceret, ab iis contra quos pronuntiabat, pedibus e tribunali detractus est, quod indigne ferens, statim contendit ad portam, et inde Romā, receptusq; in Planci oratoris contuberniū, cui declamaturo mos erat prius aliquē, qui ante diceret, excitare. Suscepit eas partes, actāq; ita īpleuit, ut Planco silentiū imponeret, non audenti in comparationem se dimittere. Sed ex eo clarus propria auditoria instituit. solitus proposita controuersia sedens in opere et calore demum prouectus consurgere, ac perorare, declamare, aut gemere uario mō splendide atq; adornate, Tū ne usquequaq; scholasticus existimaretur, circūcise, ac sordide, et tantū modo triuialibus uerbis egit et caussas, uerum rarius dum amplissimam quanquam se-

ctatur. nec alium in ulla locum quam perorandi. postea renuntiauit foro partim pudore, partim metu. Nam cum in lite quadam centumuirali aduersario, quē ut impium erga parentes incessebat, iusiurandū quasi per figuram sic obtulisset, Iura per patris, matrisq; cineres, qui inconditi iacent, et alia in hūc modum, arripiente eo conditionem, nec iudicibus aspernantibus, non sine magna sui inuidia negocium afflixit. Et rursus in cognitione caedis Mediolani apud L. Pisonem proconsulē defendens reum, cum cohiberent lictores nimias laudantium uoces, ita excanduisset, ut et deplorato Italiae statu, quasi iterum ī formā prouinciae redigeretur. M. insuper Brutū, cuius statua in conspectu erat, inuocaret legum, ac libertatis autorem, et uindicem, penè poenas luit. Iam autem senior ob uitium Vomicae Nouariam rediit, conuocataq; plebe caussis, propter quas mori destinasset, diu ac more concionantis redditis, abstinuit cibo.

IVLII OBSEQVENTIS AB ANNO VRBIS CONDITAE QVINGENTESIMOQVINTO, PRODIGIORVM LIBER IMPERFECTVS.

L. Scipione C. Lælio COss.

Vnonis Lucinæ templum fulmine ictum, ita ut fastigium, ualuæq; deformarentur. In finitimis pleraq; de cœlo icta. Nursiæ sereno nibi orti, et homines duo exanimati. Tusculi terra pluit. Mula Reate peperit. Supplicatio per decẽ pueros patrimos, matrimos, totidemq; uirgines habita.

M. Messala C. Liuio Coss.

Vœ inter horam tertiam, et quartam tenebræ ortæ. In Auentino lapidũ pluuiæ nouẽdiali expiatæ. In Hispania prospere militatum. Sacrum nouendiale factum, quod in Piceno lapidibus pluit, ignesq; cœlestes multifariam orti, leui afflatu complurium uestimenta adusserunt. Aedes Iouis ĩ capitolio fulmine icta. In Vmbria semimas duodecim ferme annorũ natus aruspicũq; iussu necatus. Galli, qui alpes transierũt in Italiã, sine prælio eiecti.

M. Claudio, Q. uito Fabio Labeone Coss.

i N area Vulcani per biduum, in area Concordiæ totidem diebus sanguinem pluit. In Sicilia insula noua maritima. Hannibal in Bithynia ueneno periit. Celtiberi subacti.

L. Aemylio Paulo. Gn. Bebio Tāphilo Coss.

p Rocellosa tempestate strages in Vrbe facta, signa ænea in capitolio deiecit. Signa in circo maximo cum columnis euertit. Fastigia templorum aliquot a culmine abrupta dissipauit. Mulus tripes Reate natus. Aedes Apollinis Caietæ fulmine ictæ. In area Vulcani et Cōcordiæ sanguinē pluit. Hastæ Martis motæ. Lanuuii simulachrū Iunonis sospitæ lachrymauit. Pestilētiæ Libitina non sufficit. Ex Sibyllinis supplicatum, cum sex mensibus non pluisset. Ligures prælio uicti, deletiq;.

Quinto Fuluio. C. Manlio Coss.

n Imbis continuis, in capitolio signa aliquot deiecta fulmine. Romæ et circa plurima decussa. In lectisternio Iouis terremotu deorū capita se converterunt. Lana cum integumentis, quæ Ioui erant apposita, decidit. De mensa oleas mures præroserunt.

M. Iunio. Gn. Manlio Coss.

i Ncendio circa forū cum plurima essent deusta, Aedes Veneris sine ullo uestigio cremata. Vestæ

mata. Vestæ penetralis ignis extinctus. Virgo iussu M. Aemylii Pontificis maximi flagro cæsa negauit. Vlterius interitorum supplicationibus habitis. In Hispania et Histria bella prospere administrata.

Caio Claudio. Lucio Petellio Coss.

c Vm immolassent uictimas cõsules, iecur extabuit. Cornelius ex mõte Albano rediẽs, mẽbris captus, ad aquas Cumanas mortuus. Petellius contra Ligures dimicans, occisus est.

M. Lepido. Q. Mutio Coss.

g Raui pestilentia hominum, boumq; cadauera non sufficiente, Libitina cũ iacerent, ulterius non apparuit. Celtiberi deleti.

Q. Aemylio Peto. M. Iulio Coss.

r Omæ aliquot loca sacra, profanaq; cœlo tacta. Anagniæ terra pluit. Lauini fax ardens in cælo uisa. Calatiæ in agro publico per triduũ et duas noctes sanguis manauit. Rex Illyrici Gentius, et Macedoniæ Perses deuicti.

M. Marcello. P. Sulpicio Coss.

i N Cãpania multis locis terra pluit. In Prænestino cruenti ceciderunt imbres. Veienti lana ex arboribus nata. Terracinæ in æde Mineruæ mulieres tres, quæ operatæ sedebãt, fulmine exanimatæ. Ad locũ Libitinæ in statua equestri Aenea ex ore et pede aqua manauit diu. Galli Ligu

res deleti, comitia cum ambitiosissime fierent, & ob hoc Senatus in Capitolio haberetur, miluus uolans, mustelā raptam de cella Iouis, ī medio cōsessu patrū misit. Sub idē tempus aedes Salutis de coelo tacta. In Colle Quirinali sanguis terra manauit. Lanuuii fax in caelo nocte cōspecta, fulmine pleraq; discussa. Cassini et Sol per aliquot horas noctis uisus. Theani Sidiani puer cum quatuor manibus et totidē pedibus natus. Vrbe strata, pax domi, forisq; fuit.

Cn. Octauio. T. Manlio Coss.

Pestilētia, fameq; ita laboratū, ut ex Sibyllinis populus circa compita, Sacellaq; operaturus sederit. In aede Penatiū ualuae nocte sua spōte adapertae, et lupi Exquiliis, et in Colle Quirinali meridie apparuerunt, exagitatiq; fuerūt Vrbe lustrata, nihil triste accidit.

T. Graccho. M. Iuuentio Coss.

Capuae nocte sol uisus. In agro Stellati fulgure ueruecū de grege pars exanimata. Terracinae pueri trigemini nati. Formiis duo soles interdiu uisi, caelum arsit. Conai homo ex speculo acie orta combustus. Gabiis lacte pluit. Fulmine pleraq; decussa ī palatio. In templū Victoriae Cygnus inlapsus, per manus capientium effugit. Priuerni puella sine manu nata. In Cephalenia turba ī caelo cantare uisa. Terra pluit. Procellosa tempestate tecta diruta, stragesq; agrorum facta. crebro fulminauit. Nocte species Solis Pisauri adfulsit. Cere

porcus humanis manibus et pedibus natus, & pueri quadrupedes, et quadrumanes nati. Ad forũ Esii bouem flamma ex ipsius ore nata non læsit.

P. Scipione Nasi. Gn. Martio Coss.

a Nagniæ cœlum nocte arsit, fulmine, pleraq; decussa. Frusinone bos locutus. Reate mulus tripes natus. Gn. Octauius legatus i Syria per Lysiam tutorem. Antiochi pueri in Gymnasio occisus.

L. Lentulo. C. Martio Coss.

p Rocellosa tempestate i Capitolio ædes Iouis et circa, quassata. Pontis maximi tectum cũ colũnis i Tyberim deiectum. In Circo Flaminio porticus iter ædẽ Iunonis Reginæ et Fortunæ tacta, et circa, ædificia pleraq; dissipata. Taurus ad imolationẽ cum duceretur, ob hæc ipsa corruit. Dalmatæ Scordis superati.

L. Opimio. Quinto Posthumio Coss.

i N prouinciam proficiscens Posthumius consul, cum immolaret in plurimis uictimis, caput in iocinere non inuenit; profectusq; post diem septimum æger Romam relatus, expirauit. Consæ arma in cœlo uolare uisa, fulmine pleraq; decussa. A Gallis et a Lusitanis Romani per arma grauiter uexati.

M. Cla. Marcello, Lucio Valerio Flacco Coss.

Vrbinis ui in Campo colūna ante ædem Iouis decussa cum signo aurato, Cumq; aruspices respondissent magistratuum et sacerdotum interitum fore, omnes magistratus se protinus abdicauerunt, Quod Ariciæ lapidibus pluerat. ita supplicatio habita, quod Romæ multis locis species togarum uisæ adpropinquantium oculos eludebant. In Lusitania uarie, in Gallia prospere pugnatum.

Spurio Posthumio, Lucio Pisone Coss.

Asto incendio Romæ, cum Regia quoq; ureretur sacrarium, et ex duabus altera laurus ex mediis ignibus inuiolata est, et erūt, Pseudo Philippus deuictus.

P. Africano et Lælio Coss.

Miterni puer tribus pedibus, una manu natus. Romæ et circa, fulmine pleraq; icta. Cere sanguinis riui terra fluxerunt. et nocte cœlum ac terra ardere uisum. Frusinone aurum sacrum mures adroserunt, Lanuuii inter horam tertiam et quintam duo discolores circuli solem anxerunt rubente alter, alter candida linea. Stella arsit per dies trigintaduos. et cum Carthago obsideretur in captiuos Romanorum per Hasdrubalem barbaro more sæuitum, mox Carthago per Aemylianum diruta.

Appio Claudio P. Metello Coss.

Miterni puer tribus pedibus natus. Cauræ sanguinis riui e terra fluxerunt. Cũ a Salassis illata clades esset Romanis, Decemuiri pronuntiauerunt se inuenisse in Sibyllinis, quoties bellum Gallis illaturi essent, sacrificari in eorum finibus oportere.

Lucio Metello, Quinto Fab. Maximo Coss.

Ames et pestilentia cum essent, per decemuiros supplicatũ. Lunæ Androgynus natus, præcepto aruspicum in mare deportatus. Tanta fuit Lunensibus pestilẽtia, ut iacentibus in publicum passim cadaueribus, qui funerarẽt, defuerit. In Macedonia exercitus Romanus prælio uexatus. aduersus Viriatum dubie dimicauit.

Gn. Cæpione, Caio Lælio Coss.

Ræneste et in Cephalenia signa de cœlo cecidisse uisa. Mons Etna ignibus abundauit, prodigium maioribus hostiis quadraginta. expiatum, Annus pacatus fuit, Viriato uicto.

M. Aemylio, Caio Hostilio Mancino Coss.

Vm Lanuuii auspicarentur, pulli e cauea in syluam Laurentinam euolarunt, neq; inuenti sunt. Præneste fax ardens in cœlo uisa, sereno intonuit. Terracinæ M. Claudius prætor in naue fulmine cõflagrauit. Lacus Fucinus per mil-

lia passuum quiq; quoq; uersum inũdauit. In Græcostasi et comitio sanguine fluxit. Exquiliis equuleus cum quinq; pedibus natus. fulmine pleraq; decussa. Hostilius Mancinus consul, in portu Herculis cum conscenderet nauem petens Numantiã, uox improuiso audita, mane Mancine. Cũq; egressus, Postea nauẽ Genuæ conscendisset, anguis in naui inuentus, e manibus effugit, ipse consul deuictus, mox Numantinis deditus.

L. Furio, Attilio Sarrano Coss.

r Hegium penè totum incendio consumptum, sine ullo humanæ fraudis, aut negligentiæ uestigio. Puer ex ancilla quatuor pedibus, manibus, oculis, auribus, et duplici obscœno natus. Puteolis in aquis calidis riui manarunt sanguine. fulmine pleraq; deiecta, puer aruspicum iussu crematus, cinisq; eius in mare deiectus. Ab Achæis exercitus Romanus cæsus.

Seruio Flacco, Quinto Calpurnio Coss.

m Ons Aetna maioribus solito arsit ignibus. Romæ puer solidus, posteriore naturæ parte genitus. Bononiæ fruges in arboribus natæ. Bubonis uox primũ in capitolio, dein circa Vrbẽ audita. Quæ auis præmio posito ab aucupe capta, cõbustaq; , cinis eius ĩ Tyberim dispersus. Bos locutus. In Numantia res male gestæ. Exercitus Romanus oppressus.

P. Africano. C. Fuluio Coss.

IN Amiterno Sol noctu uisus, eiusq; lux aliquandiu fuit uisa. Bos locutus et nutritus publice. sanguine pluit. Anagniae seruo tunica arsit, et intermortuo igne, nullum flammae apparuit uestigium. In Capitolio nocte auis gemitus similes hominis dedit. In aede Iunonis Reginae scutũ Ligusticum fulmine tactum. Fugitiuorum bellũ in Sicilia exortum. coniuratione seruorum Italia oppressa. Tiberius Gracchus legibus ferendis occisus. Proditũ est memoria Tiberium Gracchum, quo die periit, tristia neglexisse omina, cum domi et in capitolio sacrificanti dira portenderentur, domoq; exiens sinistro ad limen offenso pede decusserit Pollicem, et corui fragmentum tegulae ante pedes eius proiecerunt ex stillicidio. In lacu Romano lacte riui manarunt. Lunae terra quatuor iugerũ spatio in profundũ abiit, et mox de cauerna lacũ reddidit. Ardeae terra pluit. Minturnis lupus uigilem laniauit, et inter tumultum effugit. Romae bubo, et alia auis ignota uisa. In aede Iunonis Reginae clausis per biduum ualuis infantis uox audita. Scuta nouo sanguine maculata. Puella quadrupes nata. In agro Ferentino Androgynus natus, et in flumen deiectus. Virgines ter nouenae canẽtes, Vrbem lustrauerunt. In Italia multa millia seruorum, quae cõiurauerant aegre comprehensa et supplicio consumpta. In Sicilia fugitiui Romanos exercitus necauerunt. Numantia diruta.

Appio Claudio. M. Perpenna Coss.

r Eate mulus cum quinq; pedibus natus. Romæ in agro Cortasi lacte pluit. Lupus & canis Hostiæ pugnãtes fulmine exanimati. Grex ouium in Apulia prætor populi Romani uno ictu fulmine exanimatus. Terracinæ sereno nauis uelum fulmine exanimatũ in aqua deiectum, et impẽsas omneis, quæ ibi erant ignis absumpsit. Publius Crassus aduersus Aristonicũ dimicans, occisus. Apollinis simulachrum lachrymauit per quatriduum. Vates portenderunt Græciæ fore exitium, unde deductum esset. sacrificatũ tum a Romanis, donaq; in templo posita. Phrygia recepta. Asia Attali testamento legata Romanis, Antiocho regi Syriæ ingenti exercitu dimicanti, hirundines in tabernaculo nidum fecerunt, quo prodigio neglecto prælium commisit, et a Parthis occisus est M. Fuluii Flacci triumuiri dissensione in legibus ferendis angues duo nigri in cella Mineruæ allapsi, ciuilem cædem portenderunt.

M. Aemylio, Lucio Aurelio Coss.

n Octurna tempestate in capitolio aliquot tẽpla concussa sunt. Romæ & circa, fulmine pleraq; deiecta sunt. Aetna mons terremotu ignes super uerticẽ late diffudit, et ad insulam Liparas mare efferbuit, et quibusdã adustis nauibus uapore plerosq; nauales exanimauit. Pisciũ uim magnam exanimẽ dispersit, quos Liparẽses auidius epu

lis appetentes contaminatione uentris consumpti, ita ut noua pestilentia uastarentur insulæ. Quod prodigium Aruspicum responso, seditionẽ, quæ post tempora patuit, portendit.

P. Plautio M. Fuluio Coss.

N arboribus fruges natæ sunt. Oleo & la
i cte in Veiẽte pluit. Bubo ĩ Capitolio uisus.
Arpus lapideus ĩber triduo apparuit. Locustarum ingenti agmine in Africa, quæ a uento in mare deiectæ, fluctibusq; eiectæ, odore intolerabili Cyrenis mortifero uapore grauẽ pestilentiã fecerunt pecori hominũq;. DCCC. millia consumpta tabe proditum est. Fregellæ, quæ aduersus Romanos cõiurauerunt, dirutæ. Ligures Sallyes trucidati.

Caio Cassio Longino. Caio Sextilio Coss.

N Græcostasi lacte pluit. Fulmine Crotone
i grex ouium cum cane, et tribus pastoribus
exanimatus. Saturæ uitulus biceps natus, tumultus in urbe fuit, Graccho leges ferente.

Cn. Domitio C. Fannio Coss.

N foro Vessano Androgynus natus, in ma
i re delatus est. In Gallia tres soles, et tres lu
næ uisæ. Vitulus biceps natus. Bubo in Capitolio uisus, et ex ĩcendio cathena cõsumpta. Sallyes et Allobroges deuicti.

L. Opimio. Quinto Fabio Maximo Coss.

Rex luporum, limites, qui in agrorum diui
g sione per. G. Gracchum depositi erant, dis
sipauit. Ipse Gracchus in Auētino occisus.

L. Aurelio. & L. Cælio Coss.

Ndrogynus in agro Romano annorū octo
a inuentus, & in mare deportatus. Virgines
ternouenæ in Vrbe cantarunt.

M. Catone, Quintio Martio Coss.

Atone Consule imolante exta tabuerūt, ca-
c put iocineris inuentum non est. Lacte pluit.
Terra cum mugitu tremuit. Examen apum
in foro consedit. Sacrificium ex Sibyllinis.

L. Cæcilio. L. Aurelio Coss.

Vlmine Romæ et circa, pleraq; tacta. Præ-
f neste lacte pluit. Hastæ Martis in regia mo
tæ. Priuerni terra septem iugerū spacio in
cauerna desedit. Saturniæ Androgynus annorū de-
cem inuentus, et mari demersus. Virgines uigintise-
ptem urbem carmine lustrauerunt. Reliquum anni
in pace fuit.

M. Acilio, Caio Porcio Coss.

Ompeius Eluius Eques Romanus, a ludis
p Romanis, cum in Apulia reuerteretur in
agro Stellati filia eius uirgo, equo insidēs,

fulmine icta, exanimataq;, uestimento deducto in inguinibus exerta lingua per inferiores locos, ut ignis ad os emicuerit. Responsum, infamiã Virginibus, et equestri ordini portendi, quia equi ornamenta disper sa erant. Tres uno tempore uirgines Vestales nobilissimæ cum aliquot equitibus Romanis incesti pœnas subierunt. ædes Veneri Verticordiæ facta.

C. Cæcilio. Cneo Papyrio Coss.

a Lbanus mons nocte ardere uisus. Edicula et signum de cælo tacta. Ara Salutis interrupta. Terra in Lucanis et priuernati late hiauit. In Gallia cœlũ ardere uisum. Cimbri, Theutoniq; alpes transgressi. fœdã stragem Romanorũ, sociorumq; fecerunt.

P. Scipione Lucio Calpurnio Coss.

m Axima pars urbis exusta cum æde Matris magnæ. Lacte per triduum pluit, hostiisq; expiatum maioribus. Iugurthinum bellum exortum.

Sergio Galba. M. Scauro Coss.

a Vis incendiaria, et bubo in Vrbẽ uisæ. In Laotomiis homo ab homine adesus. Ex Sibyllinis in insula Cimolia sacrificatũ per triginta ingenuos patrimos et matrimos, totidẽq; uirgines multa millia hominũ intumescẽte Pado et Stagno Arretino obruta. Bis lacte pluit. Nursiæ Gemini ex muliere igenua nati, Puella integris omnibus mẽ=

bris, puer a parte priore aluo aperto, ita ut nudum intestinum conspiceretur. Idem posteriore natura solidus natus, qui uoce missa, expirauit. Cótra Iugurtham prospere dimicatum.

Q. Seruilio Cœpione. Attilio Sarrano Coss.

Miterni cum ex ancilla puer nasceretur, aue dixit.

P. Sarrano. G. Atilio Coss.

IN agro Perusino et Romæ locis aliquot, lacte pluit. Inter multa fulmine icta Atellis digiti hominis quatuor tanquam ferro præcisi. Argẽtum signatum afflatu fulminis diffluxit. In agro Trebulano, mulier nupta cui Romano fulmine icta, nec exanimata. Fremitus cœlestis auditus et pila cœlo cadere uisa, sanguine pluit. Romæ interdiu fax sublime uolans cóspecta. in æde Larum flamma a fastigio ad summum columen penetrauit innoxia. Per Cœpionem Consulem Senatorum et Equitum iudicia communicata, cætera in pace fuerunt.

P. Atilio et Cornelio Manilio Coss.

Trebulæ Mutuscæ ante, quã ludi committerentur, canente tibicine angues nigri arã circundederunt, desinente cantare, dilapsi. Postero die exorti, a populo lapidib. enecati, foribus tẽpli adapertis, simulachrũ Martis ligneũ capite stans inuentum. A Lusitanis exercitus Romanus cæsus.

Caio Mario · Caio Flacc · Coss ·

Vbo extra Vrbem uisus · bos locuta · Trebu
b læ, Mutuscæ simulachrum in templo, quod capite adoperto fuit opertum inuentum · Nuceriæ ulmus uẽto euersa, sua spõte erecta in radicẽ cõ ualuit · In Lucanis lacte, Lunæ sanguine pluit · Arimini canis locutus, arma cœlestia tempore utroq; ab ortu, et occasu uisa pugnare, et ab occasu uinci · Aruspicum respõso, populus stipẽ Cereri, et Proserpinæ tulit · Virgines uigintiseptem dona canentes, tulerũt · Luna interdiu cum stella ab hora tertia usq; ad horam septimã apparuit · A fugitiuis et desertorib · in Thurinis regiones uastatæ · Cimbri alpes trãsgressi per Hispaniã uastatam iũxerunt se Theutonis · Lupus Vrbẽ ĩtrauit · Fulminis ictu uultures super turrem exanimati · Hora diei tertia Solis defectus lucem obscurauit · Examen apium ante ædem Salutis consedit · In Comitio lacte pluit · In Piceno tres soles uisi · In agro Vulsiniẽsi flãma è terra orta, cœlumq; uisa contingere · In Lucanis duo agni equinis pedibus nati, alter siminino capite · In Tarquiniẽsi lactis riui terra scaturiẽti exorta, aruspicum respõso signa oleaginea duo armata statuta, supplicatumq; · In Macedonia Thraces subacti ·

Caio Mario, Quinto Luctatio Coss ·

Ouendiale sacrũ fuit, quod in Tuscis lapi
n dibus pluerat. Vrbs, aruspicũ iussu, lustrata · Hostiarum canis per Decẽuiros in mare

dispersus, et per dies nouem circa omnia templa per magistratus et municipia pompa ducta supplicantũ. Hastæ Martis in regia sua sponte motæ. Sanguine circa amnem Aniẽnem pluit. Examen apium in foro Boario, in sacello cõsedit. In Gallia, in castris lux nocte fulsit. Puer ingenuus Ariciæ flāma comprehensus nec ambustus. Aedes Iouis clusa fulmine icta, cuius expiationem, quia prius monstrauerat Aemylius Potensis aruspex præmium tulit, cæteris cælantibus, quod ipsis, liberisq; exitiũ portẽderetur. Piratæ i Sicilia a Romanis deleti. Theutoni a Mario trucidati. Ancylia cũ crepitu sua spõte mota, seruusq; Seruilii Cœpionis matris Ideæ se præcidit, et trans mare exportatus ne unquã Romæ reuerteretur. Vrbs lustrata, capra cornib. ardẽtibus per Vrbẽ ducta, porta Neuia emissa, relictaq;. In Auẽtino luto pluit. Lusitanis deuictis, Hispania ulterior pacata. Cibri deleti.

Caio Mario. Lucio Valerio Coss.

f Ax ardens Tarqniis late uisa, subito lapsu cadens. Sub occasu Solis, orbis Clypei similis ab occidente ad oriẽtem uisus præferri. In Piceno, terremotu domicilia ruinis prostrata, quædam conuulsa sede sua inclinata manserunt. Fremitus armorum ex inferno auditus. Quadrigæ auratæ i foro a pedib. sudauerũt. Fugitiui i Sicilia præliis trucidati.

M. Antonio. A. Posthumio Coss.

b Vbone in Vrbe uiso, Vrbs lustrata, nimbis et procella plurima dissipata. fulmine ple-

raq; tacta. Lanuuii in æde Iunonis sospitæ in cubiculo Deæ sanguinis guttæ uisæ. Nursiæ ædes Sacra, terremotu disiecta. Lusitani rebellãtes subacti. Sextius tribunus plebis de agris diuidendis populo, cum repugnantibus collegis pertinaciter legem ferret, corui duo numero in alto uolantes, ita pugnauerunt supra concionem, ut rostris, unguibusq; lacerarentur. Aruspices sacra Apollinis litanda, et de lege quæ ferebatur supersedendum, pronũtiarunt. Fremitus ab inferno ad cœlum ferri uisus, inopiam, famemq; portendit. Populus stipem, matronæ thesaurum, et uirgines dona Cereri et Proserpinæ tulerũt. Per uirgines uigintiseptem cantitatum. Signa cupressea duo Iunoni Reginæ posita. In Lusitania prospere a Romanis pugnatũ.

Quinto Metello, Tullio Didio Coss.

Vbone in Capitolio supra Deorum simulachra uiso, cũ piaretur Taurus uictima exanimis cõcidit. fulmine pleraq; decussa. Hastæ Martis in regia motæ. Ludis ĩ Theatro, Creta cãdida pluit, fruges et tempestates portendit bonas. Sereno tonuit. Apud ædem Apollinis Decẽuiris imolantibus caput iocineris nõ fuit. sacrificantibus anguis ad aram inuentus. Item Androgynus in mare deportatus. In Circo inter Pila militũ ignis fusus. Hispani plũribus prælijs deuicti.

Cneo Cornelio, Lentulo, P. Licinio Coss.

Vpplicatum ĩ Vrbe, quod Androgynus inuẽtus, et ĩ mare deportatus erat. Pisauri ter

ræ fremitus auditus. Muri pinnæ sine terremotu passim deiectæ ciuiles portendere discordias. Nursiæ simulachrũ Iouis, in partem sinistrã conuersum. Cupresse a simulachra Iunonis Reginæ posita per uirgines uigintiseptem, quæ Vrbem lustrauerunt. Celtiberi, Medi, Dardani subacti.

Cneo Domitio, Caio Cassio Coss.

Lupus Vrbem ingressus, in domo priuata occisus. Bubo i Capitolio occisus. Fulmine pleraq; decussa. Signa aurata Iouis cũ capite, columnaq; desiecta. Fesulis sanguine terra manauit. Aretii mulieri è naso spicæ farris natæ, eadẽ farris grana uomuit, Vrbe Lustrata. Ptolomæus Rex Aegypti Cyrenis mortuus. S. P. Q. Romanum hæredẽ reliquit.

P. Crasso, Quinto Scæuola Coss.

Cære lacte pluit. Lebadiæ Eutichydes in templũ Iouis Trophonii digressus, tabulã æneam extulit, in qua scripta erant, quæ ad res Romanas pertinerent. Fulminis afflatu pleraq; animalia exanimata. Venafri hiatu terra alte subsedit. Vultures canem mortuũ laniantes occisi ab aliis, et comesi uulturibus. Agnus biceps. Puer tribus manibus, totidẽq; pedibus natus. At hastæ Martis i Regia motæ. Androgynus Vrbino natus, in mare deportatus. pax domi, forisq; fuit.

Caio

Caio Lælio, Lucio Domitio Coss.

n Ouendiale sacrum fuit, quod in Volsca gẽte, lapidibus pluerat. Vulsiniis Luna noua decidit, et nõ nisi postero die hora tertia comparuit. Puella biceps, quadripes, quadrimana gemina fœminea natura, mortua nata. Auis incendiaria uisa, occisaq;. In Vestinis, in uilla lapidib. pluit. Fax in cœlo apparuit, et totũ cœlũ ardere uisum. Terra sanguine manauit, et cõcreuit. Canes, saxa, tegulas uulgo roserunt. Fesulis ingens multitudo inter sepulchra lugubri ueste, pallida facie, interdiu ambulare gregatim uisa. Per Nasicam Hispaniæ principes, qui rebellabant, supplicio consumpti, Vrbibus dirutis.

Caio Valerio M. Herennio Coss.

r Omæ et circa, fulmine pleraq; decussa. Ancilla puerum unimãnum peperit. Fregellis ædes Neptuni nocte patefacta. Maris uituli cum exta demerentur, gemini uitelli in aluo eius inuenti. Arretii signũ æneũ Mercurii, sudauit. In Lucanis gregem ueruecum cũ pasceretur, et nocte in stabulo flamma circundãta nihil adussit. Carseolis torrens sanguinis fluxit. Lupi Vrbem ingressi. Prænestæ lana uolitauit. In Apulia mula peperit. Miluus in æde Apollinis Romæ comprehensus. Herẽnio consuli bis imolanti, caput iocineris defuit. In sacro Nouendiali cœna Deæ posita, a cane adesa ante, q̃ deli-

baretur. Vulsiniis prima luce flamma cœlo emicare uisa, cum in unum coisset, os flammæ ferrugineum ostendit, cœlum uisum descendere, cuius hiatu uertices flammæ apparuerunt. Lustrationibus prospere expiatum, nam totus annus domi, forisq; tranquillus fuit.

Caio Claudio. M. Perpẽna Coss.

b Vbo in æde Fortunæ equestris comprehensus, inter manus expirauit. Fesulis, fremitus terræ auditus. Puer ex ancilla natus sine foramine naturæ, qua humor emittitur. Mulier duplici natura inuenta. Fax in cœlo uisa. Bos locuta. Examẽ apium in culmine priuatæ domus cõsedit. Volaterris sanguinis riuus manauit. Romæ lacte pluit. Arretii duo Androgyni inuenti. Pullus gallinaceus quadripes natus. Fulmine pleraq; icta. Supplicatio fuit. Populus Cereri et Proserpinæ stipem tulit. Virgines uigintiseptem carmen canentes, Vrbem lustrauerũt. Medorum in Macedonia gens, prouinciam cruente uastauit.

Lucio Martio. Sexto Iulio Coss.

l Ibius Troso. P. Tarquinius leges ferẽtes, cũ bellum Italicum consurgeret, prodigia multa apparuerũt Vrbi. Sub ortu Solis, globus ignis a septemtrionali regione cum ingenti sono cœli emicuit. Arretii frãgẽtibus panes, cruor e mediis flu

xit. In Vestinis per dies septẽ lapidib. testisq; pluit. Aenariæ terræ hiatu flãma exorta, ĩ cœlũ emicuit. Circa Rhegiũ terremota, pars Vrbis, muriq; diruta. In Spoletino colore aureo globus ignis ad terram deuolutus, maiorq; factus, è terra ad orientem ferri uisus, magnitudinẽ Solis obtexit. Cuius in arce simulachrũ Apollinis sudauit. Aedis Pietatis in Circo Flãminio clausa fulmine icta, A Sylo per ludos Romani trucidati, cum ex agris in Vrbem pecora, armentaq; Latini agerent, strages hominum passim factæ, armenta in tantam rabiem concitata sunt, ut uastando suos, hostile imaginarentur bellũ, lachrymantesq; multis affectibus, calamitatem præsagirent suis.

Lucio Iulio Cæsare. P. Rutilio Coss.

m Etella Cæcilia somnio Iunonẽ Sospitã profugientem, quod immũde sua templa fœdarentur, cum suis precibus ægre reuocatam diceret gregem matronarũ sordidis, obscœnisq; corporis coinquinatum ministeriis, in quo etiã sub simulachro Deæ cubile canis cõfœtuerat, cõmundatũ supplicationibus habitis, pristino splẽdore restituit. A Picentibus Romani Barbaro more excruciati. Vbiq; in Latio clades accẽsa. Lucilius Lupus spretis religionibus, cũ in extis caput nõ inuenisset iocineris, amisso exercitu, in prælio occisus.

Lucio Sylla, Quinto Pomp. Coss.

POmpeius Sylo in oppidum Bouianũ, quod ceperat triumphans inuectus, omen Victo riæ hostibus ostendit, quia triũphus in Vrbem uictricem, nõ uictam induci solet, proximo prælio amisso exercitu, occisus. Mithridati aduersus socios bellum paranti, Prodigia apparuerunt. Strato pedo, ubi Senatus haberi solet, corui uulturem tundẽdo, rostris occiderunt. In eundem locum sydus ingens cælo demissum, Isidis species uisa, fulmie petere. Lucum Furiarũ cũ Mithridates succẽderet, risus exauditus ingens sine autore. Cum Aruspicum iussu uirginem Furiis ímolaret, è iugulo puellæ, risus ortus, turbauit sacrificium. Classis Mithridatis in Thessalia a Romanis in prælio amissa. Cinna et Mario per bella ciuilia crudeliter sæuientibus, Romæ, i castris Gnei Pompei cœlum ruere ui sum, arma, signa'q; tacta, milites exanimati. Ipse Põpeius afflatus sydere, interiit. Lectum eius populus diripuit. corpus unco traxit, quod discrimine ciuili perseuerasset periclitanti Patriæ non succurrere, cum et Imperium et maximos haberet exercitus. Peiræum Sylla cum oppugnaret, unus miles eius aggerẽ ferens, exanimatus fulmine. Aruspex respondit, Diuturno labore, quod caput iacentis in oppidũ uersum esset, introitum, et uictoriam Romanis significare. Post breue tẽpus Athenæ et Peiræum a Sylla capta. Ilio a. C. Fimbria incenso, cum ædes quoq; Mineruæ deflagrasset, inter ruinas simulachrum antiquissimum inuiolatum ste=

tit, spemq; restitutionis oppido portendit.

Lucio Scipione, Gaio Norbano Coss.

p Er Syllana tempora, inter Capuam et Vulturnum, ingens signorũ sonus, armorumq; horrendo clamore auditus, ita ut uiderẽtur duæ acies concurrere per plures dies. Rei miraculo itus cõsyderãtibus, uestigia equorũ, hoiumq; et recẽtes protritæ herbæ, et uirgulta uisa, molẽ ĩgentis belli portẽdere. In Hetruria Clusii, materfamliæ uiuũ serpentem peperit, qui iussu Aruspicum in profluẽtem deiectus, auersa aqua natauit. Lucius Sylla post quintum annum uictor, in Italiam reuersus, magno terrori fuit inimicis. Editui Capitolium una nocte cõflagrauit. Syllæ crudelitate fœda proscriptio principum fuit. Centena millia hominum consumpta Italico, ciuiliq; bello relata sunt.

Marco Aemylio. D. Bruto Coss.

d Idius Lælius legatus Pompei, cui prodigiũ Romæ erat factũ, in lecto uxoris duo angues conspecti, in diuersumq; lapsi. Proxime Pompeio in castris sedẽti accipiter super caput accesserat, in Hispania aduersus Sertoriũ inter Pabulatores occisus.

Cneo Octauio. C. Scribonio Coss.

r Eate terremotu ædes sacræ ĩ oppido, agrisq; commotæ. Saxa, quibus forum stratũ erat

discussa. Pontes interrupti. Ripæ labentis fluminis in aquam prouolutæ. fremitus inferni exauditi. & post paucos dies, quæ concussa erant, corruerunt. Saxum uiuum cum prouolueretur, in præcipiti rupe immobile stetit. A Sertorio in Hispania exercitus Romani cæsi. Aduersum Medos uarie dimicatum.

Lucio Aurelio, Lucio Octauio Coss.

s Ertorio in Hispania exercitum ducenti, tale prodigium est factum. Scuta equitum parte exteriore, iaculaq;, & pectora equorum cruenta uisa, quod prosperū sibi interpretatus est Sertorius, quia exteriora hostili sanguine maculari solent, Continua ei prælia cum successu fuerūt. Cyzicum Mithridates cum oppugnaret, Aristagoræ, qui in summo magistratu erat, Proserpina in quiete uisa est dicere aduersus Tibicines, se Tibicinē comparasse. Postero die turres hostiū, uento disiectæ sunt. Ad immolandum Bos sacra iniussa, de mōtibus per hōstiū classem adnatauit, seq; ad aras percutiendā obtulit.

M. Cesone. Gaio Antonio Coss.

f Vlmine pleraq; decussa. sereno Vargūteius Pompeius de cœlo exanimatus. Trabis ardens ab occasu ad cœlum extenta. Terremotu Spoletum totum concussum. et quædam corruerūt. Inter alia relatu biennio ante in Capitolio Lupā Remi et Romuli fulmine ictā, signumq; Iouis cū colū-

na disiectum. Aruspicum respõso in foro repositum. Tabulae legum aeneae literis liquefactis. Ab his prodigiis Catilinae nefaria conspiratio coepta.

Quinto Metello, L. Afranio Coss.

d Ie toto ante sereno, circa horam undecimam nox se intendit, deinde restitutus fulgor turbinis ui, tecta deiecta, ponte sublapso, homines in Tyberim praecipitati. In agris pleraeq; arbores euersae radicibus, Lusitani. Gallaeci deuicti.

M. Cic. Gaio Antonio Coss.

e Vm in agro Pistoriensi Catilinã deuicisset, Laureatos fasces in prouinciam tulit, ibi a Dardanis oppressus, amisso exercitu profugit. Apparuit eum hostibus portendisse uictoriam, cum ad eos laurum uictricem tulerit, quam in Capitolio debuerat deponere. Lupi i urbe uisi. nocturni ululatus. flebiles canum auditi. Simulachrũ Martis sudauit. fulmen tota urbe peruagatum, pleraq; deorũ simulachra decussit. homines exanimauit. Vrbs lustrata. propter dictaturã Pompeii, ingens seditio in urbe fuit.

Gneo Domitio. Appio Claudio Coss.

M. Crassus ad Parthos profectus, cum Eufratem transiret, multa prodigia neglexit.

Cum etiam coorta tempestas signifero signum arreptum mersisset Gurgiti, et offundente nimborum caligne prohiberentur transire, pertinaciter perseuerans cum filio, et exercitu, interiit.

Lucio Paulo, Gaio Marcello Coss.

m Vla pariens, discordiam ciuium, bonorum interitum, mutationem legum, turpes matronarum partus significauit. Incendium, quo maxima pars Vrbis deleta est, prodigii loco habitum. Inter Cæsarem et Pōpeium bella ciuilia exorta. Aduersus Cæsarem Pompeius Macedonia cum inuitatis gentibus amicis instrueret aciē, a Dyrrhachio uenientibus, aduersa fuerunt fulmina, examen apium in signis portendit. Nocturni terrores in exercitu fuere. Ipse Pompeius pridie pugnæ die uisus in Theatro suo ingenti plausu excipi, mox acie uictus, in Aegypto occisus. eo ipso die plerisq; locis signa sua sponte cōuersa. Clamorē, crepitūq; armorū Antiochiæ, bis ut curreretur in muros, auditū, indéq; sonū tympanorū Pergami. Palma uiridis Trallibus in æde Victoriæ sub Cæsaris statua inter coagmenta lapidum magnitudine mature enata. C. Cornelius augur Patauii eo die cum aues admitterēt, proclamauit rē geri, et uincere Cæsarem.

G. Cæsare. M. Lepido Coss.

d Ecimæ Legionis Aquilæ Gn. Pompeii filio quæ Fulmina tenebāt, uisæ dimittere, et in

sublime auolare, ipse adulescens Pompeius uictus, et fugiens, occisus.

Caio Cæsare. M. Antonio Coss.

C Aesari dictatori exta sine corde inuenta. Calpurnia uxor somniauit Fastigium domus, quod sicut erat adiectum, ruisse. Nocte cum ualuæ cubili clausæ essent, sua spōte apertæ sunt, ita ut lunæ fulgore, qui introuenerat Calpurnia excitaretur. Ipse Cæsar uigintitribus uulneribus in Curia Pompeiana a coniuratis confossus.

M. Antonio. P. Dolobella Coss.

Octauius testamento Cæsaris patris Brundusii se in Iuliam gentem adsciuit. Cumq; hora diei tertia ingenti circunfusa multitudine Romam intraret, Sol, puri, ac sereni cœli orbe modico inclusus, extremæ lineæ circulo, qualis tendi arcus in Nubibus solet, eá circunscripsit. Ludis Veneris genitricis, quos pro Collegio faciat, Stella hora undecima Crinita sub septētrionis sydere exorta cōuertit omniū oculos, Quod sydus quia ludis Veneris apparuit, diuo Iulio īsigne capitis consecrari placuit. Ipsi Cæsari monstrosa malignitate, Antonii consulis multa perpesso, generosa fuit ad resistendū constantia. Terremotus crebri fuerunt, fulmine naualia, pleraq; tacta turbinis ui simulachrum, quod M. Cicero Plebiscito ante cællam Mineruæ pridie, q̄

in exilium iret, posuerat, dissipatum membris pronum iacuit, fractis humeris, brachiis, capite, dirũ ipsi Ciceroni portendit. Tabulæ æneæ ex æde Fidei turbine euulsæ. Aedis Opis ualuæ fractæ. Arbores radicitus, et pleraq; tecta euersa. Fax cœlo ad occidẽtem uisa ferri. Stella per dies septem insignis arsit. Soles tres fulserunt, circaq; solẽ imum corona spicæ similis in Vrbem emicuit, et postea in unum circulũ Sole redacto, multis mensibus languida lux fuit. In æde Castoris nominum literæ quædam Antonii & Dolobellæ consulũ excussæ sunt, quibus utrisq; alienatio a Patria significata. Canum ululatus nocte ante Pontificis Maximi domũ Lepidi auditi, ex his maximus a cæteris laniatus, turpẽ infamiã Lepido portẽdit. Hostiæ, grex pisciũ in sicco reciproco maris fluxu relictus. Padus inundauit, et intra ripam refluens, ingentem uiperarum uim reliquit, inter Cæsarem et Antonium, ciuilia bella exorta.

Caio Pansa Hircio Coss.

Caesari cum honores decreti essent, et imperium aduersus Antonium, immolanti duplicia exta apparuerunt. Secutæ sunt eum res prosperæ. C. Pansa Cos. Statua equestris Antonii domi corruit. equus phaleratus in ipsius conspectu festinans concidit. Quidam e populo sanguine uicti-

marum prolapsa resperſam cruore palmam proficiſcenti dedit. Funeſta hæc ipſi prodigia fuerunt. Qui mox aduerſus Antonium dimicans, in mortem uulneratus eſt, armorum, telorumq; ſpecies a terra uiſa cum fragore ad cœlum ferri, ſigna legionis quæ relicta a Panſa ad urbis præſidiū erant, ueluti longo ſitu iductis araneis uenire uiſa, fulmine pleraq; icta. In caſtris Cæſaris luce prima, in culmine prætorii ſuper linteū conſedit Aquila, inde circūuolantibus minoribus auibus excita, de conſpectu abiit. Oraculo Apollinis uox audita, lupis rabies hyeme, æſtate frumentū nō demeſſum. Veteranis Cæſari cōſulatū flagitātibus, terribilis tumultus Romæ fuit, Cæſar cū in Cāpum Martiū exercitum duceret, ſex uultures apparuerunt, conſcēdenti, deinde roſtra, creato cōſuli iterū ſex uultures cōſpecti, ueluti Romuli auſpiciis nouā Vrbē condituro ſignum dederunt. Reconciliatione inter Cæſarem, Antonium, Lepidum facta, fœda Principum fuit proſcriptio.

M. Lepido, Munatio Planco Coss.

Mula Romæ ad duodecim portas peperit. Canis æditui mortua a cane tracta, Lux ita fulſit, ut tanquam die orto, ad opus ſurgeretur. In Mutinēſi uictoriæ Marianæ ſignum meridiē ſpectans, ſua ſponte conuerſum in ſeptentrionem hora quarta, cum hæc uictimis expiarentur, ſoles tres circiter hora tertia diei uiſi, mox in unum orbem cō-

tracti. Latinis in Albano monte cũ sacrificaretur, ex humo, a pollice Iouis cruor manauit. Per Cassium et Brutum in prouinciis, direptionibus sociorũ, bella gesta. Notatum est prodigii loco fuisse, quod. P. Ticius prætor propter dissensiões collegæ magistratũ abrogauit, et ante annum est mortuus. Constat neminem, qui magistratum collegæ abstulerat, annum uixisse. abrogauerunt autem hi, Lucius Iunius Brutus consul, Tarqnio Collatino. Tib. Gracchus. M. Octauio Cæcinnæ. P. Tarquinius. P. Marullo. Tullius. Bruto, & Cassio, pugnam aduersus Cæsarem, & Antoniũ molientibus. In castris Cassii examen Apiũ consedit. Locus, aruspicum iussu, interclusus, interius ducto uallo. Vulturum et aliarũ alitum, quibus strages cadauerum pabulo est ingens uis, exercitum aduolauit. Puer in Põpa Victoriæ cultu cum ferretur, ferculo decidit. Lustratione lictor peruersis fascibus lauream imposuit. Brutianis in prælium egredientibus, Aethiops in porta occurrit, et a militibus cõfossus, Cassius, et Brutus interierunt.

Caio Furnio, Caio Syllano Coss.

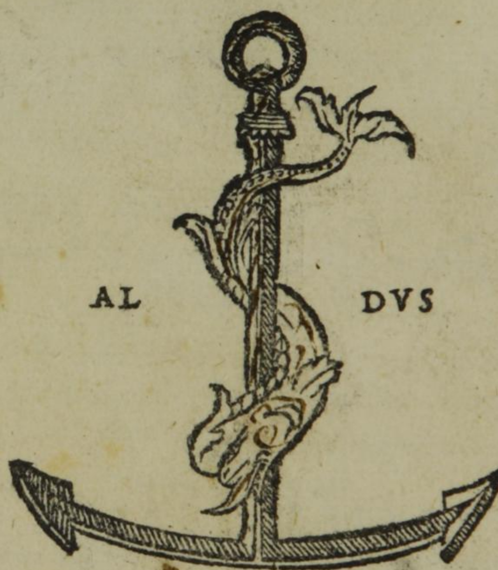
Sub Appennino, in uilla Liuiæ uxoris Cæsaris, ingẽti motu terra intremuit. Fax cœlestis a meridiano ad septentrionem extenta luci diurnæ, similẽ in nocte fecit. Turris hortorũ Cæsaris ad portam Collinam de cœlo tacta. Insidiis Romanorum Germani circumuẽti sub. M. Lollio legato, grauiter uexati.

Paulo Fabio, Quinto Elio Coss.

In Germania, in castris Drusi examen apium in tabernaculo Hostilii Rutilii præfecti castrorum consedit, ita ut funem prætendentem, præfixamq; tentorio lanceam amplecteretur. Multitudo Romanorum per insidias subiecta est.

VENETIIS IN AEDIB. ALDI, ET
Andreæ Asulani soceri. Mēse Nouembri. M.D.VIII.

* a b c d e f g h i k l m n o p q r s
t u x y z aa bb cc dd ee ff gg hh ii
kk. Omnes quaterniones.

AL
DVS

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

